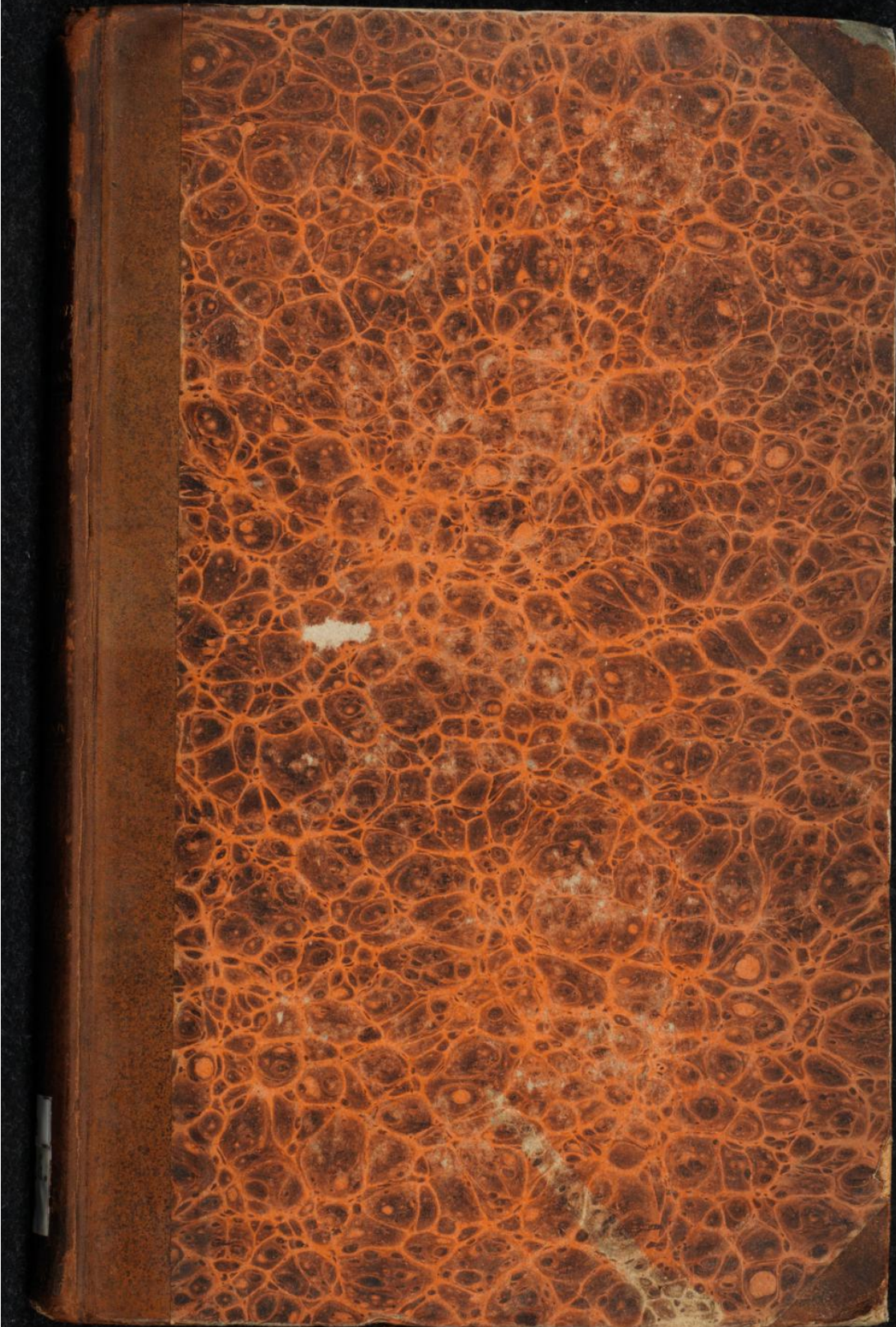

Aus dem Nachlaß
von
Peter Göring
† 27. August 1927.
Geschenk
seiner Kinder

Mit 7 Kupferstichen

Nicht ausleihbar

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK.

XIV. DEEL.

WOLFFENBUTTEL
VON DER
BIBLIOTHEK

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK;

DOOR

JACOBUS KOK.

VEERTIENDE DEEL.

EP—EZ.

MET KAARTEN, PLAATEN EN PORTRAITTEN.

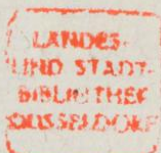

TE AMSTERDAM BIJ
JOHANNES ALLART.

MDCGLXXXV.

Rara

Niederl. g. 364
2^e

43. g. 243

WOORDENBOEK.

Ep.

EPAMA, eene edele State, in *Friesland*, in de nabuurschap van het Dorp *Hemelum*, in de Gfietenije van dien naam.

EPISCOPIUS, (SIMON) werd geboren te *Amsterdam*, op den eersten of agtsten Januarij van het Jaar 1583; zijne ouders waren, EGBERT REMBERTSZ BISSCHOP, en GEERTRUID JANSZ, meer met Kinderen, dan met tijdelijke middelen gezegend; doch teffens eerlijke en deugdzaame inwooners van *Amsterdam*. Schoon al vroeg in SIMON groote bekwaamheden ontdekt wierden, zou de veelheid van Kinderen, om boven gemelde reden, zijnen Vader nooit hebben doen besluiten, om hem tot de Studien te schikken, indien de Vroedschap CORNELIS BANNING zig niet had aangeboden, de kosten daar van te willen draagen. In het Jaar 1600, de *Latynsche Scholen* doorloopen hebbende, werd hij, als kweekeling der Stad, gezonden naar het Staaten Collegie te *Leiden*, waar in, ten dien tijde, JOHANNES CUCHLINUS, een gemeenzaam vriend zijner Ouderen, *Regent* was. In het Jaar 1606, werd hij tot Doctör in de Philosophie bevorderd; verder leide hij zig ijverig toe op het beoeffenen van de Godgeleerdheid, en andere daartoe behoorende wetenschappen, zo wel te *Leiden*, als daarna te *Fräneker*. In het Jaar 1610, werd hij te *Bleiswijk*, als Predikant beroepen. Kort daarna woonde hij de *Haagsche Conferentie* bij, tusschen de zes *Remonstrantsche* en zes *Contra-Remonstrantsche* Predikanten; hij was een der zes eerstgenoemden. In het Jaar 1613, werd hij beroepen tot Hooggeleeraar in de Godgeleerdheid, op de Hooge Schoole te *Leiden*, bij gelegenheid, dat FRANCISCUS GOMARUS van dit Ampt afstand had gedaan. In het

XIV. DEEL. Y vol-

volgende Jaar verzogt zijnde, als Peter te staan over den Doop van zijns Broeders Dogter, die te *Amsterdam*, op den tweeden April, zou geschieden, kwam hij herwaards, niettegenstaande de zwaarigheid, die hij daar in vondt, als zijnde een Remonstrant. Ligt voorzag hij, dat het hem niet beter gaan zou, dan het *UITTENBOGAART*, den 14 Februarij, vergaan was. Doch op de verzekering, dat niet de Predikant *PLANCIUS*, maar *CASPARUS VAN DER HEIDEN* prediken zou, en dat men geen ander dan het gewoon Formulier van den doop, op den Predikstoel had leggen, ging hij wel gemoed ter Kerke. Maar het viel uit, gelijk hij gevreesd had. De Leeraar vraagde, met luider stemme, „ of zij, „ getuigen, niet bekenden, 't geen in het Oude en Nieuwe „ Testament, en in de Artikelen des Christelijken geloofs be- „ greepen was, en 't geen *alhier geleerd werd*, de waeragtige „ en volkomene leere der zaligheid te zijn”? daar bijvoegende: *wat antwoord gij lieden hierop?* *EPISCOPIUS*, de vraag zeer wel verstaan hebbende, antwoorde, „ dat hij, „ wat hem betrof, hield waarachtig te zijn, het geen, vol- „ gens Gods woord, en de Artikelen des algemeenen Chris- „ telijken Geloofs, werd geleerd, naar den inhoud van het „ Formulier; met het woord *dien volgende*.” Waarop de Predikant hervraagde, *wat hij zeide?* Hij herhaalde zijn antwoord met luider stemme. Terstond volgde hem zijn broeder *JAN EGBERTSZ BISSCHOP*, zeggende: *ik mede*, en nog twee onbekenden: *wij ook, wij ook*. De Predikant zeer gestoord op den Hoogleraar, voerde hem te gemoete, „ dat „ het wel stout en vermetel van hem gedaan was, dat hij zo „ in de Kerk spreken durfde; hadde hij eenige zwaarigheid „ gehad, hij mogt ze hem ten zijnen huize wel hebben voor- „ gedraagen”. *EPISCOPIUS* antwoordde daarop, „ dat hij, „ ingevalle de broeder met zijn antwoord niet te vrede was, „ heen gaan zou, en niet staan over den doop van het kind”. De Predikant, dit nog kwaalijker neemende, zeide: *Gij zijt een Jongman, die zo stout niet behoorde te spreken; gij hebt gehoord, dat hier geleerd word, dat de mensch niet is, dan stof en aarde, en dat hij niet behoorde zo stout, trots en hoogmoedig te wezen*. Doch als *EPISCOPIUS* hierop zweeg, voeren de

an-

andere Predikanten, JOHANNES HALLIUS, JOHANNES URSINUS, JOHANNES LE MAIRE, JACOBUS TRIGLANDUS en GOSEWINUS GELDORPIUS voort met het doopen van de Kinderen, waaronder ook dat van BISSCHOP was. EPISCOPIUS had voorgenomen, met HEIDANUS, naa dat hij van den Predikstoel zou gekomen zijn, te spreken; doch deeze hield zig, in het Doophuis, met den Voorzanger bezig. EPISCOPIUS, met zijnen broeder uit het Doophuis getreden zijnde, werden zij van verscheidene doldriftige lieden bij den mantel getrokken en aangefprooken. Zeker man wilde van den Profesfor weeten, wat hij, des Zondaags te vooren, uit de Predikatie van TRIGLAND, had opgetekend; 't welk hij weigerde te verklaren. Eene vrouw beet hem toe, „ dat zo hij waarlijk een Christen was, hij HEIDANUS in „ het bijzonder moest spreken”; Waarop hij antwoordde, „ dit te zullen doen, doch nu naliet, om opschudding te mij- „ den”. Midlerwijl nam het geroep en de aandrang geweldig toe; schreeuwende sommigen: *weg met die muttemakers! foei gij oproerige hoop schelmen en rabaauwen. Laat ze ons een veeg geeven*; de Deurwaarder zelf riep, *waar zijn ze? laat ze mij krijgen: wijst ze mij segts*. Hierom besloot EPISCOPIUS, te rug te keeren naar het Doophuis, en de Predikanten aan te spreken. Hij hield hun voor, „ dat al de oproer „ ontstaan was, uit het ongewoone Formulier, door HEIDANUS hem voorgehouden, en dat hij op het gewoone Formulier zou geantwoord hebben”. HEIDANUS vraagde, „ of „ hij Profesfor EPISCOPIUS niet ware? wat hij in de Kerk „ deed? en waarom hij 'er niet uit bleef?” Waarop deeze antwoordde: „ Dat de reden hier van wel bekend was, en „ geene andere, dan het verzoek zijns Broeders, om als ge- „ tuige over den doop van deszelfs kind te staan. Doch dat „ hij meer reden had te vraagen, welke reden men had, hem een „ ongewoon Formulier voortehouden”. HEIDANUS be- „ riep zig op het Oëtroi der Staaten, welk gebod, op zulk eené vragte te antwoorden. Doch EPISCOPIUS, van dat Oëtroi geene kennis hebbende, wees den Predikant op het Formulier, bij de Sijnode des Jaars 1568, ontworpen; voortvraagende, „ wat misdad 'er stake in zo te antwoorden,

„als hij geantwoord had?” HEIDANUS beriep zig al weder op het Octroi. HALLIUS, toen het woord vattende, vraagde den Profesfor, of hij hunne Kerk niet hield vooreene Christelijke Kerk? EPISCOPIUS zeide daarop, „dit eene vreemde vraag te zijn, alzoo hij zelf in de Kerk gekoomen was, om getuige te zijn over den doop van een kind. 't Was wat anders (zeide hij verder) *alle* waarheid, en wat anders *noodzaaklijke* waarheid te leeren; 't laatste erkende hij, dat hier geschiedde, en hieldt hij hierom deze Kerk voor eene Christelijke Kerk: doch niet het eerste. 't Was bekend, dat hij dit voorheen had tegengesproken; dit deed hij nog. En hierom had hij zig op de gewoone vraage, hem gedaan, met uitzondering moeten verklaaren, om zijn geweten niet te kwetzen”.

Hier mede afscheid neemende, werden hij en zijn broeder wederom van het graauw en eenig vrouwvolk aangerand, doch met minder hevigheid dan te vooren; schoon EPISCOPIUS, buiten de Kerk, nog eenige mansperfoonen hoorde zeggen: *Lustig Jongens! raapt steenen; smijt nu die Schelmen en Oproermakers*; doch de moedwil ging zo verre niet.

Den volgenden dag werd de Hoogleeraar voor Burgemeesteren ontboden, die hem voorhielden: „hoe zij met leedwezen hadden verstaan, dat, door hem, getuige staande over den doop van zijns broeders kind, met zijn antwoord, groote oorzaak gegeven was tot beroerte in de Kerk; hoe daar, over klagten gevallen waren, en hoe weinig het hem betaamde, de leer der Kerke tegen te spreken”. Hij antwoordde, „dat hem de gereezene onlust smertte; doch, dat hij 'er, zijns wetens, geen oorzaak van was, noch gelegenheid toe gegeven had. Dat hij, met zijn antwoord op eene openbaare vraage, die men, tegen zijne verwagting, uit een ongewoon Formulier, had voorgesteld, de Leer der Kerke niet had tegengesproken; maar alleen zijn geweeten gekweeten had”. Hierop merkte Burgemeester BARTHOLD KROMHOUT aan; „dat hij, wetende wat UTENBOGAARD te vooren bejegend was, ligtelijk denken kon, dat hem zulks ook kon bejegenen; dat hij, derhalven, de Predikanten eerst moest aangesproken en verzocht heb-

„ hebben , dat zij zulk een Formulier zouden leezen , waarop
 „ hij in gemoede kon antwoorden”. EPISCOPIUS hernau
 daarop , „ dat hij alles rijpelijk te vooren bedagt , en reden
 „ gekreegen had om te vertrouwen , dat hem niet gebeuren
 „ zou , het geen UITENBOGAARD gebeurd was ; hebben
 „ de men hem verzekerd , dat PLANCIUS zig daarmede had
 „ verschoond , dat hij een verkeerd Boek had opgevat”.

Doch de Burgemeester JACOB DE GRAAF , hem hier op
 in de reden vallende , zeide : *dat is zo niet ; hij heeft ons ver-*
klaard , dat hij nooit anders gebruikt had”. EPISCO-
 PIUS hierop stilltaande , verhaalde voorts , „ onderregt ge-
 „ weest te zijn , dat veelen van de Heeren het gedrag van
 „ PLANCIUS hadden afgekeurd ; dat hij 'er , door eenigen
 „ uit den Kerkenraad , over bestraft was , en dat iemand van
 „ de Regenten , daarover een der Predikanten hebbende aan-
 „ gesproken , zo veel had verstaan , dat het eens gebeurd
 „ was , en niet meer gebeuren zou . Dat hij , nogthans , wee-
 „ tende , hoe prijs en onrustig PLANCIUS was , de beurt
 „ van HEIDANUS had waargenomen , die de bescheidenste
 „ was in het prediken ; en ook , naa het voorval met UITEN-
 „ BOGAARD , het Formulier wel en regt gebruikt had” .
 Toen zeide Burgemeester KROMHOUT : *wel ! had gij dan*
liever gezwegen ; en de Profesfor daarop , „ dat zijn broe-
 „ der echter niet gezwegen zou hebben ; dat hun stilzwijgen
 „ ook toestemmen zou hebben gescheenen ; dat zij niets nieuws
 „ begeerden ; noch dat hij (HEIDANUS) iet tegen zijn ge-
 „ moed , of tegen de order der Kerke zeggen zou ; maar al-
 „ leenlijk , dat het Formulier gevolgd , of in dien zin aange-
 „ nomen ware , die bij de Synode zelve , in het Jaar 1586 ,
 „ was uitgedrukt” . Burgemeester DE GRAAF zeide , „ dat
 „ het in de Synode zo niet gesteld en beslooten was” . Waarop
 hij van EPISCOPIUS ten antwoord kreeg , „ dat het in de
 „ daad zo geraamd en toegestaan was ; dan of het te *Amsteldam* ,
 „ en bij alle andere Kerken , was goedgekeurd , wist hij niet ,
 „ schoon het zo scheen te zijn , uit de Boeken , die , ten dien
 „ einde , op de Predikstoelen lagen , of van den Koster ge-
 „ bragt werden” ; daar bij voegende , „ dat het zo geraamd
 „ was , om dezelfde oorzaake als de tegenwoordige ; alzo ee-

„nige luiden, die bezwaard waren, op die vraag te antwoor-
 „den, hunne Kinderen op de Dorpen, door de Paapen, dee-
 „den doopen, of ongedoopt lieten; om 't welk voorteko-
 „men, de verandering in de gemelde Sijnode geschied was”.
’t Is (zeide toen de Heer DE GRAAF) weinig eers voor de
Predikanten, te veranderen het geene zij leezen, of ook
eenig tegenspreken te gedoogen. Gij, voegde hij ’er bij,
zoudt het ook wel kwaalijk neemen, dat iemant zulks in
uwe Lesfen of Predikationen deed.

EPISCOPIUS beweerde daar tegen, dat hier noch in,
 noch tegenspreken geschied was; dat hij, gevraagd zijnde,
 alleenlijk geantwoord had; dat ook de Eer der Predikanten
 daarbij niet leed, dat iemant, om zijn geweeten te voldoen,
 wat meer dan ja antwoordde, of iet, dat nagelaaten was, in
 ’t geheugen vernieuwde, als het bekwaamelijk geschiedde.
 Voorts hield hij den Burgemeesteren nog voor, „ of hij, ter-
 „wijl tog de Heeren het stilzwijgen scheenen goed te keuren,
 „met zijn antwoord wel iets misdaan had? En of hij wel
 „Christelijker en redelijker kon antwoorden? Of de zin der
 „vraag niet was, of behoorde te zijn in eene Gereformeer-
 „de Kerke, dat het geen daar, volgens Gods woord, geleerd
 „was, alleen voor waarachtig gehouden moest worden? En
 „was dit de zin, waarom werdt dan het antwoord, welk
 „dien zin veronderstelde, kwalijk genomen? Men wist, dat
 „hij vrij wat hadt tegen de Leer, die van sommigen hier ter
 „stede geleerd werdt. Hij woonde ook niet te *Amsterdam*;
 „hij hoorde de Predikanten niet leeren: hoe kon hij dan an-
 „ders, dan met de gemaakte uitzondering, antwoorden?
 „Ten ware de Heeren begeerden, dat niemand getuige wa-
 „re, dan die hunne Predikanten daaglijks hoorden prediken.
 „Te minder behoorde zijn antwoord misprezen te worden,
 „in eenen tijd, daar men zag, dat, in sommige punten, die
 „hier met groote hevigheid gedreeven worden, verscheiden-
 „lijk gevoeld en geloofd werd”. Toen zeide de Burgemeester
 JACOB WITSEN, dat HEIDANUS het Formulier van het
 jaar 1586 gebruikt had, maar hem had verklaard, niet beter
 te weeten of hij had het gebruikt. „*Waarom, bernam EPIS-*
COPUS, wordt mij dan mijn redelijk en naar ’smans ei-
gene

gene meening geschikte antwoord zo kwalijk genomen? Hij heeft mij, zeide de Heer WITSEN, verklaard, dat hij u niet kende. Ik bekenne ronduit, te meenen, zeide de Profesfor, dat zulks met opzet geschied was: eerst om dat hij wist, dat ik in de stad was; en ten anderen, om dat hij mijnen broeder wel kende; ten derden, om dat hij wist, dat mijn broeders huisvrouw bevallen was, en dat ik eerstdaags mooglijk ten doop zou koomen. Voorts zag ik, dat 'er veel meer Predikanten tegenwoordig waren, dan naar gewoonte; ten laatsten en wel voornamelijk, om dat hij het voor deezen niet gedaan, en ook na het geval van UITENBOGAARD met PLANCIUS, het Formulier van 1586, gebruikt had: Doch het zij hij mij kende of niet, ik behoorde, om zulk een antwoord, zo kwalijk niet gehandeld te worden. Hier op wenschten eenige van de Heeren, dat het niet geschied ware".

EPISCOPIUS sloeg toen voor, „ dat de Heeren een formulier geliefden vast te stellen, waaraan men zig onverbreeklijk te houden had: 't mogt anders, zeide hij, erger „ afloopen, en daardoor gelegenheid gegeven worden, dat de „ Kinderen ongedoopt bleeven."

Waarop een der Heeren zeide, dat het te wenschen ware, „ dat aan wederzijde wat gearbeid werdt tot bekwaame rust en „ vrede in deeze tijden, en dat EPISCOPIUS en de zijnen „ somtijds geene gelegenheid of oorzaake gaven om zo te vraag „ gen." Ja, voegde 'er de Heer DE GRAAF bij, indien gij „ niets hadt tegen den Catechismus of de Leere der Kerke, „ gij zoud geene zwaarigheid maaken om deeze vraag te „ beantwoorden. Toen betuigde EPISCOPIUS, „ niemand oor „ zaak gegeven te hebben om te vermoeden, dat hij iets had „ de tegen den Catechismus. 't Was wat anders, alles toetestaan „ wat hier geleerd werd. Zij (namelijk de Remonstranten) „ wisten ook niet, wat zij meer doen zouden tot bevordering „ van rust en vrede, dan zij daaglijks deden. Zij wilden ook „ wel een goeden raad hooren en volgen. En zo het schrijf „ ven en prediken tegen elkander verboden werd, gaarne zou „ den zij 'er zig naar voegen. Zoo den Predikanten hier ter „ Stede belet werd, strijdig met de Resolutien der Staaten te „

„gen de *Remonstranten* te prediken, en de betwiste punten „der Gemeente als noodzaaklijk ter zaligheid in te stampen, zou „de weg tot vrede haast gebaad zijn.” De Heer DE GRAAF zeide toen, dat „men moest wijken, of tot elkan- „ders gevoelen overgaan.” Doch EPISCOPIUS verklaarde, „dat hun geweeten en de liefde hunner Gemeenten niet ge- „doogden, dat zij weeken; en dat men ook niet ligtelijk in „één gevoelen geraaken zou, zo de Heeren geen order ge- „liefdten te stellen, tegen zulk eene groote bitterheid, als „men hier daaglijks hoorde.” *Weet gij wel*, vraagde toen Burgemeester DE GRAAF, *dat als men gezag gebruikt, 'er ook veelen zullen moeten zijn, die van dat gezag lijden zullen?* EPISCOPIUS erkende dit, zeggende „dat het de na- „tuur der zaake van zelve leerde: ten waare men eene even- „hoogheid van het Burgerlijk en Kerklijk gezag wilde toelaa- „ten.” Eindelijk vraagde de Burgemeester WITSEN, of de Profesfor, het geen hem van HEIDANUS bejegend was, wel ten besten duiden en vergeeten wilde, en alles daartoe helpen bestieren, dat men in rust en vrede bleefe met elkander? Waartoe hij betuigde, wel genegen te zijn. De Heeren, na hem daartoe vermaand te hebben, lieten hem gaan. Wat naderhand op de Sijnode van *Dordrecht* en vervolgens is voorgevallen, zal elders nader gemeld worden. EPISCOPIUS (zegt WAGENAAR, wiens geleide wij hier volgen) hield zig eenigen tijd te *Waalwijk*, en naderhand te *Antwerpen* op, en werd, na het opregten der Remonstrantsche Societeit of Broederschap, nevens JOHANNES UITENBOGAARD en NICOLAAS GREVINCKHOVEN, tot buitenlandsche Bestierders derzelve verkooren. Te *Antwerpen* stelde hij de Geloofsbelijdenis der *Remonstranten* op, die door verre het grootste deel der *Remonstrantsche* Predikanten werd goedgekeurd.

In het Jaar 1621, tegen het einde van het bestand, begaf hij zig naar *Frankrijk*, alwaar hij eerst te *Rouaan*, en, in het Jaar 1623, te *Parijs*, zig nederzette. Geduurende zijne uitlandigheid, schreef hij verscheiden werken, zo tot verdediging van de zaak der *Remonstranten*, als tegen de Roomschegezinden, bijzonderlijk tegen de Jezuïten. De Brieven, die toen, uit het Vaderland, aan hem gezonden werden, waren

waren gerigt aan SIMON of FREDRIK DE WAGTER. Doch in 't Jaar 1626, wanneer men in *Holland*, en bijzonderlijk te *Amsteldam* en te *Rotterdam*, veele oogluiking begon te gebruiken omtrent de *Remonstranten*, kwam EPISCOPIUS insgelijks te *Rotterdam* te rug, daar hij zig eenige Jaaren onthieldt, midlerwijl, nu en dan, predikende in de stille vergaderingen te *Amsteldam*, alwaar eerlang eene openbaare Kerk gestigt werd, in welke EPISCOPIUS, op den agtsten September van het Jaar 1630, de eerste Leerrede deed. De Sociëteit, vervolgens, te *Amsteldam*, een Kweekschool hebbende opgeregt, om jongelingen bekwaam te maaken tot den Predikdienst, werd EPISCOPIUS beroepen, om de Godgeleerdheid daar in te onderwijzen.

In het Jaar 1634, zette hij zig metter woon in deeze Stad neder, en ontwierp 'er een zamenstelzel van Godgeleerdheid, 't welk hij, echter, niet voltooijde. Hij overleed binnen zijne Geboortestad, den 4 April in het Jaar 1643. Hij heeft ter Vrouwe gehad MARIA PESSER, Dogter van *Jan Pesfer*, en Weduwe van den Remonstrantschen Predikant HENDRIK NIELLIUS; uit dit Huwelijk zijn geene Kinderen verwekt.

Tot dus verre WAGENAAR; laten wij nu zien, wat anderen van hem getuigen. HALMA, in zijn *Woordenboek*, van hem spreekende, laat zig dus hooren.

„SIMON EPISCOPIUS is geweest een der voornaamste Discipelen van JACOBUS ARMINIUS. Door de Authoriteit van die van *Rotterdam* werd hij Predikant te *Bleiswijk*, en dat volgens 't getuigenis van BAUDART; maar UITTENBOGAART zoekt het tegendeel te bewijzen. Evenwel bekend hij, dat de gemelde Magistraat, toen EPISCOPIUS zou geëxamineerd worden, daar Gedeputeerden bijzondt, niet, zegt hij, om de Vergadering met gezag te vermeesteren, maar om in het Examen tegenwoordig zijnde, beeter kennisfe te hebben van des perfoons bekwaamheid en gaaven, dien het vertrouwd zou worden, haare Onderdaanen daar het Euangelium te verkondigen. Het beroepen van EPISCOPIUS te *Bleiswijk*, nevens veele andere Predikanten in andere Gemeenten, ook hunne beweerings van de *Remonstrantsche* gevoelens, en scherpe uittinge tegen der *Contra Remonstranten* Leere, veroorzaak-

ten dat de Predikanten van de *Gereformeerde* Religie, in de Clasfis van *Rotterdam*, zig van de *Remonstranten* afzonderden. Wanneer nu Doctor CONRADUS VORSTIUS tot Profeffor op de Academie van *Leiden* beroepen, en al met zijn Huisgezin van *Steinfort* gekoomen was, doch, door de ontdekkinge van *Socinianerij*, niet in het bezit van dat ampt kon geraaken, hoe zeer van den anderen kant daar om gewoeld werd, vermids zijne Leerstukken, van of uit SOCINUS nu al openbaar geworden waren (zie *Art: C. VORSTIUS*) wilde men echter de plaats vervullen, met eenen anderen, de Studenten op die Academie en anderen niet onaangenaam. Derhalven werd SIMON EPISCOPIUS, tot de Godgeleerde Professie aldaar, onaan gezien al de tegenspraak van POLYANDER (vermids de Heeren Curatooren en anderen, die gezag hadden, het zo begeerden) beroepen en aangenoomen; doch hij bediende dien post maar tot den 24 April, in het Jaar 1619, wordende toen, volgens besluit van de Staaten, daar van onzet. Schoon hij (zegt HALMA) een leerling van ARMINIUS was, stapte hij nog veel wijder van de Leere der Gereformeerde Kerke af, en tradt nader aan die van SOCINUS, dat zijne tegenstrevers uit zijne schriften aanweezen. Hij is geweest een der gedaagden op de *Nationaale Synode te Dordrecht* in het Jaar 1618 en 1619, om over de Leere en gevoelens gehoord te worden, volgens artikelen, door de Staaten beraamt; *dat de Profesfooren der H. Theologie in de Universiteiten en Illustre Scholen mede zouden geroepen worden tot het Synode*, zo zoude hij mede, naar de meeninge der zijnen, hebben moeten zitten; maar de andere zeiden, dat hij kwam als gedaagde. Al terstond bij den aanvang, (volgens den een met, en volgens den ander zonder verlof aan de Commisfarissen politick gevraagd te hebben) deelt hij eene scherpe redevoering, niet slegts ter verdediging van de zaak der *Remonstranten*, maar ook met veel hevigheid tegen het grootste deel der Kerkliken in de Synode tegenwoordig. Deze redevoering, schoon door HALMA niet gemeld, zullen wij hier laten volgen, op dat ieder Leezer, volgens zijn eigen oordeel, het vonnis velle. Zie hier den verkorten Inhoud daar van.

„ Door.

„Doorlugtige en Hoogmogende Heeren. Eerwaardige, Wijdvemaarde en zeer Geleerde Mannen, Broeders.”

„Wij kunnen niet nalaaten Uwe W. W. allen en ieder van God den Vader en onzen Heer Jesus Christus te wenschen genade en vrede, en voornamelijk de gemeenschap van den H. Geest, op dat die Uwe W. W. zulke raadslagen ingeeve, die de bedroefde en de benaauwde Kerke van Jesus Christus, midsgaders onzen gemeenen Staat, en helaas het al te zeer ontroerde Vaderland, vorderlijk en heilzaam moge wezen!

„Niets behoort een Christen mensch meer ter harte te gaan, dan de Ware en Zaligmakende Godsdienst; en gelijk dit allen betaamt, zo is het inzonderheid de pligt van hun, welken van God gesteld zijn, om niet alleen voor zig zelve, maar ook ten nutte van anderen te zorgen; op dat zij zig zelve, en die aan hen zijn onderworpen of toevertrouwd, zo Godsdienstig mogen zijn, als mogelijk is. Hierom hebben wij ons ook altijd amptshalven verplicht geoordeeld, naartig en omzigtig voor de zuiverheid van den Godsdienst zorg te dragen, op dat geene leerstukken in de gemoederen mogen worden ingeplant, die eigenaartig zouden schijnen te strekken, om de liefde tot den Godsdienst allengskens te verzwakken en wegteneemen. In de gevoelens van den Godsdienst kan wel eenige dooling of onweetenheid plaats hebben; want daar zijn zaken, die tot denzelven niet rechtstreeks behooren; en wie word 'er gevonden, die zo juist en scherp op alle waarheid gelet heeft, dat hem niets gefeilt of gemist zou hebben? Maar andere gevoelens zijn 'er, op welke de Godsdienst zelf rust, of die tot bevestiging of versterking van den zelve, van het hoogste gewigt zijn; en welker krenking of verzwakking niet geleden kan worden van iemand, dien de Godsdienst ter harte gaat.”

„Dewijl wij nu van gevoelen waren, dat eenige zodanige gevoelens met groot geweld gedreven werden, welke noch met de eer van Gods goedheid, wijsheid en rechtvaardigheid; noch met de liefde van onzen Zaligmaaker voor het menschedom; noch met zijne voldoening en verdiensten; noch met de natuur van Gods woord en der Sacramenten; noch met den schuldigen pligt van een Christen bestaan kunnen, en die de vroomen tot
groot

grooten aansloot, onze Hervorming totschande, de Godsvrugt tot afbreuk en den vijanden tot stof versprekten om onze Kerke te lasteren, als waren die gevoelens aan dezelve eigen, zo hebben wij, dat ongelijk het geheele lichaam zonder reden te last gelegd, van de Kerke pogen afteweeren. Maar helaas, dit Godvrugtig voorneemen is ons zeer kwalijk gelukt; doch geheel buiten onze schuld: want hoe konde ons tot misdaad, en niet veel meer tot eere gerekend worden, dat we de Kerke van lasteringen tragten te bevrijden?

„Ook berouwt ons nog geenziens deeze onderneeming, dewijl wij het om zo-goede en treffelijke zaak veeleer loffelijk rekenen den haat zelve van deeze onze gantsche Eeuw te draagen; ja. wij oordeelen ons amptshalven verplicht, daarin te volharden: want het is ook eerlijk, de gewenschte uitkomst te moeten misfen van groote en loffelijke onderneemingen. Ook waren de dingen, die wij zогten te weeren, veel te gewigtig en te groot, om dezelve met stilzwijgen voortgang te laten hebben; en geenziens beuzelingen, gelijk men met groot nadeel onzer zaake onder het gemeene volk gestroot heeft. Dat gehenge God nimmer, dat wij om beuzelingen met iemand zouden twisten! Het is der pijn niet waard, om andere dingen, dan die ter Zaligheid noodzaaklijk of ten hoogsten verderlijk zijn, te strijden. Van dit gevoelen zijnde, zijn wij, echter, in eene groote zwaarigheid gevallen, die wij minst verdiend hadden, te weeten bijna in eenen algemeenen haat. Zo zwaar valt het, zig tegen ingewortelde gevoelens, en het kwaad, dat een plooi genoomen heeft, te willen verzetten! Want men heeft, van dien tijd aan tegen ons gewoed, als of wij openbaare vijanden van den Godsdienst en de Hervorming; haters van de waarheden en verfoorders van de algemeene rust; ja zelfs verraders van het Vaderland, stigters van nieuwigheid en voorstanders van alle ketterijen waren. Men heeft de allerbitterste en grouwelijksle lasteringen op ons uitgestort, en onzen naam en faam met zulke woede aangetast, dat wij als het uitvaagzel der waereld zijn geworden. Men heeft de gemoederen eerst met vermoedens, tegen ons vervuld en van ons vervreemd; daarna door lasteringen en haat tegen ons ontfceeken; en eindelijk zijn dezelve, door oproerige Predikationen,

zodanig aan het branden en blaaken geraakt, dat ze tot schimp, smaad, spot, laster en allerlei uitwerpzels van bitteren haat zijn uitgeborsten, en een iegelijk, al wat hem luste, op ons als slagtoffers van den gemeenen haat, vrijelijk heeft uitgespoogen. Lieve Jezus, wat hebt gij al van uwen throon gezien en gehoord, dat ons, zonder eenige schuld of verdienste, is aangedaan! Hoe menigmaal is ons zugten of jammeren, tot u in den Hemel opgeklommen! Wij roepen u tot getuigen, of wij iemand regtvaardige oorzaak, tot zo zwaare beschuldigingen, af-eerigheden en ongelij en gegeeven hebben."

„Wij begeeren egter niet, zeer Agtbaare Mannen, dat gij zoudet meenen, dat dit gezegd word, als of wij in deezen ijver en hite der twisten, gantsch niets gezegd, gedaan of geschreeven hadden, 't welk berispinge waardig zou zijn geweest. Dat zij verre! wij zijn Menschen, en aan menschelijke zwakheden en overijlingen onderworpen; en wij weten, hoe zwaar het zij, in zo groote stormen en ongesteldheden der gemeederen, een eenparig gelijk gemoed, vrij van alle schuld, te behouden. Maar dit alleen willen wij zeggen, dat wij niets bedoeld, noch ter hand genoomen hebben, dat zulk een algemeen haat verdiende."

„Onze tweede zorg en vlijt was, dat de band der eenigheid van onze zeer bloeiende Kerke in het heilig Lichaam, van onzen Heere Jesus Christus, 't welk met zo veel zweets en bloeds was samengegroeid, niet zoude door een droevige scheuringe, nog schier in zijne eerste beginselen, verdeeld en van een gerukt worden. Daartoe hebben lang gestrekt onze bekommernissen, raadslagen, verzugtingen en gebeden tot God, en al wat in ons was, hebben we gezamenlijk, met de treffelijkste helden onzes Vaderlands, aangewend, op dat deKerk met geene nieuwe wonden zoude worden geslagen. Ten dien einde verzogten wij, aan de Regeerders van ons Vaderland, of een Synode, op dien voet als bij hen beslooten was; of, liet de ontroerdheid der gemeederen 't zelve niet toe, de onderlinge verdraagzaamheid, met bescheidenheid gepaard; of eindelijk, vereischte dat de rust des lieven Vaderlands, dat men ons zou gebieden de openbaare Kerken te verlaaten; en ons te bevelen zo wij best konden. Oordeelt zelve, wat kon 'er beter

van

van ons gedaan worden? Doch het beroepen der Sinode werd belet, door die zig bezwaard vonden, om de Herziening der Belijdenisfe en van den Catechismus, door de Heeren algemeene Staaten beflooten, toettestemmen.

„ De onderlinge verdraagzaamheid, hoe heilzaam ook, hoe zeer door treffelijke voorbeelden bevestigd; ja door onze Nederlandfche Kerke zelve de Lutherschen aangeboden, is verworpen; men heeft haar met de zwaarste beschuldigingen en lasteringen verdagt gemaakt, en openbaare fcheuring ingevoerd, tegen wil en dank van Vredelievende Regeerders des Vaderlands; en de fcheuring door anderen uit de nabuurige Provincien aangekweekt, en door verbintenissen opgeregt. Men heeft heimelijke Vergaderingen gehouden, in welke niet weinige Predikanten zig onderling verbonden, om de afzonderingen te helpen bevorderen, op grond dat zij de Artikelen der Remonstranten aan Gods eere en de ware rust des gewetens oordeelden nadeelig te zijn; en dat met zulke inzigten, dat hunne afzondering, in deze tegenwoordige Nationaale Sijnode, zoude worden bekrachtigd. Om dit met schijn uittevoeren, heeft men het gemeen wijs gemaakt, dat 'er, behalven de bekende verschildpunten, nog al andere gruwelijke leerstukken verborgen waren. Ten dien einde heeft men op allerlei wijzen, 't zij wij zwegen of spraken, ons trachten te agterhaalen en oorzaak van kwaad en argwaan en laster genomen; gelijk zelfs te zien is, uit dat monfter der geschillen, nu onlangs uitgegeeven. Ondertusfchen toonen onzen fchriften, dat niemand onzer de Hoofdstukken der Godgeleerdheid aangeroord, veel min onderftaan heeft om verre te ftooten. Maar het is waar, wij hebben altijd geoordeeld, dat zij het veiligfte van de hoge, zware en ons verftand verre te bovengaande stukken gevoelen en fpreken, welke niet dan maagtiglijk en zo veel mooglijk met de fchriftuure daarvan fpreken. Ten aanzien van verschilden van minder belang, agten wij, dat de Vrijheid en verscheidenheid van oordeelen met enge banden en kluisters, noch kan, noch behoort beklemd te worden, om eene volkoomene overeenftemming te krijgen. Nimmer heeft dit plaats konnen hebben, en de waarheid zelve dringt ons, om met den vermaarden PARÉUS te zeggen, *dat het meefte deel zoo der oude*
ker.

ketterijen, als der tegenwoordige oneenigheden in de Kerke daaruit voornamelijk ontstaan zijn, en nog ontstaan, dat de Kerkvergaderingen, Bischoppen en Leeraars der Kerke, zonder eenig onderscheid, alle Schoolleerlingen en gevoelens der Universteiten voor Artikelen des algemeenen geloofs uitgegeeven, en met even groote noodzaaklijkheid, om ter zaligheid geloofd te worden, aan de gewetens hebben opgelegd; en dat zij uit ieder verscheide uitlegginge der schriftuure, al te ligt ketterijen en scheuringen gesmeed hebben."

„ Verre is het van ons, dat wij onder dekfel van vrijheid, eene dartele ongebondenheid, om alles om te keeren, om alles twijffelagtig te maaken, en uit te slaan, wat ons in het hoofd mogt koomen, wilden invoeren; maar wij hebben niets anders gewenscht, dan die gulden vrijheid, welke den middelweg houd, tusschen ongebondenheid en slavernij; want wij hebben ook een afkeer van hun, die zig ten eenemaal slaaven van anderen maaken".

„ Op dit vertrouwen, op deeze goede Conscientie steunende, hebben wij tot nog toe alle lasteringen en smaadheden uitgeslaan; hier op rustende, hier mede getferkt, zijn we voor eenige dagen, niet gedagvaard, of geroepen, maar vrijwillig en uit eigen beweeging, alhier gekomen; hoewel ik voor mij, op bevel, 't welk ik mij schuldig kende te moeten gehoorzaamen. Wij verschijnen ook tegenwoordig wederom, 't zij dan geroepen of ongeroepen, want dat is evenveel, indien men niet zo zeer de overwinning als de waarheid zoekt. En 't geen ons vrijmoedigheid gaf, is dat hierbijna uit de gantsche Christenheid zodaanige Mannen waren bijeen gekoomen, waar van wij hoopen mogten, dat zij billijker en goedertierener onderzoekers van de geheele zaak zouden weezen, dan zij, die alreede zonder eenig voorgaand Kerkenoordeel, op hun eigen gezag, onze namen uit het boek der Gemeente uitgeschrapt, en zig openlijk van ons afgezondert hebben. Wij bidden u dan, eerwaardige Mannen Broeders, die uit verre plaatzen zig niet ontzien hebben herwaards te koomen: wij bidden u, om Jesus Christus wille, en bij al wat u dierbaar en heilig is, dat gij niet anders van ons wilt gevoelen en oordeelen, dan wij hier verklaard hebben, en de geheele zaak,

zaak, haar oogmerk en einde wel wilt inzien en doorgronden”.

„Tot nog toe zeiden we drie zaaken, dat wij openlijk ons gekant hebben tegen hen, die de rauwe of harde, zo spreken zij, en, gelijk onlangs die van Gelderland in hunne Sinode geoordeeld hebben, de gruwelijkste en afgrijselijke gevoelens van sommige Leeraars wegens de voorschikkinge verklaard hebben voor het regte gevoelen onzer Kerke, en dezelve daarvoor wilden gehouden hebben; ten anderen, dat wij de scheuring hebben mispreezen, en van derzelver voorstanders afkeerig zijn geweest; en ten derden, dat wij, de gronden der noodzakelijke waarheid in hun geheel blijvende, voor het overige de onderlinge verdraagzaamheid hebben voorgestaan”.

„Hier is nog bijgekoomen, ter gelegenheid deezer geschillen, de twist over het regt eener hooge Christelijke Overheid in Kerklijke zaaken; also wij aan dezelve de opperste en hoogste magt toeschrijven in het publieke oordeel, over de geschillen van Godsdienst; waartegen anderen zig kanten, haar alleen, ik weet niet welke blinde toestemming der Kerklijke besluiten toeschrijvende”.

„Deeze zijn de zaaken, die wij oordeelden verplicht te zijn om te betragten; dewijl wij denken, dat getrouwe dienaars van Jesus Christus moeten zorgen, dat de Godsdienst niet gekwetst worde, in het geen de heiligheid en godsvrugt zoude schaden, en dat men om geschillen van minder gewigt geene scheuring mag aanregten. Wij verzoeken derhalven, dat men geene andere beschuldigingen tegen ons geloof geeve, voor dat men ons daarop gehoord hebbe; en bidden dat uwe W. W. doch geen agt gelieven te geeven op ons klein getal, dewijl een goede zaak maar éénen voorspraak behoeft, daar een kwaade zaak aan duizend niet genoeg heeft. Ook zoude het ons niet ontbreken, aan een genoegzaam getal om eene Sinode te maaken, indien het Christelijk of betaamelijk ware, daarop te roemen, of dat het ons vergund ware geweest, in gelijken trap ter baane te koomen; maar door welke listen, en treken zulks verhinderd zij, is Gode bekend. Immers wij zijn genoeg verzekerd, dat men om ons getal minder en kleiner te maaken, overal scheuringen en scheidingen heeft aangeregt, en
dat

dat dikwils op het goeddunken van weinigen. Men heeft getrouwe Predikanten, en die bij hunne gemeenten ten hoogsten aangenaam en liefstallig waren, weinig tijds door de bijzonderen Sijnoden van hunne ampten en diensten afgezet, op dat zij als beschuldigten zonder eenig regt van stemmen, op deze Sijnode zouden komen: de anderen zijn uit de deputatien geslooten, op dat aldaar of gene van ons gevoelen zouden verschijnen, of die aldaar verschijnen mogten, bijna geen getal zouden uitmaaken. Ter plaatse daar de Remonstranten de meeste waren, zo als in 't Sticht van Utrecht nu onlangs is geschied, heeft men even voor den aanvang van de Sijnode afzonderingen en openbaare scheuringen beginnen te maaken, op dat de Contra-Remonstranten uit die zelfde Provincie, niet minder in getal zouden verschijnen dan de Remonstranten. Deeze zaak is klaarblijkelijk en spreekt voor zig zelve. Maar een ding is 'er, en dat wel het voornaamste, waar over wij uwe W. W. niet kunnen nalaaten te klagen, en voor de gantsche wereld van klagen ons niet zullen onthouden, te weten, dat onze Hoofden, de bijzonderste voorstanders onzer zaake en die onder ons als voorgangers waren, op welken wij naast God, in het beleid en beweeren onzer zake meest steunden (niet dat zij zodanige uitstekende bedieningen onder ons hadden, maar dat zij, door hunnen ouderdom, wijsheid en geleerdheid die namen waardig zijn) door afzettingen uit hunne ampten uitgemonsterd, en ons alzo ontnomen zijn: vraagt gij wanneer? weinig tijds, ja even daags te vooren, als men beslooten hadde ons op de Sijnode te beroepen, als wij gereed stonden, en van de zake ten principale zoude gehandeld worden, en de slag aan den man gaan. Des niet tegenstaande heeft die zoo ontijdige manier van doen, ons niet kunnen be- weegen, den moed verlooren te geeven: want wij hadden vastelijk beslooten, gelijk het ook de Christenen betaamt, niet met een meenigte van volk, maar met de kracht van de zaak zelve, ten strijde te gaan. Alleen de Schriftuur, en de gezonde Reden, die haar als dienstmaagt toegevoegd is, zal tot bescherming van onze zaak vooruit treden. Tegens welke zo lange iets anders dan de Schriftuur en bondige Redenen zal worden voortgebracht, zullen wij niet eenen voet van ons stuk afwijken.

XIV. DEEL.

Z

ken.

ken. Wij zullen ons ook niet ontzetten, voor eenige vonnissen, uitspraaken of sententien, al waare het dat ze voortkwamen van de aanzienlijkste, magtigste en grootste Regters of Regtbanken der waereld: want een wijs man word niet bewogen, door het groot getal der Regteren, maar door de kracht en billijkheid der uitspraaken en vonnissen. En, 't welk het voornaamste is, de Conscientie word niet gerust gesteld, door de vrijheid van stemmen, maar door de kracht en het gewigt van de redenen en de zaake zelve, waarop de stemmen en raadpleegingen moeten gegrond zijn. Mag ons dat gebeuren, 't welke uwe W. W. weten op het hoogste regt en billijk te zijn, zo zullen wij voorwaar reden hebben, om voor ons zelve en van wegen onze gemeenten ons hooglijk te verblijden, dat ons zulke gewenschte gelegenheid voorgekoomen is, om met zodanige geleerde Mannen te onderzoeken, wie van beide partijen de beste waarheid en reden op zijn zijde hebbe. Want een van beiden hoopen wij daar uit te bekomen, of dat wij de opregtheid van onze zaake, die wij tot nog toe hebben voorgestaan, zullen doen blijken; of indien het vonds tegen valt, zo zullen wij egter die overwinning bekoomen, waardoor de waarheid zal zegenpraalen. Want wij zijn hier gekoomen, bereid, zo wel om overwonnen te worden, als om te overwinnen: welk van beide gebeure, het zal niet zonder vrugt geschieden: want hij schaamt zig niet overwonnen te worden, die voor het verlies van een kwaad gevoelen, dat hij mag hebben, de waarheid zoekt te winnen, en niet anders voor heeft, dan door het verkrijgen der waarheid zijn geweeten een volkomen vrede en gerustheid toe te brengen. Wie hier niet komt met zulk een hart en gemoed, dat hij zoude kunnen vrijspreeken, welken hij niet zeer gunstig is, en dien hij zonderling lief heeft, zoude konnen veroordeelen; die is voorwaar niet waardig, dat hij in deeze vergadering zijn gevoelen zegge en stem geve. Deeze of die vermaarde Mannen en Leeraars mogen ons wel lief en waardig zijn, gelijk mede wel de Sijnode; maar boven al, behoort ons de waarheid lief en waard te wezen".

Hier mede eindigde EPISCOPIUS zijne Redevoering. Volgens het verhaal van HALMA, werd hem, toen hij hadt uitge-

gesproken, door den Preses BOGERMAN, bevolen, het geschrift, waaruit hij de Redevoering had voorgelezen, over te leveren. Hij zou, volgens sommigen, gezegd hebben, geen ander te hebben; anderen, dat hij gezegd had, dat het afschrift niet net genoeg geschreven was: immers hij gaf dat, of een ander (ook werd 'er gezegd, dat het niet hetzelfde was, dat hij had voorgelezen) over, met verzoek, dat hem het zelve wederom, of *Copie authentiek*, ter hand gesteld mogt worden. Ook vielen, over dit laatste zeggen, weder veele twistredenen, beweerende deezen dit, en geenen wederom iet anders. Vermids nu EPISCOPIUS, en de overige gedaagde *Remonstranten*, na eenige zittingen van de Sijnode, door de zelve in het ongelijk waren gesteld, en daarna de *Acte van stilstand*, bij H. H. M. ontworpen (behalven HENRICUS LEO) weigerden te onderteekenen, om zig, volgens inhoud daarvan, van het prediken te onthouden, mids behoudende hun Jaargeld, werden zij, gelijk bekend is, en op het *Artikel* Sijnode van DORDRECHT nader blijken zal, op bevel van de Staaten Generaal, gevoerd buiten het grondgebied van den Staat.

Het verdere verhaal van HALMA, om dat het met dat van WAGENAAR genoegzaam overeenstemt, kunnen wij, als reeds gezegd is, voor biigaaen; enkel tot slot van zijn Artikel, daar nog dit volgende bijdoende.

De groote Nederduitsche Dichter, JOOST VAN DEN VONDEL, (zegt hij) heeft, onder 't afbeeldzel van SIMON EPISCOPIUS, als in een woedende drift, toen hij dit schreef, voor de zijde der *Remonstranten*, vervoerd, dit hard en wraakbaar blijfschrift gemaakt; hoe wel 'er de kracht en hoogdravenheid zijner Dichtkunde schitterend in doorstraalt.

Bischoffelijke praal en pronk van Godgeleertheit
Die Leiden vrijen wou van twist en Schoolverkeertheit,
Gij wikt het al met reën en zulk een leering wraakt,
Die Godt herschept en tot den slimsten duivel maakt.
Uw tong den Lastermond van Bogerman kon snoeren,
Die 't Dorts besluit met magt geweldig uit most voeren.

J. V. VONDEL.

Men zou (zegt hij verder) het bovenstaande bijschrift, op de volgende wijze, met dezelfde aangevangene rijmklanken, en veel van dezelfde woorden, wel kunnen omzetten, om te toonen, van hoe luttel kracht zulke scherpe, ja duivelsche uitdrukkingen zijn: zo als hij deed in de volgende regelen.

Bischoffelijk in naam en schijn van Godgeleerdheit,
Die Leiden smetten wou met gif van Schoolverkeerdheit,
Gij schendt het licht der reën, en zulk een leering wraakt,
Die Godt zijn hoogheid geeft, en tot geen Schepzel maakt.
Uw' bitfen lastermondte kon Bogerman braaf snoeren,
Die 't Dorts besluit naar 't recht met wijsheit uit most voeren.

F. H.

Men zie van EPISCOPIUS, BAUDART, TRI-
LAND, UITENBOGAARD, BRANDT, WA-
GENAAR, *Amsterdam*, enz. enz.

EPPINGE, een der vijfzig Dorpen van de *Groninger Om-
landen*, onder het *Wester-Kwartier*.

Zie HALMA.

EPPINGHUIZEN, een bekend Slot, in de *Groninger Omlanden*, liggende een kwartier uur ten Zuid-Oosten van *Zandweer*: behoorende aan de weduwe of kinderen van den Heer F. H. Baron VAN ZWARTZENBERG.

BACHIERE, *Geogr.* bl. 201.

ERASMUS, (DESIDERUS) ook wel, in zijne eerste jeugd, in de wandeling, GERRIT GERRITZSOON genaamd: een man, over wiens geboortetijd en plaats veel verschil onder de Geleerden is. Dit kan met zekerheid gezegd worden, en dit zullen wij vooraf laten gaan, dat hij te *Gonda* in onecht geteeld, en te *Rotterdam* ter waereld gekomen is. Zijn Vader, niet te *Zevenbergen*, maar te *Gou-
da*

da gebooren, en aldaar een man rijkelijk gegoed, en naar dien tijd niet ongeleerd, had door zijn gladde tong, den bijnaam van PRAAT gekreegen. Zijne Moeder, afkomstig van een Medicijn-Meester uit *Zevenbergen*, vergat zig zelve, op hoop van een Huwelijk met PRAAT, wiens dienstmaagd zij was; doch de bloedverwanten van PRAAT beletteden hem, zijn voorgenomen Huwelijk met haar te voltrekken. Zij, om haaren mislag te bedekken, begaf zig, in het laatst van haare zwangerheid, naar *Rotterdam*, en baarde aldaar deezen haaren Zoon, die, bij den doop, den naam van GERRIT ontving. PRAAT, door zijne vrienden naar *Rome* gezonden, deed aldaar, op een valsch gerugt, door zijne vrienden hem overgebriefd, dat zijne MARGRETA overleeden was, zig tot Priester wijden; doch vond, bij zijne terugkomst, moeder en kind beide in leeven. Hij sleet zijne dagen wel zonder haar, maar niet zonder te zorgen voor de opvoeding van zijnen Zoon, dien hij altoos voor den zijnen erkende. Dit vooraf hebbende laten gaan, kunnen wij nu tot de bijzonderheden van zijn leven overgaan.

Wat den tijd van zijne geboorte aanbelangt, in het kort begrip van zijn leven, ('t welk men meent, door hem zelve geschreeven te zijn) word gezegd, dat hij gebooren is, op den dag vóór den Feestdag van *Simon en Judas*, die gevierd word op den 28 October; doch in het Jaartal verschilt hij zelfs, in zijne brieven, stellende nu eens 1464, dan 1466, en ook 1467; het laatste jaar staat onder zijn metaalen pronkbeeld te *Rotterdam* uitgedrukt. Te *Utrecht* maakte hij een aanvang van zijne Studien, en vervolgde die te *Deventer*. Na den dood van zijnen Vader, hadden de reguliere Kanunniken van *Sion*, te *Delft*, het opzigt over hem. Hij begaf zig vervolgens in het Klooster *Stein*, bij ter *Gouda*, oeffenende zig aldaar in de Letterkunde, en ook in de Schilderkonst, waarvan nog de blijken voorhanden zijn. De vermaarde ALARDUS VAN AMSTELDAM, schreef, eenigen tijd daarna, uit *Bazel*, een Brief aan zijn laatsten Leermeester CORNELUS GOUDANUS, waarin deze woorden gevonden worden: ERASMUS is te *Bazel*; wij allen verwonderen ons dat hij nooit van u meld, daar gij tog altijd zijt geweest, zijn oprechte vriend en meester. En echter zijn 'er, die

ontkennen, dat GOUDANUS ooit zijn Leermeester geweest is. Na het voleinden zijner leeroeffeningen, en nu hij reeds had beginnen te schrijven, verkreeg hij zeer spoedig den naam van een geleerd en deugdzaam man; en wel in zulk eene maate, dat de Prinzen en Koningen van *Duitschland, Italie, Engeland* en andere Gewesten, hem hoog achtten, en aanzienlijke geschenken zonden. Waarover men zig minder behoeft te verwonderen, als men in aanmerking neemt, dat nog kort voor dien tijd de Barbaarsche onkunde, in taalen en wetenschappen, gantsch Europa overstroemd had, en, in zijnen leeftijd, de Geleerdheid het hoofd wederom begon op te beuren. Hierom was ERASMUS, doorleerd in de *Grieksche en Latijnsche* taalen, ook ras een vriend van allen, die eenige liefde voor de wetenschappen hadden.

FRANCISCUS IRENICUS schreef van hem; „Buiten „twijffel is aan ERASMUS de heerschappij over de twee „taalen, met toejuiching van alle andere geleerden, opge- „draagen. Van weinige oude Schrijvers wordt hij in kracht „van spreken overtroffen: want daarin is hij boven anderen „uitmuntende”.

Door het onophoudelijk leezen van de Oudvaderen, en ook van het Nieuwe Testament in de oorspronkelijke grondtaal, was hij ook zeer verre in de Godgeleerdheid gevorderd. HENDRIK DE VIII, Koning van *Engeland*, ontbood ERASMUS tot zig, voornamelijk om met hem over de zaak van LUTHER te raadpleegen. Bij zijn vertrek uit *Engeland*, vereerde hem de Koning vijftig Angelotten. Te *Gravesand* gekomen zijnde, om van daar over te vaaren, werd hij onderzocht van de Koninglijke tolbeampten, die de vijftig Angelotten bij hem vindende, hem dezelve afnamen, vermids 'er niet dan nodig reisgeld uit *Engeland* mogt gevoerd worden. ERASMUS, daarover verfloord, keert te rug tot den Koning, en klaagt dat hij, door zijne bedienden, van zijne mildadige gifte beroofd was. Zijne Majesteit begon hierop hartelijk te lachen, en zeide dat zijne dienaars getrouwelijk gehandeld hadden; en dat, indien dit niet geschied ware, hij hen allen zou hebben doen ophangen. Hij hield hem nog drie dagen bij zig, vereerde hem andere vijftig Angelotten, en gaf

gaf hem een handschrift, waarbij hij den tolbedienden beval, hem ook de voorige vijftig Angelotten ter hand te stellen; hij keerde dus met een dubbele gifte in *Holland* te rug. Verscheidene proeven gaf hij, dat hij de dwaalingen van het *Pausdom* zag, zo in de leere, als in de onregelheid des levens van de Geestelijken; en wenschte hartlijk eene algemeene Reformatie. Doch uit alle zijne bedrijven, heeft men klaar konnen bespeuren, dat hij te slap en te slaauwhartig was, om, ter vervulling van dien wensch, de handen aan het werk te slaan; hij vreesde, mogelijk, daardoor de gunst der grooten te zullen verliezen, en der waereld te mishagen. Den last van dit overzwaarwigtig werk liet hij rusten op de schouders van den onvermoeiden LUTHER; houdende het voor zig zelven veiliger, zig openlijk met de geschillen niet te bemoeijen, en veinzende den rol van den gematigden te speelen: op zodanige wijze, echter, dat hij meest met Roomschegezinde Vorsten heulde, om zijnen naam bij hun in waarde te houden; terwijl hij evenwel niet in gebreeke bleef, de Geestelijkheid nu en dan zeer onzagt op den voet te treden. Het gevolg hiervan moest zijn, dat hij zig veelmaals den haat van beide partijen op den halze haalde, en den naam ontving, van een man geheel zonder Godsdienst te zijn. Om bij de *Pausgezinden* een naam te maaken, schreef hij, ten hunnen voordeele, nu en dan eenige Boeken; en om bij de *Lutherschen* niet geheel in minachting te geraaken, bespote en hekelde hij, in zijne Schriften, nu en dan, de Roomsche Geestelijkheid. Van niemand werd hij feller gehaat, dan van de domme Monniken; niet alleen om dat hij toonde, geen genoegzaame agt te slaan op de Kerkgebruiken en Ceremonien; maar ook, om dat hij hun te geleerd was, en hunne onkunde niet verdraagen kon; als mede, om dat hij hunne zotternijen, bijgeloof, gierigheid, enz. openlijk ten toon stelde. Doch, met al dien haat, waren een weinig meer ervaarener, minder op hem, dan op LUTHER gebeeten. Op tijden en plaatzen, daar hij vrij uit durfde spreken, gaf hij te kennen, dat LUTHER recht had in zijne bestraffingen; dat 'er eene Hervorming nodig was; doch voegde 'er altoos bij, dat hij wenschte, dat hij wat zachtzinniger te werk ging.

Als FREDRIK, Keurvorst van *Saxen*, in den aanvang van LUTHERS tegenkantige regen het Pausdom, het oordeel van ERASMUS daarover vraagde, zeggende, geene ketterijen in zijne Landen te zullen gedoogen, maar ook het Euangelie noch de waarheid niet te willen onderdrukken, was zijn antwoord: Dat Doctor LUTHER twee groote mislagen had begaan; eerst met de Monniken aan hunne buiken, en daarna met den Paus naar te kroon te tasten; dat LUTHER, op zeer goede gronden, verscheiden dwaalingen bestrafte, en dat het voor de Kerk hoog nodig was, dat 'er eene Reformatie ter hand genomen werd; de inhoud van LUTHERS Leere was goed en recht, maar hij behoorde met meer zagmoedigheid te handelen. In zijne brieven, aan Hertog FREDRIK van *Saxen*, aan den Aardsbischop van *Mentz*, en aan LUTHER zelve, prijst hij 's mans schriften; doch voegt 'er bij, dat hij daarom den haat van de Godgeleerden moest draagen, en een groot Treurspel veroorzaakte. Om evenwel niet, door deeze en foorigelijke verklaringen, even als LUTHER, den haat op zig te laaden, en in gevaar te geraaken, schreef hij tegen LUTHER een boek over den *vrijen wil*; LUTHER schreef op dit geschrift een antwoord, onder den titel van den *Knechtelijken Wil*, 't welk, in zijnen leeftijd, en nog lang daarna voor een meesterstuk gehouden werd. LUTHER, die zijne partijen zelden los liet, beschuldigde hem naderhand, dat hij het geloof der Christenen onzeeker en op losse schroeven stelde, verachtte en bespotte; dat hij, in Goddelijke werken, de menschen met twijfelachtige woorden omleide. ERASMUS beantwoordde dit geschrift in zeer scherpe bewoordingen. Want niets vreesde hij meer, zegt SLEIDANUS, dan dat zijne boeken hunnen roem verliezen zouden; toonende wijders duidelijk aan, dat ERASMUS zig zelve niet altoos gelijk was. Veele Geleerden hebben van hem geoordeeld, dat hij in den eersten opgang der Reformatie, de Kerk veel goeds, maar daarentegen in andere dingen ook veel kwaads gedaan heeft. Bij gelegenheid dat eenigen onder de Roomsche Godgeleerden, die zig, met mond en pen, tegen LUTHER verzet hadden, rijkelijk begiftigd werden, liet ERASMUS, op een schamperen toon, zig daarover uit, zeggende: de arme LUTHER,

maakt

maakt veelen rijk. Het was eerst na zijnen dood, dat men, uit zijne brieven aan vertrouwde vrienden, is ontwaar geworden, dat hij de zaak van LUTHER en andere vroomen Mannen voor goed hield, en de Reformatie in zijn hart toestemde. Alle zijne werken zijn, te *Bazel*, bij FROBENIUS, in 9 deelen in folio gedrukt, en herdrukt te *Leiden*, bij P. VAN DER A A.

Eenige domme Monniken, die hevig tegen hem uitvoeren, gevraagd zijnde, welke ketterij zij nog in zijne schriften vonden, antwoordden, dat schoon zij die nooit gelezen hadden, zij echter wisten, dat 'er veel gevaar in stak, al was het maar om zijn duister Latijn. Jammer is het, dat ERASMUS niet iets van den aart van een vrijebooren *Nederlander* bezat, en te schroomachtig was, om zijn gevoelens te uiten, en aan de wereld te openbaaren. Een bewijs daar van vindt men in het volgende voorval. Eenige afgezanten van de *Boheemsche Kerk*, te *Antwerpen*, kwamen bij hem, biedende hem aan, een afdruk van hunne Geloofsbelijdenisse, met vriendelijk verzoek die te willen doorlezen, en in acht neemen, of 'er iets in veranderd diende te worden; zij oordeel zouden de broeders met dankbaarheid erkennen en aanneemen; en het zou hun aangenaam zijn, indien hunne Confessie met zijne goedkeuring mogt bevestigd worden. De Afgevaardigden, eenige dagen daarna, weder bij hem komende, antwoordde hij hun: „ Hij „ was met zo veele gewigtige dingen overlaaden, dat hij „ nauwelijks adem kon scheppen; zij moesten hem daarom „ ten goede houden, dat hij hun traktaat niet met die opmerking gelezen hadde, als wel behoorde; maar dat hij het „ echter, gelezen, en daar in noch doolingen, noch iets dat „ verbetering eischte, gevonden hadt. Wat aanging de van „ hem verzogte getuigenissen, deeze konden hun tot voordeel, „ noch achting strekken, maar wel gevaar veroorzaaken; zij „ moesten niet gelooven, dat zijne goedkeuring hun de gunst „ van anderen verwekken zou, vermids zijn autoriteit, hoe „ danig die ook zijn mogt, zelfs bescherming van anderen „ van noden hadt. Indien zijne schriften aan de goede konsten, en de Godvruchtigen in hunne Studien voordeel hadden toegebracht, of nog mogten toebrengen, hield hij het,

„ echter, niet raadzaam, door een getuigenis, van met hun
 „ gemeenschap te hebben, zijne schriften aan het gevaar te
 „ onderwerpen, of oorzaak te zijn, als of hij ze de men-
 „ schen in de handen wilde dwingen. Dus moesten zij zijne
 „ al te groote vreeze of voorzigtigheid ten beste houden, en
 „ vast gelooven, dat hij hun een goed hart toedroeg; bie-
 „ dende hun, in alle andere dingen, zijnen dienst aan.”

In het geeven van zijn oordeel, ten opzichte van de Echt-
 scheidinge van Koning HENDRIK DEN VIII, gedroeg hij
 zig zeer veranderlijk; nu eens was hij voor, en dan wederom
 tegen zijne Majesteit, naar gelange, hij door hoop of vreeze ge-
 dreeven werd.

Die van *Rotterdam* hebben ter zijner eere, in het Jaar 1549,
 zijn beeldtenis van hout, gemaakt voor het huis, waarin hij
 gebooren is, en, in het Jaar 1572, dit houten beeld in een
 steenen veranderd; dan dit werd door de Spanjaarden om verre
 gesmeeten; doch in het Jaar 1622, zo als algemeen bekend
 is, als daar gebooren, een metaalen beeld meer dan levens
 groote ter zijner eere opgericht, waaronder men, op de voorste
 zijde van het voetstuk, dit bijchrift leest.

DESIDERIO ERASMO

MAGNO SCIENTIARUM ATQUE LI-
 TERATURÆ POLITIORIS VIN-

DICI ET INSTAURATORI,

VIRO SECULI PRIMARIO,

CIVI OMNIUM PRÆSTANTISSIMO,

AC NOMINIS IMMORTALITATEM

SCRIPTIS ÆVITERNIS JURE

CONSECUTO:

S. P. Q. ROTERODAMENSIS,

NEQUOD TANTIS APUD SE SUOSQUE

POSTEROS VIRTUTIBUS PRÆMIUM

DEËSSET,

STATUAM HANC EX ÆRE PUBLICO

ERIGENDAM CURAVERUNT.

BAR

BARBARIÆ TALEM SE DEBELLATOR ERASMUS

MAXIMA LAUS BATAVI NOMINIS ORE TULIT.

REDDIDIT EN! FATIS ARS OBLUCTATA SINISTRIS,

DE TANTO SPOLIUM NACTA QUOD URNA

VIRO EST.

INGENII CÆLESTE JUBAR MAJUSQUE CADUCO

TEMPORE QUI REDDAT, SOLUS ERASMUS ERIT.

NATUS ROTERDAMI 28 OCTOBRIS 1467.

DENATUS BASILÆ 12 JULII 1536.

Voor den gevel van het Huis, waarin hij geboren is, leest men, in drierlei taalen, het volgende opschrift, dat in het Nederduitsch zegt:

*In dit Huis is gebooren ERASMUS vermaart,
Die Gods woord uitverkooren, ons wel verklaart.*

Den ouderdom van bijkans zeventig Jaaren hadt ERASMUS bereikt, toen hij, ten huize van den vermaarden Boekdrukker FROBENIUS, te *Bazel* zeer Christelijk overleed. Zijne Erfgenaamen waren, H. FROBENIUS, BONIFACIUS AMERBACHIUS, EN NICOLAAS EPISCOPIUS.

Bijna een maand lang vóór zijnen dood, was hij met den rooden loop gekweld geweest, en zijn einde voelende naderen, voorzeide hij, drie dagen te vooren, zijn verscheiden. Op zekeren dag, dat AMERBACH, FROBENIUS EN EPISCOPIUS hem bezogten, *gij lieden (zeide ERASMUS,) gelijkt de drie vrienden van Job, uitgenomen dat ik juist geen scheuren in uwe kleeren, en geen asche op uwe hoofden verneeme.* Hij besteedde zijnen overigen tijd in gebeden, zonder eenige van die bijgelovige ceremonien, waar over hij de Monniken zo dikwijls had bestraft. Tot den laasten adem toe behieldt hij zijn verstand, en stierf, zo als gezegd is, zeer zachtelijk; wordende, met grooten toeloop, in de groote Kerk te *Bazel* begraven. De Monniken mogten alzoo ERASMUS,

in

in hunne wijze van spreken, en daar hij zo dikmaals mede gespot had, met waarheid naa geeven, dat hij was gestorven *sine crux, sine lux, sine Deus*. Zijne Bibliotheek had hij reeds verkogt aan JOHANNES à LASCO, een *Pool*, doch in zijn Testament bevolen, de boeken niet te leveren, ten zij à LASCO, alvorens, tweehonderd florijnen betaalde. Bijaldien de kooper aan die voorwaarde niet voldeed, of vóór dien tijd kwam te sterven, dan zou AMERBACH met de boeken mogen doen, zo als hem behaagde. Voor het overige maakte hij zijn gouden Horologie aan LODEWYK BEERUS; eenen gouden lepel en vork aan BEATUS RENANUS; honderd en vijftig gouden daalders aan PETRUS VIRETUS; eene gelijke zom aan PHILIP MONTANUS; twee honderd gouden Florijnen aan zijnen knecht LAMBERT, indien hij zijn overlijden bijwoonde, en hij zelf ze hem niet reeds gegeven had; een zilveren fles aan JAN BRISSIUS; honderd gouden Florijnen aan PAUL VOLSIUS; honderd vijftig dukaaten aan SIGISMOND TELENUS; twee ringen, den eenen zonder steen, en den anderen met een Turks, aan JAN ERASMUS FROBENIUS, over wien hij, als getuige ten doop gestaan had; alle zijne kleederen, lijwaat en huisraad, benevens een beker met het wapen van den Aardsbischof van *Mentz*, aan HIERONIMUS FROBENIUS; een ring met de afbeelding van eene Vrouw, die achter zig om ziet, nevens een beker met een dekzel, met eenige versen op den voet, aan NICOLAAS EPISCOPIUS; eenen zilveren beker met het beeld van de Fortuijn aan EVERHARD GOCLINUS; en verder al het overige aan zijne drie bovengemelde Erfgenaamen.

Het zou overtollig zijn, aantemerken, dat ERASMUS een van de grootste mannen geweest is, in de Republiek der letteren, die vóór of na hem geleefd hebben; en schoon dit eene waarheid is, die niet word tegengesproken, had hij, echter, buiten de domme Monniken, veele vijanden, en onder deeze JULIUS CEZAR SCALIGER, die veele snoodde en smaadelijke lasteringen tegen hem uitbraakte. Hoewel hij hem zijne onechte geboorte niet verweet, hield hij evenwel staande, dat hij, als *Corrector* of Proefleazer, de kost winnende bij

A L-

ALDUS MANUTIUS, veele fouten over het hoofd zag, door de dronkenschap, die hem belette, dezelve te zien. Onder SCALIGER's nagelaatene Brieven, die zijn zoon uit de waereld heeft zoeken te helpen, word 'er één gevonden, waarin hij ERASMUS voor een hoerekind uitmaakt; voegende daarbij, dat hij daar van (even als of dit een schande ware) niet gesproken had, omdat het hem niet eerder bekend was. Doch FERON keurde gantsch niet goed, dat hij ERASMUS bekladde met een daad, waaraan hij onschuldig was. Zie hier wat de zoon van SCALIGER, van het geschil van zijnen vader met ERASMUS, zegt: „Mijn vader heeft een redenvoering gemaakt tegen „ERASMUS, die naderhand schreef, dat mijn vader „daar van de maker niet was, (*quia miserat*) om dat hij een „Krijgsman was. Mijn vader schreef naderhand eene andere, in welke hij veel heftigheid liet blijken. ERASMUS, „wetende, dat hij dezelve zou laten drukken, bewoog zijne „vrienden, om alle de afdrukken, die zij konden magtig „worden, op te koopen, ten einde ze daardoor uit de waereld te krijgen: en dit geschiedde met zo veel ijver, dat „'er tegenwoordig geene meer te vinden zijn. Mijn vader „zag naderhand de gekheid, die hij begaan had, met tegen „ERASMUS te schrijven. Hij had veele brieven tegen „ERASMUS geschreeven en doen drukken, die ik alle verdonkerd heb. Ik heb 'er de afdrukken van, die mij zes en „dertig dubbele pistolen gekost hebben. Ik heb JONAS bevoolen, die na mijnen dood te verbranden. Mijn vader „taste ERASMUS aan als een Krijgsman. Naderhand gestu- „deerd hebbende, zag hij, dat ERASMUS een groot man „was. Mischien had hij ERASMUS schriften niet gelezen, of niet verstaan”.

Die geenens, die naderhand ontkend hebben, dat men te Rome genegen was, om ERASMUS tot Kardinaal te verheffen, hebben grootelijks gedwaald. Volgens BOISART liep het gerugt, dat hij die waardigheid geweigerd had, en dat dit zelfs als een soort van Mirakel was aangezien. Zeker is het, dat hij, onder het Pauschop van ADRIAAN DEN VI, daar toe zou hebben kunnen geraaken, indien hij gewild had, zelfs indien hij

hij, op verzoek van ADRIAAN, slechts te Rome hadde willen koomen; doch hij verschoonde zig daarvan, met voorgeeven van zijne zwakheid; en met, in vertrouwen, aan den Paus te schrijven, dat hij dit moest nalaaten, om zijnen vijanden den mond te stoppen; die zouden zeggen, dat hij het hof naliep, om die Kerklijke waardigheid te verkrijgen. Maar onder het Pauschap van PAULUS DEN III, werd de zaak krachtiger doorgezet; het Kardinaalschap was nu eene rijpe vrugt voor ERASMUS, en om die te plukken, behoefde hij niet meer te doen, dan de hand uit te steeken. Dit getuigt niet alleen ERASMUS, op verscheidene plaatsen, maar ook andere geloofwaardige mannen met hem.

Men zou het als een blijk van nederigheid in ERASMUS kunnen aanmerken, dat hij niet dan met groote moeite toefstond, dat men hem uitschilderde. Eindelijk liet hij zig hier toe beweegen door zijnen boezemvriend, den vermaarden HOLBEEN. BEZA schreef een puntdigt, waarvan de zin hier op uitkwam: *Deze schilderij verbeeld ten halve lijve den grooten ERASMUS, wiens roem de gantsche waereld vervult. Maar waarom niet geheel? zift daar over niet verwonderd, lezer; want zelf het gantsche aardrijk kan hem niet geheel bevatten.* Daarna is zijn afbeeldzel zo menigvuldig geschilderd en in het koper gebracht, dat dezelve bijna ontelbaar zijn.

Zijn beeltenis in koper, door den vermaarden HENDRIK DE KEIZER gegooten, waarvan wij hier boven gewag maakten, is ook op onderscheidene wijzen en grootten in prent gebracht. Van dit *Rotterdamsch* gedenkstuk moeten wij hier nog deeze bijzonderheid bijvoegen. In het Jaar 1674, werd het zelve, van het bouwvallig bruggewelf, afgenoomen, en in 1677 weder hersteld. Toen het, in het Jaar 1622, zo als boven gezegd is, werd opgericht, maakten eenige Predikanten daarover groote opschudding. Eenigen van de *Rotterdamsche* Leeraars hadden, kort te vooren, aan de Magistraat dier Stad verzocht, onderstand voor eenige Predikanten, en ten antwoord bekoomen, dat de staat des Lands zulks niet kon lijden. De Predikant JACOB VAN LEEUWEN bestrafte de Regeerders, met veele oproerige woorden, onder anderen zeggende: „Ik „vraage, of de staat van het Land het lijden kan, dat men „me-

menelen
„dat nog
„niet, van
„zegge dat
„en”. M
fchen daar
een nieuwen
geven tot u
den naam va
van *Rotterd*
haat der Pred
zoekende daa
de zaak te b
gemeene Si
VAN LEE
ven door
rijkel: Spon
van D. J. 1
de eene sam
zijner preeken
honne aanha
van de Romer
de Zuid-Holla
werd, dat, d
ERASMUS, li
zen, en nog
voorzien werd
niet behu
Rotterdam, n
begrijpen, dat
schillige zaak
zig niet beho
ke veroorzaak
gaderinge was
met onderzet
den Predika
Avondmaal g

„metaalen Beelden oprigt, die veele duizenden kosten, en
 „dat nog van luiden, die het niet verdienen, van *Libertij-*
 „*nen*, van *Vrijgeesten*, en die met alle Religie spotten? Ik
 „zegge dat God, om zulke zaaken, het land zal plaagen,
 „enz”. Men riep onder het gemeen, dat eenvoudige men-
 schen daar de knieën voor boogen; dat ze van ERASMUS
 een nieuwen Heilige maakten, en dat dit beeld voedzel zou
 geeven tot nieuwen beeldendienst. Daarentegen zag men, op
 den naam van ERASMUS, een smeekschrift aan de Magistraat
 van Rotterdam inleveren, waarin geklaagd werd, over den
 haat der Predikanten tegen den persoon van ERASMUS; ver-
 zoekende daar tegen bescherming, of zo hen de magt ontbrak,
 de zaak te brengen aan de Staaten van *Holland*, of aan een al-
 gemeene Sinode. Tegen de kwaadsprekenheid van JACOB
 VAN LEEUWEN, kwam een boekske in 't licht, geschree-
 ven door HENRIKUS HOLLINGERUS, onder den
 tijtel: *Spongia Erasmi*, of *uitwissing der lasteringen*
van D. J. van Leeuwen, tegen Desiderius Erasmus, zijn-
 de eene saamenpraak tusschen die beiden, over den inhoud
 zijner preeken. VAN LEEUWEN had echter mede zijne
 domme aanhangers. Eenigen, die zig noemden Ledematen
 van de Rotterdamsche Kerk, vertoonden daarna mondeling aan
 de *Zuid-Hollandsche Sinode*, die te *Gornichem* gehouden
 werd, dat, door het weder oprichten van het Beeld van
 ERASMUS, in de Kerk van Rotterdam groote onrust geree-
 zen, en nog meerder te vreezen was, indien daarin niet
 voorzien werd, het welk zij verzogten, dat op hooge order
 mogt geschieden. De Vergadering verklaarde, dat de zaak tot
 haar niet behoorde; vermaanende tevens den Kerkenraad van
 Rotterdam, naarstelijk te arbeiden, en de gemeente te doen
 begripen, dat het stellen van zodanige beeltenisse eene onver-
 schillige zaak was, en een plegtig gebruik had, waaraan men
 zig niet behoorde te slooten, veel min oneenigheid in de Ker-
 ke veroorzaaken. Dit verstandig besluit van de Sinodale ver-
 gaderinge was des te noodzaaklijker, wijl bijna 300 perfoonen,
 met ondertekening van een geschrift, zig hadden verbonden,
 den Predikant en Kerkenraad te zullen handhaven, en niet ten
 Avondmaal gaan, voor dat de afgod, (zo noemden zij het
 beeld

beeld van ERASMUS) vernietigd was. De Predikanten JACOB VAN LEEUWEN en PETER NIENRODE werden in hunnen dienst geschorst; en daar mede leerde de Magistraat van Rotterdam, de ontruste gemeente, dit Pronkstuk van hare Stad en van gantsch Nederland, eerst met onverschilligheid, en daar naa met genoeg, als een konststuk, te beschouwen.

Hier mede zouden wij van deezen grooten Man kunnen aftappen, waare het niet, dat wij nodig achtten, naar de aantekeningen van den geleerden en naauwkeurigen G. BRANDT, uit zijne *Historie der Reformatie* hier ter neder te stellen, de volgende zaaken, zo als ze volgens aanwijzing van het Register in zijn eerste deel te vinden zijn. BRANDT dan noemt ERASMUS, *dat groote wonder van verstandige geleerdheid, Gerrit Gerritszoon*; die volgens het schrijven van H. DE GROOT, *zo wel den weg tot eene Reformatie heeft aangewezen; zeggende verders, wij Hollanders kunnen dien man niet genoeg danken, en ik houde mij gelukkig, zo ik zijne deugden, zo eenigzints van verre kan begrijpen.* De wijze nu, waarop hij de Kerk wilde gereformeerd hebben, bestond kortelijk daarin: „Het kwaad, schreef hij, zoude ligt te geneezen zijn, indien de opperhoofden van beiderlei staaten, met oprechter harte overeendroegen, om de Euangelische oprechtheid en godvruchtigheid te herstellen. Dan moest men de zaaken stellen aan honderd, of vijftig mannen, uit alle volken daartoe gekoozen, die door een heilig leven, bijzondere geleerdheid, en afgerecht oordeel, aanzienlijk waren: het geene deeze stemden, moest, door eenige weinigen, daartoe uitgekoozen, in het kort, bijeen worden getrokken. De stellingen der Theologanten moesten binnen de muuren der Scholen blijven. Men moest ook allerlei opinien, voor geen artikelen des Geloofs houden. Eenige stellingen moesten worden vernietigd. Eenige moesten worden veranderd in aannemingen. Dit behoorde de voornaamste zorg der Vorsten en Stenden te zijn, dat 'er de zulken over de Kudde des Heeren gesteld werden, die met Gods woord waren voorzien en geoeffend om te onderwijzen, te vermanen, te vertroosten, te bestraffen en te wederleggen". Vooral verwierp hij het reformeeren, met twist, met geweld en oproer; verklaarende,

zulk

zulk een afkeer van tweedracht te hebben, dat hem de waarheid zelve mishaagde, als ze oproerig was. Wij eindigen dit artikel van den grooten ERASMUS met het bijchrift, door bovengemelden G. BRANDT, onder zijn afbeeldzel gesteld.

*Deez' heeft de Vrijheid in de Christen Kerk geleit.
Deez' zocht de waarheid; maar door geen opdraerigheid.
Wat was hij vijandt van dat preeken met den deegen!
Hoe stont hem het geloof, dat bloed durft plengen tegen!
Wie sedert reedlijk zocht, en vreedzaam is geweest,
Geeft deezen Meester d'eer van zulk een Christen geest.
's Rechtmatig onderscheidt der zaaken kon hij leeren.
Een Rotterdammer leert de waereld Reformeeren.*

In- en uitlanders hebben zig veelvuldig bezig gehouden met s'mans leven te beschrijven. Schoon beknopt, heb ik 'er geen beter gevonden, dan dat van ADOLPHO CLARMUNDO, welke in het hoogduitsch eene verzameling van Levensbeschrijvingen van vermaarde en geleerde mannen gemaakt heeft, in zeven deelen, in 8vo, die gedrukt zijn in het Jaar 1708, te Wittenberg, waarin die van ERASMUS de eerste is.

ERASMUS JANSZ, of Erasmus Johannes, een der vermaardste Unitarissen, was Rector der Latijnsche Schoole te Antwerpen, van waar hij, om zijne gevoelens, naar Polen de wijk moest neemen. Naa eenigen tijd daar vertoefte te hebben, trok hij naar Transijlvanie, alwaar hij, door de Unitarissen, tot Predikant werd aangesteld, echter onder voorwaarde, dat hij niet openlijk met de oude Ariaanen mogt leeren, dat de Zoone Gods geschapen was, alvorens het heelal met de schepzelen was voortgebracht. In de daad was hij van dat gevoelen, en had daarover, in Polen zijnde, groote twisten gehad, met FAUSTUS SOCINUS; nog te Antwerpen zijnde, had hij in stilte eene verhandeling over die stoffe doen drukken; maar Prins WILLEM DE I verlijdelde aldaar zijne oogmerken; doch buiten dat had hij den roem van een geleerd man en als bijzonder ervaren in de Hebreeuwse taal. SOCINUS heeft naderhand in het licht gegeven, het gesprek dat hij met ERASMUS

MUS JANSZ. gehad heeft; 't welk ERASMUS zeer kwalijk nam, om dat het niet genoeg beschaaft was; verklaarende, zo verzekerd te zijn van de waarheid zijner bewijsredenen, dat hij het weinige, welk hij 'er over geschreeven had, durfde stellen tegen de wijdloopige verklaaringen der *Sociniaanen*.

R. SIMON.

ERBEKE; Keizer HENDRIK DE III stelde het, in zijnen Gifbrief van het Jaar 1046, tusschen *Lovena* en *Isla*, alwaar men het nog vind, aan het Riviertje *Eerdbeek*, drie uren van *Zutphen*.

ALTING, *Not. Germ. Inf. P. 2. p. 47.*

EREMITA, (DANIEL) van geboorte een *Antwerpe-naar*, en met het begin der zeventiende Eeuwe, Geheimschrijver van den Hertog van *Florence*, wiens Lofreden hij, met algemeene goedkeuring, uitgaf, in het Jaar 1608. Al wat hij verder schreef, zo in Digtmaat als Proza, werd algemeen met toejuiching ontvangen. Gantsch anders, echter, was zijn zedelijk gedrag; want, daar mede verdiende hij eene algemeene minachting. SCALIGER kreeg spoedig berouw, dat hij hem CASAUBONUS had aangepreezen. Op aanprijzing van zijnen vriend, had hem deeze als leermeester aanbevolen in het huis van *Montaterra*. De zaak hadt bijna haare volkomenheid, toen EREMITA middel vond om in dienst van den Heer DE VIC te treden, die zig gereed maakte tot het gezantschap naar *Zwitserland*. Deze heer was een zeer eerlijk man; doch uitermaate ingenoomen met zijnen Godsdienst, en zeer ijverig om anderen daartoe overtehaalen. Hij overreedde ook, met kleine moeite, EREMITA, en dezeging tot den Roomschen Godsdienst over. Hier over kon CASAUBONUS zig niet troosten; hij kende de bekwaamheid van den zogenaamden bekeerder, en die van den bekeerde. Hij wist dat EREMITA veel geleerder was, dan de *Portugeesche* Monnik; en, echter, hoorde hij, dat de Monnik hem, met den eersten stoot, omvergeworpen had; maar ook spoedig ontdek-

deke
gen
hete
voort
rij
gime
niet
en in
Bischo
zig bij
keuze,
De Jo
den Ad
eerlijk
niet re
weg te
in schijn
vrienden
was, en
de bedrog
Jaarwede
lij zig o
en dat hi
en zijn v
formu da
TA, ten
SCALIG
schrijven
LIGER op
kwijk: w
delijk, zo
Vijf jaar
had, was
andere Ne
doen naar
geërgerd,
Hij sprak
van AAR.

dekte hij de reden van dezen zwakken tegenstand. EREMITA zegt geen anderen grond, dan den rijksten Godsdienst, die voor hem de beste was. Deze begeerte naar rijkdommen scheen iets kwaads te voorspellen. De dienst, dien men hem bezorgd hadt, was vijftig Rijksdaalders Jaars waardig. Die somme scheen hem in den beginne zeer groot; doch vervolgens middelmatig, en op 't laatste niet met al. Hij zegt allerlei middelen om zig te verrijken; en inzonderheid had hij het oog gevestigd op de huizen der Bisschoppen. CASAUBONUS wederhield hem tweemaal van zig bij hen in dienst te begeeven; doch liet hem zijne vrije keuze, toen hij in dienst van den heer DE VIC trad.

De Jongeling werd dan Roomschezind, en begaf zig, met den Afgevaardigde, naar Zwitserland. Zijn Vader, een oud, eerlijk man, en goed Protestantsch, was over die verandering niet te troosten; hij zegt zijnen Zoon weder op den rechten weg te brengen; deze gaf daartoe zijn woord; doch slechts in schijn. CASAUBONUS maakte, te Leiden, aan zijne vrienden bekend, dat DANIEL EREMITA een broodeëter was, en uitermaate graag naar de misfe. Zie hier een tweede bedrog; want hij deed dit niet, dan met oogmerk om een jaarwedde te bekoomen. Men had hem hooren zeggen, dat hij zig omtrent de geloofsgechillen geheel onpartijdig hield, en dat hij voorneemens was, zig naar den tijd te schikken, en zijn voordeel zou behartigen; spottende met hen, die hun fortuin daarom verwaarloosden. Deze verandering van EREMITA, ten opzichte van den Godsdienst, deed zijne liefde voor SCALIGER niet verminderen; hij toonde dit zelfs in zijne schriften na s'mans overlijden, vattende zelfs de zaak van SCALIGER op tegen SCIOPPIUS. Dit, echter, bekwam hem kwalijk: want deze schroomde niet, EREMITA, zeer schandelijk, zo met als tegen waarheid, ten toon te stellen.

Vijf Jaaren geleeden, toen hij EREMITA te Rome ontmoet had, was hij, met de twee broeders RUBBENS, en nogtwee andere Nederlanders, bij hem gekomen, om een reisje te doen naar *Tivoli*: deze Heeren, zegt hij, waren ten hoogsten geërgerd, door zijne redenen. gedurende die korte reize. Hij sprak niet dan van PETRONIUS, en van de Zotternijen van ARETYN, en voer geweldig uit tegen die geen, die

gebelgd scheenen over de onredelijkheid van dit gesprek. Nog meer; hij tekende allerlei onkuischheden, op de muuren, in de herbergen, daar zij vernachtten. EREMITA, eenigen tijd daarna, verdweenen zijnde, verbeeldde men zig, dat de armoede hem zo verre gebracht had, dat hij zig in eenig *Kartuizer* Klooster had begeeven; maar men ontdekte, dat hij naar *Siena* was vertrokken, alwaar hij zijn Hof maakte bij den Aartsbischof ASCANIUS PICCOLOMINI, die hem aan zijnzen Neef, den Grootkamerheer van den Hertog van *Florence*, aanprees. Door dat middel verkreeg hij eene Jaarwedde van den Vorst, ter belooning van eene Lofreden, die hij maakte, op het Huwelijk van den Groot-Hertog met MAEDALENA VAN OOSTENRYK. Hij hield zo kragtig aan, om naar *Duitschland* gezonden te worden met de afgevaardigden, die aan verscheiden Rijksvorsten en Keizerlijke Steden den dood van den Vader des Groot Hertogs bekend maakten, dat hij zijn oogmerk bereikte. SILVIO PICCOLOMINI was hem zelfs hier toe behulpzaam, prijzende hem aan als Tolk. EREMITA beroemde zig, in zekeren Brief, geschreeven van *Augsburg*, dat hij was een afgezant van den Groot Hertog van *Florence*; de Biechtvader van de Groot Hertogin vondt dit zeer belachlijk. Te *Florence* te rug gekoomen, vertelde hij, om zijn Hof bij de *Italiaanen* te maaken, duizenden van sprookjes, betreffende de dronkenschap der *Duitschers*. Geweldig deed hij hun lachen, als hij sprak van de Letteroefeningen van MAURITS, Landgraaf van *Hessen*, en van de Versen, welke deeze Vorst maakte, tot lof der jongelingen, die den eernaam van *Baccalaureus* aannaamen. Hij vertelde hen, dat deze Landgraaf, met dien van *Anspach*, en met den Vorst van *Anhalt*, gedronken had, op de gezondheid van den Koning van Frankrijk, en op die van den Koning van *Engeland*, en op den dood of ondergang van den Koning van *Spanje*; en dat hij dit laatste in het rond had doen drinken, en zelve had toegebracht aan den Gezant van den Groot Hertog. Zonderlinge geneegenheid bewees hij, daarentegen, aan de *Duitsche* Edellieden, die te *Florence* kwamen. Deeze waren niet weinig verheugd, daar eenen Vaderlander te vinden, die *Italiaansch* sprak, en hen onderrichtte in de gewoonten des Lands,

Lands,
en wel
hun bij
heid ha
een Re
ze, dat
negen,
hem be
Ez. n.
zijne
zijn
niet te
koop
die
wifich
Sauer
verhand
vere
doozijk
wre, i
met ont
gezondhe
eenen af
volhard
in het j
gedrukt,

Ez. n.
grustfalm
dit Erfm
Naalwijn
geuoemd,
Prins FR
van 112
in het ja
daarvan,
Edelen
kennis va

Lands, daar hij zig onthield. Hier door maakte hij goed eier en weinig kosten. Hij oeffende zelfs de vriendelijkheid, van hun bij ligte Vrouwen te brengen, alwaar zij dan de beleefdheid hadden, hem vrij te houden. Op zekeren tijd, bragt hij een Roomsche Catholiek persoon in een oneerbaar huis. Deze, daags te vooren ter Communie geweest zijnde, was ongenegen, zig zo kort daarop tot het kwaade te begeeven; toen hem het huis verdagt voorkwam, wilde hij te rug treden. EREMITA bezwoer hem, dat het een plaats was, daar hij zijne Boeken hield en studeerde. De andere, geloof aan zijnen eed slaande, trad verder binnen. De lichtekooij was niet te huis; echter kon de vreemdeling ligt zien, wat 'er te koop was; hij beklagde zig daarover aan zijnen Leidsman, die 'er den spot mede stak, en hem voor een schijnheiligen uitscholdt. Bij anderen gaf hij zig uit voor een doorslepen Staatsman, en beloofde, over de Regeeringswijze te zullen verhandelen zulke onderwerpen, die TACITUS en andere verre overtreffen zouden. Tegen de Inquisitie had hij een doodlijken haat opgevat, die hij zelfs, hoe gevaarlijk dit ook ware, in zijne brieven riet verschoonde. Door den omgang met onzigtige Vrouwsperfoonen, zijne beste krachten en gezondheid verlooren hebbende, betoonde hij vervolgens eenen afkeer voor dezelve. In zijn slagte en godloos leeven volhardde hij, tot aan zijnen dood, die voorviel te *Livorno*, in het Jaar 1613. Te *Utrecht* zijn eenige Werken van hem gedrukt, onder anderen het Tractaat *de aulica & civili vita*.

ERF-MARSCHALK, van *Holland*, van ouds genoemd *Erfgrootstalmeeester des Graaven van Holland*. Voortijds was dit *Erfmarschalkschap* verknogt aan de Heerlijkheid van *Naaldwijk*, in *Delfland*. WILLEM, Heer van *Naaldwijk*, werd genoemd, *Erfmarschalk en Rentmeester Generaal van Holland*. Prins FREDRIK HENDRIK werd, door koop van den Graaf van AREMBERG, voor drie honderd vijftig duizend guldens, in het Jaar 1612, Heer van die Heerlijkheid; en, uit hoofde daarvan, zegt men, in het Jaar 1617 en 1618, hem onder de Edelen van *Holland* te doen beschrijven. Maar dit, buiten kennis van Prins MAURITS, niet konnende geschieden, bleef

esprek. Nog
muren, in
eenigen tijd
dat de a-
eenig Karr
(dat hij naar
te bij den
hem aan
van Floren-
Jaarwedde
, die hij
met MAE-
agig aan,
gevaarlijk.
Steden den
kten, dat
INI was
als Tolk.
schreeven
vroor Her-
Hertogin
men, ver-
, duizen-
duitschers.
Letteroef-
en van de
gelingen,
vertelde
met den
heid van
van En-
ning van
drinken,
oot Her-
gen, an
eze waren
den, die
men des
Lands,

bleef het, om bij hem geene jalouzij te verwekken, agterweeg; doch op den grond van eigendom, die hem toe kwam, verzocht hij, aan de Staaten van *Holland*, in het Jaar 1637, dat hem, bij koop, ook de Heerlijkheid van 's *Gravezande* en *Zand-Amtbacht* mogt worden toegeestaan; waarin, op zijn voorslag, bewilligd werd. Hier door verkreeg de Prins een dubbel regt, om onder de Edelen van *Holland* beschreven te worden.

Deze *Erfmarschalk*, of *Erfgrootstalmeester*, had, ten tijde der *Hollandfche* Graaven, in die hoedanigheid, van ieder paard, met het welk de Graaf iemand beschonk, uit aanmerking van den hoogen prijs des Gelds, maar éenen gulden. Zijne bediening, bestond, in het hooge opzigt en de wagt over de Graaflijke Stallen; dat is, zo wel over de Stalbedienden, als over de Paarden, het voeder, en het geen dagelijks aan dezelven moest gegeven worden. Zo ook was het des *Marschalks* post, de nodige paarden te bezorgen, aan alle personen, ieder volgens zijnen rang, welke gehouden waren, den Graaf op de reis te verzellen; en ook boven dien zorg te draagen, dat geene knechten of andere geringe personen, even als de lieden van adel, de stoutheid hadden, 's Graaven paarden te gebruiken. Eindelijk was hij gehouden, jaarlijks aan 's Graaven Schatmeester te geeven, een lijst van het getal en de waarde der paarden, die zig in de Stallen bevonden, en ook van die, welke door den Graaf, geduurende dat jaar, aan dezen en geen en geschonken waren. Hoewel, met de afzweëring van den Graaf, ook dit Ampt wezenlijk vernietigd is, heeft, echter, Prins *FREDRIK HENDRIK*, bij het kooopen van *Naaldwijk*, den titel daarvan behouden, om reden boven gemeld.

Zie *Vaderl. Historie*, VII Deel, bl. 246. en XI. Deel. bl. 250. *VAN LOON aloude Regeeringswijze*, V. Deel. bl. 515. enz.

ERF-STADHOUDER; zie STADHOUDER.

ERF.

ERICHEM, of ERKUM, een klein dorp, in *Gelderland*, behoorende onder den *Rechtbank* der stad *Buuren*.

ERICUS DE I, of ERIK, zoon van RINGO, en broeder van den in de oude Geschiedenisfen van *Nederland* zo beruchten HARALD; hij regeerde, omtrent het Jaar 815, als Koning van *Denemarken*. Na den dood van SIWART, zou een andere ERIK, zoon van SIWART, op den troon verheeven worden; doch dewijl hij nog onmondig was, en ERIK zig reeds beroemd gemaakt had, werd deeze als Koning verkooren. Eer hij die waardigheid bekwam, was hij gevlugt, en had zijne toevlugt genomen tot Koning LODEWYK DEN VROOMEN, en zig, met zijnen broeder HARALD, te *Merz* doen doopen. De Keizer schonk hem daarvoor een deel van *Friesland*, tot zijn onderhoud, met bevel om 'de grenzen van het Rijk, tegen den inval der *Deenen* en *Noormannen*, te beschermen. Ook werd hij begiftigd met *Dorestadt*, aan den *Rhijn*. De geduurige invallen zijner landslieden bragten Keizer LOTHARIUS in vermoeden, dat hij ontrouw handelde; hij ontnam hem, uit dien hoofde, *Dorestadt*, en wierp hem in hegtenis. Heimelijk ontkomen zijnde, zocht hij hulp bij LODEWYK den *Duitscher*, die hem beschonk met eenige plaatzen in *Neder-Saxen*. Aldaar verzamelde hij een Leger, viel 'er mede op LOTHARIUS aan, verwoesste de Landen aan de Noordzee, en hernam *Dorestadt*. LOTHARIUS sloot hierop een verbond met hem, waarbij ERIK beloofde, de grenzen van *Friesland* te zullen beveiligen, zo als hij deed. Zijn broeders zoon, GUNTRAM, stond naderhand tegen hem op; zij leverden elkander slag: al wat van adel was, sneuvelde daarbij, uitgenomen de bovengemelde ERIK, die toen Koning werd.

ERIK, Hertog van *Brunswijk*, was, gedurende de *Nederlandsche* beroerten, zeer vermaard. Allereerst ontmoet men hem in den berugten Veldslag van *St. Quintijn*, in het Jaar 1557, waar bij de *Franschen* de nederlaag bekwamen. De overwinning, die aldaar behaald werd, word inzonderheid toegeschreeven, aan den moed en het beleid van den Graave van

Egmond. De Constabel van *Franrijk* werd zelfs daarbij gevangen genomen; hij en de Marschalk de St. ANDRE vielen in handen van Hertog ERIK, die hen naar *Brunswijk* voerde. Koning FILIPS, die deeze beiden gaarne in zijne magt zag, floot, in het volgende Jaar, met den Hertog, een verdrag, om hun aan hem overteeleveren, tegen een losgeld van honderd en twaalf duizend ponden, van veertig grooten. Voor een derde gedeelte van deeze somme, verpandde FILIPS aan ERIK het Slot en de Heerlijkheid van *Woerden*. Dit streedt met de voorregten van *Woerden*: want vrouw MARGAREET had, in het Jaar 1346, en Hertog FILIPS van *Bourgondien*, in het Jaar 1425, beloofd, getekend en bezwooren, die Heerlijkheid, *nimmer te zullen verzeeten, verkoopen of vervreemden*: zo als blijken kan uit de *Handv. van Oudewater*, bl. 279, en bij MATTHEUS de *Nobilitate*, pag. 200. Toen, in het Jaar 1566, Koning FILIPS, met geweld, de Inquisitie in de Nederlanden wilde invoeren, ontstond 'er een gerugt, dat Hertog ERIK, als Pandheer, in 't Graaffschap *Kleef*, op 's Konings naam, Krijgsvolk verzamelde, waarmede hij, zo als gezegd werd, voor had, de Inquisitie en 's Konings wil te ondersteunen. De werving op 's Konings naam was zeker; doch de Landvoogdes, om de gemoederen niet meer te onrusten, bèweerde, dat FILIPS 'er geenen last toe gegeven had; ook schreef zij eenen zeer ernstigen brief aan den Hertog, waar bij zij hem beval, zig niet meer van den naam des Konings te bedienen. De Hertog staakte hierop de werving voor eenigen tijd, doch hervatte dezelve naderhand.

Te *Woerden*, alwaar zig veele *Lutherschen* onthielden, wien de Hertog niet ongeneegen scheen, zijnde hij, zo als naderhand gebleeken is, de Augsburgsche Confessie toegedaan, waren veele beroerten ontstaan. De Wethouderschap had 'er de beelden uit de Kerk doen neemen. De Hertog, toen de beroerte gestild was, zondt aan de Magistraat dier Stad eenen brief, waar bij de Pastoor gelast werd, zijnen dienst weder te aanvaarden; 't welk hij echter niet nakwam. De Hertog, schoon *Lutherschgezind*, bediende zig van die beweeging, om bezetting en krigsbehoeften op het Slot te brengen. In het Jaar 1567, wierp hij mede volk in *Vianen* en *Ameide*, na

dat

dat hij
en 222
aan de
den, vo
verreker
swiet
bepaald
„ gelijk
„ bouwe
„ zijns
„ corva
De H
en bru
1574,
maand
gevolg
Novemb
loop zij
lossen: o
in de Ne
dezelvige
BRUNSW
ingeeliks
Brunswijf
van Wier
te Lande,
ven behou
JULIUS,
Dertwils z
geende toen
en Lieve
de ontru
ingehouden
greepen, d
van Brun
waren. D
te in dien
de, waren

dat hij drie vaandels, onder HUGTENBROEK, NYVELD en RENESSE, geslagen hadt, die getragt hadden, de schans aan de vaart te bemagtigen. Na dat, in het Jaar 1572, *Woerden*, voor den Prins van *Oranje*, of liever, voor de Staaten verzekerd was, door beleid van Jonker ADRIAAN VAN SWIETEN, werd, in het verdrag, bij overgave geschied, bepaald, „ dat het regt aldaar zou gehandhaaft worden, op „ gelijken voet, als sedert eenigen tijd, aldaar gevolgd was; „ buiten benadeeling van den Pandheer, wiens Rentmeester „ zijus Heeren inkomsten vrij en onbelet zou mogen komen „ ontvangen”.

De Hertog bleef getrouw de zijde van FILIPS aankleeven, en bragt de zaaken der Staaten groot nadeel toe. In het Jaar 1574, eischte hij, bij eenen brief, gedagtekend den 7 van de maand Junij, *Hoorn* en *Enkhuizen* op; doch dit was van geen gevolg. Tot aan zijnen dood toe, die voorviel op den 17 November van het Jaar 1584, was het FILIPS, door verloop zijner zaaken, onmogelijk geweest, het Pandſchap te lossen; en dus bleeven *Woerden*, en andere goederen, die hij in de Nederlanden bezat, in zijne magt. Bij Testament had hij dezelve gemaakt aan zijnen natuurlijken zoon, WILLEM VAN BRUNSWYK, en deszelfs zuster, KATHARINA. Deeze insgelijks overleeden zijnde, verzogt JULIUS, Hertog van *Brunswijk*, dat de Staaten het ogzigt over de Heerlijkheid van *Woerden*, en over de *Liesveldsche* en andere goederen hier te Lande, ten behoeve van de regt hebbenden, wilden blijven behouden: zij deden het, tot op den dood van Hertog JULIUS, die voorviel den 2 van de maand Majj 1589. Deszelfs zoon en opvolger, Hertog HENDRIK JULIUS, begeerde toen, dat de Staaten hem de Heerlijkheden *Woerden* en *Liesveld*, met zekere Huizinge in den *Haage*, benevens de ontvangene inkomsten deezer goederen, welke de Staaten ingehouden hadden, zouden overdraagen. Doch de Staaten begrepen, dat deeze goederen, na het afsterven van WILLEM van *Brunswijk*, op deszelfs zuster KATHARINA vervallen waren. Deeze was getrouwd met ANDREAS DORIA, welke in dienst des Konings van *Spanje* was; en, uit dien hoofde, waren de goederen in de Nederlanden, haar behoorende,

de, verbeurd verklaard. Men liet, echter, den Hertog de vrijheid, om zig hier tegen, volgens de gewoone middelen van Regten, te verzetten. Onzeker is het, of hij zig daar van bediend hebbe; doch bekend, dat hij, in het Jaar 1593, den voorgaanden eisch vernieuwd heeft; op een en denzelfden tijd, als KATHARINA van Brunswijk, toen weduwe van gemelden ANDREAS DORIA, bij de Staaten, om die zelfde goederen deed verzoeken. De Staaten beslooten toen, den Hertoge handligting aan te bieden, mids hij borg stelde voor de wedergeeving; de weduwe bewees toen, dat zij eene natuurlijke dogter van Hertog ERIK was, 't welk hij ontkend hadt: hoewel de Staaten, in zulk een geval, hun regt voorbehielden, om dat zij gehuwd geweest was met een vijand deezer Landen.

De Graaf VAN HOHENLO, sedert het regt verkreegen hebbende, welk HENDRIK JULIUS, op de *Brunswijfsche* goederen in *Holland*, gehad hadt, bragt zo veel te wege bij de Staaten, dat zij hem dezelve aflonden. Zijne weduwe, MARIA VAN NASSAU, met welke hij, in 't begin van het Jaar 1595, getrouwd was, heeft ze nog na zijnen dood bezeeten. Doch het *Pandschap van Woerden*, in den Jaare 1617, afgelost zijnde, is weder met de Graaflijkheid van *Holland* vereenigd geworden.

Zie *Vaderl. Hist.* VI Deel, bl. 15, 16, 189, 167, 186, 187, 232, 280, 381, 473. VII Deel, bl. 331. VIII Deel, 329 en 330.

ERINGA, een edele State in *Friesland*, in de nabijheid van 't Dorp *Britzum*, behoorende onder de Grietenije *Leeuwaarderadeel*, in het Kwartier van *Oostergoo*.

ERKELENS, een stedeke in het Noorderdeel van 't Hertogdom *Gulik*, aan de Grenzen van *Keulsland*, behoorende onder het Hertogdom *Gelder*; het legt in eene schoone Landsdouw, vier uren van *Roermond*. In het Jaar 1578, werd dit

dit Stedeke, door MONDRAGON, op naam van Koning FILIPS, bemagtigd; de Staaten hernamen het naderhand.

Na dat de Marquis AMBROSIOUS SPINOLA, in het Jaar 1607, met eenige Regimenten *Spanjaarden*, op *Luxemburgschen* bodem lag, werd Prins FREDRIK HENDRIK, broeder van MAURITS, toen Overste van der Staaten Ruitërij, derwaards gezonden, om zig te vernestelen. SPINOLA dit verneemende, begaf zig van daar, en verdeelde zijn volk in de Steden daar rondsom. FREDRIK HENDRIK zijnen weg neemende over *Erkelens*, deed de poort met een petard van een springen, en maakte 'er zig meester van. Die van *Erkelens* hunne zwakheid kennende, en ondervindende het nadeel, dat 'er in lag, gestaag van heer te veranderen, hadden, zedert een geruimen tijd, aan de *Spaanschen* en *Staatschen* brandschatting betaald; thans waren zij genoodzaakt geworden, zig voor *Spanje* te verklaren; ook bevond de Graaf VANDEN BERG zig daar binnen, met eenige bezetting. Niet alleen bemagtigde de jonge Veldheer het Stedeke, maar nam gemelden Graaf, met meer dan 50 *Spanjaarden*, gevangen. Al wat tilbaar was, werd geplonderd, en de rest in brand gestookten. FREDRIK VANDEN BERG, 's Graaven broeder, dit willende wreeken, deed een aanslag op *Aardenburg*; doch het verraad, waarvan hij zig meende te bedienen, werd tijdig ontdekt, en hij in zijne hoop te leur gesteld. *Erkelens* bleef in de magt der Staaten tot na den *Munsterschen* vrede.

Zie PONTANUS, *Geldersche Geschiedenissen*; H. DE GROOT, *Nederlandsche Jaarboeken*, fol. 526.

ERKESTEIN, of ARKESTEIN, een vervallen Slot, in de Provincie van *Overijsel*, onder *Zalland*.

ERLEBEKE, een Dorp in de Meijerij van 's *Hertogenbosch*; zie AARLEBEEK.

ERLEKOM, of ERLEKUM, een geringe buurt, aan den flinker oever van de *Waal*, een weinig beneden *Mellingen*, be-

behoorende aan den Heer DIRK BERTHRAM, Baron de *Vilattes*.

ERMELO, ERMEL of ARMEL, is een klein *Geldersch* Dorp, liggende in het midden van de Heide, een goed uur gaans bezuiden *Harderwijk*. Men vindt van dit Dorp reeds gewag gemaakt, in een giftbrief van het Jaar 1006. De Gereformeerden worden aldaar door één Predikant bediend. Onder het Schoutsamt van *Ermel* behoort het Dorp *Nunspeet*, en onder dit legt de buurschap *Hulshorst*.

ERMENZUIL, een afgod, in deeze en de oude Saxifche Landen; zie IRMANSUIL.

ERMKINA, was de oude benaaming van eene plaats, die, met meer andere, in *Gelderland*, aan de beide oevers van de *Bovenwaal*, volgens de gifte van Heere BALDERIK, in 't Jaar 1080, ten deel gevallen was aan de Kerke van *Utrecht*. Zo veel ik tot nog toe heb kunnen nasporeen, is 'er geene plaats of benaaming, die in klank naar dit woord zweemt, of het moest zijn, dat men *Ermke*, alleenlijk hield voor het bijwoord INEN, welke benaming eigen is aan twee of drie dorpen, liggende aan de *Waal*, tegen over *Zaltbommel*.
Zie HALMA.

ERNSNA, eene edele State, onder het Dorp *Ee*, in de Grietenij *Oostdongeradeel*.

ERNESTUS, Aartshertog van *Oostenrijk*, zoon van Keizer MAXIMILIAAN DEN II, broeder van Keizer RUDOLPH DEN II, was gebooren in het Jaar 1594, en door FILIPS, in plaats van den Hertoge VAN PARMA, aangesteld als Landvoogd over de Nederlanden. De *Spanjaarden* gaven voor, dat hij de man was, die de afgevallene Landfchappen weder onder 's Konings gehoorzaamheid zoude brengen; doch deeze voorzegging werd niet bewaarheid. Ten tijde der Inlandsche beroerten in *Frankrijk*, en waar onder FILIPS sterk arbeidde, om Koning HENDRIK DEN IV van den throon te bonzen, (doch 't welk juist diende om hem de Nederlanden

VA, ERNESTUS.

FRAM, Baron d.

en klein Gelder
de, een goed w
an dit Dorp reed
1006. De Ge
ant bediend. Os
Dorp Nunspeet.

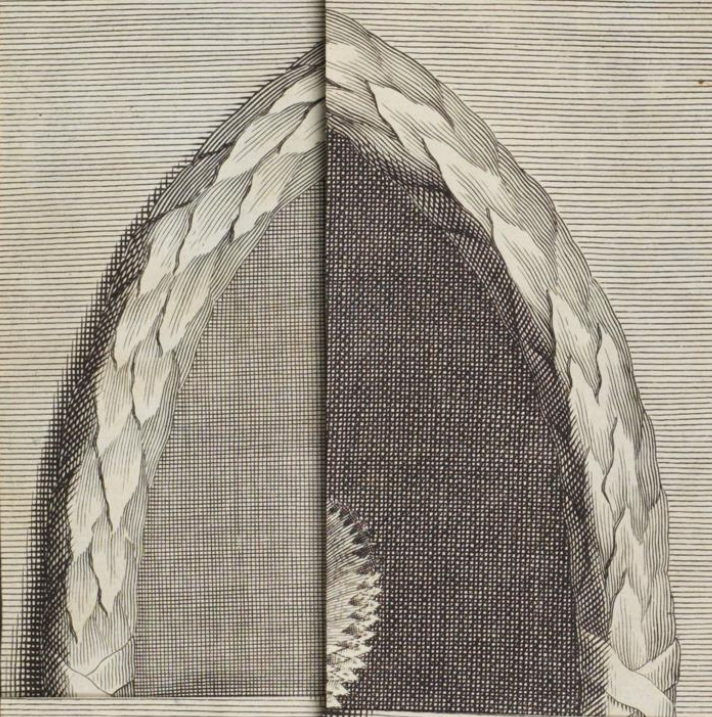
e oude Saxifche

eene plaats, die,
beide oevers van
ALDERIK, in
de Kerke van
en naspooten, is
naar dit woord
, alleenlijk hiels
igen is aan rwe
gen over Zale
LMA.

Dorp Ee, in de

zoon van Ke
van Keizer 20
594, en doot r
TA, aangestel
vjaarden gaven
Landchappen
brengen; doot
n tijde der le
FILIPS stier
van den thron
m de Nederlan
der

Tom. I. N.º 31.

ERNES OOSTENRYK
G O L D E R
S P A D E N.

Tom. I. N.º 31.

ERNESTUS. AERTSHARTOG VAN OOSTENRYK
GOUVERNEUR GENERAEL DER
SPAENSCH E NEDERLANDEN.

den te
met vee
zijne
annoet
huwelij
ne zaak
de Kro
Nederla
BELL.
Men
men z
moedig
fig.
al zij
Root
vanger
de Ken
zichum
den, er
was hij
dest. V
het geru
koomen
tevens,
op zulk
komst,
het volk
of wel t
het ten,
reheid t
zig tie
Palto
verteen
van Na
hij mee
te bege
geene v
spanjaar

den te doen verliezen) verbond zig de *Spaansche* Koning, met veele en voornaame Grooten in *Frankrijk*, en sloeg voor, zijne dogter ISABELLA CLARA tot Koninginne te doen aanneemen, en haar vervolgens met dezen ERNESTUS in 't huwelijk te doen treden. Doch hier mede bedorff hij ook zijne zaak in *Frankrijk*. ERNESTUS moest zig, in plaats van de Kroon van *Frankrijk*, met het Gouverneurschap der Nederlanden vergenoegen; ook trouwde hij niet met ISABELLA CLARA, maar wel zijn broeder ALBERTUS. Men zegt dat hij een zwaarmoedig en statig Prins was, dien men zelden of nooit heeft zien lachen; doch te gelijk zachtmoedig, en van geen wreeden aart, en ongemeen Godsdienstig. In de Nederlanden, echter, bevond men wel haast, dat al zijne goedaartigheid zig bepaalde tot den Koning en den Roomschen Godsdienst. Van de Jezuïten zijne opvoeding ontvangende, behoefde men zig, over zijnen haat tegen de Ketters, niet te verwonderen. Het uiterlijk vertoon zijner zachtmoedigheid diende alleen, om de *Nederlanders* te misleiden, en, ware het mogelijk, te blinddoeken. Doch hier toe was hij niet schrander genoeg; zijne listen werden spoedig ontdekt. Voor dat hij in de Nederlanden kwam, verspreide zig het gerugt, dat hij, met een magtig Leger, zoude herwaards koomen om de rebellige *Nederlanders* te doen bukken; doch tevens, dat hij volkoomen magt had, om vrede te maaken, op zulk een voet, als hem zou goed dunken. Vóór zijne overkomst, deedt men dusdanige gerugten loopen: eensdeels, om het volk te verschrikken; anderdeels om het zelve te verleiden, of wel tot opstand tegen de *Staat*en te beweegen; doch noch het een, noch het ander gelukte den *Spanjaarden*. De ervaarenheid had het volk te veel geleerd, bedachtzaam te zijn, om zig niet te laten verschalken. In zijnen optogt tot in den *Paltz* genaderd zijnde, kon hij zig niet onthouden, zekere verkeerde proefftukken zijner lankmoedigheid jegens Graaf JAN van *Nasau* te betoonen, ter oorzaake, dat Graaf JAN (zo hij meende) den *Paltz*grave geraaden had, zig uit zijn Land te begeeven, om als dan zig te kunnen verontschuldigen, geene vestingen voor ERNESTUS, en zijne onderhebbende *Spanjaarden*, te hebben doen openen: want anders werd hij

over-

overal, overeenkomstig zijner waardigheid, onthaald. Bij den Aartsbischof van *Mentz* over tafel zittende, berste hij uit in spijtige woorden, en het doen van dreigementen tegen den Graave. Zelfs vraagde een zijner Jesuiten, waarom men niet te *Mentz*, zo wel als elders, de Inquisitie deed werkzaam zijn. Te *Brusfel* gekoomen, en met groote pracht ingehaald zijnde, gedroeg hij zig, eenigen tijd, zeer stil, zonder iets te verrichten, ten opzichte van vrede of oorlog; vergenoegende zig met een prachtigen staat te voeren, en zig trots en hovaardig aanstellende, zonder iemand de minste eerbewijzing te doen. Zelfs nam hij voor de aanzienlijksten den hoed niet af, in den waan van zig daar door gevreesd te zullen maaken; doch in tegendeel geraakte hij daar door in minachting, bij al wat om hem was. Voor zig zelve, vond hij zig ook ras bedroogen; 'er was geld, noch die veelheid van Krijgsvolk, welke hij zig hadt voorgefeld, eh hij dus buiten staat, om iets van belang te verrigten.

Ook school 'er nog iet anders agter. *FILIPS* was veel te wantrouwend, om hem het volle bewind der Nederlanden te betrouwen; hij had hem alleen herwaards gezonden, met oogmerk om hem nader bij *Frankrijk* te brengen, met behulp van de *Ligue*, zig aldaar te doen indringen, en vervolgens met zijne dogter te doen huwen; doch, gelijk wij boven zeiden, hier vonden zij zig beiden bedrogen. Dewijl hij, in 'het eerste Jaar van zijn verblijf, niets verrigtte, haatten hem zelfs de *Spanjaards*, en schroomden niet, zo min als de *Nederlanders*, schimpdichten op hem te maaken. Te *Brusfel*, *Antwerpen* en elders, zag men ze in menigte ten voorschijn koomen: onder anderen een, waarin gezegd werd:

ERNESTUS, die de pest' is
Erger dan de pest is.
Komt zien waar de rest is,
Of 'er niet ten best is;
Maar omdat hij de pest is,
Nihil op 't request is.

Bui.

Buiten twiſſel, heeft de maaker van dit bovenſtaande ſchimpdicht het oog gehad op het bekend Latijnsch *Distichon*, geſchoten op Paus ALEXANDER DEN VI, die in de Geſchiedboeken, als een afgrijſelijke booswigt, afgeſchilderd word.

„Sextus Tarquinius, Sextus Nero, Sextus ab isto:

„Semper sub Sextis perdita Roma fuit.

Zinſpeelende op den naam van den zesden. *De zesde Tarquyn, de zesde Nero, de zesde Alexander; de zesde is altijd voor Rome een verderflijk kwaad geweest.* Dus werd ERNESTUS, als de zesde der Landvoogden, na den oorlog, of den aanvang der *Nederlandsche* beroerten, ook voor Nederland als verderflijk aangezien. In ledigheid, of met vrouwen, of te bed leggende aan het Podagra, verſpilde hij zijnen tijd. Zijnen naam bezwolkte hij boven dien, met het omkoo-
pen van Moordenaars, om Prins MAURITS om te brengen. Onder deeze bevondt zig zekere MICHEL RENICHON, die, te *Breda* gekoomen, en op vermoeden gevangen genoomen zijnde, beleed, buiten pijn en banden, dat hij was opgemaakt om Prins MAURITS te vermoorden; dat de Graaf VAN BARLAIMONT hem daartoe, door groote beloften, had bewogen, en bevolen, hem in de kamer van den Aartshertog te volgen, van wien hij inſgelijks groote beloften en toezeggingen had ontvangen; dat hij, toen BARLAIMONT binnen tradt, uit ontzag, in het Portaal zijnde blijven ſtaan, BARLAIMONT en ERNESTUS over dat ſtuk had hooren ſpreken, en den laatſtgenoemden zeggen: *Al het geene ik beloove, zal ik dubbel naakomen, en met woeker voldoen;* dat hij ook op ſtaanden voet, 500 Guldens ontvangen had, op eene Ordonnantie, getekend door den Aartshertog. Dit alles bekende RENICHON, in bijzijn van HARTIUS en KOMANS, afgezanten van den Aartshertog tot de *Vredehandeling* in 's *Gravenhage*: en op die gedaane bekentenis, ontving hij zijne verdiende ſtraffe. Wijders beleedt hij, dat, behalven hem, zes anderen tot dat ſchelmſtuk waren uitgezonden. Een van deeze, was PIERRE DU FOUR, die, eenige Jaaren geleden, als Soldaat, onder de Lijfwagt van Prins MAURITS ge-
diend

diend had. Deeze bekende, te *Bergen op den Zoom*, dat hij, door den Aartshertog, was aangezocht, weder dienst onder de Lijfswagt te neemen, en vervolgens den Prins, op de Jagt, ofte *Rijswijk* in zijne stallen, of als hij uit de Kerk kwam, met zijn musket, 't welk met twee kogels moest zijn gelaaden, te doorschieten; dat bij het neemen van afscheid van den Aartshertog, deeze tot hem gezegd had: *Mijn zoon, indien gij volbrengt, dat gij mij belooft, en den Tiran uit den weg ruimt, zal de regte weg naar het Paradijs voor u open staan.* Op deze belijdenis, werd gemelde PIERRE DU FOUR, te *Bergen op den Zoom*, gevierendeeld. Ook had ERNESTUS omgekogt eenen GUI LOPEZ, een *Portugeeschen* Doctor, en Lijf medicus van Koningin ELIZABETH, om haar, door een vergiftigen drank, van het leven te berooven: waarvoor hij zou gemeten 50,000 Dukaaten; doch dit verraderlijk stuk werd rugtbaar. Terwijl ERNESTUS alleen tot deeze en dergelijke zaaken bekwaam was, had FILIPS weinig dienst van hem. Zijne oogmerken, en voornamelijk zijn ontwerp omtrent het Huwelijk, en op de Kroon van *Frankrijk*, meer agteruit dan voorwaards ziende gaau, en ontwaar wordende, dat de Koning hem begon te haaten, en dat de *Nederlanders* hem verachten, sloeg hij aan het kwijnen; zijne ziekte nam, in de maand Februarij van het Jaar 1595, zodanig de overhand, dat hij, na eenige dagen bedlegering geweest te zijn, tusschen den 10 en 11 dier maand, den geest gaf. Zijn lichaam geopend zijnde, vond men eenen steen in de Nier, en een levenden worm, die de omliggende deelen afgeknaagt had. Hij liet zware schulden na.

Roomschgezinde Schrijvers, die meer uit partijschap, dan om der waarheid hulde te doen, geschreeven hebben, schroomen niet, met lof van hem te gewaagen; MEERBEEK is onder deeze geenzins de minste, zo als men in zijn *Chronijk* fol. 802, zien kan.

ERNESTUS was, volgens het verhaal van Mannen, die meer geloof verdienen, op den 30 Januarij van het Jaar 1594, te *Brussel* in zijn Gouvernement aangekoomen; zo dat zijn bestier van geen langen duur geweest is. In den aanvang van het Jaar 1595, toen hij bijna nog niets verrigt had, maak-

J. J. J. J. J. J.

J. J. J. J. J. J.

u, dat hij
 onder de
 : Jaz, of te
 , met zij
 n, te doo
 rshertog,
 olbrengt,
 , zal de
 Op deze
 Bergen op
 omgekogt
 lijf medi
 n vergif
 j zou ge
 redt rug
 dergelijke
 van hem,
 trent het
 teuit dan
 e de Ko
 hem ver
 n, in de
 nd, dat
 toen Jden
 geopend
 evenden
 et zwaa

p, dan
 chroo
 : E K is
 bronjkt

1, die
 et Jan
 zo dat
 nrvang
 had,
 maak

maakt
vond,
mund
hij of
Ook l
deene
zig te
schaan
andere
hadt
ten
was
naar
v. d.
kw
hoe
dier
liet

Er
jan,
Dogte
den 22
beneve
derlijke
door na
hij naar
Gravine
deww
te die
zijn
een V
Rhojn
overle
Daarna
XIII

maakte hij een overflag van den staat van Oorlog, en bevond, dat hij, om dien te voeren, 300,000 Dukaten ter maand noodig had: uit hoofde van zijn vazig bestier, was hij op verre na niet in staat, die somme bij een te krijgen. Ook beging hij een grooten misflag, met VERDUGO, terwijl deeze bezig was met het beleg van *Koeverden*, van daar tot zig te dagvaarden, om rekenschap te geeven van de brandschatting, die hij in *Friesland* gevorderd had; als mede van andere gelden, over welke die dappere Krijgsman het bewind hadt gehad. Het is waar, dat, van die penningen, niet veel ten dienste van 's Konings zaaken in de Nederlanden gebruikt was: want VERDUGO had dezelve, op bevel des Konings, naar *Spanje* moeten zenden. Dit geval finerte niet alleen VERDUGO; maar ook de soldaaten, die hem, om zijne bokwaamheid, als hunnen Vader eerden, waren daar over ten hoogsten bedroefd. Deeze enkele misflag is genoeg, om te doen zien, dat de Aartshertog geheel onbekwaam tot het bestier van zaaken was, en dus geen lof verdiend heeft.

Men zie van hem, REID, VAN METEREN,
BOR en anderen.

ERNST CASIMIR, Graaf van *Nassau*, de Zoon van JAN, Grave van *Nassau Dillenburg*, en van JULIANA, Dogter van den Landgrave van *Luchtenberg*, werd geboren, den 22 December van het Jaar 1573. In zijne jeugd werd hij, benevens zijnen broeder LODEWYK GUNTHER, in alle Ridderlijke oefeningen en takken van geleerdheid, eerst te *Siegen* daar naa te *Heilbron* en *Bazel*, onderweezen. Van daar vertrok hij naar *Geneve*, voorts naar *Frankrijk*; en kwam eindelijk te *Groningen*, bij zijnen oudsten Broeder, Graaf WILLEM LODEWYK. Hij besloot onder denzelven, den Staat tegen *Spanje* te dienen. Hij had het ongeluk, in het Jaar 1595, met zijnen Broeder Graaf FILIPS, en ERNST, Grave van *Solms*, in een Veldslag tegen de *Spanjaarden*, gevangen genomen, en naar *Rijnherk* gevoerd te worden; de twee gemelde Graaven overleden aldaar; doch hij werd gelost, voor 10,000 guldens. Daarna beschonken hem de Staaten met een Kompagnie Voet-

volk, waarmede hij, in het volgende Jaar, in *Hulst* in bezetting lag, toen de *Spanjaarden* die plaats belegerden. In het Jaar 1597 woonde hij, onder Prins MAURITS, de belegeringen van *Rhijnberk* en *Lingen* bij. In het Jaar daaraan verzelde hij de weduwe van den Prins van *Oranje*, naar *Frankrijk*. In het volgende Jaar te rug gekoomen zijnde, was hij tegenwoordig in den Veldtogt, tegen den *Admirant van Arragon*. Ook hielp hij, in het Jaar 1600, de schans *St. Andries* overmeesteren, verzellende voorts Prins MAURITS, in dat zelfde Jaar, in den vermaarden togt naar *Vlaanderen*; bij welke gelegenheid hij zig als een Held gedroeg; gelijk ook bij de verovering der Steden, in het volgende Jaar. In het Jaar 1605, werd hij, om zijne betoonde trouw, aangesteld tot Gouverneur van *Rhijnberk*. In 1606 belegerde en overmeesterde hij *Lochem*, en bekwam, in dat zelfde Jaar, naa het overlijden van zijnen vader, voor zijn Erfdeel, het Graaffschap *Dietz*. Met bewilliging der Staaten, deed hij eene reize naar Hertog JULIUS van *Brunswijk*, dien hij bijstand bood in de belegering van *Brunswijk*; hij trouwde, bij die gelegenheid, met SOPHIA HEDWIG, dogter van gemelden Hertog. Nog in dat zelfde Jaar, werd hij, door de Staaten, tot Veld Marschalk en Luitenant Gouverneur van *Gelderland* benoemd, en, in het Jaar 1610, tot Luitenant Gouverneur van *Utrecht*. In naam der Staaten, verwelkomde hij, twee Jaaren daarna, FREDRIK DEN V, Keurvorst van den *Paltz*, als deeze, ter voltrekkinge van zijn Huwelijk, naar *Engeland* reisde, en geleide denzelven tot 's *Gravenhage*. Zijn broeder, Graaf WILLEM LODEWYK van *Nassau*, in het Jaar 1620, overleeden zijnde, werd hij, in deszelfs plaats, tot Stadhouder van *Friesland* aangesteld. Na dat het bestand met *Spanje*, in 't volgende Jaar, geëindigd was, vond de Staat, bij den aanvang van den tweeden oorlog, in hem een dapperen verdediger van deszelfs Regten. In het Jaar 1622 hielp hij *Bergenopden Zoom* bemagtigen, en ontweldigde den *Spanjaarden*, *Steenwijk*. In het volgende Jaar, verzekerde hij de stad *Embden*, tegen de aanslagen van den Keizerlijken Generaal TILLY; ook benoemde hem Prins MAURITS, in dat Jaar, ingevalle zijn broeder FREDRIK HENDRIK vóór hem kwam te overlijden,

tot

ig lag,
1597
van
bij de
in her
ordig
Ook
mees-
relide
welke
bij de
Jaar
d tot
mees-
a het
fchap
e naar
in de
heid,
Nog
Mar-
en,
In
n r-
vol-
leef-
IL.
den
tes.
rol-
rang
van
den
rij-
gen
be-
ju
,
or

zeningen
 t Jaar 1597
 uren van
 elde bij de
 k. In het
 enwoordig
 van. Ook
 overmees.
 dat zelfde
 bij welke
 ok bij de
 het Jaar
 geteld tot
 overmees.
 t, naa het
 Graafschap
 reize naa
 ood in de
 egenheid,
 rog. Nog
 eld Mar-
 end, en,
 echt. In
 na, FRI-
 ter vol-
 en gelet-
 of WIL-
 rleeden
 n Fries-
 t' vol-
 aanvang
 iger van
 enopder
 eenwijf.
 , tegen
 ook be-
 le zijn
 tijden,
 tot

PETRUS ERNESTUS
GRAEF VAN MANSFELDT.

Tombe I. N° 26.

P E T
G R A F

tot Erfgenaam van het Prinsdom *Oranje*. In het Jaar 1626 veroverde hij *Oldenzeel*, stilde het oproer te *Leeuwaarden*, en was, in 1628, tegenwoordig bij de verovering van *Grol*. In het Jaar 1629 meende hij den Graaf VAN DEN BERG de *Veluwe* te doen ruimen; doch dit mislukte hem, wordende hij zelfs genoodzaakt, te rug te trekken. Gelukkiger slaagde, in dat zelfde Jaar, in zijne tegenwoordigheid, de overmeestering van 's *Hertogenbosch*, door FREDRIK HENDRIK. Hij en Prins FREDRIK WILLEM rukten, in 't Jaar 1632, voor *Vento*; doch, eer zij die Stad bemagtigden, zond de Prins hem, om *Roermond* in te neemen. Hier wilde het ongeluk, dat hij, op den tweeden dag van het beleg dier Stad, van zijn Paard stappende, om de loopgraaven te bezigtigen, met een vuurroer uit de Stad in het hoofd geschooten werd, en aan deeze wonde, niet langer dan drie uren daarna, overleed. Dit ongeluk gebeurde op den 2 Junij van het gemelde Jaar 1632; van alle beminnaars des Vaderlands, werd hij ongemeen betreurd. Zijn lijk, gebalzemd zijnde, werd naar *Leeuwaarden* gevoerd, en aldaar, met luister, ter aarde besteld. Op het Hof aldaar, vertoont men, onder de oude gedenkstukken van dien tijd, den hoed, door welken de schoot was doorgestaan. Bij zijne Gemaalinne had hij twee zoonen: HENDRIK CASIMIR en WILLEM FREDRIK, die beiden, naa malkanderen, *Stadhouders* van *Friesland*, *Groningen* en *Drenthe* geweest zijn. De laatste heeft den stam der Graaven van *Nassau Dietz* voortgeplant.

Zie REIDT; DE GROOT; VANDEN ZANDEN, enz. *Nederl. Geschiedenisfen*.

ERNST, of ERNESTUS, Graaf van *Mansfeld*, Markgraaf van *Castelnuovo* en *Boutigliere*; natuurlijke zoon van Graaf PIETER ERNST VAN MANSFELD, gebooren in het Jaar 1585, doch, door Keizer RUDOLPH DEN II, als een echte zoon verklaard. In zijne eerste jeugd werd hij opgevoed aan het Hof van den Aartshertog ERNESTUS, Gouverneur der Nederlanden, en daarna gezonden aan zijnen broeder, Graaf KAREL VAN MANSFELD, om door hem,

Bb 2

in

in de Konst des oorlogs, onderwezen te worden. Tot meerder Jaaren gekomen zijnde, diende hij den Keizer en den Koning van *Spanje*, in de *Hongarische* en *Nederlandsche* oorlogen; doch vatte eerlang een misnoegen op, bijzonder tegen *Spanje*; het zij om dat hij niet genoeg werd bevorderd, of om dat hij zijne bezolding niet ontving. In het Jaar 1609, nam hij wederom dienst onder den Aartshertog LEOPOLD, en bekleedde den rang van Overste. Doch dezen dienst verlaaten hebbende, begaf hij zig onder de Unie, en diende tegen *Spanje*, onder Hertog KAREL EMANUEL van *Savoije*, die hem tot Markgraaf verhief. Na dat de vrede in *Frankrijk* gesloten was, trok hij, met 2000 man, naar *Duitschland*, ter ondersteuninge van FREDRIK, Keurvorst van den *Paltz*, die hem, in het Jaar 1618, naar *Boheemen* zond, om de partij tegen *Oostenrijk* te versterken. De *Boheemers* benoemden hem, te *Praag*, tot Generaal Veldtrugmeester, en Overste van het Voetvolk: in die hoedanigheid bemagtigde hij de Stad *Pilsen*; en schoon hij daarom, door den Keizer, in den Rijksban gedaan werd, hielden, echter, de *Boheemers* hem in hunnen dienst, en namen hem onder de Landstenden aan.

Op den Keizerlijken Generaal БУЦКОВЪ, die hem eenige schade had toegebracht, wist hij zig spoedig te wreken. Na dat de Keurvorst van den *Paltz* tot Koning van *Boheemen* verkooren was, en dat Rijk wederom verlooren had, verdedigde hij, echter, zeer hardnekkig *Pilsen* en *Tabor*. FREDRIK benoemde hem vervolgens tot zijnen Generaal; doch Keizer FERDINAND, hem voor een muiteling uitmaakende, deedt eene groote somme Gelds op zijn hoofd zetten, en belooven aan een iegelijk, die hem levendig of dood aan hem leverde. *Pilsen* moest hij, in het Jaar 1621, aan den Keizer overgeeven; en niet in staat zijnde, TILLY te wederstaan, week hij, met zijn Leger, naar den *Opperpaltz*; en sloeg aan de grenzen eenig volk van den Generaal TILLY. Deeze trok daarop insgelijks naar dien oord; waarop ERNST naar den *Nederpaltz* week. In het Jaar 1622, verwoestte hij den *Elzas*: waarom hij, door den Keizer, voor de tweede maal, in den Rijksban gedaan werd. Zonder zig daaraan te slooren, trok

trok hij, ten tweedemaale, naar het Sticht *Spiers*; en na dat Koning FREDRIK, met zijn Leger, zig bij het zijne gevoegd had, sloeg hij de *Beijerschen* bij *Mengersheim*, veroverde stormenderhand *Ladenburg*, en ontzette *Hagenau*. Door dezen voorspoed, werden zijne troepen, die slegt van hem betaald werden, aangemoedigd, om hem schielijk en gewillig te volgen. Zeer spoedig en onverwagt overviel hij den Landgraaf van *Hesfen-Darmstad*, als eenen vriend van den Keizer, en nam hem en zijnen zoon JOHANNES gevangen; op zekere voorwaarden, werden zij ontslagen.

Vervolgens vereëigde hij zijn leger met dat van CHRISTIAAN, Hertog van *Brunswijk*, en bisschop van *Halberstadt*; trok, door den *Elzas*, *Lotharingen* en *Henegouwen*, naar *Braband*, om dat de zaak van de *Ligue* in een slegten staat was, en hij zijnen dienst den Keizer te vergeefs had aangeboden. De togt naar de *Nederlanden* geschiedde zeer onverwagt, en was zeer rampzalig voor de plaatzen, daar hij doortrok, om dat zijne Soldaaten alleen van den roof leefden. De Hertog van BOUILLON, te *Praag* den Hervormden Godsdienst hebbende aangenoomen, zocht hem te overreeden, om de *Hugenoten*, in *Frankryk*, bij te springen; 't welk geene kleine vreeze bij den Koning veroorzaakte; zelfs zocht de Hertog van NEVERS hem te beweegen, om in dienst van den Koning overtegaan. Doch Graaf ERNST, den kans waarneemende, trok regt door naar de *Nederlanden*. Op den 29 Augustus van het Jaar 1622, vond hij zeer onverwagt, den Spaanschen Generaal DON GONSALVO DE CORDUA, bij *Fleurij*, achter een berg, in volle slagorde, om hem de pas aftehoeden; zints tien weeken waren de *Mansfeldsche* Soldaaten niet onder dak geweest: veelen zelfs hadden in geen veertien dagen brood gezien, en waren afgemat en krank. Nogthans waagde de Graaf eenen slag, die zo gelukkig uitviel, dat de *Spanjaarden*, geheel verslagen, met achterlating van alle het geschut en pakkadje, de vlugt namen; hoewel zij, om dat MANSFELD hun niet vervolgde, zig de overwinning toefchreeven. Gebrek aan levensmiddelen deed hem naar de *Nederlanden* voorspoeden. Onder weg verloor hij veel volk, en ook een groot deel van den be-

haalden buit. Hij was tegenwoordig bij het gelukkig ontzet van *Bergenopdenzoom*, dat door SPINOLA belegerd was. In het volgende Jaar was hij tegenwoordig bij den vrugteloozen aanflag des Prinzen van *Oranje* op *Antwerpen*. Nog in dat zelfde Jaar, na groot gevaar te hebben geloopen van te verdrinken, vertrok hij wederom naar *Duitschland*, nam *Dorsten*, en andere plaatzen, in *Westphalen* weg, en deed een inval in *Oost-Friesland*. Intusschen was het Leger van Hertog CHRITIAAN van *Brunswijk*, door TILLY, geslaagen en verstrooid. De Staaten namen in hunnen dienst een goed getal der verloopene knechten; doch, alzo zij onder MANSFELD, niet anders geleerd hadden dan rooven en plonderen, werden ze wederom ontslagen; die in dienst bleven, geleidde de Graaf VAN STYRUM tot MANSFELD, in *Oost-Friesland*, die hun allen moedwil toeliet. De Generaal TILLY had ten oogmerke, ERNST, in *Oost-Friesland*, aan te tasten; doch deze had, bij *Stukhauzen*, zig zo wel verschanst, dat TILLY hem niet kon naderen. Gebrek aan geld was oorzaak, dat zo wel de *Mansfeldschen* als de *Franzen*, met welke zij versterkt waren, het den *Oostfriezen* ondraaglijk maakten.

De algemeene Staaten, om den opstand te verhoeden, boden Graave ERNST eene somme van 300,000 Guldens aan; mids hij, na de ontvangst daarvan, het volk zou afdanken, en het land doen ruimen. Hij deed dit ook, zeer weinig volks behoudende, 't welk binnen kort mede verliep.

Hij begaf zig daarop naar *Frankrijk*, daar men, langs hoe meer, voor de magt van *Oostenrijk*, bedugt werd, en bad den Koning, den *Paltzgraaf* te ondersteunen. Dit hem eenigermate beloofd zijnde, stak hij over naar *Engeland*, daar hij zeer wel ontvangen, rijklijk begiftigd, en tot Generaal Veldmarschalk voor den aanstaanden Veldtogt, werd aangesteld. Ook verzamelde hij aldaar eenige troepen, voerde dezelve naar *Holland*, doch stond ze wederom af aan den Prins van *Oranje*, om 'er zig, tot het ontzet van *Breda*, van te bedienen. Hierop stak hij andermaal over naar *Engeland*, alwaar hij, met groot levensgevaar, wegens geleden schipbreuk, aanlandde. In het Jaar 1625, hieldt hij bijna geheel *Duitschland*

in

in onrust, en verbond zig met BETHLEM GABOR; doch ziende, dat die Vorst zig met den Keizer wilde vereenigen, verliet hij hem, met oogmerk om te *Venetien* of in *Turkijen* zijn geluk te beproeven. Op den 20 November des Jaars 1626, werd hij, te *Bosfe*, van eene ziekte overvallen, die hem den dood veroorzaakte. Zijne bedrijven hebben altoos verwondering veroorzaakt. Want hoe menigvuldige maalen hij ook geslagen werd, en schoon land noch volk hebbende, kwam hij, echter, telkens, eer 'er iemand op verdragt was, met een nieuw Leger ten voorschijn. Volgens zommigen zou hij de eerste geweest zijn, die zig van *Dragonders* bediend heeft. Ook word 'er verhaald, dat hij, zijne einde voelende naderen, zig aankleedde, den degen op zijde gordde, en dus staande, in de arme van zijne bedienden, als een Held, den geest gaf.

Zie VAN METEREN, *Nederl. Oorl.*
VASSOR, *Histoire du reg. de*
Louis XIII, Tom. IV. enz. enz.

ERNST, Aartsbischop en Keurvorst van *Keulen*, was de jongste Zoon van ALBERT DEN V, Hertog van *Beijeren*, geboren in het Jaar 1544. In den Jaare 1566 werd hij verkooren tot Bischop van *Frijsingen*; in het Jaar 1573, van *Hildesheim*; in het Jaar 1580 van *Luik*, en in het Jaar 1586 van *Munster*. Reeds in het Jaar 1583, was hij aangesteld tot Aardsbischop van *Keulen*, in de plaats van GEBHARD TRUCHES, die, om zijne verandering van Godsdienst, en aangegaane Huwelijk, van die waardigheid ontzet was, en zedert zijn verblijf hield in de *Nederlanden*, en wel inzonderheid te *Delft*. Zo sterk als TRUCHES, door de Staaten, ondersteund werd, zo krachtig ondersteunde de Koning van *Spanje* dezen ERNST, wien hij vijfduizend Man te hulp zondt. De Stad *Bon* werd, door verraad, aan den Bischop overgegeeven. MARTEN SCHENK heroverde dezelve daarna. Bischop ERNST vervoegde zig in Perfoon bij *PARMA*, en verzocht van hem meerder bijstand. Toen nu de begeerde hulp achter bleef, wilde hij naar *Beijeren* te rug kee-

B b 4

ren;

ren; doch de Paus beval hem, in zijn Bisdom te blijven. Hij zette dan den Oorlog voort, en kwam alle zwarigheden te boven. Hij leefde tot in het Jaar 1612, en overleedt te *Arendsberg*, in *Westphalen*.

STRADA, *Nederl. Oorl.* II Deel, en
THUANUS.

ERNST, of ERNESTUS AUGUSTUS, Hertog van *Brunswijk* en *Lunenburg*, Keurvorst en Bischoep van *Osnabrug*, was de Zoon van Hertog *GEORGE* en van *ANNA ELRONORA*, Dogter van den Landgraave *LODEWYK* van *Hessen Darmstad*. Hij was geboren, den 18 November van het Jaar 1629. Na den dood van zijnen Vader, die, in 't Jaar 1641, gestorven was, begaf hij zig naar de Hooge Schoole te *Marpurg*, en bekleedde aldaar de waardigheid van *Rektor Magnificentissimus*. In het volgende Jaar deed hij eene reize naar *Holland* en *Engeland*; vijf Jaaren daarna, bevond hij zig in *Frankrijk*, reisde van daar naar *Spanje*, bezag geheel *Italië*, *Sicilië* en *Malta*, en kwam van daar de rug in *Duitschland*. In zijne afwezigheid, was hij tot *Coadjutor* van *Muagdenburg* verkooren. Naderhand deed hij nog eene reize naar *Italië*. Na den dood van *FRANS WILLEM* van *Wurtemberg*, werd hij, uit kragt van den *Munsterschen Vrede*, aangesteld tot Bischoep van *Osnabrug*. In het Jaar 1665, was hij een der voornaamste bewerkers van den *Vrede*, tuschen *Engeland* en de algemeene Staaten. Met de laatstgenoemden sloot hij, te *Nieuburg*, in het volgende Jaar, eene defensieve Alliantie; en bragt, in 't Jaar 1667, door zijne medewerking te wege, dat het gevreesde gevaar, door een vergelijk, te *Kleef* geslooten, zonder nadeel te doen, overwaalde. Even gelukkig slaagde hij, met behulp van andere Vorsten, in het bijleggen der geschillen, die tuschen *Zweeden* en *Breemen* gereezen waren. Ter gelegenheid van den inval der *Franschen*, in de *Spaansche Nederlanden*, in het Jaar 1667, maakte hij, met *Deenemarken*, *Brandenburg* en de algemeene Staaten, een verbond, om de algemeene rust te bewaaren. In het Jaar 1671, deed hij, op nieuw, eene reize naar *Italië*, en bevril-

de, hi
de do
Franc
steek
en de
Trier,
gezon
de hij
het J
gevat
en d
men
dat
lan
get
van
hooc
koon
voege
de St
sche
Kaiser
den ti
houd
dit a
en de
geslo
gende
Een
seem
bij j
Jan
en
vern

E.
half
wee

de, bij zijne terugkomst, zijne Onderdaanen van de gevreesde doortochten, welke de Oorlog, tusschen den Staat en de Franschen, veroorzaakte. En vermits de vijanden in de *Paltz* sterk indrongen, trof hij een verdrag met den Keizer, *Spanje* en de algemeene Staaten, belegerde en veroverde de Stad *Trier*, na dat hij, alvorens, de Fransche Troepen, tot hulp gezonden, heel verflagen hadt. In het volgende Jaar vertoonde hij zig voor *Maastricht*, als mede voor *Charleroi*, en in het Jaar 1678 sloeg hij de *Franschen*, voor *St. Denijs*. Een gevaarlijke twist, in den Jaare 1679, tusschen *Deenemarken* en de Stad *Hamburg*, ontstaan, werd, door zijnen werkzaam aart en wijs beleid, gelukkig bijgeleid. Bij gelegenheid dat de Franschen, in het Jaar 1681, in *Zwaben* en *Frankenland* doorgedrongen waren, voerde hij, in persoon, een Leger van 8000 man aan den *Rijn*, en bewerkte, dat de Hertog van *Holslein Gottorp* in zijne regten hersteld werd. Daarop bood hij aan, met zijn Leger, *Spanje* in *Braband* te hulpe te koomen. Doch, om de *Franschen* en *Zwaben* te keeren, voegde hij zig, met zijne Troepen, bij de geallieerden, hielp de Stad *Mentz* veroveren, en keerde daarop naar de *Spaansche* Nederlanden terug. In het Jaar 1692, zond hij den Keizer 5000 man, om tegen den *Turk* te dienen. Ten zelfden tijde leverde hij, aan *Engeland* en *Holland*, volgens inhoud der Traktaaten, 8000 man in de Nederlanden. Onder dit alles trad hij in die groote alliantie, tusschen den Keizer en de algemeene Staaten, op den 22 Maj van het Jaar 1696, gesloten, en zond, in dat zelfde jaar, 4000, en in het volgende nog daarenboven 6000 man, in de Nederlanden.

Een Afgezaant, uit zijnen naam verscheenen op de Vredehandelingen, hielp dezelve grootelijks bevorderen. Doch hij zag 'er de vrugten niet van; want hij overleed, den 23 Januarij van het Jaar 1698. Uit zijn Huwelijk, met *SOPHIA*, Dogter van *FREDRIK DEN V*, hadt hij 7 Kinderen verwekt.

ERP, een groot Dorp, in *Staats Braband*, ruim anderhalf uur van *Aarle*, aan de Rivier de *Aa*, over welke aldaar twee bruggen liggen. Het Dorp zelve is zamengesteld uit ze-

ven gehugten, of buurtschappen; welker huizen, ten getale van 300 meestendeels van elkander verstrooid liggen. Behalven de *Heide*, die gemeen is, beslaat het 758 Morgens Bouwland, 't welk aldaar zeer vrugtbaar is. Op de Rivier heeft men een Water- en Koornmolen. De Regeering bestaat uit zeven Schepenen, en éénen Secretaris, die zijn ampt erflijk bezit. Men vindt 'er eene groote Kerk, op welker midden een spitze Toren staat, en aan de Westzijde, een zwaare gemetzelde Toren, die, echter, thans niet hooger is dan het bovenste gedeelte van het Kerkdak. De Gereformeerde Gemeente, die voortijds haaren eigen Predikant had, tot in het Jaar 1676, is zedert met *Vechel* vereenigd; 't welk nog heden plaats heeft. Het Adelijk Geslacht VAN ERP, in *Brabant*, voert zijnen naam naar dit Dorp.

BACHIONE, *Geogr. bl. 569.*

ERPT, (JAN VAN KUIK, *Heer van*) was de persoon, die, met JERONIMUS TSEERAARTS, Stalmeester des Prinsfen van *Oranje*, in het Jaar 1572, na dat *Vlisfingen* aan 's Prinsfen zijde was overgegaan, dit zelfde te *ter Veere* beproefde; het welk hem ook gelukte. Zie VEERE.

Vaderl. Hist. VI Deel, bl. 353.

ERPENIUS, (THOMAS) gebooren te *Gornichem*, in het Jaar 1584, den 9 September. In het Jaar 1618, werd hij, te *Leiden*, beroepen tot Hoogleeraar in de *Oosterfche* taalen, uitgezonderd de *Hebreeuwfche* en *Caldeeuwfche*, het onderwijs van welke hem eerst twee Jaaren laater werd opgedraagen. Lang te vooren, namelijk in het Jaar 1612, had men hem, om zijne bekwaamheid, genodigd in *Engeland* te komen, doch hij dit verzoek beleefdelyk afgeslagen. In het gemelde Jaar 1620, werd hij, door de Heeren Curatoren van de *Leidsche Academie*, voorzien met brieven van de Staaten van *Holland* en van Prinsfe MAURITS, naar *Frankrijk* gezonden, om PETRUS MOLINEUS en ANDREAS RIVETUS, beiden, of een van hun, te beweegen, tot het aan-

nee.

neemen van het Hoogleeraarampt in de Godgeleerdheid, te *Leiden*; doch deeze reize deedt de bedoelde uitwerking niet. Naderhand derwaarts gezonden, om *RIVETUS* daartoe overtehaalen, en de *Franschen* te beweegen tot zijn ontslag, verkreeg hij dit, met groote moeite, alleen voor den tijd van twee Jaaren. *ERPENIUS* verstond niet alleen de bovengemelde, maar was boven dien zonderling ervaaren in de *Aetiopische*, *Perfische* en *Turksche* taalen. De Keizer van *Marokko* schatte zijne brieven, in 't *Arabisch* geschreeven, zo hoog, dat hij dezelve bij zijne Juweelen bewaarde. Hij gaf hem zelfs den titel van zijnen Raad. De Koning van *Spanje* verzogt hem in zijn Koninkrijk over te koomen, ter verklaring van een oud handschrift, 't welk, tot dien tijd toe, niemand had kunnen verstaan. Maar de Staaten weigerden hier toe te bewilligen; zij zelve gebruikten hem, om de brieven van Koningen en Vorsten uit *Afie* en *Africa*, in hunne taal geschreeven, te vertolken. Zijn groot verstand stelde hij te werk, door een onophoudelijken arbeid, en maakte zig, door een minzaam gedrag en onbeprookenheid van zeden, bij geleerden en ongeleerden zeer aangenaam. Daarenboven hieldt hij geduurige briefwisseling met de vermaardste Mannen van zijnen tijd, als met *SCALIGER*, *CASAUBONUS*, *MARNIX* en veele anderen. Hij overleed te *Leiden*, in den bloei zijns levens, den 13 November van het Jaar 1624. De Hertog van *BUKKINGHAM* kocht zijne fraaie Boekverzameling, waarin veele zeldzaame werken gevonden werden, ten dienste van de Academie van *Cambrige*. Onder zijne schriften is meest bekend zijne *Grammatica Hebraea*, *cum Grammatica Chaldaea, Sijriaca & Arabica*.

BOXHORN, Toneel van Holland.

SOERMAN, Academisch Register: Almae Leidenf.

ERSELE, een dorp in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, in 't Kwartier van *Kempenland*. In eene schatting of bede over gantsch *Braband*, van 140,000 Guldens, droeg de Meijerij van *den Bosch* 19,379 Guldens, 16 Stuijvers en

en 3 penningen; het Kwartier van *Keupenland*, 4074 Guldens, 1 stuiver en 9 penningen. Dit Dorp, als een van de 32 of 33, daar onder behoorende, betaalde daartoe 192 Guldens, en 12 stuivers; en *Loon*, als onder den Regtbank van *Ersele* gelegen, daarenboven 199 Guldens, 5 stuivers en 3 penningen.

VAN DER HOUVE, *Handv. Chr.*
2 Deel, fol. 368.

ESCH, een Dorp in *Staats-Brabant*, aan de rivier de *Nemer*, een uur gaans ten Zuid-Oosten van *Hilvoord*; hoe- wel klein, is het, echter, een zeer welvaarend dorp. In het Jaar 1555, werd het, door FILIPS DEN II, aan den Heer van BOXTEL verpand; welke pandschap, echter, naderhand weder is afgelost; wordende toen dit dorp van de Heerlijkheid *Boxtel* afgescheiden, en tot een *Staatsch* dorp gesteld. In het Kerklijke is het, tot nog toe, met *Boxtel* verenigd ge- bleeven. De Kerk aldaar is tamelijk groot, en heeft een toren, die van boven met een plat dak gedekt is. ESCH bevat onder zig 180 morgens lands, waaronder veele met boomen be- plant zijn; bestaande, voor het overige, uit bouw- en weiland. Men telt aldaar 58 Huizen, buiten een aanzienlijk Oud Man- nenhuis, aldaar gesticht, door eenen WOUTER VANELUM.

De Regeering bestaat 'er uit zeven Schepenen, en den Secre- taris, die dat ampt insgelijks te *Hilvoort* bekleed.

Meermaalen heeft dit Dorp de rampen van den Oorlog ge- leeden. Toen, in het Jaar 1543, de *Gelderschen*, onder aan- voering van MARTEN VAN ROSSEM, een inval in *Bra- band* dedden, en alles te vuur en te zwaard verwoestten, be- gaf zig VAN ROSSEM van *Vugt* naar *Boxtel*, 't welk, na dat het, door hem geplonderd was, nog 7000 Guldens moest betaaten. Van daar trok hij naar *Oosterwijk*; daar hij mede 7000 Guldens vorderde. Na alle de onderhoorige Dorpen te hebben doen plonderen, werden dezelve, daarenboven, ge- brandfchat: als *Hilvarenbeek* op 1300; *Tilburg* op 4300; *Oerschot* op 7000; *Vessem* en *Oerle*, met de gehugen daar onder behoorende, op 2500 Guldens. ESCH was

ZO-

zo-
hang
kon op
re plaat
de Krijg
nam: do
springen.

Geen
die in B
in de
land o
de 400
kander
den ou
zeive

ESCH
den Staat,
het dale
dingen.

ESCH
Brabant
ook aan
op een
hul hem
gongge
Celleg
ter een
overleed
stijgelyk
vind.

MANNE

zodanig verwoest, dat het niet meer dan 200 Guldens kon opbrengen. Na die somme, zo van deeze als meer andere plaatzen te hebben Ingevorderd, begaf zig die verwoestende Krijgsman naar *Eindhoven*, welk hij deed belegeren en innam; doende vervolgens de Krijgsbezetting over den Kling springen.

Geen minder leed onderging het, in de volgende Oorlogen, die in *Brabant* zijn gevoerd. In het Jaar 1766, vond men in de Nieuwspapieren gemeld, dat een Boer van *ESCH*, zijn land omploegende, op het zelve gevonden had tuschen de 400 en 500 *Romeinsche* penningen, hier en ginds van elkander verspreid, welke onder de Regeeringen van verscheiden oude *Romeinsche* Keizers gemunt waren; ieder van de zelve werd bijna vijf stuivers aan zilver waardig geschat.

Zie VAN HEURN, *Beschrijving van 's Hertogenbosch*, I Deel, bl. 505. BACHIE-NE, *Geogr.* bl. 627.

ESCHEDA, een vermaard Krijgskundige, in dienst van den Staat, aan wien, na het sneuvelen van *BARTELENTENS*, het beleg van *Groningen*, in het Jaar 1580, werd opgedragen.

ESSCHIUS, (*NICOLAAS*) gebooren te *Oosterwijk*, in *Brabant*, was een welgesteld en deugdzaam man, wien het ook aan geene geleerdheid ontbrak; doch ongemeen gesteld op een eenzaam en afgezonderd leeven. Dewijl zijne zwakheid hem belette, een *Carthuiser* Monnik te worden, vergenoegde hij zig, zijn leeven ten einde te brengen in een Celletje van hun Klooster te *Keulen*, waar in hij weken agter een zijn verblijf hield, zonder een mensch te zien. Hij overleed te *Diest*, in het Jaar 1578; nalaatende verscheidene stigtelijke werken, die men bij *VAL. ANDREAS* gemeld vind. Zijn leeven is beschreeven door *ARNOLDUS JOHANNES*.

E s-

ESCOVEDA, (JOHAN DE) bekleedde, bij DON JAN van Oostenrijk, het ampt van Geheimschrijver. Met OCTAVIO DE GONZAGA, werd hij, door DON JAN, in het Jaar 1576, naar Antwerpen gezonden, om de Spaansche Bevelhebbers, te beweegen, met hunne knechten, de Stad en het Land te water te verlaaten. Deeze bezending werd alom rugtbaar gemaakt, op dat het schijnen zoude, als of het DON JAN ernst ware, de Spanjaards te doen vertrekken; doch hun geheime last, zo als men naderhand ontdekte, hield in, hun in te blaazen, dat zij in den togt niet moesten bewilligen. In den aanvang dagt men, dat DON JAN enkel den togt te water aanraadde, om het volk zo veel te langer op te houden; doch naderhand werd men ontwaar, dat zijn oogmerk was, met de vloot, waarmede de Spaansche knechten zouden worden overgevoerd, Engeland te bemagtigen. De Spaansche Bevelhebbers deden, 't geen hun heimelijk bevoolen was, en verklaarden gezind te zijn, te water te willen vertrekken, mids men hun vooraf hunne achterfallen voldeed. Doch de Staaten weigerden, om gewigtige redenen, daar in te bewilligen; en dus liep het bedrog van ESCOVEDA en GONZAGA vrugtelooz af. Ook werd de raad, dien hij DON JAN gegeven had, om den Staaten den Oorlog aantedoen, in het volgende Jaar, ontdekt. ESCOVEDA had, met brieven, in cijffer geschreeven, op last van DON JAN, den Koning daar van kennis gegeven; doch de brieven werden, op verzoek van den Prins van Oranje, die 'er reeds kundschap van had, op bevel van den Koning van Navarre, op de heide bij Bourdeaux, onderschept, door den Heer DU PLESSIS aan den Prins gezonden, en vervolgens ontcijferd zijnde, aan de Staaten overgegeeven, en openlijk gemeen gemaakt. Ten klaarsten bleek hier uit, wat DON JAN, ten opzichte van de Nederlanden en van Engeland, in den schild voerde. Voor dat men deeze Brieven magtig was geworden, was ESCOVEDA, door DON JAN, benoemd, om naar Spanje gezonden te worden, en van den Koning een merklijken onderstand van penningen te verzoeken, ter betaalinge van de Spaansche knechten, als mede 's Vorsten wil te verstaan, omtrent het vertrek van dezelve. Zodanig werden de Staaten daar door mis-

misleid, dat
wijdustigen
ne zijne te
kroonen te
de Brieven,
konu in Spa
lijk vermoo
maakt, dat
jan van de
zagt, dat
overgebrief
onrust; ma
te, dat zi
werd.

ESCHAA
Stad Grave;
der het ge
Kontreſcharp
van zeven S
Lengeraar
der de dorpe
afzondertijde
floet, bestaa
van Kwik,
ſchrijver 's L
Voor deeze
eene instructi
len, en naar
gedragten ha
ſtructie is na
als zijnde, d
van Buren
Zie
Gra

misleid, dat zij in overleg namen, den Geheimschrijver eenen wijlduftigen Brief aan den Koning mede te geeven, en hem, na zijne te rugkomst, met een Jaargeld van twee duizend kroonen te beschenken. Doch ESCOVEDA vertrok wel met de Brieven, maar kwam nimmer te rug. Kort na zijne aankomst in *Spanje*, werd hij, op bevel des Konings, verraaderlijk vermoord, om reden dat men den Koning had diets gemaakt, dat ESCOVEDA het 'er op toegeleid had, DON JAN van de Nederlanden meester te doen worden. STRADA zegt, dat FILIPS, door VARGAS, dit uit *Frankrijk* was overgebiefd. Niët alleen in *Spanje* baarde deeze moord veel onrust; maar veroorzaakte ook aan DON JAN zo veele smarte, dat zijn dood, natuurlijker wijze, 'er door verhaast werd.

STRADA, *Nederl. Oorl.* I Deel, *Vaderl. Hist.* VII Deel.

ESCHAAREN, een dorp in *Staats-Brabant*, nabij de Stad *Grave*; strekkende deszelfs Landerijen genoegzaam tot onder het geschut dier Stad, en bij de Burgpoort, tot aan de Kontrescharp. Dit Dorp heeft zijnen bijzonderen Regtbank van zeven Schepenen, waaronder de Gehugten van *Hall* en *Langeraar* mede behooren. Een gedeelte der Landerijen, onder de dorpen *Gasfel* en *Eschaaren* behorende, zijn tot een afzonderlijken Polder ingedijkt. Men heeft hier ook een Dijkstoel, bestaande uit den Schoot der Stad *Grave* en de *Landen van Kuik*, als Dijkgraaven, zeven Heemraaden, den Landschrijver 's *Lands van Kuik*, en eenen Gerechtsbode.

Voor deezen Dijkgraaf en Heemraaden, is, in het Jaar 1570, eene Instructie beraamd en vastgesteld, bestaande in 26 Artikelen, en naar welker inhoud zij zig, sinds dien tijd, meestal gedraagen hadden, en voortaan gedraagen moeten. De Instructie is naderhand bevestigd, door PRIJS WILLEM DEN I, als zijnde, door Huwelijk met ANNA van *Egmond*, Gravinne van *Buuren*, Pandheer van de Landen van *Kuik*.

Zie PARINGET en VAN ALLEN, *Beschrijv. der stad Grave*, bl. 237 en 679. BACHIESE, *Geogr.* bl. 723.

ESCHE-

ESCHEDÉ, een Adelijk Huis in *Gelderland*, onder het Dorp *Gorsel*, behoorende onder het Schoutampt van *Zutphen*.

ESCHEDÉ, eene Havezate in de Provincie van *Overijsel*, digt bij het Dorp *Tubbergen*, niet verre van *Oortmarssem*.

ESE, weleer een oud Slot, of Adelijk Huis, omtrent *Volterhoven*.

ESGO, meest genaamd AESGO; door zommigen word hij gehouden voor een Zoon van FRISO; zie *Tweede Deel*, bl. 355.

ESINGE, een Dorp onder de *Groninger Omlanden*, in het *Wester Kwartier*.

ESONSTAD, in de Provincie *Friesland*, eene oude Stad, volgens zommigen, gebouwd door den Hertog ODIBALD, die aan de regeering kwam, in het Jaar 355. Voorheen, wil men, zou zij den naam van *Warden* gevoerd hebben. Door de rampen, welke deze Stad ondergaan heeft, is ze geheel verdelgd, en zijn beide naamen in het vergeetboek geraakt.

WINSEMIUS getuigt, dat ze gelegen heeft, tusschen de *Lauwers* en het *Dokkumer Diep*, op het Noordeinde van *Dokkenburg*. Kort na het Jaar 800, vertoonden zig aldaar twee niet zeer groote Walvischen; de eene vervolgde den anderen, met zulk eene snelheid en persing van water, dat de afloop van hetzelfde hen op het drooge liet zitten. De grootste was 38, en de kleinste 29 voeten lang. In dat zelfde Jaar, trof *Friesland* een geweldige watervloed, daar *Esonstad* 35 huizen door verloor, en de Kerk te *Minnersga* nederstortte. In het Jaar 808, op den 20 Julij, kwamen de *Noormannen* de *Lauwers* op, overvielen deze Stad, en verdelgden haar geheel en al, op 24 Huizen na. Om dit te wreken, vielen die van *Stayeren* in *Jutland* en *Deenemarken*, en keerden van daar, met

met een 8
Esonstad
door de ze

ESON
een der vi
dere dapp
als Gouv
uit, ver
lukte,
der mees
de van d
gat zig der
tober, het
zijn van l
de Stad ma
den arm on
heid, door
neer zij ge
overgegeev
beleg omst
pere verder
dan uit een
tel MARIA
De Heer
in moet v
roefleming
clapperheid
clapperheid
te komen
met al wa
van Oranj
TREEL te
NIV DE,

met een grooten buit beladen. Nog na het Jaar 900, werd *Ejnostad* eene magtige Stad genaamd. Zedert, echter, is zij, door de zee, geheel weg gespoeld.

WINSEMIUS, *Chronijk van Friesland*, fol. 37 en 86. MONTANUS en GUICIARDYN, fol. 179. SCHOTANUS, *Chronijk van Friesland*, fol. 78.

ESPINOL, (*Prins*) geduurende de *Spaansche* beroerten een der vermaardste Veldheeren, en wiens gemalin geen mindere dapperheid betoonde. De Prins voerde, in het Jaar 1581, als Gouverneur het bevel binnen *Doornik*. Van daar trok hij uit, ter bemagtiging van *Sint Gillain*, 't welk hem ook gelukte, hoewel de *Waaen*, kort daarna, zig van de Stad weder meester maakten. PARMÄ, de tijding bekoomen hebbende van den uittogt van ESPINOI, met zijne *Franschen*, begaf zig derwaards, en floeg, op den eersten van de maand October, het beleg voor *Doornik*. De Prinses, die, in het afzijn van haaren Gemaal, het bevel aanvaard had, verdedigde de Stad manlijk, en stond zo lang, tot dat zij een schoot in den arm ontving, allen gevaar, met grooten moed en bekwaamheid, door, tot op den 29 van de maand November; wanneer zij gedwongen werd, de Stad, op eerlijke voorwaarden, overtegeeven. Maar het zal wel der moeite waardig zijn, dit beleg omstandiger te verhaalen; te meer, om dat men de dappere verdedigster van *Doornik* hier uit beter zal leeren kennen, dan uit een TREURSPEL, voor eenige Jaaren, onder den tijtel MARIA VAN LALAIN, in 't licht gegeven.

De Heer VAN ESTREEL, Stedehouder van ESPINOI, dit moet vooraf gezegd worden, deed niets buiten weeten en toestemming van de Prinses MARIA VAN LALAIN, wier dapperheid hem volkoomen bekend was. Doch, wat baatte de dapperheid, daar de bezetting te zwak was, om den overgang te kunnen verhoeden, doordien de Prins VAN ESPINOI, met al wat hij bij een had kunnen brengen, zig bij den Prins van Oranje gevoegd had? Het eenige, dat MARIA en ESTREEL te flade kwam, was, dat de Ingezetenen, meest

XIV DEEL.

Cc

Pro.

Protestanten, en dus verbluterd tegen de *Spanjaarden*, het gebrek van Soldaaten vergoedden. Uit wantrouwen, hadden zij alle hunne Roomsche medeburgers de wapenen ontnomen, en zig dus tot wederstand bereid. Het Leger, waarmede *PARMA* de Stad omsingeld had, was ook niet talrijk; maar gegronde hoop hebbende, hetzelfde, eerlang, versterkt te zien, bevljigde hij zig intuschen, de Stad, meer en meer, te naderen, en zijne schans in order te brengen. De belegerden deden, intuschen, al wat van ervarenen Krijgsknechten kon gevorderd worden. Met hun geschut deden zij den vijand alle mooglijke afbreuk. Door de *Prinses* werden zij hiertoe gestadig aangemoedigd; vermaanende den eenen, biddende den anderen om getrouw te zijn; zomtijds met bedreiging van straffe, en dan weder met beloften van vergelding: zij verzuimde niets, 't geen van nut zijn kon.

PARMA het zig tot schande achtende, voor eene vrouw te moeten wijken, betrachte niet alleen den pligt van Hoofdman, maar zelfs dien van Soldaat. Hij zette zijne naderingen met grooten ijver voort; de ver afgelegene zocht hij met de naaste posten te vereenigen. En, in de daad, het gelukte hem, de loopgraven, binnen weinige dagen, zo verre voort te zetten, dat de Batterijen van dienst konden zijn. Alle deeze, met grof geschut beplant, werden gebruikt, om het geschut der belegerden ten onbruik te maaken. Dewijl de graften der Stad droog waren, gaven zij den vijand te beter gelegendheid om de muuren te naderen, en dezelve, door ondergraving, te doen nederstorten. Verre van daar dat dit den belegerden den moed zou benomen hebben, arbeidden zij, integendeel, nacht en dag, aan 't herstellen van dezelve, daar het grootste gevaar was. *PARMA* naderde, inmiddels, zo verre, dat hij, na eene groote opening gemaakt te hebben, besloot tot den storm. Gelijk de *Spanjaarden*, met grooten moed, zig daar toe vaardig maakten, zo deden ook de belegerden van binnen hun best, om hun wel te ontvangen. Men werd handgemeen; en het is bijkans ongelooflijk, wat al bloed 'er geplengd werd. Van wederzijde sneuvelden 'er veelen, en wel van de aanzienlijksten. Menigmaalen scheen de overwinning, nu deezen, dan geenen te zullen toevallen. De

Pria-

DE PRINCES VAN ESPINOI, IN DE VERDEDIGING VAN DOORNIK,
IN DE BRESSE VEGTENDE, WORDT IN DE ARMGEWOND. —

, het
addeu
men,
rmede
maar
zien,
te na
gerden
n kon
vijand
hiertoe
de den
ig van
lij ver.

vrouw
Hoofd-
aderin-
tij met
geluk-
verre
n zijn.
t, om
Dewijl
te be-
door
dat dit
en zij,
relve,
ddels,
ebben,
rooten
belle-
Men
bloed
en, en
over.

De
Pria-

Prins
 stouwe
 van den
 begeren
 „ niet
 „ Gemal
 „ dood
 „ wij al
 „ lea,
 „ laats
 „ tot li
 „ wijen
 „ verze
 Door
 hare n
 begeren
 eener, l
 dan, eint
 wijen.
 aan de z
 quet; d
 de Marigt
 DEL MO
 BIGLY N
 De Her
 begering
 hoop van
 den het zel
 moet dier
 de Sted-ko
 vening te t
 te liet, ee
 volk, dog
 moet wet
 berigt hre
 fchen, ho
 tiel tot li
 de moet te

Prinses van ESPINOI betoonde eene verwonderenswaardige
 stoutmoedigheid, en muntte boven allen uit, in het hevigst
 van den strijd. Ter plaatze, daar het meeste gevaar was, zig
 begeeven hebbende, zeide zij: „Verschijn ik hier zelve
 „niet? vertoon ik hier niet, in mijn perfoon, dien van mijn
 „Gemaal? Ik sta hier, niet minder bereid dan hij, om den
 „dood te verachten en het Vaderland dienst te doen, gelijk
 „wij alle schuldig zijn; laten wij dan, vroomer Krijgsgezel-
 „len, besluiten, eerder het leeven dan de plaats te verlaaten;
 „laten wij niet schroomen, de plaats te bewaaren, zo als wij
 „tot hier toe gedaan hebben. De vijand zal eindelijk moeten
 „wijken; en deeze overwinning zal ons van meer volgende
 „verzekeren”.

Door eenen meer dan mannenmoed, stonden haare daaden met
 haare woorden overeen. Zig in het heetst van het gevegt
 begeeven hebbende, bekwaam zij eene wonde in den arm; en,
 echter, liet zij niet na, de haaren aantenmoedigen; waardoor
 dan, eindelijk, de *Spaanschen*, met groot verlies, moesten
 wijken. Behalven veete andere aanzienlijke mannen, waren,
 aan de zijde des vijands, gesneuveld, de Graaf VAN BU-
 QUOY; de Heer van GLAJON, en de Heer VAN BOURS;
 de Markgraaf van VARRABON; JOHANNES BAPTISTA
 DEL MONTE; de Heer VAN MONTIGNY en de Baron
 BIGLY waren zwaar gewond.

De Hertog van ALENSON, in *Engeland*, berigt van de
 belegering bekoomen hebbende, liet niet na, den belegerden
 hoop van ontzet te geeven. ORANJE en ESPINOI ded-
 den het zelfde; maar dit alles agterblijvende, deed zulks den
 moed dier dappere verdedigers verlaauwen. De Vorst en
 de Stedhouder deden al wat zij konden, om die hoop le-
 vendig te houden. Den Engelschen Kolonel PRESTON geluk-
 te het, eenige dagen na den storm, door geweld, met eenig
 volk, door het Leger, in de Stad te koomen; dit deed den
 moed wederom wakker worden. Maar toen men in de Stad
 berigt kreeg, dat men nergens, van de aankomst van *Fran-
 schen*, hoorde gewagen, en dat in de Nederlanden geen toe-
 stel tot het ontzet gemaakt werd; toen begon de hoop en
 de moed te gelijk te vervallen. Het gebrek in de Stad was groot;

het volk, 't welk foldij trok, weinig in getal; en het gemeene volk niet zo talrijk, dat het aan alle noodwendigheden voldoen kon. Van de dappersten waren veelen gesneuveld. Groot was ook het gebrek aan veele noodwendigheden.

In tegenoverstelling hier van, was het Leger der vijanden merklijk versterkt. PARM A, nog meerder magt te gemoet ziende, vernieuwde, van alle zijden, zijne poogingen, om de Stad te overmeesteren. Met dit alles hadden veelen van binnen moeds genoeg, om de Stad tot den laastten druppel bloed te verdedigen. Maar de twist, die, van binnen, door de Roomschegezinden, verwekt werd, was oorzaak, dat men besloot, met den vijand in onderhandeling te treden. MARIA VAN LALAIN was vermaagschapt aan de voornaamsten van het Koninklijk Leger, bijzonder aan den Markgraaf RUBAAS. Door deezen bewerkte zij, dat zijde Stad zoude overgeeven, op voorwaarden, zo eerlijk als met mooglijkheid konden bedongen worden: deeze waren de voornaamste.

„Dat de Stad eene volkomene vergiffenis van den Koning
 „zou ontvangen; dat de Ingezetenen zig weder onder de
 „schuldige gehoorzaamheid van de Kerk en van den Koning
 „zouden begeeven; dat zij, die zig tot de Roomsche Kerk
 „niet wilden begeeven, met hunne goederen, mogten ver-
 „trekken, waar het hun goed dagt; dat de Krijgslieden, met
 „hunne wapenen, reistuig en vliegende vaandels, zouden uit-
 „trekken; dat de plondering der Stad zou worden afgekocht,
 „voor tweemaal honderd duizend guldens; en, eindelijk, dat
 „de Prinses van ESPINOI, zonder eenige verhindering, met
 „alle haare goederen en gezin, zoude mogen gaan, waar het
 „haar behaagde”.

Op deeze voorwaarden, ging *Doornik* over, op den 29 van de maand November. De Prinses werd, bij haaren uittocht, met zulken geroep en gejuich in het Koninklijk Leger ontvangen, dat zij 'er niet als eene onverwonnene, maar als overwinnaares schein door te trekken. ESPINOI bleef, niet tegenstaande dit onheil, getrouw aan ORANJE; hij bevond zig, met dien Prins, in het Jaar 1582, nabij *Gend*, in een allergrootst gevaar. Bijna onder de muuren dier Stad, zaten die beide Prinzen, om het gevegt tegen de *Waal*en te aan-
 schou-

schouwe
 een kog
 het welk
 genoeg
 van de
 VAN LA
 bij VAN
 wezene
 NOI, W
 dat zijne
 voorname
 LT getrou

Esse
 ligt, met
 Dordrecht

Esse
 ampe van

Esse

Esse
 Raad in
 digheld, d
 van van
 toe ende
 en de o
 schip met
 een verbo
 het, met
 DE XIII
 Jaar, tw
 jaaren, e
 Staaten, a

schouwen. Naauwlijks vier roeden van hun beiden af, veld een kogel een Soldaat zodanig, dat hij ter neder viel; het welk hun deed te rugge treden; hebbende, echter, het genoeg van PARMA te zien aftrekken. Ter gedachtenis van de dappere verdediging van *Doornik*, door MARIA VAN LALAIN, werd een legpenning geslaagen, dien men, bij VAN LOON, vindt afgebeeld. Ter vergelding van de bewezenen diensten aan den Staat, door den Prins VAN ESPINOL, werd, bij het sluiten van 't bestand met *Spanje*, gezorgd, dat zijne goederen aan zijne kinderen geleverd werden, en wel voornamelijk aan zijne dogter, die met den Hertog VAN SULLY getrouwd was.

Zie BENTIVOGLIO, VAN LOON
EN WAGENAAR.

ESSCHE, (*'t Land van*) anders *Nieuwstrijen* genaamd, ligt, met den *Uitterdijk*, in de *Strijensche Waard*, onder *Dordrecht*.

ESSEN, een Buurtschap, in *Gelderland*, onder het Schout-ampt van *Barneveld* behoorende.

ESSEN, een Klooster; zie JESSE.

ESSEN, (HENDRIK VAN) was, in het Jaar 1619, Raad in den Hove van *Gelderland*, en werd, in die waardigheid, aangesteld, als één der vierentwintig beruchte Rechters van den onstetflijken OLDENBARNEVELD, en de twee andere aanzienlijke Staatsgevangenen, HOGERBEETS en DE GROOT. Grooter eer behaalde hij, met zijn gezantschap naar *Frankrijk*, in het Jaar 1624, ter bewerking van een verbond van onderlinge bescherming met dat Hof, en bragt het, met de anderen Gezanten, zo verre, dat LODEWYK DE XIII, bij het verdrag, beloofde, aan de Staaten, in dit Jaar, twaalf honderd duizend, en in ieder der twee volgende Jaaren, een millioen ponden opteschieten; welke somme de Staaten, aan den Koning, drie Jaaren, na het treffen van vrede

de of bestand, wederom zouden voldoen. Ook beloofden zij, geenen Vrede of Bestand te zullen maaken, zonder den raad of tuschenkomst zijner Majesteit. Voorts zouden de Staaten, aan den Koning, op zijne begeerte, eenige Oorlogschepen verhuuren of verkoopen, en Hem, zo hij in oorlog mogt raaken, met de helft der gemelde somme, of met manschap en schepen naar evenredigheid, ondersteunen, indien zij zelven Vrede hadden, of indien de veiligheid van hunnen Staat zulks konde gedoogen. Deze Heer HENDRIK VAN ESSEN was afkomstig uit een oud en aanzienlijk Geldersch geslacht, te *Arnhem*; reeds vroeg in het Jaar 1400, word, in de Geldersche Geschiedenisfen, gewag gemaakt van eenen zijner voorzaaten, mede HENDRIK VAN ESSEN genaamd.

Zie SLICHTENHORST, *Geldersche Geschiedenisfen*, Deel II, bl. 224, *Vaderl. Historie*, Deel X, bl. 340, 345. BRANT, *Historie der Rechtspleeging*.

ESSEQUEBO, ESSEQUEBE of ISEQUEBO, eene Rivier in Zuid-Amerika, in de Provintie van Guiana en Caribana, die haaren oorsprong heeft uit het Meir van Parima; loopende noordwaart door het Landschap der Caribden, alwaar dezelve verscheidene rivieren in haaren vloed ontvangt; zij valt in de Noordzee, tuschen Oronoque ten westen, en Demartar oostwaarts. Zij behoort aan de Nederlandsche West-Indische Maatschappij; welke aldaar een goed Fort, verscheidene goede Plantaadjen, één Commandeur, één Predikant, eenige Militie, enz. heeft. De Zeeuwen hebben tot nog toe slaande gehouden, dat aan hun daar van de uitsluitende eigendom toebehoort; waartegen de andere Kamers der Westindische Maatschappij, en bijzonder die van 'Amsteldam, zig altoos verzet hebben, zo als wij uit de volgende stukken zullen zien.

De Kamer van Tienen, was, in de maand Augustus des Jaars 1750, te Amsteldam vergaderd geweest, en had, op den 11den dier maand, beslooten, alle de bijzondere Kamers te verzoeken, dat zij de Reeders en Handelaars op Rto Essequibo wilden aanmoedigen, om schepen derwaarts te zenden, also men

men bevoet
bij gebre
De Afgeve
om in dit l

Niet Jan
Mog. Het
van de Ki
den, om
en te han
houd (*):

„Gua
onze mees
eene land
schen de
gende an
titel, op
Oronoque
henge van
vieren, all

daar zijn,
hoortge, di

„Niet
ben de Ing
melijk die
reeds in d
Heer van
tie van de
van Vlijsin
niet verre
het tene ge

„Men
Wilde Kus

(*) W
zijn geheel
denkbeeld

men bevond, dat de gewassen der Maatschappij en der planters, bij gebrek van schepen, aldaar te lang bleeven leggen. De Afgevaardigden van *Zeeland* verklaarden ongelast te zijn, om in dit besluit te bewilligen.

Niet lang daarna beweerden, in openbaaren druk, de Ed. Mog. Heeren Staaten van *Zeeland* en de Hoofddeelgenooten van de Kamer van *Zeeland*, dat zij een uitsluitend regt hadden, om alléén op *Essequibo* en de andere Rivieren te vaaren en te handelen. Hun Vertoog was van den volgende inhoud (*):

„GUAJANA, HET AMAZOONSCH RYK, en bij de onze meest bekend onder den naam van de WILDE KUST, is eene landstreek, gelegen aan de vaste wal van Amerika, tusschen de groote Rivier de *Amazones* en de *Oronocque*, liggende aan de zijde van *d'Amazones*, onder de linie *Æquinoctiaal*, op de lengte 329 gr. 10 min., en aan de kant van de *Oronocque*, op de Noordbreete van 8 gr. 30 min. en op de lengte van 318 gr. en bevat in zig verscheidene kleindere Rivieren, alle uitwaterende in de Noordzee van America, als daar zijn, die van *Suriname* en *Essequibo*, met haar onderhoorige, die van de *Berbice* en *Cajenne*.

„Niet lang na de ontdekking van deeze Landstreek, hebben de Ingezeeten van onzen worstelenden Staat, en voornamelijk die van *Zeeland*, daarop begonnen te *Equipeeren* en reeds in den Jaaren 1598 en 1599 bij de schepen, van den Heer TEN HAER Burgemeester van Middelburg, met assentie van deze Provincie bevaaren, omtrent welken tijd, die van *Vlisfingen*, daar reeds eene volkplanting formeerden, en niet verre van de rivier *d'Amazones* twee Forten opwierpen, het eene genaamt *Nasau* en het andere *Oranje*”.

„Men zou een breed veld vinden, wilde men de gantsche Wilde Kust, zo in haare bevolking en verderen voortgang in het

(*) Wij plaatsen dit Vertoog, woordelijk en letterlijk, in zijn geheel te liever, om dat de Leezer daar door een volkomen denkbeeld van deeze Bezitting kan bekoomen.

het generaal, als in het particulier betrekkelijk tot de Provincie van Zeeland, detailleeren; dan, dewijl het voorneemen, hier alleen is, ouverture te geeven van de volkplanting in ESSEQUEBO, en daaronder behoorende Rivieren, midsgaders het regt dat hun ED. MOG. de Heeren Staaten van Zeeland, en van de Westindische Compagnie alhier private op dezelve indisputabel competeert, en ook tot nog toe geconserveerd is, zal men zig ook alleen nopens ESSEQUEBO borneeren, en in geen particulier detail treden, omtrent de andere voorn. Zeeuwfche Rivieren, als die van SURINAME, de BERBICE en CAJENNE, de eerste door deeze Provincie aan de *Westindische Compagnie* (doch Zeeland geïnduceert zijnde, werden op den 21 Maj 1683, de Stad Amsteldam en den Hui- ze van Sommelsdijks ingelaten,) verkocht voor eene somme van tweemaal honderd en festig duizend guldens, volgens Kooponditie geïnformeerd in de Registers der Resolutien van de Heeren Staaten van Zeeland den 6 Junij 1682. fol. 149. De andere door de Familie VAN PERS, in den Jaare 1714. met Communicatie van Hoogsgedachte Heeren Staaten, aan zekere Amsteldamsche Societeit gecedeerd; en de laatste, bij Contract door de Westindische Compagnie ten Jaare 1658. aan den Ridder BALTHAZAR GERBIER, overgegeeven en mits de toekomst van de Kamer Zeeland zulks in September 1659. geratificeerd. Moetende eeniglijk over de Wilde Kust in het generaal remarqueeren, dat de Staaten van Zeeland altoos geconfidereerd en genoemd zijn, *Patroonen* en *Stigters* van de Coloufen gelegen aan de vaste Kust van America, tusschen Caap d'Orange en de Rivier d'Oronocque, en wel voornamelijk van die van Essequibo, bij Excellentie bekend onder den naam van *Nova Zelandia*.

„ Welke Kolonie reeds bij de Kamer Zeeland bekend en bevaaren is geweest ten tijden van het verleenen van 't Oefrooi ten Jaaren 1621. Uitwijzens de oude Boeken en Registers, en onder anderen een Journaalboek van 1627, in opvolging van dat, van Conijn, in ESSEQUEBO gehouden, doende Rekening van deszelfs administratie aan de Heeren Majoors van de Wilde Kust van Zeeland: maar het scheen de Leden, compoleerende de generale Compagnie, in den aanbeginne reeds

reeds een do
deze Colon
ter vergaderi
dezelve te
land werd g
ringe, den 8
telijk aan te
andere Kam
Colonie, bi
de nodige
datis 17 en
daaraan volg
Coloniers wo
bevaaren.
(die zo gez
deze Kamer
reeds te make
„ Wat me
6915 genaam
zoen hem 10
om den hande
in de Oronoc
dezer Kamer
Februarij en 1
18 October i
op den 22 M
nieuwe Coloni
uit Zeeuwen b
„ De Heeret
Ingezeten en
meerder bevol
Westindische
de Spanduen
eenige konen
Colonie, ten
rende Ingeze
woordelijke d
niet was gehd

reeds een doren in de voet, dat de Kamer Zeeland, alleen op deze Colonie equippeerden en daarom ook in den Jaare 1632. ter vergadering van XIX, bij meerderheid werd geconcludeerd dezelve te verlaaten, het geene niet alleen bij de Kamer Zeeland werd gecontradiceerd, maar in haar particuliere Vergaderinge, den 8 April deszelven Jaars, geresolveerd, die absolutelijk aan te houden, en is zonder verder Contradictie van de andere Kameren in het aanhouden, en bestieren van dezelve Colonie, bij de Kamer Zeeland gecontinueerd en succesfvelijk de nodige Ordres gesteld, uitwijzende derzelve Notulen sub datis 17 en 24 Junij 1632., 13 Februarij 1634. en 29 Junij daaraan volgende is genomen een notable Resolutie, *dat geen Coloniers nog andere personen, de Wilde Kust, zullen mogen bevaaren, als deeze Kamer en Confrater van Peres alleen* (die zo gezegd is de Colonie van de Berbice met consent van deeze Kamer erigeerde) *en met denzelven het Cargasoen gereed te maken.*

„ Wat met den Commandeur van *Essequibo*, VANDER GOES genaamd, van tijd tot tijd gehandeld is. Wat Cargasoen hem toegezonden, en wat concepten hij formeerden, om den handel in die kwartieren voortzetten en Zilvermijnen in de *Oronocque* te ontdekken, zullen de particulieren Notulen dezer Kamer van 20 April en 21 Maj, in het Jaar 1637, 21 Februarij en 18 April in het Jaar 1639, 12 April, 23 Junij en 18 October in het Jaar 1640, en meer anderen uitwijzen, en op den 22 Maart in het Jaar 1657 vind men een lijst van de nieuwe Coloniers, die veele buiten de Fransche en Engelsche uit Zeeuwen bestonden.

„ De Heeren Staaten van Zeeland altoos de welvaard hunner Ingezetenen voorstaande, hadden geduuriglijk de uitbreiding en meerder bevolking van deze Colonie in het oog, zijnde de Westindische Compagnie toen door het verlies van *Brazil* en de Spenduen tot behoud van het zelven buiten staat geraakt, eenige kosten daartoe te supporteeren, en om dus dan deze Colonie, ten voordeele van de Commerciërende en Navigeerende Ingezetenen, te conserveeren en aan eene onverantwoordelijke directie, als bij sommige Provincien omtrent *Brazil* was gehouden, niet te exponereen en bloot te stellen,

vond het meerder deel der Staatsleden goed, deze *Colonie Provinciaal* te maaken, en dezelve genoegzaam als het ware, van onder de directie van deze Kamer te neemen, dan, dit goede voorneemen, bij een en twee Leden geen aggregatie kunnende vinden, namen de Steden van *Middelburg* en *Vlissingen*, en naderhand *Veere* bij inlatinge, de directie, populatie 't Etablissement van Pantadjen in het leveren van slaaven op zig, gelijk daarvan in de Maanden October en December, ten Jaare 1657 solemnele accoorden zijn geslooten, bij de welke onder anderen was gestipuleerd, dat deze *Colonie* zoude worden gedirigeerd, door agt Commisfarijfen, als twee uit den Magistraat van *Middelburg*, een uit die van *Vlissingen*, en een uit die van *Veere*, en vier Bewindhebberen, uit de Kamer Zeeland, als twee daarvan occupeerende, wegens het *Middelburgsche*, en één wegens het *Vlissingche*, en één wegens het *Veersche* Quohier, houdende hunne Vergadering binnen *Middelburg*, aan het Westindisch Huis, beginnende derzelver Notulen met den 1 November, in het Jaar 1657, en eindigende met den 19 November, in het Jaar 1663. Waren de kosten en spenduen, alleen tot charge van opgemelde 3 Walcherfche Steden, groot en genoegzaam voor dezelve ondraaglijk, gaande het in deezen gelijk men doorgaansch ziet, dat alle nieuwe onderneemingen, en voornamelijk de uitbreiding van eene volkplanting, in het eerst kostbaar is, zo had men aan de anderen kant, reden van zig te flateeren, dat zo veel deboursfementen, en aangewende devoiren, met een rijken oogst van Producten zoude worden gerecompenseerd, maar de alverflindenden Oorlog, en wel die, met KAREL DEN TWEEDE ontnam de drie Steden genoegzaam alle hoop: Deze *Colonie* met die van *Surinamen* werden in den Jaare 1665, door de Engelsche ingenoomen, en *Essequibo*, daarna door de Franschen geplondert, en dus onbeheerd gelieven, tot dat Hun Ed. Mog. de Staaten van Zeeland, als trouwe Voorstanders van hunne Domeinen en oude Posfessien hunner Ingezeetenen, ten Jaare 1666 een Esquader deden Equipereen, voorzien met een goed aantal Zeeuwsche Landmilitie, principaalk gedestineerd ter herovering en verzekering van de Colonien in *Amerika* 't geen van effect was, dat op den

den 20 Febr.
weer afhand
goede bezetin
men.

„ Welke tij
ten uitterten
saluut oogmt
gewicht en o
piten ABRA
Expeditie me
hangende ver
mandoerden,
met een bevo
piten der
cemenen, e
wordende wi
al het gant v
de Landen
Kwartieren,
dig weren,

„ Of scho
gen, al eeni
konde preten
hare provisio
1658, tusschen
georders der
lieren te exp
ze, door de
derde, en doo
sequibo met h

(*) Onder
bedrijven van
belooning, w
wind had.

den 28 Februarij in het Jaar 1667, *Suriname* de Engelsche weder afhandig is gemaakt, en dat daarna in *Essequibo* eene goede bezetting werd gelegd, en alzo weder in posfessie genomen.

„ Welke tijding hoogstgedachte Heeren Staaten, niet alleen ten uittersten aangenaam voorkwam, dewijl zulks aan derzelver salutair oogmerk volkoomen beantwoorden, maar ook van dat gewicht en confideratie oordeelden dat hun Ed. Mog. den Kapitein ABRAHAM KRYNSSEN (*) als Opperhoofd van deze Expeditie met een gouden ketting met een Medaille daaraan hangende vereerden, en voorts de Admiraliteit, alhier recommandeerden, bij de eerste gelegenheid dezen KRYNSSEN weder met een bekwaam Schip te voorzien, krijgende voorts de Kapiteinen der Lantmilitie, *Ligtenberg* ende *Rame* hunne avancementen, en de verdere Zee-Kapiteinen goudene Medailjes, wordende wijders Gecommitteerde Raden geauthoriseerd, om al het gunt verder ter maintain, en voor der aankweeking van de Landen van *Suriname*, en de andere Colonien en Kwartieren, aldaar in *America* gelegen mogte dienstig en nodig wezen, te bezorgen en in het werk te stellen.

„ Of schoon nu de Westindische Compagnien in vroegere dagen, al eenig regt op *Essequibo*, als uitgeevers van een Leen, konde pretendieren, zo als Bewindhebberen steunende op zekere provifioneele Conventie, den 21 Januarij in het Jaar 1658, tusfchen Bewindhebberen van deze Kamer en de Regeerders der drie Walcherfche Steden, ten Jaare 1686 zich gelieven te explicereen, het thans zeker en evident was, dat deze, door de Engelsche bemagtigde, door de Fransche geplonderde, en door de gantsche waereld verlatene Colonie van *Essequibo* met haar onderhoorige Rivieren en naderhand op speciaale

(*) Onder het Art: van deezen Zeeheld, zullen wij 's mans bedrijven omftandig verhaalen, en daar uit zien, dat hij de belooning, waarvan hier gewag gemaakt word, dubbel verfiend had.

Colonie
t ware,
an, dit
ggrenze
en *Vliet*.
popu-
laaven
ember,
, bij de
nie zou-
rwee nie
ifigen,
, uit de
gens het
een we-
ring bin-
de der-
557, en
Warap
melde 3
ven on-
ch ziet,
uitbrei-
, zo had
, dat zo
een rij-
enfeerd,
CARTEL
am alle
in den
equebo,
eerd ge-
ind, als
osfessie
deeden
te Land-
ekering
dat op
den

ciaale last van de Staaten van *Zeeland*, aan hunne Land- en Zeemagt gegeven, in bezit genomen, en van de Vassalagie was gelibereerd: En dus incontestabel, dat Hun Hoog Mog. alleen het regt incumbeert, ommedij onbeheerd goed dispotiek te handelen. 't is ook daarom, dat dezelve de directie, daar van volkomen laaten aan hunne Gecommitteerde Raden, zonder zig eenigermaten met de Westindische Compagnie te demelleren, veel min eens haar sentimente daarop in te neemen, niettegenstaande, de vier Bewindhebberen dezer Kamer voor den tijd der Engelschen invasie mede in de directie waren. Het is ook daarom, dat Hun Ed. Mog. op den 25 Augustus, in het Jaar 1668, al wederom zonder de Compagnie eenigzints te kennen, de drie Walcherse Steden die Colonie, *ex plenitudine potestatis*, een' regte eigenaar competeerende, met eenpaarigheid van stemmen opgedragen en confereren, die zelve ook te aanvaarden en verscheiden conferentien te houden tot beneficeering van dien, doch vreezende wederom al te groote spenduen te moeten doen, dewijl die nog meer dan ooit geruineert was, lieten in de Maand Maart in het Jaar 1669, hunne gedachten gaan om dezelve te verkoopen; dan hunne cordaatheid niet kunnende permitteeren, dat daar de Staaten van de Lande, omtrent zes maanden te vooren, hun deze Colonie, met remis van alle onkosten, hadden gecedeerd, dezelve bij verkoop zoude beneficeeren, en door dat geval, ook wel mooglijk in handen van de generaale Compagnie of van particulieren, woonende buiten *deze* Provincie, mogte vallen, en dus liever eigenbelang postponeerende, aan het waare intrest van *Zee-land*, en derzelver Ingezetenen, te reeden zijn geworden, deze Colonie wederom in den schoot van Eigendom aan Hun Ed. Mog. de Heeren Staaten van deze Provincie, en vervolgens aan de directie van Hunne Gecommitteerden Raden, neder te leggen.

„ Uit dit gepremitteerde is zonneklaar afteeneemen, wat moeite, zorg en kosten, de Westindische Kamer van *Zee-land*, de drie Walcherse Steden en bijzonderlijk de Staaten van deze Provincie, voor de alimentatie, educatie en redding van hunnen Voedsterling, NIEUW ZEELAND, als getrouwe gevaders hebben in het werk gesteld, hoe deze Kamer,

reeds

reeds tot deszel-
hoe dezelve g
populatie en a
Mog. dezelve
tale ondergang
mogi worden
dan vermids
daarvan aan
en aan eenige
mer alhier, m
Oorlog, zeke
Amerika gew
LIS GOLD
maakt en ov
een Stad ni
heeft dit gel
oazen vijan
vage, en als
de Commar
gedaan, doe
hebben hoo
laaten occup
daar niemant
den Jaare 16
Westindische
aan de waare
legen is, zal
alle die zonder
verdrasjen, ee
mineeren. (*)

(*) Om ni-
tten, waar op
die als Bijla
gededuceerde
ar, die 'er
DEEL. JAAR.

reeds tot deszelfs behoud in het Jaar 1632 heeft gevigileerd, hoe dezelve *gradatim*, alle devoiren heeft aangewend, ter populatie en augmen~~tatie~~ van deeze Colonie, hoe Hun Ed. Mog. dezelve om gealleg~~eerde~~ redenen, vreezende haare totale ondergang, ten minften dat met de nodige attentie niet mogt worden behandeld dezelve naa zig getrokken hebben, dan vermids de oppositie van *Zirikzee* en *Goes*, de directie daarvan aan de Regeerders der drie Steden van Walcheren, en aan eenige uit de Bewindhebberen van de Westindische Kamer alhier, mandeerden, en was het niet door de Engelsche Oorlog, zekerlijk tot een der florissantste volkplantingen van *Amerika* geworden, hebbende ten Jaare 1658 eenen CORNELIS GOLIATH een nieuwe Kaart van die Landstreek gemaakt en overgebragt, en reeds een Plan geformeerd, om daar een Stad *nieuw Middelburg* te bouwen; dan *Zelandia Nova* heeft dit geluk niet mogen erlangen, maar door het Zwaard van onzen vijand, en de plundering van onzen toenmaligen vriend vage, en als een verwoeste Landstreek blijven liggen, en heeft de Commandeur van de *Berbice*, daar wel eenig tentamen op gedaan, doch niet magtig geweest dezelve in bezit te houden, hebben hoogstgedachte Heeren Staaten, die als een *res nullius* laten occupeeren, en dus hun eigen goed geworden zijnde, daar niemant wie hij was, eenig recht op had, hetzelfde ook in den Jaare 1670, bij een bondig en solemneel accoord, aan de Westindische Kamer alhier in *Zeeland* overgegeeven, en dewijl aan de waare teneur en inhoud van dit accoord niet weinig gelegen is, zal het niet ondienstig zijn, die conventie, tegens alle die zouden willen, of trachten, dezelve ten enerveeren of verdraaijen, eenigzints met argumenten, in het breede te illumineeren. (*)

„ De

(*) Om niet te wijldoopig te zijn, hebben wij de *Conditiën*, waar op die overdragt geschied is, en andere *Sukken*, die als *Bijlagen* tot dit Bericht behooren, en waarmede het gededuceerde gejustificeert word, agterwegen gelaaten. De *Lezer*, die 'er belang bij heeft, kan dezelve vinden in de *NEDERL. JAAREN van het Jaar 1750*.

„ De Heeren Gecommitteerde Raden van *Zeeland*, representeerende de Staaten van de Lande volgens Resolutie van den 22 September 1667, de zaaken en directie van *Essequibo* aanbevoelen, accordeeren op den 11 April in het Jaar 1670, met de Westindische Kamer alhier aan *Zeeland* en geven aan dezelve Kamer, op derzelver instantelijk verzoek en aanhouden, *Essequibo*, ter *haarer dispositie wederom*, uitwijfens het hoofd van gemelde conditien en voorwaarden, zegge *wederom*, waarbij een zeker en natuurlijk infligeert, dat ni mant dan de Westindische Kamer *Zeeland*, dezelve in eigendom heeft toegelkomen, en eenige tijd, daarvan is gedeposfedeerd geweest, en wel op zo een tijt, als dezelve dit contract aangaat, met zo eene die volkoomen tot de Posfessie geregtigd zijnde, in staat was, zodanige besprekken en conditien te maken, als na rader: De Colonie van *Essequibo* werd dan weder ingeruimd en overgegeeven, ter dispositie van de Westindische Kamer alhier in *Zeeland*, en geenzints aan de generaale Westindische Compagnie, uitwijfens het hoofd en eerste Artikel voornamelijk en voorts meest alle de andere Artikelen van dit Contract, het was ook onmooglijk, dat zo deeze Colonie aan de generaale Westindische Compagnie, en ter haarer dispositie werd overgegeeven, het woord *wederom* plaats konde hebben, dewijl de generaale Westindische Compagnie nooit dispositie of directie over *Essequibo* heeft gehad, of geexerceerd, maar wel de Kamer *Zeeland* alleen, zijnde bij de Notulen van de Kamer van XIX meer dan eens gedeclareerd, dat *nieuw Nederland* onder directie van de Kamer *Amstelsdam* was, en die van *Essequibo* stond onder die van *Zeeland*: — Het voorn. Contract van overgifte, behelst voornamelijk twee Condition, de eerste dat deze Kamer in *Suriname* (een Colonie mede uit hoofde als bij meergem. Hun Ed. Mog. Resolutie van den Jaaren 1667 confteert, de Staaten van *Zeeland* in eigendom toebehoorende,) Jaarliks zal aanbrengen, de nombre van 400 slaven, hieromtrent is aanmerkelijk, d'attentie van Hun Ed. Mog., op het Intrest van Hun Provincie en Colonie, en particulier op dat dat van de Westindische Kamer alhier in *Zeeland*, dat zelfs bij Encouragement willen en begeeren, dat de voorn. Slaave Negotie, bij dezelve en bij geen andere Kamer zal behandeld

wor-

worden, ge
pen van vo
get, of hi
van daar a
geld, dat N
levaarende
voort. zij
en dus die
uit het oc
Evident v
Ingezete
Intentie, t
de Westi
dezer P
der aalt
woordelij
, alle en
, varen,
, tveerd e
, hebben,
, te brenge
, daar af t
recht voor
die der and
len, of dat
verleenen,
in men ze
cluste van
reut, die
tena der an
navigeeren,
of dat bej
lijk te leen
andere Pro
dat indien
Ingezete
daar toe all
papabel is.

worden, gelijk het 6 Art. dicteert, declareerende, dat de Schepen van voorn. Kamer, die de slaven in Suriname zullen brengen, of hunne retouren gesprooten uit de verkogte slaven, van daar afhaalen, vrij en Exempt zullen wesen van het lastgeld, dat NB. *alle andere Schepen, de Colonie van Suriname bevaarende*, (dat is die niet van de Kamer Zeeland ten fine voorfz. zijn uitgerust) *aan deze Provincie moeten voldoen*, en dus de oplettenheid van Hun Ed. Mog. nooit het mindere uit het oog verliezende, hoe veel te meer moet het klaar en Evident voorkomen, dat dezelve het groote voordeel hunner Ingezetenen hebben behartigt, en zekerlijk derzelver waare Intentie, bij de tweede Conditie is geweest, *dat niemand den de Westindische Kamer alhier in Zeeland en de Ingezetenen dezer Provincie Essequibo zouden bevaaren*, duidelijk zonder adstructie te zien bij het 7 of laatste Artikel, houdende woordelijk, , De Colonie van ESSEQUEBO zal voortaan bij, alle en een ieder van de Ingezetenen van Zeeland mogen bevaaren, als mede door het opregten van Plantaadjen gecultiveerd en bewoond worden, en zullen over zulks vrijheid hebben, hunne Koopmanschappen, met eigenschappen, daar, te brengen en hunne retouren wederom daar en tegen van, daar af te haalen'. — Want, wat noodzaak was 'er, dat dit recht voor de Ingezetenen van Zeeland besprooken werd, als, die der andere Provincien mede op die Colonie mogten handelen, of dat het aan de Compagnie stond, daar Premisfie toe te verleenen, welk argument veel te duidelijk en klaar is, dan dat men zoude konnen beweeren, dat de woorden, met conclusie van allen anderen, daarbij hadden moeten wesen geïnterpreteerd, die 'er zekerlijk niet nodig zijn, want is het de Ingezetenen der andere Provincien gepermitteerd op ESSEQUEBO te navigeeren, moet een van beiden noodzaaklijk waar wezen, of dit besprek voor de Ingezetenen van Zeeland, geeft dnideeljk te kennen, dat zulks met conclusie voor de Ingezetenen van andere Provincien moet verstaan worden, of het is evident, dat indien, dit besprek voor de Zeeuwen niet was gedaan, de Ingezetenen der andere Provincien, buiten die van Zeeland, daartoe alleen het regt zoude hebben, het geen immers niet palpabel is. — Ten anderen dewijl alle Ordonnantien, Trac-

taten, Conventien, en wat dies meer is, odiens zijn, alzo de-
zelve doorgaansch en altoos strekken in praejudicie van een
derde, zo moeten ook die woordenlijk in *Strido Fure* ver-
staan worden, permitteerende geen de minste reserves, Con-
jectuuren, of Exstentien, moetende dus ook in deezen ge-
jugeerd worden, naar distrikte woorden, en geenzints naar
Suppositien.

„ En wat zoude doch de reden geweest zijn, dat de Hee-
ren Gecommitteerde raden, bij het derde Art: van dit Ac-
koord zig zou hebben laten persuardeeren, om alle onkosten
tot verzekering en bewaring van het Fort en Colonie van ES-
SEQUEBO, aangewend gratieuslijk te remitteeren, was het
niet dat hunne Ingezetenen, die dus meer en meer in staat zou-
den zijn de Provintiale lasten te dragen, en daarbij eenige
Avantage boven andere genooten. En eindelijk wat zoude
dog de oorzaake zijn, dat de Staaten van Zeeland op den 28
Julij 1670. declareeren, in de verzogte prolongatie van het
Oftroi niet te Consenteeren, dan onder Conditie, dat de ver-
gadering van XIX alvorens zal agreëren het Contract tusschen
de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland, en die van de
Westindische Kamer alhier den 11 April bevoorens gemaakt,
en daarop vervolgens procureeren de Approbatie van hun
Hoog Mogende, was het al weder niet om de voordeelen hun-
ner Ingezetenen boven anderen. En heeft de Vergaderinge
van XIX volgens hunne Resolutien van 3 September 1670, dien
conform, zig ook aan hun H. Mog. geaddressseert en ootmoe-
dig verzogt, het gemaakte accoord te ampteereen. Waarop
Hooggedachte Heeren Staaten Generaal op den 15 October
1660 goedvinden en verstaan, in voorz. verzoek te Consen-
teeren, werdende dien volgende, het voornoemde Accoord
geapprobeerd, en daarvan acte in forma gedepescheerd, en
hebben hun Edel Mogende op den 29 daaraan volgende Com-
municatie van voorz. Approbatie ontvangen, die dan ook
geen verder zwaarigheid hebben gemaakt, in het Oftrooi voor een
nieuwe generaale Westindische Compagnie, gaaf en zuiver te
consenteeren, het geen bij hun H. Mog. op den 20 September
1674. zijn volkomen beslag gekregen heeft.

„ Uit het hier vooren aangetoonde consteert nu Evident, dat
het

het meer
ramificatie
zoek, dat
gedaan, i
gezeeten
land ander
de het z
nieuws b

„ Ool
het regt
bedenk
1669 en
infractie
het De
QUEB
plantag
het 2 en
heid van
dat men
zig nekl
dient ge
moge on
EUSTAT
dit acco
tinuatie
len van
dig ande
15 Nove
mijk ger
„ En
voor het
raide di
Zeeland
Jan 10
een Vr
ten ov
ook va
gelegd e
XIV D

het meergenoemde Contract van 11 April 1670. zijn agreatie, ratificatie en bestand heeft geacquireerd, en offchoon het verzoek, daartoe aan hun H. Mog., bij de oude Compagnie was gedaan, is het zelve met zijn faveure voor de Zeeuwfche Ingezetenen, aan de Nieuwe Compagnie overgegaan, alzo Zeeland anders in het nieuw Oétroi niet heeft geconsenteerd, zijnde het zelve door de Oétrooien van 1700 en van 1730 op nieuws bevestigd.

„ Ook is de gedagte Conventie nimmer in controverfie of het regt van deze Kamer, en dat der Zeeuwfche Ingezetenen in bedenking of contestatie getrokken, dan alleen in den Jaare 1685 en 1686. Wanneer de Vergadering van X wel eenige infractie in opgelde Conventie heeft zoeken te maaken, met het Despotieek aanstellen van een Commandeur over ESSEQUEBO, en het openstellen dier Colonie tot het aanleggen van plantagies voor een ieder, contrarie den Absoluten teneur van het 2 en 7 Artikel, maar is echter door de billijke waakzaamheid van de Regeering van Middelburg in zo verre gesluit, dat men zedert dien tijd geenen verderen aanslag (als bij naar zig trekking van kleinigheden, daar doch evenwel omtrent dient gevigileert, op dat deze Kamer het eigen noodlot niet moge ondergaan, als dezelve noopens de directie over St. EUSTATIUS is overgekoomen) op principaale Pofnten van dit accoord heeft durven onderneemen, maar Zeeland bij Continuatie gelaten in haare regtmattige Posfessien, daar de Notulen van de Kamer van Zeeland van 4 Maart 1686. en oneindig anderen, midsgaders die van de Vergadering van X van 15 Novemb. 1689. 23 Maart 1690. 10 Oétober 1701. en ontallijk genoegzaame preuves van geeven.

„ En eer men van deze Conventie zal affcheiden moet voor het laast nog eens geremarqueerd worden, dat de generaale directie en eigendom van ESSEQUEBO, de Kamer Zeeland incumbiert, en daarom ook wel gedaan heeft van Jaar tot Jaar Schepen te Equipieren (zo lang dezelve van een Vragthaalder was voorzien) om van derwaart de Producten over te brengen, niet alleen van haare Plantagien, maar ook van die der Coloniers, volgens het 7 Artikel daar aangelegd en gecultiveerd: van welke Equipages, zij aan de ver-

gadering van X wel Communicatie hebben gegeven, maar geenziens derzelver aggregatie, veel min die van de Kamer Amsteldam, ofschoon Prefidiaal mogt wezen afgewagt, en deze Equipagies ook geenziens in slaefs of jagttour beurten zijn gecomputeerd geworden, volgens Resolutien van de X, de dato 11 November 1717. (dit in 't voorbijgaan) maar het argument, daar uit de Kamer Zeelands eigendom (uit hoofde van voornoemde accoord) op *ESSEQUEBO profluert*, is, dat omtrent hetzelfde geen jota verandering kan of mag werden gemaakt, ten zij de Kamer Zeeland hetzelfde doet, die dan, daartoe ook noch niet gerechtigd is, dan met Consent en Approbatie van de Heeren Staaten van Zeeland, of derzelver geconiteerde raden, want zulks is een bekende Regel in Regten, *dat geen Contracten, of Conventien kunnen of mogen gedisolveerd worden, of eenige infractions subjeet zijn dan met adveu der Integreerende partijen:* in allen gevallen ten dezen, nog naauwlijks bij dezelve als alleen bij de uiterste noodzaaklijkheid; dan na de Expiratie van het tegenwoordig Oëtrooi, om dat het een wettig verkreegen regt is, de particulieren Ingezetenen van deze Provintie indisputabel comiteerende; en met relatie tot de Generaale Compagnie en de Kamer Zeeland in 't bijzonder, in het geheel niet, zelfs ook niet na de Expiratie van het voorsz. Oëtrooi, zonder volkoomen Consent en toestemming van alle de Hoofdparticipanten, zo als ten Jaare 1730, bij de permissie tot het bevaaren van van de Kusten van Africa op Lastgeld is geschied, en nu nog laastelijk bij den opdracht van het Generaale bewind over de Compagnie aan zijne Doorlugtigste Hoogheid den Erffladhouder. Of de Kamer van Zeeland gehouden is, ter vergadering van X over de winsten en verliezen van deze Colonie te verrekennen, is een zaak, die ten principaalen, deze Materie niet is concernerende, maar dewijl de billijkheid altoos plaats behoorden te hebben, is het ook niet meer als reden dat Zeeland, bij de drie Jaarlijkse of andere Rekeningen ouverture van zaaken geeft, zulks is ook bij zekere Resolutie van de XIX den 20 September 1658. geindirigeerd en even daarom, en om geen andere reden hebben hunne Hoog Mog. in de premissen van Oëtrooi van Ao. 1674 en door nog twee vol-

gen-

gene 53
en Bow
„ Bow
mer en
Overgife
wettige e
ren en z
gende M
dat unde
ken 'er
fessie, n
gendom
L. uit,
de Doi
Et. Co
M. p.
„ En
nispouren
den eerste
bevinden,
rius Inl.
„ En h
quireerd
ben, eet
het noght
daaromtren
ga van E
kamer, da
niet in
Pulste te
daar door
memoria
Jare pra
Menochius
maar voo
sends dem
„ Dus i
en van Z

gende gaconfirméerd, onder anderen de plaatzen van *Isfekepe* en *Bouwmenora* geënumereerd.

„Boven en behalven het gedemonstreerd recht, deze Kamer en de Ingezetenen van Zeeland, volgens Contract van Overgifte competeerende, Jouiceeren dezelve ook van een wettige en nooit geïnterrumpeerde posfessie van bij de 130 Jaaren en zonder de eenige Haestitatie ten minsten van 80. zeggende *Menochius de Arbit. Judic Quaest. Casu 24. No. 2* dat onder de bewijzen van Eigendom behooren indicien. Nu kan 'er geen sterker bewijs van Eigendom wezen, dan de posfessie, waarom dan ook de posfessie voor een bewijs van eigendom word aangenoomen in *L. 8. §. 4. ff. si Servit. vend. L. ult. C. de Rei vind. L. 2. C. de Probationibus*, of bij de Doctooeren, als bij *Brunneman ad D. L. 2. de probation. Ec. Carpzovius part. 2. Jur. for. Constit. 14. defin. 25. No. 9.*

„En wanneer men de reden van deze recht Doctrine wilde naspeuren, zoude men waarschijnlijk moeten opklimmen tot den eersten oorspronk der Eigendommen, die men dan zoude bevinden, de Posfessie te zijn, waarvan in het breede *OROTIUS* Inl. tot de Holl. Rechtsgeleerdh. 2. B. 3. D. §. 2.

„En hoe zeer in die eerste tijden geen bepaalden tijd gerequireerd wierd, hoe lang, die Posfessie mogte geduurd hebben, eer den eigendom, daar door verkregen werd, zo is het nogthans, dat bij de Civile wetten een vaste bepaaing, daaromtrent gemaakt is, zo echter, dat de tijd tot het verkrijgen van Eigendom naa den aart en natuur der zaak, dan eens korter, dan eens langer bepaald is. In welk onderzoek men zig niet inlaat, vergenoegd zijnde met aantetoonen, dat een Posfessie ten minsten van 80 Jaaren ten volle sufficient is, om daar door Eigendom te verkrijgen. *Vermits zodanige een Immemoriaale Posfessie uitleverd, een presumtio Juris & de Jure praeterea non admittit probationes in Contrarium Menochius de Presumptionibus Lib. 3. Presumptio 131. No. 3.* maar voor een vol bewijs van eigendom gehouden werd, volgens denzelven *Menochius*, *D. L. No. 14.*

„Dus nu ook de Eigendom dezer Kamer en der Ingezetenen van Zeeland uit het Roomsche Recht, en Rechts Doc-

tooren, ten opzichte van derzelver Immemoriaale Posfessie aange-
toond zijnde, mag men veilig Concludeeren, met de eigen
woorden van een Memorie door de Coloniers, van de eigen
Colonie van *Essequibo*, in het laat van het Jaar 1714, aan de
Heeren Staaten van Zeeland geprefenteerd, waarbij dezelve
aan Hun Ed. Mog. voorhouden, „ dat geenzints kunnen be-
grijpen, hoe de *Westindische Compagnie* ter vergadering van
X in het spel komt, nademaal de overgifte van *Essequibo*
niet is geschied ter dispositie van de vergadering van *X* maar
wel speciaal en uitdrukkelijk aan de *Westindische Kamer* in
Zeeland; zulks moet verstaan worden, dat de Kamer alleen
dispositie heeft, even als een *Particulier*, zonder dat zij in
nadeel van de *Conditie* eenige magt hebben, deswegens met
anderen *Collegien* of *Perfoonen*, hoedanig die ook zouden we-
zen of konnen genaamd worden te *delibereeren*, of deze Co-
lonie met andere te *melleeren*, maar dat die moet blijven
aan de Kamer als een *Particuliere Societeit* alleen, en voor
alle *Zeeuwsche Ingezeten*en openstaan,

„ En niet tegenstaande dit alles heeft de meerheid ter ver-
gaderinge van *X* laat te *Amsteldam* gehouden op den 11 Au-
gustus 1750 goed gedacht, een gantsch informeele en op ge-
brekkige gronden steunende *Resolutie* te neemen, & non ob-
stante de sterkste *Oppositien* van de de gedeputeerden wegens
Zeeland te concludeeren, „ dat bij *Lecture* van *Misfiven*
„ ingekomen van *Rio Essequibo*, geremarcqueerd zijnde, dat
„ de *Producten* van deze *Compagnie* en van *particuliere*
„ planters in die Colonie moeten blijven leggen, tot merklijk
„ nadeel van dezelve, bij gebrek van *Schepen*, alle de res-
„ pective *Kamers* te verzoeken, ten einde ieder in de Pro-
„ vintien en *Steden* hunner residentie, de *Particuliere Na-*
„ viganten te animeeren, om op meer gemelde Colonie te
„ *Navigeeren* en te *Trafiqueeren*. Zettende dus de vrije vaart
op ESSEQUEBO volkomen open,” dan hebben de Hee-
ren Gedeputeerde van wegens de Kamer Zeeland verklaard
op subjeet van voorsz. *Resolutie* niet te wezen gelast, en
mids dien zich daar mede niet te konnen inlaaten, maar
dezelve te moeten tegenspreken. Hoe informeel en onbe-
staanbaar voornoemde *Resolutie* is, blijkt bij het hier vooren
aan-

aangetoonde, alzo niemand wie hij zij buiten de Staaten of hunne Gecommitteerde Raden, en de Kamer Zeeland, en dat nog wel te samen, als principaale en door Hun Hoog Mog. bevestigde Contractanten, eenige Principaale verandering omtrent meergemelde Colonie kan of vermag te maaken."

„Echter vermeet zig eenz vergaderinge van X; *etsi par in parem non habet imperium*, tegen de oppositie en tegenspraak van een integreerend Lid van dien, dewelke zijne regtvaardige Posfessie en private Beheeringe voorstaat, en die zonder indragt in dezelve zoekt te Conserveeren, een declaratoir te doen gantsch strijdig tegen de billijkheit en het wettig verkreegen regt der Oppofanten, dewelken men geen tijd vergunt, om haare Committenten van deze precipitante voordraginge, eenige kennisfe te geeven, maar naen, deze gepremediteerde infractie mogt soigneus en met de uitterste secreteste behandeld worden; ja zelfs en zo verre dat Hun Hoog Mogende bij de Pointen van beschrijvinge van zulk en principaal point, geen de minste kennisfe mogt hebben, want zoude anders veel te Aequitabel zijn geweest, om tegen het regt van een particuliere Provintie, op zo een point, Consent tot het houden van een vergadering van X te verleenen; zijnde dus niet alleen de gelegenheid aan alle Hoofdparticipanten benomen om hunne Gecommitteerdens, daarop behoorlijk te Instrueeren, maar ook de Hooge Vergadering van de Staaten Generaal, buiten alle mooglijkheid gesteld om zulke Laesiven voorneemens, in den aanbeginne te sluiten, gelijk bij onderdanig Request, door de Zeeuwfche Hoofdparticipanten, gemuneert met letteren van Voorfchrijvens van Gecommitteerde Raden alhier aan Hunne Hoog Mog. reeds den 31 Aug. laastleden is voorgedragen: Hebbende de precipitance van deze Resolutie, daar niets bij werd gereftingeerd, zelfs de private handel der Oriane Verwe, volgens het 7 artikel van meergemelde Contract, op poene van Confiscatie, alleen bij de Kamer Zeeland te drijven, voor alle en ijgelijke opengesteld".

„Stemmende voornoemde Resolutie, *niet dan op gebrekkige, abusive en van de waarheid devierende gronden* (zo als weder dezelve Hoofdparticipanten aan de Heeren Staaten van Zeeland laast in de maand September zig hebben geexpli-

ceerd) en dus niet anders als voor een enkel pretext te houden, want wel verre dat ooit gebrek zoude zijn geweest aan Schepen, om voorsz. Producten over te brengen, zo is het in tegendeel, dat daar altoos overvloed van Schepen geweest is, waardoor dezelve menigmaal met Fautvragt (*) hebben moeten retourneren, en andere boven hun ordinaire legdagen moeten vertoeven,

En offchoon in het Jaar 1747 al één eenig Schip minder als naar gewoonte derwaarts was getrokken, is zulks nergens anders door veroorzaakt als dat hun Edele Mogende en de Admiralliteit, alhier, drie Schepen, de *Vriendschap*, de *Goute Spoor*, en d'*Essequiebische Vriendschap*, dewelke altoos tot de *Essequiebische Vaart* gebruikt wierden, en waar van eene reeds derwaarts zeilree lag, hebbende geprest en 9 maanden in hunnen dienst gehouden, niet alleen tot precaueering van vandelijke invallen in deze, maar ook voornamelijk tot Conservatie en behoud van de Provincie van Holland

(*) Dit geposeerde der Heeren Hoofdparticipanten consileert bij eene Notariaale Copie, uit het Scheepsboek van den Heer Parker, dat het Schip de *Essequiebische Vriendschap*, op zijn vijfde retour 22 December 1749 te Middelburg gearriveerd, en geacalculeerd tegens desselfs vierde retour van 17 Februarij bevoorrens 72 en een half Oxhoofden Suiker Fautvragt heeft gehad, waarvan ook door sommige Fautvragt is betaald.

Blijkende dit ter nedergestelde verder bij de 5 Notariaale Copien uit Brieven, van *Essequibo* aan welgemelde Heer Parker geaddresseerd.

Als van Jan Raviere, dato 6 September 1749.

Adriaan Verdoel, 13 October 1749.

Jan Dudonjon, 17 dito.

Lourens Storm van 's Gravezande, 21 dito.

A. Hollander, 23 dito.

Alle welke bewijzen altoos kunnen geproduceerd worden.

land onzen oudsten bontgenoot. Dus zoude het met geen de minste Edelmoedigheid te Compasseeren zijn, zo men in Holland gebruik wilde maaken van een argument 't geen doorschijnend te refuteren is, dat zo 'er al klagten van gebrek aan Schepen zijn gekomen, de reden daarvan alleen is toeteschrijven, aan het behoud en het algemeene welzijn van ons lieve Vaderland; en wel van de Provincie Holland en Zeeland in 't Particulier.

„ De eenige schraale verwe, die nog resteert, om de Authoriteit van de Vergadering van X, ten deezen mede te coloreeren, is het niet van de Westindische Compagnie en deze Colonie, 't geen men hooglijk kan desavoueren, want het is zekerlijk te voorzien, wat discentien, uit het neemen dezer Resolutie, en voornamelijk, als men die ter Executie wilde leggen, zullen resulteren, of nu voordeel en welvaart, uit tweedragt en oneenigheden geboren worden, is regtdraats strijdig tegen de Fundamentele wetten van de Unie en alle geteefeerde kundigheid: & *posito sed non concesso*, dat deze Resolutie ten nutte van de Compagnie konde strekken, geeft zulks een regt, om in iemands wettige verkregene bezittinge infractie te maaken, en waar het mogelijk dezelve tegen wil en dank van zijne regte Eigenaar, den eenen 'ontrukken, en de andere op te dragen? Immers in geene deelen, en zoude zulks eer naar Overmagt, dan naa eene Vrije Regeering in een Vrij Land sijnaken, en bovendien, dit een susteneu worden om in het vervolg deeze geheele Compagnie en andere, naar Holland overtebrengen, in prejudicie en tot ruine van de Ingezeten van Zeeland, volgens de 11 Articulen der oude en nieuwe Oefrooijen tot twee negende in deze Compagnie volkomen geregtigd; en ook is het hoognoodzaaklijk, dat eer men zig inlaate in deze en dergelijke Argumenten, men dezelve naauwkeurig examineert, want de grootste Kamer op een na, eens haar regt verlooren hebbende, zullen ook de kleindere welhaast voor 't pouvoir van de grootste succumbeeren.

„ Men zoude hier een einde maken, bij aldien het voornemen niet was, een korte schets van het Intrest van deze Provincie en derzelver ingezetenen, tot Conservatie van dezen privativen handel, te geeven, want: zo dra zal voornoemde

infractoire Resolutie van 11 Augustus laastleden, geen effect forteeren, of men zal in Zeeland, een groote diversie, in de vaart, op ESSEQUEBO, bespeuren, 't geen onmogelijk anders wezen kan, om dat de eerste Coloniers aldaar, zo wel als de laaste, elk naar rato groote sommen schuldig zijn, aan de Kooplieden en Commissiönarissen, binnen deze Provintie, en dqs eene nieuwe winkel kunnende vinden, waar men geen oude schulden maant, zullen gemelde Coloniers alle hunne Cargazoenen. en verdere benodigheden, uit andere Provintien ontbieden en de Zeeuwsche Commissiönarissen met hunne regtvaardige Pretensien laten zugten, en veel van dezelve, daardoor genoegzaam ruinceren.

„ Men Confidereere ook wat voordeelen dezen handel aan de Provintie Zeeland, en voornamelijk aan de Walcherfche Steden toebrengt, waardoor niet alieen de Kooplieden en Commissiönarissen, maar ook de kleindere gemeente, (voor welkers ordentlijke kostwinning een Trouw en Vaderlijk Souvraïn vooral verplicht is te zorgen,) eenigzints in staat worden gesteld aan de zwaare lasten dezer Provintie (boven vermogen in hun Quota gesurchargeerd,) te voldoen. Het is om deze en meer andere billijke redenen, als mede tot Conservatie van haar regt, dat Hun Edele Mogende de Heeren Staaten van den Lande, op het verzoek der Generaale Hoofdparticipanten van alle de Quohieren Kamer Zeeland, op den 11 September 1750 goedgevonden hebben, een cordaate en allezints gegronde Resolutie te neemen, bij welke Hun Edele Mogende niet alleen hun Ordinaire gedeputeerde ter Generaliteit, gelieven aan te schrijven, en dezelve te gelasten, met allen ernst te insteeren, dat de Bevelhebberen van de Generaale Geotroijeerde Westindische Compagnie, door Hun Hoog Mogende mogten worden geordonneert, de meergemelde Resolutie, in te trekken en buiten effect te stellen, of ten minsten dat dezelve, bij provisie mogt worden gehouden buiten Executie, hebbende de Ordinaire Gedeputeerden, op den 30 September daar aan volgenden, ook het nodig gebruik met het doen der opgemelde Propositie, ter vergaderinge van hun Hoog Mog. daarvan gemaakt, dan hebben de Heeren Gecommitteerden van de Provintie van Holland en Westfrieseland zulks Copie-
lijk

lijk over
communi
Mogende
te stellen
en ander
van de V
mineeren
aangeficht
en hoe
komen.
dien,
ter Kan
op esse
neeren
den,
geeven
anense
welke
dagen d
gende m
„ Dus
migt zij
Resolutie
discrepat
wieg ha
het Graf
't Lie
jans 175
te Hoog
Inbidan
zonden,
Het
Recht
Inhoud

„ Ten
gende R

lijk overgenoomen, om in de hunnen breder te worden Ge-communicceerd, doch dien onverminderd, door hun Hoog Mogende ten zelveu dagen goedgevonden, dit geproponeerde, te stellen in handen, van de Heeren van HEKEREN tot *Roderlo*, en andere hunne Hoog Mogende gedeputeerde tot de zaaken van de Westindische Compagnie, om te Visiteeren en te Examineeren op Rapport, en voorts aan de Praesidiale Kamer aangeschreeven, de Gerequireerde Rescriptie, ten spoedigsten, en hoe eer zo beter aan hun Hoog Mogende te laaten toekomen. En hebben de Heeren Staaten van Zeeland, boven dien, de Bewindhebberen van de Westindische Compagnie, ter Kamer alhier, gelieven te gelasten hunnen Commandeur op ESSEQUEBO, of dien dezelveu Reprefenteert, te ordonneeren geen Schepen, komende uit de Havenen dezer Landen, die niet voorzien zijn met een Hout en Zoutbrief afgegeeven, bij de Kamer van Zeeland, op ESSEQUEBO, of annexe Rivieren, te admiteeren om te laden of te losfen, welke Ordres ook door de Bewindhebberen voornoemd korte dagen daarna zijn gedepecheerd, en reeds den 20 daaraan volgende naar ESSEQUEBO verzonden.

„Dus is het te hoope dat de Hollandfche Kameran overtuigt zijnde van haar ongelijk, van opgelmelde praesipitante Resolutie der Tienen zullen afzien, op dat door tweedragt en discrepances, deze Colonie uit haare welvaart en als uit den wieg haares Levens, niet eensklaps ten gronden gaat, en in het Graf haars verderfs bedolven worde”.

’t Liep niet langer aan dan tot in de maand Januarij des Jaars 1751, wanneer de Reprefentanten van zijne Doorlugtige Hoogheid en de Bewindhebbers der voorzittende Kamer Amfteldam, aan de algemeene Staaten, een uitvoerig berigt toezonden, waarin het Vertoog van Zeeland wederlegd werd.

Het advis van de Praesidiale Kamer der W. I. C. nopens het Recht op de Colonie Ifequebo, was van den volgendeu Inhoud.

„HOOG MOGENDE HEEREN.

„Ter voldoening aan de ordres, vervat in Uw Hoog Mogende Resolutie van den 31 Augustus jongstleden, bij welke

Dd 5

Re.

Resolutie, Uw Hoog Mogende, hebben goedgevonden, dat Copije van den Requeste, door de Hoofdparticipanten van alle de Cohieren der Geostroieerde Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland, aan Uw Hoog Mog. gepresenteerd, en van deszelfs bijlaagen, zou worden gezonden aan de Representanten van zijne Hoogheid, en verdere Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter Presidiale Kamer Amsterdam, om, na ingenomen te hebben, de Consideration van de Respective Kamers, aan Uw H. M. te laaten toekoomen derzelver berigt en advies; als mede ter obediëntie van Uw H. M. nadere Resolutie en aanschrijving in dato 30 September 1750. hebben de gemelde Representanten van zijne Doorlugtige Hoogheid, en verdere Bewindhebberen de eere, na communicatie met de respective Kamers, en met toestemming van alle dezelve uingenomen die van Zeeland, aan Uw Hoog Mog. voortedragen.

„ Dat zij Representanten en verdere Bewindhebberen, met verwondering gezien hebben, hoe de gedachte Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland, openlijk poseeren, dat bij de Resolutie, in de vergadering van Tienen, op den 11 Augustus, mede jongstleden genomen, zoude wezen geconcludeerd, *de vaart op de Rivieren van Isequebo voor alle Ingezeten van dezen staat open te zetten.*

„ Want gelijk de Representanten en verdere Bewindhebberen gelegenheit zullen ontmoeten, om aan Uw. H. M. te toonen, dat bereeds voor meer dan zestig Jaaren de Rivieren *Isequebo* en *Bourona* zijn opengesteld geweest, zo kan aan Uw H. M. uit het Extract van de Notulen der gemelde vergadering, ten deezen geannexeerd, (*) terstond en directelijk blijken, dat bij dezelve van geen *openstelling* der vaart op *Isequebo*, dewelke *tegenwoordig* zoude geschieden, word gewaagd, maar dat alleenlijk is beslooten, de particuliere Na-

vi.

(*) *Wij zullen, even als bij het voorige, om gemelde reden, deze Stukken, als Bijlaagen dienende, agterwegen laaten.*

vagant
en te en
„ En
Uw H. M.
Bewindh
ren de r
gemelde
om tot
alms b
„ We
en verdr
Lener v
1674, 1
de Co
ber 16
„ Bij
de Colo
bezitting
eenig pr
tenen van
„ Bij
gevonden
niets der
waart aa
deze en
de gequet
bevoederin
gondeld
„ De R
ontworst
tussen
die van
en aan
lutie van

(*) Zie

viganten tot de Trafiek en Navigatie op dezelve te *animeeren* en te *encourageeren*.

„ En omme dan den toestand dezer zaake, kortelijk voor Uw H. M. openteleggen, zullen de Representanten en verdere Bewindhebberen de vrijheid neemen omme eerst te deplooteeren de redenen op welke zij als nog vermeenen tot de bovengemelde animeering bevoegt geweest te zijn, en vervolgens om tot dit werk zodanige voorflaagen te doen, als zij vertrouwen alzins beslissende te wezen.

„ Wat het eerste betreft, zo fundeeren de Representanten en verdere Bewindhebberen, zig voornamelijk op den klaren Letter van het Oostrooij, door Uw. H. M. den 20 September 1674, aan deze Compagnie verleend, en op de Resolutie in de Compagnie zelve ter vergadering van Tienen den 17 October 1685 genomen.

„ Bij het Oostrooij werd, nevens meer andere plaatsen ook de Colonie van Isequebo nominatim gesteld onder de *gemeene* bezittingen van de Generale Compagnie, zonder dat, daar van eenig particulier recht of Privative Vrijheid, voor de Ingezetenen van Zeeland is gewaagd. (*)

„ Bij gedachte Resolutie is insgelijks *expresfis verbis* goed gevonden en verstaan, *de Riviere van Isequebo en Bouronā* mids dezen opentestellen, voor alle en een ieder, die *derwaart zal willen varen en handelen enz.* En ingevolge van deze en met gemeen consent also beraamde schikking is, bij de gequerelleerde Resolutie, naderen aandrang gemaakt, tot bevordering van het geene sedert zo veel Jaaren eenparig was geoordeeld, ten nutte van de Compagnie te strekken.

„ De Representanten en verdere Bewindhebbers zijn niet onbewust welke Conventie op den 11 April in het Jaar 1670 tuschen de Heeren Gecommitteerde Raden van *Zeeland*, en die van de W. I. C. ter Kamer aldaar is aangegaan geworden, en aan welk beding de Heeren Staaten van *Zeeland* bij Resolutie van den 28 dato Julij in het Jaar 1670, hun Consent tot de

(*) Zie Groot Placaatboek, III Deel, fol. 1333, kol. 2.

de ter dier tijd verzogte Prolongatie van het Oëtroij, voormaals aan die van de W. I. C. dezer Landen verleend, hebben gelieven te accroïcheeren.

„ Maar men brouilleert het Sijstema der zaaken, wanneer deze Conventie en deszelfs gevolgen applicabel gemaakt worden op de Compagnie, dewelke tegenwoordig subfisteert, en op het even gemelde Oëtroij in het Jaar 1674, aan dezelve toegestaan; integendeel behoorde het bij voornoemde Hoofd-participanten buiten Contestatie te wezen, dat zodanige Prolongatie van Oëtroij als in het Jaar 1670 was verzogt, en waartoe de Heeren Staaten van *Zeeland*, hadden beslooten geen Consent te dragen dan onder de gestelde Conditien, noit in de waereld is gekomen, maar dat na eene deliberatie van nog 4 Jaaren, in welken tusschentijd verscheiden Continuatiën voor korte termijnen zijn verleend, eindelijk Uw Hoog Mog. ook met toestemming van de Heeren Staaten van *Zeeland* is goedgevonden het oude Oëtroij verder niet te continueeren, maar de W. I. C., met een Kamer van welke in de voorz. Conventie is gehandeld, geheel te dissolveeren en te vernietigen, zo als Uw Hoog Mog. in het meer gedachte nieuw Oëtroij wel expresfelijk gedeclareerd niet te verstaan, dat deeze nieuwe West-Indische Compagnie, met de oude eenige gemeenschap zoude hebben; en het heeft aan de Representanten en verdere Bewindhebberen geen gering genoegen gegeven, te zien, dat die van *Zeeland*, zo wel als de andere Kameren in vroeger tijden dezelve Principiën hebben gevolgd, en op de ernstigste wijze helpen voorstaan, dat door de erectie van deze tegenwoordige Compagnie en het vernietigen van de oude, *de Concesfien bij de gedissolveerde Comp. voortijds toegestaan zijn vervallen.* Gelijk aan Uw H. M. zal blijken uit de Resolutie van de Vergadering van Tienen, van den 10 April in het Jaar 1676.

„ Het is waar, dat men nu onlangs, het gewigt dezer aanmerkinge apprehendeerende, daartegen heeft wille inbrengen, dat de vernietiging van de oude W. I. C. niet zoude kunnen præjudiceeren, aan de vrijheden van de particuliere Ingezetenen der Provintie *Zeeland*, die geen Leden zijnde van de Compagnie bij het staan of vallen van dezelve geen ver-

vernde
gum.

„ De
zelve
ragt va
of eeni
denroep
de Cor
ren St
maar
Naden
van de
dier ti
Condi
den,
hoede
fide l
ragt de
lasten
de get
de ver
lasten o
of met
overeen
spraak,
van Ze
fist; at
ticipatie
word ge
van een
in het
Comp
Uw H
behoor
zonde
tor so
lieven
„ De

verandering in hunne prerogativen zouden kunnen ondergaan.

„Doch ook dit argument nader wezende overwogen, zal zelve zijn eigen zwak openbaren; want waarin berustede het regt van de Ingezetenen van *Zeeland*? Niet in Privilegien, of eenige vergunninge van gelijken aart, dewelke of onwederroepelijk, of onveranderlijk zouden wezen, zelfs niet in de Concessie van een Domain of Regaal goed, door de Heeren Staaten van *Zeeland*, aan hunne Ingezetenen afgestaan, maar enkel in de Conventie, tusfchen Heeren Gecommitteerde Raden van opgemelde Provincie als Contractanten, niet die van de W. I. Compagnie ter Kamer aldaar, zo als dezelve ter dier tijd was subfisteerende, geacordeerd en gefloten, en in de Conditien, door wel gemelde Heeren Gecommitteerde Raden, daarbij voor de Ingezetenen van *Zeeland* bedongen, dit konde nu volgens de Hedendaagfche Regten aan de *Zeeuwfche* Ingezeetenen wel eene bevoegdheid geeven, maar het regt daar door verkreegen, opereerde niet verder, dan ten lasten van de gemelde Kamer, en deze Kamer te gelijk met de geheele oude Compagnie, haar wezen en bestaan hebbende verlooren, zonder dat de nieuwe Compagnie in eenige lasten of verbintenissen van de oude heeft mogen fuccederen, of met dezelve eenige gemeenfchap hebben, is ook de voorsz. overeenkomst gantsch te niet gegaan, en alle recht of aanspraak, tot de *vrijen Vaart en Hansel*, voor de *Ingezetenen van Zeeland*, daarbij *geftipuleerd*, is geworden zonder Effect; aangezien noch de Contractant, ten wiens lasten, de stipulatie was gemaakt, noch eenig fuccesfeur van dezelve word gevonden, geen retour, geen verlating, geen confiscatie van eenige Effecten ten behoeve van de Respective Provincien in het particulier heeft plaats gehad, maar alles wat de oude Compagnie eertijds was bezittende is geramasseerd, en door Uw H. M., onder wier oppergezag, de gantsche Compagnie behoort, gefield in de poffessie van de nieuwe Compagnie, zonder ander bezwaar, of gevolg als het geene Uw Hoog Mog. tot foulaas van de Participanten en Depositanten hebben gelieven te ordonneeren.

„*Ad Oculum* confleert van dit alles wederom uit de Letter

ter van het nieuwe Oëtrooi, dewijl daarbij als hier voren reeds is aangemerkt, onder anderen ook de Colonien van *Isequebo* en *Bourona* zijn gesteld als gemeene bezittingen van deze opgerichte Nieuwe Compagnie, niet gedistingueerd van de andere posfessien of tot eenig bepaald einde, veel min met stipulatie van een privative vrijheid voor de Ingezetenen van *Zeeland*, of dat de Kamer van die Provincie alleen, ouverture van haare rekening, en rakende de gemelde Colonie, zouden geven, maar eenvoudig en generaal.

„ En dat ook onder de gunstige bewaaring der vorige rechten van de Ingezetenen dezer Landen, en speciaalijk van de Participanten en Depofitanten van de voorgaande Compagnie, door Uw Hoog Mog. bij het meergemelde nieuw Oëtrooi geordonneerd, niet is begreepen eenige bijzondere vrijheid voor de Ingezetenen van de Provincie van *Zeeland*, met uitsluiting van anderen, blijkt ten klaarften daar uit, dat Uw Hoog Mog. hebbende laaten opregten *eene nieuwe generale Westindische Compagnie*, zoodanig van de oude afgezonderd, als hier voren genoteerd wierd, en dezelve nieuwe Compagnie, voorziende met behoorlijk Oëtrooi, Privilegien en Exempten, exprefselijk hebben geftatueerd, dat niemand van de Ingezetenen dezer Landen, anders dan uit den naam van even gedachte Compagnie, zal mogen varen of negotieeren, onder anderen specialijk op de plaatfen van *Isequebo* en *Boumerona*.

„ Tot dit uitdrukkelijk en Univerfeel verbod, het welke geene uitzondering voor iemand mede brengt, of kan gedogen, door de Heeren Staaten van *Zeeland* bij hunne toeftemminge in het gezegde Oëtrooi, zo als het zelve legt, nader confent zijnde gedragen geworden, had men niet kunnen verwagten, dat de Ingezetenen van de gemelde Provincie thans tegen de overgifte en folemneele toeftemming van hunne Souverein zoude mogen pratendeeren een voorregt, het welk aan hun niet toekomt, en waarvan zij niet zullen kunnen toonen in eenige wettige privative posfessie te zijn, min nog dat de Ed. Mog. Heeren Staaten van *Zeeland* zelve zoodanigen uiflag zouden willen begunftigen.

„ Boven deze nu gevindiceerde difpofitie van het Oëtrooi zelve, hebben de Reprefentanten en verdere Bewindhebberen zich

zich nu
partie e
lijk van
„ Wat
worden
Oëtrooi,
continuat
privative
Vergade
1675. l
ge van
en zuik
bezoght
tijde d
voorw
ter Ver
rultomen
poneerd
„ Op
1676. hi
pactive i
deerd, o
wegens hi
kome re
Compagn
ten resp
het Distr
„ En c
3 april
bouwer
Rivieren
dering
Vergader
de Gede
folveerd
d'ig rapp
cipallite
dunige or

zich nader gesterkt gevonden, door de maximes in de Compagnie en de bestiering van dezelve ten opzichte particulierlijk van *Isequebo* en *Boumerona* bij continuatie geobserveerd.

„Want in de eerste plaats zal aan Uw Hoog Mog. kunnen worden getoond dat immediatelijk, na het nieuw verkregen Oëtrooi, de Kamer van Zeeland, verre van Rio *Isequebo* bij continuatie als eene aan hun bijzonderlijk afgeftane Colonie privative en *suo jure* te behandelen, in tegendeel door de Vergadering van Tienen, bij Resolutie in dato 18 Januarij 1675. speciaal is gemagtigd geworden, om met de bezorginge van dezelve gedurende dat loopende jaar voort te gaan, en zulks met duidelijke tegenstelling van die gedemandeerde bezorginge aan de behandeling door de gezegde Kamer, ten tijde der voorgaande Compagnie daar over gevoerd, en met voorwaarde dat dezelve Kamer gehouden zoude zijn ter naastter Vergadering de andere respectieve Leden, *dien aangaande volkomen Ecclaircissement te geeven, omme vervolgens gedisponeerd te worden als naar behooren.*

„Op dezen voet voortgaande heeft in het succederende jaar 1676. het vijfde point [van de deliberationen, waar op de respectieve Kameren zijn beschreven geworden, speciaalijk getendeerd, omme een' vasten en permanenten voet te beramen, wegens het behandelen van *Isequebo*, ten einde *zulks voortaan kome te geschieden uit den naam en van wegens de Generale Compagnie, mitsgaders voor rekening van dezelve, invoegen ten respecte van de andere Plaatsen en Comptoirs binnen het Distrikt van den Oëtroote gelegen, reeds is geschied.*

„En over dit point bij order gedelibereerd wezende is den 3. April 1676. besloten een Guarnizoen te houden op *Isequebo* en het zelve te recruteren door die *Kamer, welke de voorsz. Rivieren tot een tourbeurt in de Equipagie bij deze Vergadering zal worden toegevoegd.* Voorts is gedurende dezelve Vergadering, op den 10. van de gezegde Maand April, door de Gedeputeerden van de Kamer Zeeland, ingevolge het geresolveerde op de hier voren gemelde 13 Januarij 1675., omstandig rapport gedaan, waar inne de Handel op *Isequebo* ten principaalle was bestaande, als mede wat retouren, mitsgaders hoe danige ordres en methode de Heeren hunne Principalen ontrent

trent het behandelen van dien hadden geobserveerd, en is vervolgens gerefolveerd dat die plaats voortaan zoude worden bevaren en behandeld, „ *alleenlijk uit den naam en van wegens de Generale Compagnie door zoodanige Kamer, die dezelve in het reguleeren der tourbeurten zullen worden geauthoriseerd, en wordende wijders aan de respective Leiden ten hoogste gerecommandeerd hunne serieuze gedachten te laten gaan op middelen om de Negotie op de voorn. Plaatsen van tijd tot tijd meer en meer te doen toenemen en accresceeren;*” en bij ordre nog eenige rapporten op dit subjeet uitgebragt wezende, is bij nadere Resolutie bij de Vergadering van Tien in dato 15 Maj 1677. de Kamer van Zeeland, uit naam en van wegens de Generale Compagnie, wederom speciaalijk gemagtigd tot de verzorging van het benoedigde voor het Fort aan Rio Ifequebo, en daar tegens de Kamer Amsteldam gelast tot het doen der voorzieninge van de Curaçaosche Eilanden, doch beide niet in diervoegen dat de gedachte plaatsen zouden zijn geconfidereerd als derzelver private eigendommen, bij elk voor de Ingezeten en hunner respective Provinciën in 't bijzonder te verzorgen en gesloten te houden, 't gene die van Zeeland zelve ten opzichte van het Eiland Curaçao nooit zouden toestaan, maar bij wege van onderschikking en als bijzondere departementen van waarneming, voor en in den name van de gemene Compagnie: gelijk dan, in conformité van deze laatstgemelde Resolutie, succesfivelijk, zoo wel door de Kamer Zeeland ten reguarde van Ifequebo, als door de Kamer van Amsteldam ten opzichte van Curaçao, aan de gefamentlijke Compagnie is gedaan rapport, van hunne verrichtingen, en daar na de qualificatie op nieuw verleend, of wel verzocht met de gedemandeerde bezorging voort te gaan.

„ En het suppediteert een klaer merkteken van den iever dewelke thans deze sustenu is voerende, openlijk te ontkennen dat de Equipagen van de Kamer Zeeland naar Ifequebo in Slaafs of jachts-tourbeurten zouden zijn gerekend, daar het contrarie van dien, buiten de bijzondere gevallen, waar in ook genotuleerd is dat het vergunde in geen consequentie zoude worden getrokken, met expresse woorden, word ge-

von.

vond
dan
1706.
en zode
„ Wi
schuldig
bij her
geven
brieven
voet
alle o
geven
pagie
„ E
solvee
tot al
Zeeland
der qua
„ Me
ten nu
die van
nig recht
bijgebragt
Kamer Z
ving der
7 point
is gegeve
Ifequebo
„ Jullen
enigma
„ Wat
het ope
van die
„ En,
gemelde
vervolge
over het
XIII D

vonden bij de Resolutien van de Vergadering van Tienen, in datis 16 September 1693. 13 November 1702. 20 April 1706. 25 October 1716. 11 Junij 1725. 13 October 1730. en andere meer.

„ Wanneer ook de Kamer Zeeland nalatig was om de verschuldigde Elucidation en Rekeningen te geven, is dezelve bij iterative Resolutien daar toe serienfelijk geperfuadeerd, en gezien zijnde dat de Commandeur van Ifequebo alle zijne Brieven aan de Kamer Zeeland adresseerde, is den 12 October 1716. besloten denzelven te ordonneeren, dat hij bij alle occasien aan de *Vergadering van Tienen* bericht zoude geven van den toestand der zaken en het Intrest van de Compagnie in die Colonie.

„ En om dit Artikel te sluiten, den 13 April 1743. is geresolveerd dat het Schip de Jonge Daniel, gediend hebbende tot afhaling der Retouren van Ifequebo, door de Kamer Zeeland niet weder zonde worden geëquipeerd, *zonder nader qualificatie door alle de Kameren.*

„ Men onderneemt thans wel deze en diergelijke Resolutien nu van achteren te decrifieren als overstemmingen en aan die van Zeeland opgedrongene Dispositien, maar met hoe weinig recht zulks geschied, daar toe zal niet anders behoeven bijgebracht te worden, als dat op den 12 Maj 1630. door de Kamer Zeeland wezende afgezonden de Poincten van beschrijving der Vergadering van Tienen, bij het tweede lid van 't 7 point door opgemelde Kamer zelve, reeds in confideratie is gegeven, of niet dienstig zoude wezen de Rivieren van Ifequebo hier te Lande *voor alle particuliere Planters open te stellen, omme alzoo de excesfive kosten aldaar vallende eenigermaten te subleveren.*

„ Hier zien Uw Hoog Mog. hoe de eerste ouverture tot het openstellen van de Vaart en Handel op Ifequebo directelijk van die van Zeeland is afgekomen.

„ En, noch bij de opgemelde dadelijke openstellinge van de gemelde Rivier en Colonie op den 17 October 1645. noch vervolgens bij de verdere delibetien gedurende het zelve jaar over het eige onderwerp gehouden, word eenig disaccoord

XIII DEEL.

E e

van

van de Provincie Zeeland bij die van de Compagnie bespeurd.

„ Alleen hebben de Gecommitteerden van de Kamer Zeeland op den 5 April 1686. in de Vergadering van Tienen gerapporteerd, dat de Heeren van Middelburg en andere Steden, als Geïnteresseerden, zoo gezegd werd, in de voorz. Rivieren, die voor deze ter directie van dezelve hadden gestaan, zich in den eersten hadden geopposeerd tegens het vertrek van den Commandeur op Bourona door de Gedeputeerde Bewindhebbers benoemd, doch naderhand verklaard den zelyven wel te willen laten ter directie van de Geoorloofde West-Indische Compagnie, onder zekere geproncedeerde voorwaarden waar over echter geen Resolutie is genomen.

„ Vervolgens zullen Uw Hoog Mog. bevinden, hoe wederom de Kamer Zeeland zelve, onder de Poincten, waar op de Vergadering van Tienen tegens den 9 Maj 1689. te Middelburg is beschreven, ter neder stelt: „ *De Respective Kameren worden verzocht hare Gecommitteerden te authoriseren omme te overleggen en concluderen, of men de Colonie van Isquebo en Bourona zal aanhouden of afzeten; bij aanhouding, hoe men die naar behooren succesfelyk van noodige Slaven en verdere behoeften zal bezorgen; en bij afzettinge, op wat Conditien men die ten meesten voordeele voor de Compagnie zoude verkoopen.*

„ En het Extract uit de Resolutien van de gemelde Vergadering in dato 19 Maj 1689. zal toonen, dat het gedachte poinct van deliberatie op het tapijt gebragt wezende, en na overweginge verstaan dat voor het Intrest van de Compagnie veel avantageuser zoude zijn, de voorz. Colonien van Isquebo en Bourona aan anderen over te doen, op onder de conditien, voor de gezegde overgave geprojecteerd, Art. 10 zonder eenige reserve is gesteld; „ Dat de handel op en aan die Colonien niet zoude mogen geschieden, als direct uit en na deze Landen, en voor de Ingezeten van dezen Staat in „ *distinctelyk vrij en open staan.* Dit waren ter dier tijd de gevoelens ook van de Zeeuwfche Geïnteresseerden in de West-Indische Compagnie.

„ En dat het verloop van de eerst daar op volgende 50 ja-

ICA

ren geene andere sentimenten heeft doen geboren worden, blijkt zoo uit de vredige bestiering, dewelke de gemeene Compagnie mede over *Isequebo* en *Bourona*, ingevolge van het meergemelde nieuwe Octrooi en voorgenoemde schikkingen, heeft gevoerd, en uit de continuatie van het gezegde Octrooi op den 30 November 1700. wederom met toestemming van de Provincie van Zeeland verleend, als uit de deliberatien en besluiten vervat in de respectieve Resolutien, dewelke op den 5 April 1721. 24 October 1727. en den 3 October 1730. in de Vergadering van Tienen zijn genomen.

„Want in de eerste der gemelde Resolutien word bij de gesamentlijke Compagnie goed gevonden en verstaan *dat aan een iegelijke zoude zijn gepermitteerd om in de Colonie van Isequebo landwaart te mogen ingaan, en, ten zijne particuliere kosten, Mijnen en Mineralen te ontdekken.*

„Bij de volgende van dato 24 October 1727. is op een rapport van Commisfarissen gearresteerd, *dat het populeren van de Colonie van Isequebo en het animeren van eenige menschen, om zich aldaar ter neder te zetten, van veel nut en voordeel voor de Compagnie, en particulierlijk voor de gemelde Colonie zoude zijn.* En vervolgens word niet de Kamer Zeeland maar de Kamer Amsteldam geauthoriseerd om zeker Plan, aldaar breeder gemeld, na te gaan en in ordre te brengen.

Gelijk dan ook bij de laatst gedachte Resolutie het voornoemde Plan nevens eenige Consideratien door de Kamer Amsteldam is geëxhibeerd, en vervolgens besloten: *daar van ten respecte van de Colonie van Isequebo zodanig gebruik te maken als men bij de eerste voorkomende gelegenheit met onderling overleg zoude bevinden te behooren; ja, bij de notulen van den 7 April 1712. vind men Bewindhebberen van de Generale Compagnie met ronde woorden genoemd, Eigenaars van die Colonie.*

„En op deze tot hiër toe geavanceerde gronden vertrouwen de Representanten en verdere Bewindhebberen dat nu door zich zelve niet alleen zal wezen vervallen alles, wat uit de meer gedagte Conventie en opgevolgde Resolutie, Approbatie en Agreatie geëlicieerd kan worden, zonder dat eene specifieke

fique refutatie noodig is; maar dat boven dien mede zal zijn gedecideerd, of van de deliberationen, gevallen op een bloot encouragement tot zaken, dewelke zoo iteratieve malen zijn vastgesteld en verhandeld, een bijzonder point van beschrijving gemaakt had moeten worden.

„ Alle ordres van deliberationen in een geschikte vergadering disteren het contrarie.

„ Dat ook overstemming in zaken, daar niet expresfelijk eenparigheid van opinien vereischt word, plaats heeft, is mede conform aan de maximes, dewelke zelfs in de hoogste Collegien geobserveerd worden.

„ En het zoude mitsdien, al kon niets meerder tot flaving van de genomene Resolutie worden bijgebracht, buiten tegenpraak moeten wezen, dat de Reprefentanten en verdere Leden, dewelke daar in geconcurrere hebben, tot het nemen van dezelve Resolutie alleszins bevoegd zijn geweest, en dat de Hoofd-participanten ter Kamer van Zeeland zich niet met de vereischte omzichtigheit tot de beschuldiging van *sub* en *obreptif*, van gepræmediteerde desfeinen en meerder diergelijke kleenigheden, hebben uitgelaten.

„ Geen Imperium over gelijke word geaffecteerd, geene Rechten, dewelke aan die van Zeeland deugdelijk zouden behooren, wil men invaderen, maar het eenige oogmerk van de beklagde Resolutie is, de geringe vermogens van deze Compagnie door eene lastige Colonie, zonder geproportioneerd voordeel, niet te laten consumeren.

„ En, voor zoo verre de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland ook het subjeet van de voorsz. Resolutie willen aantasten en bij Uw Hoog Mog. pogen te introduceeren het onderzoek, of in de Colonie Essequebo ooit zoude zijn geweest gebrek van Schepen, zoo heeft men niet alleen bij de gedachte Resolutie zelve zich directelijk gedragen tot de Brieven van de meermaalen genoemde Colonie ingekomen, en het gene daar uit moest worden geremarqueerd, maar de Vaart op die Colonie dadelijk open en vrij wezende, kan de ingevoerde objectie, enkel buterende om de zaak tot longeur te brengen, geen onderwerp van verdere overweging opleveren, dewijl in allen gevallen het meerder trafiqueren en navigeren van de

In.

Ingezetenen van den Staat op eene opene Volkplantinge ten gemenen nutte is strekkende.

„Niet minder verzekeren zich de Representanten en verdere Bewindhebberen, dat uit de nu bijgebragte reflexien bereids ten genoegen van Uw Hoog Mog. zal zijn gebleken, wat 'er is van de Posfessie, dewelke de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland nu federd 80 jaren herwaart aan de Ingezetenen van de gemelde Provincie in het bijzonder willen eigenen, en hoe dezelve niet alleen vitieus komt te zijn, maar geheel gedestitueerd van allen grond, zonder dat de Representanten en verdere Bewindhebberen zich zullen behoeven op te houden met te onderzoeken of de Ingezetenen van de andere Provincien, op gelijke wijze als die van Zeeland de meergemelde Colonie actuelijk hebben bevaren.

„Dat dezelve mede uit de Provincie van Holland met 'er daad bevaren is, daar toe zijn de exempelen ook van deze Eeuw voorhanden, en de Notulen van de Compagnie hadden die van Zeeland, zoo het geignoreerd mogte worden, daar van onderrichting kunnen geven. Zelfs is de Kamer van het Noorder Kwartier bij Resolutie van den 31 Augustus 1694. specialijk verzocht, om de Gerequireerde Slaven naar *Issequibo* te doen brengen, en de Retouren van daar naar herwaart af te halen. Edoch het Varen of niet Varen op zich zelve behoorende tot de *res merae facultatis*, waar omtrent geene praescriptie plaats heeft, kan dit point geen voorwerp van confideratie maken, zoo lange daar bij te gelijk niet word getoond, dat eene dadelijke uitsluitinge subsisteert, dewelke niet getoond zal worden ooit gefubsisteerd te hebben.

„En met geen meerder gratie word beroepen tot de eerste ontdekking van Guajana en het bevaren van die Landstreek federd het jaar 1598. tot het jaar 1670. toe. Want om Uw Hoog Mog. niet op te houden met een historieel verhaal van de Equipagien zoo wel uit Holland, als van elders op de gemelde Kust voor het jaar 1621. gedaan, en waar van de publieke en met den druk gemeen gemaakte Schriften overvloedige getuigenis geeven, zoo zal bij allen in confesfo moeten zijn, dat de meergemelde Colonie niet alleen onder de Limieten van het Octrooi in het gezegde jaar 1621., voor de eer-

ftemaal aan de Generale Westindifche Compagnie verleend, is begrepen, zonder dat eenige fchaduwe van gedistingueerde Vrijheit voor die van Zeeland bij het gedachte Oſtrooi word gevonden, maar dat boven dien in die eerſte tijden Iſſequebo ook met 'er daad onder de gemeene directie van de gedachte Compagnie is geweest en door dezelve even als de andere bezittingen beſlierd.

„ Het is waar, dat eenige jaren daar na, deze Colonie is bevonden van zoo weinig voordeel te zijn, dat bij de Generale Compagnie reeds te dier tijd gedelibereerd is, om dezelve te verlaten, en bij die gelegenheit ſchijnt de Kamer Zeeland, dewelke voor het aanhouden van dezelve was geporteerd, bijzondere attentie voor Iſſequebo te hebben genomen, doch zonder dat de eigendom van dezelve Colonie echter, voor zoo veel men heeft kunnen nagaan, bij de Generale Compagnie ooit is afgeſtaan geworden.

„ Men erkent in Zeeland zelve dat het project om deze Colonie Provinciaal te maken niet is doorgegaan. De drie Walcherſche Steden hebben wel de directie over dezelve Colonie op zich willen nemen, en eenigen tijd daar in gecontinueerd, doch niet zoodanig dat de eigendom van de Generale Compagnie zoude zijn weggenomen. En of ſchoon deze Steden zich ingelijks ſederd het einde van het jaar 1663. de verdere verzorging, als te koſtelijk, hebben onttrokken, he Recht van de Compagnie en de palen van het Oſtrooi blijvende ſubſiſteren, zo twiſſelen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, of men in het jaar 1667. wanneer de Zeeuwſche Oorlogſchepen Suriname heroverden, en bij welke gelegenheit mede een Conventie ten reguarde van deze Colonie is geſlooten, Iſſequebo met recht heeft kunnen houden voor een *res nullius*, en als een verlatene Colonie, zijnde zulks niet over een te brengen of met het Recht der Volkeren in 't gemeen, of met de Conſtitutie van dezen Staat en de Unie tuſſchen de Hooge Bondgenooten in 't bijzonder, of zelfs met de Conventie wegens de overgaaf van dezelve Colonie geſlooten.

„ Doch tot welk een hoogte men deze Raiſonnementen zoude mogen opvoeren, en in wat ſtand de zaken ten opzich-

zichte
west,
alle na
overgel
land d
Iſſequeb
den be
rale. W
blijven
„)
men in
ſche C
quebo
lonie
prima
ſemant
heeft i
„ V
trooi
aans is
ſtitutie
den w
ventie
paaten
gelijk.
Om
Conver
duniger
v. wa
perid
Dew
het a
„
mitt.
den
Surin
ſentan.
duiven

zichte van Ifequebo bij de oude Compagnie mogen zijn geweest, even als Suriname, de Berbice en Cajenne, dewelke alle aan dezelve Kust zijn gelegen, aan andere wettig zijn overgelaten geworden, zonder dat de Ingezetenen van Zeeland daar op eenig privaatief recht kunnen fustineren, is ook Ifequebo, na de vernietiging van de Oude Compagnie, in den boezem en onder de beheering van de Nieuwe Generale Westindische Compagnie gekomen en tot heden toe gebleven.

„Ja de Representanten en verdere Bewindhebberen kunnen in de laatste plaats, en na rijpe confideratie van de gansche Constitutie der zaken met betrekking tot de Colonie Ifequebo niet begripen, hoe de verkiezing om de gemelde Colonie nog te houden als volgens de meergedachte Conventie privativelijk aan de Kamer van Zeeland behoorende, zich bij iemand, die weet hoe de voorsz. Colonie bestaat, aangenaam heeft mogen maken, en ingang vinden.

„Want bij aldien al het gene hier voren, zoo uit het Octrooi van den jare 1674. als de verdere besluiten en gebeurtenis is bijgebracht, wierd ter zijde gesteld, en alleen de constitutie van Rio Ifequebo, zoo als die bij continuatie tot heden word gevonden, overlegd tegens de meergedachte Conventie zelve, zullen de zaken spreken, en de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland overtuigen van hun notoir ongelijk.

Om maar eenige voorbeelden bij te brengen: volgens de Conventie Art. 2. zoude de *Kamer Zeeland in Ifequebo zodanigen Commandeur en verdere Officieren stellen als dezelve zoude goedvinden*, maar men vrage de Oudsten der Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland, men vrage de Oudste Bewindhebberen wie den Commandeur op Ifequebo stelt? en het antwoord zal wezen: *de Generale Compagnie*.

„Volgens het tweede Artikel zouden de *Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland continuelyk op Ifequebo houden de nombre van 10 Soldaten uit het Guarnizoen van Suriname, buiten Soldije van voorsz. Kamer*; maar Representanten en verdere Bewindhebberen vragen wederom, en durven met vertrouwen aan het antwoord van Welgemelde

Heeren Gecommitteerde Raden stellen, of dezelve dit getal Soldaten op Ifequebo onderhouden?

„ De overgeving van de Colonie van Suriname in het jaar 1682. heeft niet alleen de uitvoering van dit geconvenieerde, van dien tijd af, ondoenlijk gemaakt, maar reeds 6 jaren bevorens, namentlijk op den 3 April 1676. was in de Vergadering van Tienen genomen de volgende Resolutie (al gedeeltelijk hier voren geallegeerd:) , *Dat op het Fort aan Rio Ifequebo, genaamt Kijk over al, in dienst van de Westindische Compagnie gehouden zullen worden 25 Koppen, en dat de recruterings van dit Guarnizoen zal geschieden door die Kamer, welke de voorsz. Riviere met den aankleve van dien tot een tourbeurte in de Equipage bij deze Vergadering zal wezen toegevoegt;*

„ Tegens de opgemelde promesfe van de Heeren Gecommitteerde Raden is door die van de Westindische Compagnie ter Kamer voorsz. beloofd, dat zijlieden jaarlijksch in de Colonie van Suriname zouden brengen de nombre van 500 Slaven, maar wanneer is zulks geschied? En wie heeft of volgens de fundamentele conditien, op welke uw Hoog Mog. de Colonie van Suriname hebben doen vallen in handen en onder de directie van de Bewindhebberen van de Generale Compagnie, het recht om Slaven in de Colonie van Suriname aan te voeren? of wie oeffent het zelve tegenwoordig? Immers niet de Kamer Zeeland!

„ Eindelijk wie draagt de last van het geheele onderhoud van de Colonie van Ifequebo, en de kosten, dewelke tot conservatie van de zelve worden vereischt? niet de Kamer Zeeland, maar de Generale Compagnie.

„ De Representanten en verdere Bewindhebberen zien wel, hoe men in de laatste plaatse openlijk durft zeggen, dat niet al een bij de Compagnie geene verandering tegens de te meermalen gemelde Conventie zoude kunnen worden gemaakt, als door de Kamer Zeeland zelve, die dan ook daar toe niet gerechtigd zoude zijn, zonder volkomen consent en toestemming van alle de Hoofdeparticipanten, maar dat ook alzoog nog niets, het gene bestaanbaarheid mag hebben, zoude kunnen worden verricht, zonder approbatie van de Heeren Staten

ten van Zeeland of derzelver Gecommitteerde Raden, als integrerende partijen; Edoch het gansche gebouw van dit zoo notabel en singulier argument wederom berustende op de Conventie van het jaar 1670., die bereids getoond is thans van geen uitwerking meer te zijn, moeten daar uit mede alle de Leden van dit Samenstel vervallen, want indien de Conventie en het daar bij voor de Ingezetenen van Zeeland gestipuleerd Recht niet opsteert, hebben de gesamentlijke Bewindhebberen ter Vergadering van Tienen, ook volgens dit nieuwste Sijstema van deliberationen, mogen nemen de besluiten, dewelke nu bij ordre aan Uw Hoog Mog. zijn gesuppediteerd, en over zulks zal het onnoodig zijn alhier te demonstreren welke confusien uit diergelijke sustenue in een geregelde Societeit zou den voortkomen.

„ Maar dat boven dit alles ook de Heeren Staten van Zeeland zelve zich niet hebben aangematigd eenig bijzonder Recht voor de Ingezetenen van hare Proviucie binnen de Limiten van het Octrooi der West-Indische Compagnie te pretenderen; teg dien einde gelieven Uw Hoog Mog. zich te erinneren het voorgvallene bij de jongste prolongatie van het Octrooi aan de Generale West-Indische Compagnie verleend, en de deliberationen deswegens in Uw Hoog Mog. Vergadering voornamelijk in de jaren 1729 en 1730. gehouden; ter dier gelegenheit hebben Uw Hoog Mog. gezien, hoe de Heeren Staten van Zeeland zelve, bij de Conditien, waar op en anders niet hooggemelde Provincie in de verzochte prolongatie zoude gelieven te consenteeren, aan het hoo'd stellen: „ *Eerstelijk dat alle de „ Onderdanen van deze Republiek voor den tijd, waar in „ het voornoemde Octrooi zal worden geplonggeerd, zullen mogen navigeren en negotieren door de geheele Limiten van „ het zelve zoo in Africa als in America; Hun Ed. Mog. bevestigen de gedachte gemene Vrijheit nader, bij het 8 Artikel van dezelve Conditien, proponerende dat „ de Commer. „ cianten voor de betaalde Recognitie, vrij zullen mogen „ Varen en Negotieren over al binnen de Limiten van des „ Compagnies te vernieuwene Octrooi; wel met betaling omtrent zekere Districten, doch 't gene alleen is van de tegenwoordige bedenkinge; en laatstelijk besluiten dezelve Heeren*

Staten Art. 25. „ *Dat allen Schepen, met Compagnies Com-
„ misfen voorzien, gepermitteerd zal zijn te varen en te
„ komen in alle Havens, Baciën, Rivieren, Reden en onder
„ de Steden, Kasteelen, Forten en Sterkten van den Staat
„ aan de Nederlandsche West Indische Compagnie verleend
„ of namaals te verleenen.*

„ Deze Conditiën zijn verder aangedrongen in de propositie door de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Zeeland op den 17 Maart 1730. ter Vergadering van Uw Hoog Mog. gedaan; en in die propositie, onder anderen, zijnde gementioneerd van *Isequebo*, word echter daar even weinig als in de opgemelde Conditiën wederom eenige schaduw van een bijzondere en privative *Vrijheit voor de Ingezeten van Zeeland* gevonden, maar wel in tegendeel, niet alleen eene aanwijzing dat de gemene Compagnie in de posfessie was, om op de meergemelde plaatsen Slaven te brengen, maar bovendien ook eene *solemneele Profeflatie dat hun Ed. Mog. niet requireeren, als 't welke ook met het gemeen Intrest van de andere Provintien overeenkomt, en zoodanig, dat de Ingezetenen der genen die in de Zeevaart geïntrefeerd zijn, dezelve vrijheden zouden genieten en joutsferen als die van Zeeland.* En de Representanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen hebben zich te meerder verplicht gevonden deze blijken van de eigene begrippen van de Heeren Staten van Zeeland aan Uw Hoog Mog. te moeten voorhouden, uit oorzake, dat zij Representanten en verdere Bewindhebberen het ongehoegen hebben van te verstaan, hoe altoos hooggemelde Heeren Staten van Zeeland bij hunne Resolutie van dato 11 September 1750. hebben gelieven goed te vinden Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie ter Kamer Zeeland te gelasten, den Commandeur op *Isequebo*, of die denzelven reprefenteert, te ordonneren, gene Schepen komende uit de Havenen dezzer Landen, die niet voorzien zijn met een Hout en Zout Brief, afgegeven bij de Kamer Zeeland, op *Isequebo* of annexe Rivieren te admitteren om te laden of te losfen.

„ Representanten en verdere Bewindhebberen weten welke deference men fchuldig is aan de Resolutien van de Souvereine Staten, en zouden zich over dezelve, wanneer hunne werking

king niet geëxtendeerd wierd buiten de Limiten van dien Souverein, niet dusdanig expliceren, maar het moet zeer surprenant voorkomen, dat Een der Bondgenooten op zich zelve exclusieve bevelen geeft over zaken, dewelke niet tot deszelfs bijzondere bestiering, maar onder het algemeen toezicht en het oppergezag van de gesamentlijke Bondgenooten behooren.

„ Diergelijke ondernemingen en strijdige ordres, dewelke op deze wijze door verscheide autoriteiten zouden voortkomen, kunnen niet anders dan notable schaden voor de Ingezetenen dezer Landen, en in de Colonien confusen en veel erger gevolgen veroorzaken.

„ En hopende hier mede op het Request van de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland genoegzaam te hebben bericht, en aan Uw Hoog Mog. op een voldoende wijze te hebben geopend den Staat der Zaken, waar over het zelve is roulerende: zullen de Representanten en verdere Bewindhebberen nu doen het voorstel in den beginne van deze Informatien reeds gedacht.

„ Verre van gecharmeerd te wezen op het bezit van de Colonie Isequebo, declareren de Representanten en verdere Bewindhebberen bereid te zijn, indien Uw Hoog Mog. en de Bondgenooten respectivelijk zulks goedvinden, deze gansche Colonie en de directie over dezelve aan de Kamer Zeeland in 't bijzonder over te laten, mits dat dezelve Kamer aan de Generale Compagnie restituere, de lasten en onkosten bij de gemelde Compagnie ter zake van gedachte Colonie, federd deszelfs oprechting gesupporteerd, en voor het toekomstende de zorg en onkosten van deszelfs maintien en bewaringe privative op zich te nemen.

„ Door dezen weg zal het aan de Ingezetenen van de Provincie Zeeland open wezen, voor zóo veel de Representanten en verdere Bewindhebberen aangaat, en zonder van dezelve oppositie te ontmoeten, zich ten opzichte van Isequebo te eigenen zoodanige privative Rechten, als zij zich thans verkeerdelijk imagineren.

„ Wat kan nu redelijker uitgedacht worden, als dat de Provincie, dewelke voor hare Ingezetenen particulier de voordeelen van een Colonie vordert, ook bijzonderlijk de

las-

Com-
en te
onder
Staat
leendoffitie
eland
Mog.
entio-
in debij-
eland
wijzing
op de
n ook
viree-
ndere
tenenvrij-
En
hebb-
ijken
land
ike,nge-
Hee-
Sep-
erengelat-
repre-
Have-
out enequib
en
velke
ereit-
wer-
king

lasten van dezelve draagt, en de Compagnie deswegens de-
domageert.

„ Bewindhebberen ter Kamer Zeeland hebben wel de gene-
reusiteit van rondelijk te declareren, dat de gesamentlijke
Hoofd-participanten van de gemelde Kamer genoegzaam alle
Ingezetenen zijn van de gezegde Provintie: en in die relatie
kan eenig begrip gemaakt worden van de sustenue door dezel-
ve voortgebracht, en dat het nut van de Compagnie openlijk
word ter zijde gesteld en gecedeerd aan de verbeelde voor-
deelen van particulieren.

„ Maar de onkosten van eene Colonie te brengen ten laste
van de Compagnie, aan welkers bevordering zoo Hoofd-par-
ticipanten als Bewindhebberen niet zullen willen ontkennen
eenigszins verbonden te zijn; die onkosten, in een kort bestek
van tijd, geaugmenteerd te zien van vier tot dertig à veertig
duizend Guldens ieder jaar, en tegens zulk een notabel be-
zwaar, over de Ingezetenen van de zes overige Provintien
gebracht, aan die van Zeeland alleen de profijten te willen eige-
nen, is het Provintiale al te verre gepousfeerd.

„ En mits dien, nemen de Representanten en verdere Be-
windhebberen de vrijheit met verschuldigd respect voor hun
advies te besluiten dat Uw Hoog Mog. het gedachte Request
gelieven af te wijzen; verzoekende te gelijk Uw Hoog Mog.
Intercessie-bij de Heeren Staten van Zeeland, ten einde hunne
Edele Mog. de Resolutie op den 11 Septembris 1750. ten re-
garde van de Vaart op de Colonie Ifequebo genomen, gelie-
ven in te trekken, en buiten effect te stellen; voegende laat-
stelijk zij Representanten en verdere Bewindhebberen, ter vol-
doening aan de Requisite van de Kamer Zeeland, hier ne-
vens Copie van de Missive door Bewindhebberen van de ge-
melde Kamer den 24 November 1750. over dit onderwerp
aan de Kamer Amsteldam geschreven, inhoudende derzelver
bijzondere consideratien en advies. Waar mede enz.”

(geteekend)

THOMAS HOPE.
W. ROELL.

*Amsteldam den 19
Januarij 1751.*

Doch

Doch de Zeeuwfche Hoofddeelgenooten lieten dit Berigt, welk hun, door hunne Bewindhebberen ter Kamer Zeeland, ter hand gekomen was, niet onbeantwoord. Zij zonden in de Maand Maart, aan de algemeene Staaten een Tegenberigt.

De Misfivē der Hoofdparticipanten van de Westindifche Compagnie ter Kamer Zeeland, gedagtekend 29 Maart, was van den volgende Inhoud:

„ HOOG MOGENDE HEEREN,

„ De Hoofd-Participanten van alle de Cohieren der Generale West-Indifche Compagnie ter Kamer Zeeland, door de Directie van hunnen Bewindhebber advertentie en copie bekomen hebbende van 't Bericht der Heeren Representanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen van de West-Indifche Compagnie ter Praefidiale Kamer Amfteldam, zoo wegens hun zelve, als vervangende de refpectieve kleine Kameren van 19. Januarij dezes jaars, en den 25. daar aan volgende ter Tafel van hunne Hoog Mog. geëxhibeerd; houdende derzelver Advies op ons ootmoedig Request, wegens de conferentie van de privative Vaart voor de Zeeuwfche Kamer en Ingezetenen op de Colonie Essequibo, met alle fubmiffie den 31. Augustus laatftleden aan hunne Hoog Mog. geprefenteerd, zoo hebben Wij van ons indifpenfabel devoir geacht, de vrijheit te moeten gebruiken, ons andermaal, bij forma van Contra-Bericht, op het alleronderdanigfte aan Uwe Hoog Mog. te addresseren.

„ En zullen Wij zoo min, als de Heeren Representanten en verdere Bewindhebberen, ons niet ophouden met aan hunne Hoog Mog. attentie een hiftoriël Verhaal van den oorfprong en verderen voortgang van de Colonie Essequibo open te leggen, ons genoegzaam verzekerd houdende, dat bij zeker Bericht of Memorie, op speciale Commiffie van den Magiftraat van Middelburg, geftrekt op een der Leden uit het midden van hunner Ed. Groot Achtbare Vergaderinge, en op derzelver ordres bereids voor eenigen tijd met den Druk gemeen gemaakt, zulks fuccinct en duidelijk is aangewezen. En alzoovengemelde Memorie alleszins buiten voorkennisfe van de Zeeuw.

Zeeuwfche Hoofd-Participanten is geïnformeerd en ingericht, zoo zouden Wij ook geenszins dezelve, veel min de argumenten bij de Heeren Representanten en verdere Bewindhebbers, daar tegens gemoveerd, ons behoeven aan te trekken; dan, dewijl die met den waarachtigen teneur der zaken, en dus ook met Onze enige sentimenten volkomen confentreert, zoo willen Wij dezelve, voor zoo verre die relatie heeft tot de positieven van ons Request, ons eigen maken, en op derzelver gronden, zoo wel als op die van ons Request aan Uwe Hoog Mog. geprefenteerd, de avances en remarques van welgemelde Heeren Representanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebbers, daar tegens gemaakt, met alle moderatie debatteren, en de vrijheit nemen ons omtrent deze twee generalia meest te bepalen, de eerste om ons te expurgeren, als of Wij bij ons Request hunner Hoog Mog. serieusen aandacht door frivole beuzeltaal hadden trachten te induceren; en daar na het zwakke fundament, waar op het Bericht der Heeren Representanten en verdere Bewindhebbers gegrond is, zoodanig ebranleren, dat derzelver geheel Gebouw in 't gezicht van hunne Hoog Mog. zal komen te corrueren.

„De Heeren Representanten en verdere Bewindhebbers hebben bij hun Bericht de Zeeuwfche Hoofd-Participanten bij Uwe Hoog Mog. aangeklaagd, als of zij tegen de waarheit bij hun Request poseerden dat de Vaart op Essequibo, bij de Resolutie ter Vergadering van X. op den 11 Augustus des gepasseerden jaars 1750. genomen, was open gesteld, daar nogthans die alleen een encouragement om op die Colonie te navigeren, in zich zoude bevatten.

„Wel is waar Hoog Mog. Heeren, dat voornoemde Resolutie geen woordelijke, maar immers een dadelijke openstelling insluit; de redenen zijn ook ligt te penetreren, waarom men zich alleen ten dezen heeft bediend van simpele animationen en encouragemen ten, zonder dezelve met ronde woorden zoo breed als ten jare 1685. t'extenderen, zulks is niet zoo zeer geschied op een vooronderstelling, als of Essequibo reeds voor meer dan zestig jaren was open gesteld, maar om dit volgend convaincant argument *ad primum oculum*, waar 't mogelijk, voor te komen, want wanneer men van een

open-

openstelling
zoude be-
eigen zwak
tot op het
te openbar
laatsgehou
de introduct
't geen m
wel als n
ge had ge
of Conve
der integre
waakzaamh
Resolutie
dien tijd,
mandeur v
gefruit, gel
gemakke M
Groot Acht
Januarij 168
mpel betref
„dezer Pr
„gedeeerd
„Zeeland
„voorz.
„en ontle
„op de Co
„Officieren
„Zeeland,
„het spre
„dan welged
„Der Heer
„Kamer
„wel ach
„tie en
„de Heere
„junctie van
„Geraal van

openstelling gewaagde, *dit implicite* een toefluiting in zich zoude bevatten, en dus stond deze Resolutie al te ras haar eigen zwak en een volkomen adveu en toestemming in de tot op heden toe subfisterende Conventie van den jare 1670. te openbaren, en even daarom heeft de meerderheit der laatstgehoude Vergadering van Tienen, liever bij een geruseerde Introductie het zelve voornemen trachten te effectueren, 't geen men nu bereids meer dan 60. jaren geleden, toen zoo wel als nu *illegitimé* en dus ook zonder de minste uitwerking had geconcludeerd, dewijl het zeker is dat geen Contracten of Conventien infractien subjeet zijn, dan met toestemminge der integrerende Partijen, en dit was de reden dat de billijke waakzaamheit van de Regering van Middelburg het effect der Resolutie, benevens nog eenige voorgenome infractien van dien tijd, als onder anderen mede het aanstellen van een Commandeur voor die Colonie, door de Vergaderinge van X. heeft gestuit, gelijk zulks bij de meergemelde met den druk gemeen gemaakte Memorie is geindigiteerd. Want hebben hunne Ed. Groot Achtb., op een bij hun gesevrete Commissie, den 12. Januarij 1686., door hunnen Raad-Pensionis van den Helm, ampel bericht ontvangen, hoe Heeren Gecommitteerde Raden „dezer Provincie de Colonie Essequibo wederom hadden gedeerd ter dispositie van gemelde Compagnie ter Kamer „Zeeland; en dat gedachte Heeren Gecommitteerde Raden de „voorsz. Colonie specialik hebben overgegeven en ingeruimd, „en onder anderen bedongen, *dat die van gemelde Kamer „op de Colonie zouden aanstellen een' Commandeur en andere „Officieren, en dat voorsz. Colonie bij de Ingezetenen van „Zeeland, voortaan zoude worden bevaren, als mede door „het oprechten van Plantagies gecultiveerd, enz.*” Daar dan welgedachte Magistraat den 19. daar aan, op resolveert: „Dat Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie ter „Kamer alhier, serieuselijk zullen worden gerecommandeerd „wel acht te nemen op het recht en intrest van deze Provincie en Stad:” En is ook van deze recommandatie, door de Heeren Bewindhebberen van der Merkt en Biscop met adjunctie van den Advokaat, achtervolgens de Resolutie Commissariaal van eenige dagen bevorens, op den 29. daar aan volgende

gende ter Vergaderinge van X. rapport gedaan: „*Dus, voegen gemelde Heeren Rapporteurs bij hunne conclusie, dat voornoemde Colonie niet als onder een onereusen titel is overgegeeven:*” En is ook overzulkz deze Kamer, en zijn ook de Ingezetenen van Zeeland federd dien tijd tot op den 11. Augustus 1750., zonder eenige verdere contestatie, bij hun oud en goed recht gemaintineerd gebleven.

„Dan dat men daar tegens zoude gelieven te allegeren, dat de Kamer van het Noorder Kwartier bij Resolutie van X., van 31. Augustus 1694., gerequireerd zoude zijn om Slaven naar Essequibo te brengen, kan geenszins in nadeel van het recht der Zeeuwfche Kamer opereren; want, wanneer hunner Hoog Mog. serieuze aandacht deze Resolutie gelieve te pondereren, zal dezeive aanstonds decouvrenen, dat de Kamer van 't Noorder Kwartier, op den 26. bevorens geauthoriseerd zijnde een Armazoen Slaven van Angola te halen en 't zelve naar Curacao te brengen, die Kamer op den 31. Augustus voornoemd, alleen verzocht is van dat Armazoen 200. Koppen in 't voorbij zeilen aan Essequibo af te zetten, en, 't geen opmerkelijk is, met 't zelve alleen maar te verzeilen tot voor Rio, of de Rivier van *Essequibo*, en zulks niet op te varen, tot voor het Fort, zoo dat dit in geen deele voor een Equipagie ter bezorginge van die Colonie kan of mag worden gerekend, dewijl deze afzettinge der Slaven alleen maar uit menagie geschied zoude zijn, om dat derzelver klein getal de onkosten van een geheel Equipagie niet scheen te kunnen dragen.

„Maar, Hoog Mog. Heeren, de Zeeuwfche Hoofd-Participanten durven, echter onder alle reverentie, ten dezen een pas verder gaan, en nogmalen openlijk poferen, dat noch bij de Kamer van het Noorder-Kwartier, noch bij eenige andere, ooit de minste Equipagie op Essequibo is gedaan, veel min, dat voornoemde 200 Slaven daar zouden zijn afgezet geworden, gelijk zulks klaar conficeert uit een' Brief van den Commandeur Beckman, van den 4 Julij 1696., zeggende: „Ik hebbe tot op heden 't Schip de *Eva Maria* niet vernomen, en geloove dat zal wezen gepasfeerd tot ons, leedwezen,” zijnde dit het zelfde Schip van het Noorder-

Kwar-

Kwartier,
quebo mo
is gerepat
Brief van
dierenbove
26 Julij va
mer Zeelan
van daar
Kamer de
1740 me
1770 en
nogmalen d
veel min t
Vrachthaal
of aanleid
leiden als
geen voorbe
gedachten is
zin van de l
vember 1717
gens de Kar
huur, alle
en naar herv
voorbeurt is
„ Uit h
Mog. is ve
zich met n
Mog. zal 2
gemeenen o
helpen, en
gen tijp, d
Bewindheb
noemd, bij
te besamen
in een van
Mog., w
men hebb
ten grondt
XIV DE.

Kwartier, dat voornoemde Slaven voor de Rivier van Essequibo moest afzetten, het geen den 26 Junij 1696. in Texel is gerepatrieerd, en dus 10 dagen bevorens, eer de gemelde Brief van den Commandeur van Essequibo was gedateerd; daerenboven blijkt het, dat niet lange daar na, namelijk den 28 Julij van 't zelfde jaar, het Schip de Brakhond voor de Kamer Zeeland naar Elmina en Ardra is uitgezeild, om Slaven van daar naar Essequibo over te voeren, en heeft de zelfde Kamer daar bij van tijd tot tijd gecontinueerd, als ten jare 1720 met 't Schip Duinvliet, en nog wel laatst in de jaren 1730 en 1738, t'elken reize met den Jongen Daniel; zonder nogthans dat van wegens de Zeeuwfche Hoofd-Participanten, veel min bij meergemelde Memorie, waar bij alleen van een Vrachthaelder word gewag gemaakt, eenige de minste attainte of aanleiding zoude zijn gegeven, om Uw Hoog Mog. in te leiden als of voornoemde Zeeuwfche Slaafs-Equipage voor geen tourbeurten waren gerekend, 't geen nimmer in derzelver gedachten is opgekomen, maar wel en te rechte, volgens den zin van de Resolutien der X. van 15 November 1707, 11 November 1717. en oneindige meer, geposeerd dat een Schip wegens de Kamer Zeeland, naar Essequibo geëquipeerd of gehuurd, alleen tot het derwaart brengen van benoodigheden en naar herwaart overvoeren van Producten, nooit voor eenige tourbeurt kan of mag geconputeerd worden.

„ Uit het gene met alle submissie tot hier toe aan Uw Hoog Mog. is vertoond, durven de Zeeuwfche Hoofd-Participanten zich met recht flatteren dat het overbodig aan Hunne Hoog Mog. zal zijn gebleken, dat dezelve met geen gefingeerde argumenten of ongevindiceerde positiven zich immer hebben beholpen, en dat het dus niet dan ongefundeerde beschuldigen zijn, door welke de Heeren Representanten en verdere Bewindhebbers het credit der Hoofd-Participanten voornoemd, bij Hunne Hoog Mog., was het mogelijk, tragen te benemen; en overzulk de Zeeuwfche Hoofd-Participanten in een vast vertrovwen zijnde, dat dezelve voor Uwe Hoog Mog., wegens de hun aangedane kleenigheden, zich volkomen hebben gepurgeerd, de vrijheit nemen ter destructie van den grondslag, op welke de verdere ingrediënten van het Be-

XIV DEEL.

Ff

richt

richt der Heeren Representanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen gevestigd zijn, over te gaan.

„ Namelijk, als of de Conventie van den 11. April 1670., tusschen Heeren Gecommitteerde Raden van deze Provincie, en Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland, gesloten, geen gemeenschap of de minste betrekkinge tot de nieuwe Compagnie, ten jare 1674. geëri-geerd, zoude hebben, en dat vervolgens de Heeren Staaten van Zeeland, bij Resolutie van 28. Julij 1670., hun consent alleen tot de ter dier tijd verzochte Prolongatie van het Octrooi zouden hebben geaccrecheerd.

„ Om de voorgenome refutatie van die vooronderstelling met eenige ordre te tracteren, moeten de Zeeuwfche Hoofd-Participanten prämitteren, dat het aan dezelve een singulier genoeg heeft geprocureerd, dat welgemelde Heeren Representanten en verdere Bewindhebberen, bij derzelver Bericht, niet hebben kunnen disavouëren of ontkennen, dat bij meergenoemd Contract, de Vaart op Essequibo, alleen voor de Ingezetenen van Zeeland privative, met uitsluiting van alle anderen, zoude zijn geconvenieerd, zoo dat dezelve het geluk hebben te gelijk met Heeren Representanten en verdere Bewindhebberen voor Hunne Hoog Mog. te mogen vasthouden, dat die Conventie in faveur der Zeeuwen in volle kracht en vigeur tot op den jare 1674. is geconserveerd geworden, maar ten opzichte van de praesuppositie, als of deze Conventie met de vernietiging der oude Compagnie caduc was, hebben Wij het ongeluk met Heeren Representanten en verdere Bewindhebberen te discreperen.

„ Ter slavinge dat meergemelde Conventie in *amplissima forma* tot de nieuwe Compagnie is overgegaan, zal men alleen de concatenatie en aaneenschakeling der Zeeuwfche Staats-Resolutien ten dien opzichte genomen, en het Octrooi van den jare 1674. zelve noodig hebben; biddende de Hoofd-Participanten, dat Hunne Hoog Mog. gelieven te reflecteren dat, den 4 April 1670. door de Regeering van Middelburg, als een integrerend Lid, ter Staats-Vergaderinge de Prolongatie van het Octrooi, 't 'geen ultimo December 1671 stond te expiren, is voorgedragen geworden; dat, vervolgens van deze

Pro.

Propositie
zelve, de
den, dat
over gevo
ren, dat
aan die W
en met d
dide, en
wuste Co
Hoog M
uit imme
minste ap
provisioe
expireet
als toen
ten plaat
Hunne Ho
lijk en kla
zoo eene
ber van den
„ Het Co
Vergadering
Hoog Mog.
den 29 daa
hebbende,
dat meergen
vative avan
ten jare 17
hult en het
talen en ga
de van die
rellen gro
libertien op
Westindische
ten van Z
in een Ni
niet eenige
den 2 Aug.

Propositie een Point van Beschrijvinge gemaakt zijnde, het zelve, den 9 Julij van het zelfde jaar, de Leden is toegezonden, dat daar op de Heeren Staten, na den 24 en 25 Julij daar over gevoteerd hebbende, den 28 dier zelfde Maand declareren, dat men in de verzochte Prolongatie van het Octrooi, aan die Westindische Compagnie dezer Landen verleend, *tot en met den jare 1700 inclusive* zal conferteren, onder conditie, en anders niet, dat de Vergaderinge van XIX de bewuste Conventie zal agreëren, en de approbatie van Hunne Hoog Mog. daar op, bij Acte in forma, procureren; waar uit immers evident consteert, dat dit accrochement geen de minste applicatie konde hebben op eenige in tusschen tijds provisienele verleende Prolongatien, want het Octrooi zelf expireerde eerst 17 Maanden daar na; zoo dat onmogelijk als toen nog eenige deliberatien over provisienele Prolongatien plaats konden hebben; maar wat meer is, zoo verklaren Hunne Ed. Mog. de Heeren Staten van Zeeland zich duidelijk en klaar; zeggende bij welgemelde Resolutie, dat dezelve zoo eene Prolongatie begripe, dewelke den laasten Decem- ber van den jare 1700 zoude expireren.

„ Het Contract in questie vervolgens, of verzoek van de Vergaderinge van XIX, den 15 October 1670 bij Hunne Hoog Mog. geaprobeerd zijnde, en de Staten van Zeeland, den 29 daar aan volgenden, hier van communicatie bekomen hebbende, waren als toen Hun Ed. Mog. gerust en zeker, dat meergemelde Conventie, met de daar uit profluerende private avantages, voor hunne Ingezetenen, ten minsten tot den jare 1700 inclusive, zijn volkomen ontslag ontvangen had; en hebben daarom geen verdere zwaarigheid gemaakt, zuiver en gaaf in de Prolongatie van 't Octrooi, tot het einde van die loopende Eeuw, toe te stemmen. En op dien zelfden grond entameren ook Hunne Ed. Mog. derzelver Deliberatien op het verzoek van de Hoofd Participanten van de Westindische Compagnie ter Kamer Amsteldam, aan de Staten van Zeeland gepresenteert, ten einde de Oude Compagnie in een Nieuwe mogt worden geconverteerd, daar dezelve, naar eenige gehoudene deliberatien sedert den 12 April 1674. den 2 Augustus van 't zelfde jaar, zonder repetitie van hun

verdere

1670.,
vintie,
ter Ka.
ste be.
geëri.
Staaten
consent
het Oc.

stelling
Hoofd-
singulier
Repre-
bericht,
meer-
oor de
on alle
het ge-
erdere
sthou-
kracht
orden,
ventie
ebben
te Be-

isfina-
ren al-
Snats-
oi van
id. Par-
en dat,
als een
rie van
riple-
deze
Pro.

voorgaande accrochement, als volkomen conferende op het eens gegeven woord en de goede trouwe van hunne Bondgenooten, in conferteren.

„Hier uit is zonneklaar de intentie niet alleen van de Heeren Staten van Zeeland, maar ook die van hunne Hoog Mog. zelve, af te nemen; namelijk, dat de validiteit van die Conventie besproken, verzocht en geratificeerd is, met relatie tot zoo een Oëtrooi, 't geen met den jare 1700 zoude expireren, 't zij dan zulks een oude dan wel een geheele nieuwe form in zich bevatte.

„Maar het zij ons gepermitteerd de attentie van hunne Hoog Mog. te mogen opleiden tot het Oëtrooi voor de Nieuwe Compagnie zelve, bij welkers præmissen het reeds hun Hoog Mog. behaagde te declareren, „dat niet te min onze „Ingezetenen, bij hun voorgaande Navigatie en Trafique, „mitsgaders bij hunne Tractaten, Alliantien en Verbonden „zullen blijven geconserveerd.” Moeten die woorden nu te kennen geven, dat de Zeeuwfche Ingezetenen van hunne private Navigatie en Trafique gedestitueerd, of van de te hunnen faveure aangegane, en bij hunne Hoog Mog. Dispositie en Resolutie geratificeerde Verbindtenissen vervallen waren? Laten Wij aan de equitable interpretatie van hunne Hoog Mog. zelve, dewelke immediaat het regendeel bij het laatste Artikel van 't zelfde Oëtrooi komen te statuieren, ordonnerende „dat „alle Resolutien, en andere Dispositien, bij dezelve van tijd „tot tijd aan de voor dezen geweze Compagnie in hun fa- „veur vergund, dewelke worden verstaan van de zelfde kracht „en vigueur te zijn, als of dezelve alle te samen en particulier „in dezen Oëtrooie op nieuws waren geïnfereerd,” en verders, „zonder daar tegens te doen, directelijk, of indirectelijk, zoo „weinig binnen als buiten deze Vereenigde Nederlanden.”

„Dan dat de Colonie van Essequibo door niemant van de Ingeboornen of Ingezetenen dezer Landen zal mogen bevatten worden, als alleen uit name van de Vereenigde Compagnie, is buiten eenige contestatie; en zijn ook altoos zoodanige Schepen, van herwaart op voorn. Colonie navigerende, met een Hout- en Zout-brief, ingericht op naam van de Generale Geëtrooieerde Westindifche Compagnie der Vereenigde Ne-

der-
dedenden,
galeringe
Advokaat,
ten van Z
leden, me
land; zo
de Heeren
te stemme
bo en B
zijnde, v
is al we
ter van he
delt, de
Cunçau
van des
mog die
Clasie of
niet zoo
voor alle
zijn openg
Resolutie
de, op d
aan de G
staan, „
„handele
„behande
hun Hoog
zelve in ge
ne subalte
Proposie
west, is
tegens die
trooi, ko
van den
bij het
met rela
alle Nav
gen aan

derlanden, gearapheerd door den Heer Præsiderenden ter Vergaderinge van X, en ter kennisse ondertekend bij den Heer Advokaat, gemunieerd; daarom bepalen ook de Heeren Staaten van Zeeland hunne Resolutie van den 11 September laatstleden, met recht tot de woorden *afgegeven bij de Kamer Zeeland*; zoo dat Wij hier in al weder zoo gelukkig zijn, met de Heeren Representanten en verdere Bewindhebberen overeen te stemmen: maar dat men daar uit infringeert, als of Essequebo en Boumenora, als Domeinen van de Generale Compagnie zijnde, voor alle Ingezetenen dezer Landen moeten openstaan, is al weder rechtstraads strijdig tegens den uitdrukkelijken letter van het Octrooi, waar bij men met den eersten opslag ontdekt, dat de Plaatsen van Essequebo en Boumenora, met de Curaçaosche Eilanden te gelijk, onder een en dezelfde Classe van des Compagnies Bezettingen, en wel onder de eerste (men mag die ter jare 1685 tegens den Octrooi onder de tweede Classe overbrengen, zoo men wil,) forteren; en dat die dus niet zoo volstrekt, dan de verdere Limieten van 't Octrooi, voor alle Ingezetenen van dezen Staat, zonder onderscheid, zijn opengesteld, word nader bevestigd door hun Hoog Mog. Resolutie van den 5 April 1675, waar bij hun Hoog Mogende, op de Concept-Resolutie van de Vergaderinge van X, aan de Generale Compagnie, bij Ampliatie van Octrooi, toestaan, „de Eilanden van Curaçao of zelf te bevaren en te be-
„handelen, of door andere Particulieren te laten bevaren of
„behandelen.” Men toone nu een diergelijke Resolutie van hun Hoog Mog. ten opzichte van Essequebo; dan alzoo dezelve in geen Register te vinden is, tracht men zich ten dezen met subalterne Resolutien der Tienen te behelpen; op wiens Propositie of op welkers uitschrijvingen die mogten genomen wezen, is om 't even, dewijl doch dezelve, in genen deele, tegens die van den Souverain, of tegens derzelver verleend Octrooi, kunnen opereren. En of bovengemelde geresolveerde van den 5 April niet genoeg was, declareren hun Hoog Mog. bij het 19 Artikel van het Reglement van den jare 1730, met relatie tot de vrije Vaart op de Kusten van Africa, dat alle Naviganten hunne ingehandelde Slaven vermogen te brengen aan Curaçao en de verdere Plaatsen in America, doch

op het
bondge-de Hee-
r Mog.
e Con-
atie tot
expire-
nieuwehunne
Nieu-
ds hun
im onze
Praefque,
ronden
u nu te
me pri-
te hun-
spolitie
varen?Mog.
Artikel„dat
van tijd
van fa-
e kragt
ticulier
erders,
ik, zoo
m.”t van de
bevatten
gnie, is
ge Sch-
mer een
Generale
de Ne-
der-

geenszins aan de Colonien van Suriname, Essequibo en de Berbice, alwaar de Westindische Compagnie, ingevolge het Oëtrooi en NB. *de Conventien* daar toe relatief, gequalificeerd zal blijven. Dat 'er nu geene andere Conventie, sedert de erectie van de nieuwe Compagnie, immer noopens Essequibo is aangegaan, en dat vervolgens het woord Conventie hier alleen relatie tot die van den 11 April 1670 kan en moet hebben, is hun Hoog Mog. en de geheele wereld bekend; en des niettegenstaande dan, dat hun Hoog Mog. nog ten jare 1710, deze Conventie woordelijk erkennen, is men zoodanig tegens de Zeeuwen gepræoccupeerd, dat men opentlijk durft stellen, dat dezelve bereids ten jare 1674 vervallen zoude zijn geweest.

„ En in dien iever voortgaande, gelieven de Heeren Representanten en verdere Bewindhebbers zich onder anderen te beroepen op de kennisse der Hoofd-Participanten van de Kamer Zeeland, wie, volgens het tweede Artikel van de bewuste Conventie, den Commandeur op Essequibo aanstelt. Zal men niet aanstonds die Heeren de Resolutien der Vergadering van X. van 6 en 12 December 1719. voor oogen stellen; bij de eerste geven Gecommitteerde Bewindhebbers van de Kamer Zeeland kennisse, dat hunne Kamer den Commandeur over Essequibo, van der Heiden Reesen, hadde gedimiteerd: en bij die van den 12, dat de zelfde Kamer Zeeland tot Commandeur in de Colonie van Essequibo, ('t zijn de eigen woorden,) *had aangesteld* den Persoon van Laurens de Heere; welke aanstellinge eenige der Heeren Hoofd-Participanten nog in geheugen legt; dan wilden dezelve niet ignoreren, dat de Approbatie van de Vergaderinge van X, sedert eenige weinige jaren in acht genomen is, die, offchoon dezelve niet volstrekt noodzakelijk was, niet streed tegens den inhoud van gemelde tweede Artikel, en ook niet dan in 't vervolg wel eenigen verderen uitstap door dezelve Vergaderinge daar omrent mogte wezen gedaan; dewijl doch altoos zoo een Commandeur, op voorstellinge van de Kamer Zeeland, is aangesteld geworden; welke methodes men dagelijks ziet practiseren, wanneer, om grootere inconvenienten voor te komen, men wel van eenige omstandigheden glisfeert, mits dezelve
geen

geen griet
soon, wa
gaderingen
den mdee
te worden
bera van
lijk, na
facultatis
mede, d
deelige fi
den ryd
Zeeuwische
ven in E
houden
en vern
seffen, v
fuleerd,
uit de Boe
tervolgms
volgende A
gedreeder
houden ge
als een Ef
conferere
ren, en d
Compagnie
Participante
vegenblik d
„ Venders
van 14 Oe
zeke Plan
de moeite
en het ond
kosten toe
supportere
Generale
naar rato,
nietgemelt

geen grief leggen aan de zaak of aan den gedefigineerden Perfoon, waar van verſcheide exempelen, zelfs bij hoogere Vergaderingen, te vinden zijn: dan nadien uit deze inſchikkenheden nadeelige Argumenten en Conſequentien ſchijnen afgeleid te worden, was het te wenſchen, dat de Heeren Bewindhebberen van de Kamer Zeeland, (alzo men deze zaak mogelijk, na verloop van een derde van een Eeuw, niet *mer a facultatis* zoude conſidereren,) daar tegens vigileerden; als mede, dat de zelfde Heeren, ter præventie van verdere nadeelige ſuſtinuës, zich geliefden diligent te toonen, bevorens den tyd van præſcriptie elabeert, dat alleen weder op de Zeeuwiſche Boeken gebragt wierde de poſt voor de Werkſlaaven in Eſſequebo, conform de Ordres en Reſolutien op het houden der Boeken van 19 Januarij 1675 en 15 April 1676 en vervolgens, dat de Colonien en andere Buitenlandſche Effecten, van welke de waerde niet poſitive kan worden gedefinieerd, en dus ook de poſt over de Colonie Eſſequebo, uit de Boeken der reſpectieve Kaminen wierde geligt, en achtervolgens den uiddrukkelijken letter van 't tiende en eenige volgende Artikelen van gemelde Reglement de Anno 1676 geredreſſeerd, op den voet, als tot den jare 1722 is onderhouden geweest; dan ten jare 1723, heeft men die Colonie als een Effect van de generale Compagnie eerst beginnen te conſidereren, die brengende op de Boeken van alle de Kaminen, en deſelfs valeur te gelijk met andere zoogenaamde Compagnies Bezittingen, om redenen, zommige der Hoofd Participanten wel bekend, met zeven negende parten, in een oogenblik des tijds, geaugmenteerd.

„Verders, dat de Kamer Amſterdam, gelijk bij Reſolutie van 24 October 1724 mogt blijken, geauthoriſeerd zij, om zeker Plan te examineren, (participerende dus die Kamer in de moeite,) als mede, dat de Generale Compagnie den laſt en het onderhoud dier Colonie draagt, (buiten de vereiſchte koſten tot het maken van Fortificatien, dewelke de Coloniers ſupporteren,) is ook alleszins redelijk en billijk, dewijl de Generale Compagnie, en dus mede de Kamer Amſterdam, naar rato, hare portien in de overwinſten haerideert, gelijk bij meergemelde gedrukte Memorie is aangeſtipt, dat Eſſequebo

in den tijd van 17 jaren 138207: Gl: 16 stuiv. aan de Generale Compagnie voordeel heeft geprocureerd, en zoude dit hier niet bij hebben gebleven, zoo bij aldien het Berkwerk, en het Contract daar over nu omtrent 50 jaren geleden, van eenige reüsite had geweest; want, volgens de Resolutie van 7 April 1721, bij 't Bericht van Heeren Representanten en verdere Bewindhebbers gementioneerd, zouden dezelve 10 percento van de ontdekte Mineralen hebben geprofiteerd; en is ook, om geen andere redenen, de Generale Compagnie, bij die zelfde Resolutie, als Eigenaar van die Colonie geconsidereerd en genoemd geworden.

„ En eindelijk, dat de Staten van Zeeland, bij gelegenheit van de laatste Prolongatie van 't Octrooi zouden hebben gedenuntieerd, dat alle de Onderdanen van deze Republiek door de geheele limiten van den Octrooi zouden mogen navigeren en negotieren, zoo wel in Africa als in America, welk geavanceerde zijn betrekking schijnt te hebben tot de Propositie door de Ordinaris Gedeputeerden van deze Provintie, den 17 Maart 1730. ter Tafel van hunne Hoog Mog. gedaan, bij welke alleen gehandeld word over de Vrije Vaart op de Kusten van Africa, onder Recognitie, en in dien zin versierende, kan dat Declaratoir geen andere relatie hebben, dan tot de overvoeringe der ingehandelde Slaven naar America; 't geen ook ingevolge gemelde Propositie der Zeeuwsche Gedeputeerden over de geheele Limiten van de Compagnie in America, doch met uitsluiting onder anderen van „ *Essequibo*, ingevolge „ *ge het Octrooi en de Conventien daar toe relatief*, door hunne Hoog Mog. is geagreëerd; zoo dat dit notabel en singulier argument wederom berust op de vooronderstelling, dat de Conventie van den jare 1670. met de nieuwe Compagnie geen overeenkomst zoude hebben, waar van het tegendeel is aangetoond.

„ Hunne Hoog Mog. gelieven nu uit het gene met alle onderdanige submissie ten dezen is geavanceerd, klaarlijk te ontdekken, dat de Zeeuwsche Hoofd-Participanten, bij derzelver ootmoedige Supplicatie en Requeste geenszins het Sijstema der Zaken hebben gebrouilleerd, met onwrikbaar vast te houden dat meergemelde Conventie tot de nieuwe Compagnie is overge-

geen,
1700. en
Hoog M
dat alle
en verder
situeerd,
sche Hoo
ten geno
deld; v
mogen
Heeren
ceren, e
kort bel
40,000
wezen
dering
Jehond
big gelp
niet te an
ter Verge
zaam prov
andere bet
daar toe
deductie
zer Kamer
ke de di
Memorie,
van 17
op dat Po
geve.
„ Wel
om de 1
van Zeel
Onderdan
gezerene
der een
nieren de
2 vraken

gegaan, en vervolgens bij de Octrooien van 30 November 1700. en 8 Augustus 1730. geconfirméerd, en zullen hunne Hoog Mog. dus ook op 't allerconvaincantste decouvreren, dat alle Argumenten en Positiven der Heeren Representanten en verdere Bewindhebberen, als geheel van alle grond gedeftitueerd, vervallen zijn; en overzulks vermenen de Zeeuwfche Hoofd-Participanten, dat die beide voorgestelde Pointen ten genoegen van hunne Hoog Mog. zullen wezen afgehandeld; verzoekende dus op het allerreverendst gelicentieerd te mogen zijn zich nopens andere Positiven van 't Bericht der Heeren Representanten en verdere Bewindhebberen te expliceren, en wel aangaande dat de last van deze Colonie in een kort bestek van tijd geaugmenteerd zoude zijn tot f. 34 à 40,000 Gl. 'sjaars: of hier onder niet al gecomputeerd mogt wezen immense sommen, op gerepeteerde ordres der Vergadering van X., federd weinige jaren aan den Bergwerker Hillebrand cum Sociis, tot het zoeken van Mineralen, ongelukkig gefpendeerd; of de oorzaken van dit jaarlijksch verlies niet te attribueren zoude zijn aan de discordantie van opinien ter Vergaderinge van X., voornamelijk over het niet genoegzaam providieren van 's Compagnies Plantagies met Slaven en andere benodigdheden; dan wel of de huidendaagsche directie daar toe mogt contribueren, moeten Hoofd-Participanten ter deductie en verantwoordinge van Heeren Bewindhebberen dezer Kamer overlaten; twijffelde geenszins of die Heeren, welke de directie in handen hebben, zullen bij die uitgebreide Memorie, van dewelke dezelve bij hare Misfive van 24 November 1750. mentie gelieven te maken, hunne Hoog Mog. op dat Point volkomen eclairsissement en genoegen weten te geven.

„ Veel min vermogen Hoofd-Participanten zich in te laten, om de remarques op de Vaderlijke directie der Heeren Staten van Zeeland gemaakt, te debatteren, 't geen geenszins aan Onderdanen zoude paffen, alzoo weinig dan dat het aan Ingezetenen, van al zulke Provintien, dewelke met Zeeland onder een en 't zelfde Verbond van Unie staan, zoude convenieren de Souveraine Resolutie van hunne Ed. Mog. opentlijk te wraken.

„ En dus sluiten dan ook de Hoofd-Participanten hier mede dit hun Contra-Bericht, in die eerbiedige hoop dat U Hoog Mog. wel verre van derzelver ootmoedig Request van de hand te wijzen, in tegendeel deze zaak conform het gedachte Request zullen termineren.

Waar mede enz.

Hoog Mogende Heeren, enz.

(Onder stond,)

De Hoofd-Participanten van de West-Indische Compagnie ter Kamer Zeeland.

(Was geteekend,)

Middelburg den 29

Maart 1751.

JOH. MATTH. DE CRANE.

JAN GUEPIN.

N. C. VAN HOORN.

IK. PARKER.

Het bovengemelde *Contra-Berigt*, ter vergadering hunner Hoog Mogende ingegeven zijnde, is, na voorgaane deliberatie, den 5 April, hetzelfde door de Heeren Gedeputeerden der Provintie van Holland en West-Friesland en van Zeeland overgenomen, om in de hunnen breeder gecommuniceerd te worden, aan de Representanten van zijne Doorlugtige Hoogheid en verdere Bewindhebberen van de Geoctrooieerde West-Indische Compagnie ter Kamer Amsteldam, om derzelver nadere Consideratien, zo zij 'er eenige mogten hebben, daarop aan Hun H. M. te laten toekomen. Gemelde Heeren Representanten bragten daarop, den 31 Augustus van het Jaar 1751, hunne nadere Consideratien in, met deeze bewoordingen:

„ HOOG MOGENDE HEEREN,

„ De Representanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter Præsidiële Kamer Amsteldam, ingevolge uwer Hoog Mogende altoos geëerde Resolutie van dato 5 April jongstleden, rijpelijk hebbende overwogen de Misfive, door de Hoofdparticipanten ter

Ka-

Kamer Zeeland. B. rijkende d. uw Hoog de gedachte Representanten vinden zic terende o de Misf zijn gew uit name op den 1 Hoog M ten ver zaamt. „ De zien dan Hoofdpart de Resolu van Thien van de Vat ter de ged uw Hoog in zich en ragemente ber 1685. 'brede is „ En hi mede voorj fteit, op 1 Representa ken, dat hunne ge tende, z eige vind doen met oischoon volgens de

Kamer Zeeland, den 29. Maart daar bevorens, bij forma van Contra-Bericht en tot soustien van hun ingeleverd Request, rakende de privaive Vaart op de Rivier van Essequibo, aan uw Hoog Mogende geschreven, en waar van de Copije nevens de gedagte uwer Hoog Mogende Resolutie in handen van de Representanten en gemelde verdere Bewindhebberen is gesteld, vinden zich verplicht nog eenige nadere Consideration, reflecterende op zoodanige Artikelen, dewelke bij de gementioneerde Misfivē door de Zeeuwfche Hoofdparticipanten *de novo* zijn geavanceerd, of tegens het Bericht en Advies, 't gene uit name van de Representanten en verdere Bewindhebberen, op den 19. Januarij dezēs jaars 1751. ter Vergadering van uw Hoog Mogende is overgeleverd, met eenige nieuwe argumenten verder zijn gepousfeerd, aan uw Hoog Mogende gehoorzaamst in te dienen.

„ De Representanten en gemelde verdere Bewindhebberen zien dan met genoegen, en accepteren ten voordeele, dat de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland als nu erkennen dat de Resolutie, op den 11. Augustus 1750. in de Vergadering van Thienen genomen, immers geen woordelijke openstellinge van de Vaart op de Rivier van Essequibo insluit, zoo als echter de gedagte Hoofdparticipanten in hun Request de zaak bij uw Hoog Mogende hadden voorgedragen, maar dat men daar in zich enkel heeft bediend van *simpele animatien en encouragementen*, terwijl reeds in de Resolutie van den 17. October 1685. de gedachte openstellinge met *ronde woorden* en in 't brede is geëxtendeerd.

„ En hier mede de præallabele aanmerkingen, bij het opgemelde vorige schrijven en bericht naar waarheit ter nedergefeld, op zich zelve voor gevindiceerd houdende, zullen de Representanten en verdere Bewindhebberen zich niet aantrekken, dat de gerepousfeerde beschuldiging toevlucht neemt tot hunne gewone middelen, en van den klaren letter te rug stuitende, zich poogt te salveren in verhole intentien van hunne eige vinding en verkiezing, maar verrouwende te mogen voldoen met de remarque, dat in de Conventie van den jare 1670 offchoon dezelve tot hier toe stand hadde gehouden, echter, volgens de termen van het tegenwoordig subsisterende Octrooi, geen

er mede
J Hoog
de hand
hie Re

iz.

Compa.

hunner
libera-
erden
zeeland
erd te
Hoog-
West-
er na-
aarop
repre-
1751,

re Ho
esside
not ge-
bber-
ter
Ka.

geen de minste schaduw van eenige toefluiting zoude worden gevonden, en dat over zulks het gansche Fundament van het nitgedagte Mysterium, het welke men in die gevreesde Conventie wil doen berusten, bestaat in een ijdel Niet, moeten zij Representanten en verdere Bewindhebbers daar alleenlijk bijvoegen, dat de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland zich te veel praesumeren wanneer zij denken, dat bij de Leden, die in de Vergadering van Thienen op den 11 Augustus 1750 tot de geaccuseerde Resolutie op een legitime wijze geconcludeerd hebben, scrupule zoude zijn geweest, om het gemeene belang der Compagnie tegens de strijdige Interessen van maar weinige openlijk te laten doorstaan, of dat dezelve, wanneer het besluit daar toe hadde gestrekt, door een gereuseerde Introductie, zoo men het noemt, zoude hebben willen bedekken de openstelling der Vaart op Rio Essequibo voor alle Ingezetenen van den Staat, welke openstelling terstond nader zal blijken, dat, niet zonder voorkennis, ook van de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland zelve, eenpaarig is geoordeeld ten nutte van de Compagnie te wezen.

„ Vervolgens overgaande tot het onderzoek der redenen die bij de meergemelde Hoofdparticipanten verder, en ter zake, naar hun Sijstema, worden aangevoerd, zoo zullen uw Hoog Mogende zich gunstig erinneren dat de Representanten en Bewindhebbers bij hunne meergemelde vorige Mislive zich hoofdzakelijk hebben gevestigd op twee gronden, te weten :

„ Eerst op den klaren letter van het Odrooi, door uw Hoog Mogende den 20. September 1674. aan de Generale Westindische Compagnie verleend.

„ En ten tweden op de *maximes* in de Compagnie zelve geobserveerd, en op de *Resolutie in de Vergadering van Thienen den 17. October 1685.* genomen.

„ Edoch, dewijl de Zeenwfsche Hoofdparticipanten eene andere order hebben verkoren, en hunne aanmerkingen tegens de laatstgemelde Resolutie in het front willen stellen, zullen de Representanten en verdere Bewindhebbers tot meerdere klaarheit dezelve op dien voet volgen.

„ In de eerste plaats ontmoeten dan de Representanten en
verz

verdere
„ Resolutie
„ men,
„ ting da
„ de Ver
„ van de
„ De
beantwo
lens van
land in
stad M
„ Wat
en spec
gaderin
noodige
dewelke
„ En,
alleenlijk
blijven,
Vergaderin
de Kamer
geenmoree
land in 2
van ten d
re Voorz
„ Het
len van d
tegens de
geuen,
„ Hoofdepit
is van tijd
„ Maar
roepen de
en vage
Credentia
de geme
cipanten
tegens de

verdere Bewindhebbers de Objectie, „ dat de meergedachte „ Resolutie van dato 17 October 1685, als illegitime geno- „ men, zoude zijn gebleven *buiten effect*, en dat de uitvoe- „ ring daar van als ook de aanstelling van een Commandeur bij „ de Vergadering van Thienen gedaan, door de waakzaamheit „ van de Regeringe van Middelburg zoude wezen gestuit.”

„ De Representanten en verdere Bewindhebbers zullen ter beantwoordinge van deze inwerpinge onderscheiden de gevoe- lens van de Compagnie, en speciaaljk mede van de Kamer Zee- land in dezelve, en het gefustineerde van den Magistraat der Stad Middelburg.

„ Wat betreft de gevoelens van de Compagnie in 't generaal en speciaaljk mede van de Kamer Zeeland in de algemeene Ver- gaderingen, zullen de Representanten tot vermijding van on- nodige langesse, zich eenvoudig refereren tot de Resolutien dewelke bij hun vorig schrijven zijn aangevoerd geworden.

„ En, houdende dezelve alhier voor gerepeteerd, thans alleenlijk nader bewijzen, dat, boven en behalven de klare blijken, dewelke nit de besluiten van de Compagnie in de Vergadering van Thienen, en de Propositie aldaar van wegens de Kamer Zeeland gedaan, bij de gedachte vorige Misfve genannoteerd zijn, ook de Hoofdparticipanten ter Kamer Zee- land in zich zelve niet anders dan overtuigd kunnen wezen, van ten dezen tegens hunne eigen gronden en daden van hun- ne Voorzaten aan te drijven.

„ Het is aan uw Hoog Mogende bekend dat de Credentia- len van de Gecommitteerde Bewindhebberen, dewelke van wegens de Kamer Zeeland ter Vergadering van Thienen com- pareren, niet gearresteerd worden dan met kennis van der Hoofdparticipanten Bewindhebber, die gehouden en verplicht is aan zijne Principalen rapport te doen.

„ Maar de Representanten en verdere Bewindhebbers be- roepen de gezegde Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland, en vragen met vertrouwen, of bij het zevende Artikel van het Credentiaal, gearresteerd voor de Bewindhebberen, die wegens de gemelde Kamer, en dies mede in den naam der Hoofdparti- cipanten zouden verschijnen in de Vergadering van Thienen tegens den 23. September 1685. tot Amsteldam beschreven, niet

niet met duidelijke woorden is gesteld, „ de Rivier van „ Essequibo in geen staat zijnde om voordeel te kunnen ge- „ ven, overmits d'Oriane Verwe op een slechte Markt is, „ en dat dezelve in meerdere Colonien word gewonnen, zoo „ *dient in deliberatie gelegd of niet convenieert die Rivier „ voor alle particulieren open te stellen te meer dewijl „ daar tot een Request van verscheide Planters word gepre- „ senteerd benevens die van Boumerona*, ingevolge van de- „ ze Commissie is bij order door die van Zeeland zelve gedaan de Propositie tot *openstelling* van de meergemelde Vaart.

„ En van het gebefoigneerde en gerefolveerde in de gemel- de Vergadering van Thienen door de voornoemde Gecommitteerde Bewindhebbers, op den 26. October 1685, te Middelburg in de bijzondere Vergadering van de Kamer Zeeland, wederom in tegenwoordigheid of ten minsten met kennis van Hoofdparticipanten Bewindhebber, rapport wezende gedaan, zijn dezelve voor hunne aangewende devoiren bedankt.

„ Dit alles tot meerder bevestiging der genome Resolutie geavanceerd zijnde, vragen de Reprezentanten en verdere Bewindhebbers nu wijders aan die van Zeeland of zelfs in de Vergadering van hune Kamer op den 26 November 1685 niet is besloten, „ *dewijl de Rivieren van Essequibo en Boume- „ rona bij de laatste Vergadering van Thienen voor alle en „ een ieder waren opgesteld*, en de vrijheit gegeven om al- „ daar zoodanige Plantagie te maken als dezelve zouden wel „ men goed te vinden, en dat verscheide vrije Luiden wel „ wilden overgaan, mits verzekerd zijnde van favorabele con- „ dition, *over het voorsz. subjeet* aan den Commandeur „ Beekman te schrijven en aan zijn Ed. te zenden de Condi- „ tien bij Commisfarissen van Nova Zeelandia ten jare 1664 „ gemaakt en laten drukken met recommandatie enz.

„ Indien de meergemelde Resolutie, en de daar bij gearresteerde openstelling, *buiten effect* was gebleven, van waar dan deze gevolgen? Ja de gedachten der Voorzaten verschil- den zoo wijd van de tegenwoordige begrippen der Kamere Zeeland, dat zelfs de Resolutie van Gecommitteerde Bewindhebbers uit de respectieve Kamer van de Generale Compagn., waar bij Jakob de Jong tot Commandeur op Boumerona was

aan-

aangehold
der gelp
op den 3
teit onder
van deze
zijn open
„ Dit
ne eige v
van ande
als reeds
paanten te
hebbers te
de, well
omkond
opengeli
„ Het
Middelbur
sustenen
hebbers te
melde hant
aantellinge
onder het
worden, te
die zaak te
„ Het
sie is gem
den, op de
„ Maar
len nogmaal
teren of het
met het Re
is voor de
verschijnen,
stelling van
einde eeni
porten zo
wonen dir
type een t

aangesteld, en van welke aanstelling terstond nader zal worden gesproken, in de bijzondere Vergadering tot Middelburg op den 3 Januarij 1686 is geaccuseerd van notoire informaliteit onder andere mede op fundament, *dat op de Propositie van deze Kamer de Rivieren van Boumerona en Essequebo zijn opengesfeld.*

„Dit zijn de eige woorden van de Kamer Zeeland in hunne eige vrije bijzondere Vergadering, daar gene overstemming van andere Kameren plaats konde hebben, maar in welke, als reeds gezegd is, een Bewindhebber van de Hoofdparticipanten fessie heeft. En de Reprezentanten en verdere Bewindhebbers laten dan over aan het oordeel van Uw Hoog Mogende, welke de beweegreden mogen zijn, waar door nog heden ontkend word de Rivieren van Boumerona en Essequebo ooit opengesfeld te wezen.

„Het is waar dat de Heeren Burgemeesteren der Stad Middelburg, omme nu bij ordre tot het Examen van derzelver sustenuen toe te treden, eenige dagen daarna bij de Bewindhebberen ter Kamere Zeeland hebben doen verzoeken de opgemelde hunne bijzondere Resolutie, voor zoo verre daar bij de aanstelling van den bovengenoemden Commandeur de Jong onder het bijgevoegde Protest echter was geaprobeerd geworden, te houden buiten Effect, immers tot tijd en wijlen die zaak nader zoude wezen getermineerd.

„Het is mede waar dat ter dier gelegenheit een Commissie is gemaakt omme de Rechten van de Walchersehe Steden, op de meergemelde Colonien te onderzoeken.

„Maar de Reprezentanten en verdere Bewindhebbers zullen nogmaals aan de decisie van uw Hoog Mog. compromitteren of het eene manier van handeling is, overeenkomende met het Respect en de Candeur, waar mede men verplicht is voor de Illustre Vergadering van uw Hoog Mogende te verschijnen, vrijmoedig te zeggen *dat de voorschreve aanstelling van een Commandeur zoude zijn gestuit*, ten dien einde eenige *afgebroken* Periodes uit Deliberatien en Rapporten zoodanig samen te voegen, dat dezelve een zin vertoonen direct strijdende aan de ware meening, en op deze wijze een fantome hebbende voortgebracht, vervolgens het finale

nale besluit, 't gene op *alle* de Deliberationen en Rapporten is gevallen, te *verzwijgen*.

„ Indien uw Hoog Mogende door derzelver hoogste Gezag zich gelieven te laten subministreren het Rapport, geïnserieerd in de Notulen van de Kamer Zeeland te Middelburg, onder den datum van 9 Januarij 1686, zullen uw Hoog Mogende, verre van eenig privatief Recht van de Provintie van Zeeland of van de Walcherfche Steden, 't gene ter dier tijd nog werkende zoude wezen, te ontdekken, in tegendeel duidelijk zien, dat volgens het gerapporteerd in den jare 1658 wel is aangesteld geweest eene Directie over het zoogenaamde Nova Zeelandia, en dat de Steden Middelburg, Vlisfingen en Vere als Stigters en Coloniers van de Kusten, aldaar beschreven en bepaald, zouden worden geconfidereerd, doch dat de voorschreven Steden de Jurisdiction van dien zoude bezitten bij forma van *Leen*, stellende succesfelijk daar toe een Persoon, waar op het Leen geconfedereerd zoude worden, met betaling van zekere *Heergewaden*.

„ Dat vervolgens de gemelde Steden in September van het gezegde jaar 1658, wel hebben begonnen hare gedagten te laten gaan om de voorschrevene Colonien Provinciaal te maken, maar niet dat zulks ooit is geëffectueerd.

„ Dat de Heeren van ter Vere reeds in het jaar 1660. in *Mora* zijn gebleven, om hunne *Quota* op te brengen, en dat de Notulen van de Directeurs geheelijk eindigen den 19 Novemb. 1663.

„ Dat voorts in den jare 1665 de Rivier van Essequibo door de Engelschen wezende veroverd, dezelve wederom onder het beleid van Matthijs Bergenaar, Commandeur van de Barbice, met eenig Volk uit het Guarnifoen aldaar geligt, en geconjugeerd wezende *met de Comp. Negers en andere Bedienden die in de Boschen waren gerectireerd*, uit de voorschreve Rivier zijn verjaagd, waar na de Militie van dezen Staat aldaar post heeft genomen.

„ Gaande eindelijk de Rapporteurs over tot de Conventie van den 11 April 1670, van welke bij de vorige Misfiv van de Representanten en verdere Bewindhebbers in 't breedde getraeteerd, en concluderende de gezegde Rapporteurs daar op

op niet
particul
cherfche
de Regt
pagine,
als onde
de Comp
fche Ste
gedachte
meergen
„ En
een amp
welke v
dat is
verdere
Hoog l
de Refol
zing van
op de R
is vervat,
windhebb
teijk te m
„ De in
„ ren Get
„ Amfteld
„ Ed. met
„ Kameren
„ voldoent
„ gaderinge
„ Refolntie
„ getaxam
„ veren vt
„ vier Est
„ provifom
„ op de
„ Jakob l
„ s Maan
„ Var Suib
M D C

op niet tegens de Westind. Compagnie, ten behoeve van de particuliere Ingezetenen van de Provincie Zeeland of de Walcherfche Steden, gelijk men het thans voorftelt, maar tegens de Regering van Middelburg en voor de Westindifche Compagnie, *dat de restitutie van de voorschreve Colonie niet als onder eene onereufe tijtel is overgegaan*, te weten aan de Compagnie, na dat de gedachte Colonie door de Walcherfche Steden was verlaten, ten einde door dit Argument de gedachte Zeeuwfche Steden te overtuigen dat dezelve op de meergemelde Colonie niet het minste Recht komen te hebben.

„ En omme uw Hoog Mogende niet te occuperen met een ampelder recit van 't gene 'in de nadere en op het gemelde rapport gevolgte Conferentie noopens dit poinct verder is voorgevallen, zoo folliciteren de Representanten en verdere Bewindhebberen de vrijheit omme alhier aan uw Hoog Mogende te mogen voor oogen stellen het Extract uit de Resolutie van de Westindifche Compagnie ter Vergadering van Thienen, in dato 5 April 1686, waar in het besluit op de Representatie van den Magistraat der Stad Middelburg is vervat, en met welke zij Representanten en verdere Bewindhebberen zich vleien de remarques op dit Artikel gerustelijk te mogen eindigen.

„ De inhoud van het zelve is dus luidende: „ De Heeren Gecommitteerde Bewindhebberen ter Presidiale Kamer „ Amsteldam, hebben ter Vergadering gerapporteerd, dat hun „ *Ed. met en benevens de Heeren Gecommitteerden van de „ Kameren in 't Noordaer Kwartier en Stad en Lande*, tot „ voldoeninge van de Resolutie Commisforiaal van deze Vergaderinge van den 4 Decèmbre, relatief tot eene vorige „ Resolutie van den 20 November, daar te voren hebben „ geëxamineerd het poinct rakende het populieren ende cultiveren van de Riviere Boumerona, gelegen omtrent de Rivier Esfequebo, op de Kuste van America, *dat hun Ed. „ provisionelijk goedgevonden hadden, tot een Commandeur „ op de voorschreve Riviere aante Stellen den Persoon van „ Jakob Pieters de Jong*, op een Tractement van f 50 : - „ 's Maands, ende een Enomument van 12 stuivers voor ieder „ Vat Suiker; dat hun Ed. denzelven mede gegeven hadden

XIV DEEL.

G g

een

„ een Provisionele Instructie, dewelke in deze Vergadering
 „ is voorgelezen geworden, mitsgaders *nog aan te stellen* en-
 „ de denzelven Commandeur mede te geven een Assistent, be-
 „ neffens eenige noodwendigheden die hij op zijn eerste aan-
 „ komste op de Riviere Boumerona zoude van noden hebben,
 „ rapporterende wijders de Heeren Gecommitteerden van de
 „ Kamer Zeeland, *dat de voorsz. Jakob Pieters de Jong door*
 „ *hun Ed. vervolgens met eenige Trains, Personen en Vi-*
 „ *vres was voorzien* geworden, *ende alzo deszelfs transport*
 „ *derwaart hadden gefaciliteerd*, maar dat, alvorens de Hee-
 „ ren van Middelburg en andere Steden, als Geïnteresseerden
 „ in de voorschreve Riviere ende voor deze ter Directie van
 „ dezelve hebbende gestaan, doenmaals genaamd Nova Zee-
 „ landia, zich deswegens hadden geopposeerd, *doch nader-*
 „ *hand verklaard*, *dezelve wel te willen laten ter Directie*
 „ *van de Geötrooieerde Westindische Compagnie*, zoo nog-
 „ thans dat dezelve verwagtede, dat de Directie, gelijk op
 „ Essequibo zoo ook op Boumerona, niet als Zeeuwsche In-
 „ geboornen zoude worden aanvertrouwd.

„ Hier zien uw Hoog Mogende tot hoe verre de geavan-
 ceerde waakzaamheit van de Regering der Stad Middelburg
 eenig effect heeft geproduceerd, en met wat grond men heeft
 mogen zeggen, dat de aanstelling van den Commandeur zoude
 wezen *gesluit*, zijnde integendeel in de Compagnie zelve en
 voor zoo veel de Domeestieke schikkinge aangaat, wel veelma-
 len reguard genomen op de recommendatien en voorstellingen
 van de Kamer Zeeland, doch tot heden toe nooit eenig Recht
 van de Walchersche Steden erkend, of het aanstellen van
 Zeeuwsche Ingeboornen voor regel aangenomen.

„ Niet meerder ouvert gaat de Critique, geformeerd tegens
 de Resolutie van de Vergadering van Thienen, in dato 31 Au-
 gustus 1694, ten de Commissie op de Kamer van het Noorder
 Kwartier, om de Gerequireerde Slaven naar Essequibo te doen
 brengen. Men capteert eerst de woorden van de Resolutie,
 waar bij gelast word, dat dit Schip zoude verzeilen tot voor
 Rio Essequibo, daar uit besluitende, dat het zelve zoude
 hebben moeten blijven buiten voor de Rivier, en niet zoude
 hebben mogen opvaren tot voor het Fort, en vervolgen stat-
 teert

teen met
 Essequibo
 Wat het
 de Comp
 se en be
 eigenlijk
 plooiend
 of Bezit
 En om
 Uw Ho
 lude bel
 ten is,
 räume
 na uitl
 gereed
 hem door
 „ Nu
 de Rivier
 absurditeit
 lise om te
 verbod on
 te naderen
 hebben da
 der Goede
 instructie
 te, nammeli
 bo gekome
 gelachne Se
 dat de rede
 dan, hier i
 voortij get
 ten volle l
 pasant en
 en waneet
 dan een g
 linden, 'ja
 september
 lide is, to

teert men zich in de aanmerking, dat dit Schip nooit aan Rio Essequibo is geweest of eenige Slaven aldaar heeft *afgezet*. Wat het eerste betreft, zoo blijkt alomme uit de Notulen bij de Compagnie, dat de benoeming van *Rio* niet altoos præcise en bepaaldelijk word gebruikt, met opzicht tot de Rivier eigentlijk genomen, maar dat dezelve te meermalen geëmplooeerd word met betrekkinge tot de geheele Volkplantinge of Bezittinge van den Staat, aan zoodanige Riviere gevestigd. En om zulks uit dit eige geval te demonstrenen, zoo zullen Uw Hoog Mogende uit den teneur van de gedagte Resolutie beschouwen hoe in dezelve vervolgens mede besloten is, den Schipper bij Instructie te gelasten zoo veel ruimte te maken, als gevoegelijk zoude kunnen doen omme, na uitlevering van de voorschreve zoo Slaven, *weder zoo vele gereediggende Retouren aan Rio Essequibo in te nemen als hem door den Commandeur ingegeven zoude worden.*

„ Nu gelieven uw Hoog Mogende zich de gelegenheit van de Riviere Essequibo te rappelleren, en terstond zal zich de absurditeit der gemaakte captie ontdekken, want indien de last om te verzeilen tot *voor Rio Essequibo* in zich sluit een verbod om de Rivier niet te mogen opzeilen of bij het Fort te naderen, zoude de Vergadering van Thienen geordonneerd hebben dat dit Schip in volle Zee zoude moeten losfen en weder Goederen inladen, 't welk een fustenuë is, geene verdere distructie meriterende. Van gelijke gratie is de tweede Retraite, namelijk, dat het Schip de Eva Maria nooit aan Essequibo gekomen zoude wezen, zullende uit het Journaal, op het gedachte Schip zelve gehouden, wederom *ad oculum* blijken, dat de reden, waarom dit Schip aan de ordres niet heeft voldaan, hier inne gerefideerd heeft, dat het zelve Essequibo was voorbij geraakt, gelijk dan nogmaals aan uw Hoog Mogende ten volle bewust is, dat langs de Kust van Zuid America de pasfaat en stromen strekken van het Oosten naar het Westen, en wanneer de Schepen beneden hunne destinatie vervallen, dat dan een gansche tour tot op de hoogte van de Bermudes Eilanden, 'ja somtijds en voornamelijk in de Maanden Augustus, September en October, wanneer de loop der stromen op zijn selste is, tot aan de Terranensche banken rond genomen moet

worden, om zoo wederom boven de gedestineerde plaatsen te komen.

„En dit zijn de redenen, Hoog Mogende Heeren, dat de Schipper van het gedachte Schip de Eva Maria, wiens lading (geheel in Negers bestaande) niet permitteerde zoodanigen tour te nemen, zich genoodzaakt heeft gevonden naar Curaçao te stevenen.

„Dat vervolgens de Equipagien, uit name van de Compagnie naar Essequibo gedaan, gemeenlijk door de Kamer Zeeland zijn bezorgd en gedirigeerd geworden, daar van is mede reeds bij de vorige Misfive van Representanten en verdere Bewindhebbers in 't breede getoond, geen andere oorzaak te zijn dan alleen dat, volgens de respectieve Departementen in de Compagnie, de bezorginge van Essequibo bij continuatie is gedemandeerd geworden aan de Kamer Zeeland, en daartegen de bezorging van Curaçao aan de Kamer Amsterdam, doch beide voor Rekening van de gemeene Compagnie, na bekome autorisatie van de Vergadering van Thienen, en zoodanig, dat de Equipagien in tourbeurten zijn toegerekend.

„Dit blijkt, buiten en behalven de bewijzen in de meergedachte vorige Misfive bijgebracht, zelfs uit de Exempelen van die Schepen, dewelke door de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland worden genoemd en bij de Extracten, uit de Resolutien der Vergadering van Thienen, ten dezen einde hier nevens gevoegd, als ten reguarde van het Schip de Brakhond, van het Schip Duinvliet en van het Schip de Jonge Daniel in den Jare 1730, en nog eens van het zelfde Schip in het jaar 1737.

„De Zeeuwsche Hoofd-Participanten protesteren nu nooit gedacht te hebben dat de Slaafs Equipagien op Essequibo aan hun niet zouden zijn berekend in Tourbeurten, maar te gelijk echter zich eigenende de Argumenten, dewelke aangevoerd zijn bij zeker Bericht, op commissie, zoo als de Hoofd-Participanten declareren, van den Magistraat der Stad Middelburg met den druk gemeen gemaakt. Voor zo verre dezelve Relatie hebben tot de positiven van hun Request zullen Uw Hoog Mogende bij het gedachte Bericht de gemelde erkentenis

nis Ope
hebber
„Ja
vember
Conclufi
Essequibo
gen van
Product
worden
deze N
Zeeland
van we
de Kar
van T
ren zij
„Ki
de geall
neer da
op dez
Novembe
zijn, nie
voorgaand
van Thie
deze Eqp
folutien
door het
konden v
folutie, v
dat bijzon
uit met g
te conver
voor uw
1717, de
het verde
beurte v
dezelve
de Agati
nie van

nis *Openlijk*, gelijk de Representanten en verdere Bewindhebberen zich expliceerden, vinden ter neder gesteld.

„Ja te onrecht word als nog uit de Resolutien van 15 November 1707 en 11 November 1717 geformeerd eene Generale Conclusie, dat een Schip, wegens de Kamer Zeeland naar Essequibo geequippéerd of gehuurd, alleen tot het derwaart brengen van benodigdheden, en het naar herwaart overbrengen van Producten, nooit voor eenige Tourbeurte gecomputeerd mag worden; nimmer is, ten minsten niet gedurende den tijd dat deze Nieuwe Compagnie bestaan heeft, van wegens de Kamer Zeeland eenige Equipagie naar Essequibo gedaan, maar altoos van wegens de Generale Compagnie, wel door bezorging van de Kamer Zeeland; doch op *authorisatie* van de Vergadering van Thienen en nooit zonder *toerekening*, op een Tourbeurt, ten zij om particuliere en preserende redenen.

„Klaarblijk wederom blijkt zoo het eene als het andere uit de geallegerde Resolutie van den 15 November 1707, wanneer daar nevens worden gezien de vorige Resolutien, waarop dezelve is gegrond, namelijk die van 20 April en van 17 November 1706, zullende uit die Collatie terstond openbaar zijn, niet alleen dat de gemelde uitrustinge is geschied op voorgaande uitdrukkelijke authorisatien van de Vergadering van Thienen, maar boven dien, dat het niet toerekenen van deze Equipagien in een Tourbeurt, bij de twee jongste Resolutien uit hoofde van de onzekere omstandigheden, en dat, door het manquieren der Brieven, geene positive ordes gesteld konden worden, met expresse alteratie van eerstgemelde Resolutie, waarbij het tegendeel was gestatueerd, specialijk in dat bijzondere geval, is goed gevonden, zoodanig dat hier uit met geenén schijn van grond eenige algemeene Regel is te ontwerpen, en met nog veel minder gratie provoceert men voor uw Hoog Mogende tot de Resolutie van 11 November 1717, dewijl daarin direct het tegendeel word gelezen, en in het verdeelen van de vier gearresteerde Equipagien de Tourbeurte van de Kamer Zeeland *voorbij gegaan*, om reden dat dezelve al voor eenigen tijd was *voldaan met het Jagtschip de Agatha*, geequippéerd op den Slaven handel voor de *Colonie van Essequibo*.

„ De Representanten en verdere Bewindhebberen zijn dan, of schoon hunne deference voor Deelgenoten in de Compagnie hen van alle sterke uitdrukkingen heeft wederhouden, wel gegrond geweest zich te beklagen dat ongefundeerde argumenten en ongeverifieerde positieven door de Zeeuwfche Hoofdparticipanten bij Uw Hoog Mogenden zijn voortgebracht.

„ En deze ongefundeertheit zal nog nader confteren, wanneer de Representanten en verdere Bewindhebberen nu bij orderen mogen voornemen de Vindicatie van hun gezegde nopens het vervallen van de Conventie, op den 11 April 1670. tusschen de Heeren Gecommitteerde Raden van de Provintie Zeeland en Bewindhebberen van de Westindifche Compagnie ter Kamer aldaar, gefloten, en waar over de Zeeuwfche Hoofdparticipanten zich in 't vervolg elageren.

„ Het point, waar naar de decifie van dit Artikul zich moet fchikken, bestaat niet daar inne, of de Edele Mogende Heeren Staaten van Zeeland hun Consent tot de prolongatie van het Oëtrooi voor de Oude Westindifche Compagnie, zoo als in het Jaar 1670 wierd verzocht, aan het opvolgen van de gedachte Conventie hebben gelieven te accroïcheren, maar in *Confesfo* wezende, dat zoodanig prolongatie van het Oëtrooi voor de Oude Compagnie tot den jare 1700, als ter dier tijd verzocht werd, niet is verleend, dat in tegendeel de gemelde oude Compagnie geheelijk is vernietigd, dat een gansch nieuwe Westindifche Compagnie, op een gansch ander verzoek als het voorgedachte van de prolongatie, is opgeregt, en wel zoodanig, dat de nieuwe Compagnie met *Id*e oude geene de minste gemeenschap zoude hebben, is de vraag of bij *deze nieuwe Compagnie eenig privatief Regt voor de Ingezeten*en, *van de Provintie Zeeland, met betrekking tot de Colonien van Essequibo en Boumerona*, is bedongen? Het Contrarie van dien is insgelijks door de Representanten en verdere Bewindhebberen bij hun vorig fchrijven zoo klaar gedemonstreerd, dat dezelve zich daartoe wederom met fiducie zullen refereren.

„ En het geeft aan de Representanten en verdere Bewindhebberen nogmaals een bijzondere en uitnemende Satisfactie dat de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland, emplooi hebben.

bende n
meen
de Heer
deswegen
den 2 A
lijks wort
het verz
feneerd.

„ He
le Ond
verein t
dewelke
Staten v
verboel

fiance
teende

Oëtrooi
hun voo

ge dragen
ventie w

ventie ze
nie of bij

de Aggre
Conventi

halven,
Concurre

ke woord
Generale

ben aan de
aan de G

het bijpon
„ Hiet

kunnen z
het nieu

dezer La
van de

tie, Tra
want gel

bende mogen maken van de Zeeuwfche Staats Resolutien , moeten confesferen dat in de Deliberatien bij de Ed. Mog. de Heeren Staten van Zeeland , over dit nieuwe Verzoek en deswegens gedane Propositien , sedert den 12 April 1674 tot den 2 Augustus van het zelfde jaar gehouden , niets diergelijks word gevonden , maar dat Hooggemelde Heeren Staten in het verzochte nieuwe Oëtrooi *zuiver en gaaf* hebben geconsenteerd.

„ Het is ook te kort gedaan aan de **Eerbied** , waarmede alle Onderdanen verplicht zijn de Dispositien van hunnen Souverein te beschouwen , en aan de prudentie en voorzieninge , dewelke in de Resolutien van de Edele Mogende Heeren Staten van Zeeland bijzonderlijk worden gevenereerd , zich te verbeelden dat altoos hooggedachte Heeren Staten , uit confidence op de meermalen gemelde Conventie en daar op verleende Aggreatie en Approbatie , hunne toestemming tot het Oëtrooi voor de nieuwe Compagnie , zonder Repetitie van hun voorgaande Accroichement , eenvoudig zouden hebben gedragen ; want de Societeit , met wien originelijk de Conventie was gesloten , te niet gaande , en daar door de Conventie zelve wezende gecorrueerd , zoude zoodanige Restrictie , of bijgevoegde Conditie , dewelke zich alleen hechte aan de Aggreatie en Approbatie van de *ipso Facto* gecorrueerde Conventie , in het Absurde hebben uitgelopen ; buiten en behalven , dat zelfs de Heeren Staten van Zeeland , door hunne Concurrentie in het nieuwe Oëtrooi , Essequibo met duidelijke woorden medestellen onder de gemeene Bezittinge van de Generale Compagnie , en over zulks niet kunnen gedacht hebben aan de Approbatie eener Conventie , waarbij het zelve niet aan de Generale Compagnie , maar aan de Kamer Zeeland in het bijzonder , zoude zijn overgegeven .

„ Hier tegens zal van weinige Efficacie of Consideratie kunnen zijn , dat Uw Hoog Mogende bij de premissen van het nieuwe Oëtrooi uitdrukkelijk begeren dat de Ingezetenen dezer Landen , en specialijk de Participanten en Depositanten van de voorgaande Compagnie , bij hun voorgaande Navigatie , Trafiek en Handteringe zouden worden geconserveerd , want gelijk Uw Hoog Mogende aldaar niet spreken in eenige

dere relatie, als met opzichte tot de Ingezetenen van de Vereenigde Provinciën in 't algemeen, en ten aanzien van een *Generale Westindische Compagnie onder de voorsz. Ingezetenen* ook bevorens opgeregt, zoo bepalen Uw Hoog Mogende vervolgens bij hunne Dispositie, op wat wijze die Trafiek en Navigatie, ook bijzonderlijk met betrekkinge tot de plaatsen van Essequibo, en Boumerona, zoude worden gedreven, te weten door *niemant van de Ingeboornen of Ingezetenen dezer Landen, anders dan alleen uit den naam van deze Vereeni de Compagnie* en mits dien niet privaatief door de Ingezetenen van de Provincie Zeeland, of schoon dezelve gemuniceerd zijn met een Goud- en Zout-brief, bij de Kamer Zeeland afgegeven, het welk eene uitvinding is van deze latere dagen, en waar van in het Octrooi geen schijn of schaduwe word gevonden.

„ Nog minder grond heeft het, dat Uw Hoog Mogende zouden hebben verklaard dat de voorsz. Ingezetenen mede zouden blijven geconserveerd bij hunne Tractaten, Alliantien en Verbonden, in dien zin namentlijk, dat de Zeeuwsche Ingezetenen tot het gestipuleerde in de meergemelde bijzondere Conventie als nog privaatiefelijk zouden wezen bevoegd.

„ En hier word geweld gedaan zelfs aan de duidelijke woorden, dewijl Uw Hoog Mogende zich expresfelijk verklaren te spreken *van de Tractaten, Alliantien, Verbonden &c. met andere Prinsfen, Republiken en Volkeren eertijds gemaakt.*

„ Gelijk dan ook bij het laatste Artikel van het voorsz. Octrooi Uw Hoog Mogende mede duidelijk handelen van zoodanige Privilegien, Vrijheden, Exemtien, mitsgaders Resolutien en andere Dispositien, als *bij* Uw Hoog Mogende van tijd tot tijd *aan de voor dezen gewezen Compagnie in haar faueur* zijn vergund, en niet van eene bijzondere Conventie, door de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland, met een Lid van die gewezen Compagnie gemaakt, of van eenige Conditien daar bij *ten lasten* van de Compagnie bedongen.

„ Zelfs word bij de nu veelmalen gemelde Conventie, zoo als reeds in den beginne dezer Misfivē is aangemerkt, geene de minste exclusie van de andere Ingezetenen dezer Landen met Distinctie en Oppositie tegens de particuliere Ingezetenen

- van

van de Pr
belang;
„ een ier
„ als me
„ bewoon
„ hunne
„ en hun
„ len, u
„ cogit
„ dat d
„ noemd
„ gelloer
„ Der
sproken
andere
als den
mer reeds
„ Maar
nu zoo
Zeeuwsche
fie en Vrij
zonder dat
om andere
volgen de
gemelde v
deerd gewo
baatheit ge
van het Oe
Provincien v
hivie, ten
en de vrij
jaar 1685
ganien eeni
zetenen der
zoude men
dezelve is
londe hebt
„ zij julo

van de Provincie Zeeland gevonden, maar enkel het eenvoudig beding: „De Colonie van Essequibo zal voortaan bij alle en „een ieder van de Ingezetenen van Zeeland mogen bevaren, „als mede door het opregten van Plantagien gecultiveerd en „bewoond worden, en zullen over zulks de vrijheid hebben „hunne Koopmanschappen met eige Schepen daar te brengen „en hunne Retouren wederom daar en tegens van daar te ha- „len, mits aan de Compagnie betalende de gewoonlijke Re- „cognitie, over de grootte van hare Schepen, uitgenomen „dat de Handel van Oriane Verwe alleen bij die van de voor- „noemde Kamer gedreven, en dien volgende voor alle andere „gesloten gehouden zal worden, op poene van Confiscatie”.

„Deze laatste periode, waar in alleen van uitsluiting ge- „sproken word, toont aan dat zelfs de Kamer Zeeland geene andere privative Gerechtigheden zoude hebben gereserveerd, als den handel van de Oriane Verwe, die de gemelde Ka- mer reeds in het jaar 1685 verklaarde gansch verloren te zijn.

„Maar het eerste gedeelte, vervattende de gefustineerde en nu zoo dikwijls gedachte voorrechten van de particuliere Zeeuwsche Ingezetenen, bestaat geheelijk in een blote Conces- sie en Vrijheit om de Colonie Essequibo te mogen bevaren, zonder dat aan dezelve eenige bevoegdheit gedeferceerd is, om andere te mogen weren of uitsluiten, en welke dan de ge- volgen dezer Vrijheit geweest zouden zijn, wanneer de meer- gemelde verzochte prolongatie van het Octrooi was geaccor- deerd geworden, daar door deze Conventie tot hare bestaan- baarheit geraakt, en wanneer te gelijk de generale Prohibitie van het Octrooi ten opzichte van de Ingezetenen der andere Provincien was gebleven in volkomen Effect, de gedachte pro- hibitie, ten opzichte specialijk van Essequibo zijnde verlaten en de vrijheit omme aldaar te mogen navigeren, sedert het jaar 1685 mede eenvoudiglijk en zonder de Zeeuwsche Nav- ganten eenigzins te verhinderen of te bepalen, voor de Inge- zetenen der Vereenigde Provincien algemeen wezende gemaakt, zoude men, of schoon de meergedagte overeenkomst, zoo als dezelve is liggende, nog tegenwoordig eenige bestaanbaarheid konde hebben, egter aan die van Zeeland billijk mogen vragen, of zij jaloersch zijn dat andere mede Bondgenooten met hun

egalijk bedeed worden? Zonder dat ook hier in eenige verandering kan geven dat Essequibo en Boumerona te gelijk met de Curaçaosche Eilanden zijn gesteld onder de zoogenaamde eerste Classis van des Compagnies Bezittingen, waar op de Navigatie voor alle particulieren origineeljk was gestoten, en dat ten opzichte van Essequibo en Boumerona bij uw Hoog Mogende niet is verleend diergelijke vrijheid als ten reguarde van Curaçao bij uwer Hoog Mogende Resolutie is toegestaan, want zoo op dezen grond gebouwd zoude moeten worden, hebben die van Zeeland even weinig als de Ingezetenen van eenige andere Provincie de bevoegdheid, om hunne Trafiek en Navigatie op Essequibo te mogen drijven, en de wan gunst om de mede Bondgenoten niet te zien in gelijke jousifance zoude zich zelve van alle bezit priveren.

„ Doch anders zijn de gevoelens van uw Hoog Mogende, die wel ten beste van de Compagnie de onderscheidinge der Limiten, in het Oefrooi nader omfchreven, hebben willen vast stellen, ook dezelve in 't vervolg tot meerder liberteit van de particulieren hebben gelieven te veranderen, maar die nooit aan de Compagnie hebben willen beletten, dat dezelve, hare Intresfen vindende in het bevorderen der algemeene belangen van de aan haar verleende vrijheid, met opzicht tot de Colonie van Essequibo en Boumerona, dewijl zulks werd geoordeeld ten nutte van de Compagnie zelve te zijn, aan de particulieren kwamen mede te deelen. En het gene thans alle bedenkingen op dit point had behooren te couperen, volgens de tegenwoordige Constitutie der zaken van de Compagnie en naar het jongst vernieuwde Oefrooi en het daar bij gevoegde, mitsgaders het in den jare 1734. nader gesuccedeerde Reglement, worden zoo min in America als in Africa, eenige Plaatsen voor gestoten gehouden, en alle particuliere Naviganten mogen onder de gestelde Recognitien vrij trafiqueren niet alleen op Curaçao, maar ook op alle verdere Plaatsen in America, en speciaaljk mede op Suriname, de Berbices en Essequibo, uitgezonderd alleen dat, volgens het hier na breder te melden 19. Artikel van het even gedachte Reglement op de vrije Vaart, bepaaldeljk *de invoer van Slaven* in de gezegde Colonien van Suriname, de Berbices en Essequibo aan de Westind. Comp.

was

was gerek
kel, doch
cheend is,
„Einde
fouften,
zich nog
ment noo
stear der
tioneerde
het Oefr
te applic
Compagn
als of de
gehouden
ten zou
voor he
roerd, g
zoo tijd
gens de
word in
Recht tot
indische C
van de Be
Artikel va
woord is
1670 te o
het is na
geheel omk
Conventien
dan nog ni
had hebben
trooi, ald
nerale We
maar het
ditien, o
Suriname
ten van d
september

was gereserveerd, en welke uitzondering op een bepaald Artikel, doch waar van mede reeds federd geruimen tijd gela- cheerd is, de verdere algemene Vrijheid bevestigt.

„Eindelijk hebben de Zeeuwfche Hoofd-Participanten tot foustien, was het doenlijk, van de zoo geliefde Conventie zich nog willen beroepen tot het nu reeds aangeroerde Regle- ment noopens de vrije Vaart op de Kust van Africa, gearre- steerd den 8ften Augustus 1730. en wat meer, bij het gemen- tioneerde 19 Artikel van dit Reglement, gesproken word van *het Oëtrooi en de Conventie daar toe Relatief*, zulks tragten te appliceren op het Oëtrooi van de generale Westindische Compagnie en op de Conventie van den 11 April 1670, even als of de zelve nog bij dit Reglement voor subfisterende was gehouden; maar gelijk het op zich zelve kwalijk te compare- ren zoude wezen, dat een Conventie, gemaakt vier jaren voor het Oëtrooi, en in het Oëtrooi niet gemeld noch ge- roerd, gezegd zoude worden Relatief tot het Oëtrooi te zijn. zoo strijd deze vinding direct en tegens het Oëtrooi, en te- gens de Letter van de Conventie zelve; geen enkel woord word in het gansche Oëtrooi gesproken van eenige Privatief Recht tot het inbrengen van Slaven door de generale West- indische Compagnie in de Colonie van Suriname, of in die van de Berbices, van welke Recht echter in het gemelde 19 Artikel van het voorsz. Reglement word gehandeld; geen woord is daar van in de gedachte Conventie van 11 April 1670 te ontdekken, maar direct en letterlijk het tegendeel; en het is naauwlijks te begrijpen, dat men tegenwoordig zoo geheel onkundig zoude wezen van welk Oëtrooi en van welke Conventien in het opgemelde Reglement gesproken word, daar nog niet alle, dewelke de directie omtrent het zelve ge- had hebben, dezer wereld zijn overleden. Te weten het Oc- trooi, aldaar gementioneerd, is met het Oëtrooi van de Ge- nerale Westindische Compagnie in den jare 1674. verleend; maar het nadere bijzondere Oëtrooi of de fundamentele Con- ditiën, onder dewelke uw Hoog Mogende de Colonie van Suriname hebben doen vallen in handen van de Bewindhebbe- ren van de gemelde Westindische Compagnie, gegeven den 23 September 1682. bij het 5, 6, 7 en 8 Artikel van dit Oëtrooi

word

word van den inbreng der Slaven in de voorschreve Colonie, en het Recht, dat de Westindische Compagnie daartoe met uitsluiting van alle anderen is hebbende, in het breede gesproken.

„ Na dit Ofsrooi is gevolgd de *Conventie* of *Conditien* onder dewelke de Westindische Compagnie, de Stad Amsteldam en den Heer van Sommelsdijck in den Eigendom van de gedachte Colonie mede heeft aangenomen, gesloten den 21 Meij 1683; en bij het 7 en 8 Artikel van deze *Conventie* worden nadere schikkingen noopens den privativen invoer van Slaven in de gezegde Colonie gemaakt; vervolgens is, ten overstaan van de Heeren Gecommitteerden van de Ed. Groot Mogende Heeren Staten van Holland en Westvriesland, tuschen Bewindhebberen van de Westindische Compagnie en de Geinteresseerden in de Navigatie en Negotie op de Colonie Suriname, over het zelve subjeet nog nader geconvenieerd, en die *Conventie* ook bij uw Hoog Mogende op den 30 Augustus 1713. geapprobeerd. Zoo als mede ten reguarde van de Colonie de Berbices op Authoriteit van uw Hoog Mogende diergelijke *Conventie* is aangegaan, te vinden in de Notulen van uw Hoog Mogende Vergadering onder den datum van 10 September 1714, en deze *Conventien*, alzo *in plurali Numero* genomen, zijn het waarop bij het meergedachte Reglement geoogd word, en niet op een singuliere *Conventie*, zoo als echter de Hoofdparticipanten wel de Vrijheid hebben willen nemen, om het woord zelf met een bijgestelde NB. te transformeren. Ondertuschen verzoeken de Representanten en verdere Bewindhebberen, alvorens van dit point af te scheiden, nog het faveur te mogen genieten, om, tot volkomene distructien van de Sustenue der Zeeuwfche Hoofdparticipanten, het gementioneerde 19 Artikel van dit zelfde Reglement, doch geplaatst in een ander daglicht, aan de overwegingen van uw Hoog Mogende te recommanderen.

„ Het moet buiten kijf zijn, dat, wanneer in dit 19 Artikel gesproken word van de Westindische Compagnie, daar door verstaan word de Generale Compagnie, en niet de Kamer Zeeland in 't bijzonder; maar van deze generale Compagnie verklaren uw Hoog Mogende uitdrukkelijk, dat dezelve

al-

alleen ge
van Slave
mede in d

„ Ziet
het emine
magt van
onder het
ren dat d
niet geg
Navigati
jore is be

„ Veru
Resolutie
tende,
gezette
ten over
bijzonder

Dewijl vo
indien des
de Kamer

verdere Of
hebben de
een transp
gronden e
Essequibo

antwoord,
ven, beroe
Resolutien

ceamber 171

nige jaren
en verlate
daan, ten

een ames

deze envel

jaar 1719,

kingen, te

waar van n

beantweten ei

alleen gequalificeerd zal blijven met den privativen invoer van Slaven *zoo als tot nog toe is geweest*, en zulks speciaal mede in de Colonie Essequibo.

„Ziet daar, Hoog Mogende Heeren, een Verklaring door het eminente Gezag van uw Hoog Mogende genomen uit de magt van de contradictie, en niet te min onderstaat men, onder het oog van uw Hoog Mogende opentlijk te defenderen dat de generale Compagnie tot den handel aan Essequibo *niet gequalificeerd geweest is*, maar dat dit gedeelte van de Navigatie aan de Kamer Zeeland in 't particulier en *proprio jure* is behoorende.

„Vertrouwende dan hier mede de gronden, waar op de Resolutie van den 11 Augustus 1750 voornamentlijk is berustende, van de gemaakte tegenwerpinge genoegzaam te hebben gezuiverd, gaan de Represenianten en verdere Bewindhebberen over tot de Justificatie van de andere Argumenten, bij hen bijzonderlijk uit den stand der zaken op Essequibo genomen. Dewijl volgens de Conventie van den 11 Augustus 1670. (en indien dezelve bij de nieuwe Compagnie stand had gehouden) de Kamer Zeeland in Essequibo zoodanigen Commandeur en verdere Officieren moest stellen als dezelve zoude goedvinden, hebben de Represenianten en verdere Bewindhebberen niet in een transport van ongefundeerden ijver, maar op wel berade gronden en zekerheid, gevraagd, wie den Commandeur op Essequibo stelt? Verwagende daarop een cordaat en rond antwoord, maar in plaats van eenig positief antwoord te geven, beroepen zich de Zeeuwsche Hoofdparticipanten op de Resolutie der Vergadering van Thienen van den 6 en 12 December 1719. egter daar bij voegende, dat sedert eenige weinige jaren approbatie van de aanstelling zoude zijn verzocht en verdere uitstappen, zoo men het gelieft te noemen, gedaan, ten einde alzoo de waarheid, was het doenlijk, onder een amas van onbepaalde verwijtingen te verbergen. Om dan deze envelopes weg te nemen, zoo word erkend dat, in het jaar 1719. door de Kamer Zeeland zijn gemaakt eenige schikkingen, ten opzichte van de Commandeurs alhier genoemd en waar van nader zal worden gesproken, maar 't gene de Represenianten en verdere Bewindhebberen reeds bij hun vorige Mis-

five

Colonie,
e mer uit-
reede ge-

ditien on-
omsteldam
an de ge-
n 21 Meij
ie worden
an Slaven
overstaan
Mogende
chen Be-
de Geinte-
rie Surina-
d, en die
Augustus
de Co.
Mogende
Norulen
van 10
ali Nu.
Regle-
ventie,
hebben
NB. te
manten
af te
volko-
stpartici-
stde Re-
de over-

19 Am-
nie, en
t de Ka-
Compa-
dezelve
al-

sive genoodzaakt wierden aan te merken, in het voordragen der zaken, renverseert men continueel het Sijstema; te weten, niet de Kamer Zeeland, niet eenige andere Kameren in 't bijzonder, maar de gemeene Compagnie of wel de Vergadering van Thienen en de Gecommitteerde Leden in deszelfs name, hebben altoos, federd de erectie van de nieuwe Compagnie, over de aanstelling van den Commandeur gedisponeerd, zoo als de Representanten en verdere Bewindhebberen, nu bij ordre en uit de succesfieve aanstellingen zullen bevoegen. Wanneer het Opperhoofd Hendrik Bol was overleden, en in deszelfs plaats bij provisie aangesteld den Persoon van Hendrik Hars, heeft de Vergadering van Thienen bij Resolutie in dato 4 Julij 1676 verklaard, zich de gemelde provisionele aanstelling, alzoovoor eerst wel te laten gevallen, doch is bij nadere Resolutie in dato 25 Julij 1678 mede door de Vergadering van Thienen besloten, 't doenmaals tegenwoordig Opperhoofd van Essequibo niet verder in die functie te continueren, en voorts *met eenpaarigheid van Stemmen*, daar toe aangesteld den Persoon van Mr. Abraham Beekman.

„Op den bovengemelden voet is door de Gecommitteerden uit de Præsidiële Kamer Amsteldam, benevens de Gecommitteerden uit de Kameren in 't Noorder Kwartier en Stad en Lande, doch insgelijks niet anders dan in den naam van de Generale Compagnie, tot Commandeur op de Rivier Boumerona, provisioneel aangesteld de Persoon van Jakob Pieters de Jong, als blijkt uit de Resolutie van de Vergadering van Thienen in dato 5 April 1686, reeds hier voren geïnferreerd; en verre dat de Kamer Zeeland zich daar over zoude hebben bezwaard, zoo declareren de Gecommitteerde Bewindhebberen van de gemelde Kamer, dat de voornoemde Jakob Pieters de Jong, door hun met eenige Trains en Vivres was voorzien geworden, en alzoovoor deszelfs transport gefaciliteerd.

„Vervolgens is, op den 30 October 1690, wederom in de Vergadering van Thienen, te Middelburg bij een gekomen, en de Kamer Zeeland presiderende, geresolveerd, den opgemelden Commandeur Abraham Beekman te licentieren, en den zelve voor zijne gedane diensten te bedanken, en is bij ordre in dezelve Vergadering van Thienen op den 2

No-

Novembe
Perfoon v
genoemde
worden,
in de Co
vertoekt
die qualite
Thienen
mede do
aangestel
over een
Vergaderi
mandeur
solveert
4 Octo
den mee
der compl
„Het
genomen,
op Esseq
mer deze
„En v
is het de
ber 1719
Thienen
geweest d
kwade co
te moeten
gemelde di
beent, ma
fens zijn
mende, d
of aan d
Advies e
derzelver
hebben;
nuegemen
in No

November 1690, tot Commandeur aldaar weder aangesteld den Perfoon van Samuel Berkman. Gelijk dan, wanneer de laatstgenoemde Samuel Beekman eenige tijd daar na was aflijvig geworden, en in deszelfs plaatse tot provisonelen Commandeur in de Colonie benoemd Pieter van der Heiden Reesfen, het verzoek door dezen van der Heiden Reesfen gedaan, om in die qualiteit geconfirméerd te worden, bij de Vergadering van Thienen niet alleen eerst is gehouden in advies, maar dezelve mede door de genoemde Vergadering eerst provisonelijk zijnde aangesteld, is de Præsidiële Kamer Amsteldam verzocht, hier over een point van deliberatie in de beschrijving van de eerste Vergadering van Thienen te maken, om over het voorz. Commandeurschap van Essequibo positive gedisponeerd en geresolveerd te worden. En zulks wezende geschied is, op den 4 October 1710, bij de Vergadering van Thienen besloten, den meergenoemden Pieter van der Heiden Reesfen absolut in dat emplooi te continueren.

„Het is dan geene methode, federd weinige jaren in acht genomen, dat de Vergadering van Thienen den Commandeur op Essequibo aanstelt, maar het zijn de maximes, te gelijk met deze tegenwoordige Compagnie zelve geëstabilleerd.

„En wat nu aangaat de gevallen van het jaar 1719, zoo is het de waarheit dat de Kamer Zeeland op den 6 Decem. ber 1719, door hare Gecommitteerden in de Vergadering van Thienen heeft doen communiceren dat zij genoodzaakt waren geweest den Commandeur van der Heiden Reesfen, om zijne kwade conduites en gedrag uit den dienst van de Compagnie te moeten dimitteren; doch het is te gelijk waar, dat de gemelde dimissie na voorgaande deliberationen wel is geapprobeerd, maar dat Bewindhebberen van de gezegde Kamer tefens zijn verzocht, dat, diergelijke gevallen weder voorkomende, daar af als dan of aan de Vergadering van Thienen of aan de Respective Kameren, bij inschrijvinge, alvorens Advies en Communicatie mogt worden gegeven, ten einde derzelver concurrentie en goedkeuring daar omtrent te kunnen hebben; blijkende bij het Extract uit de Notulen van de meergemelde Vergadering. Voorts is het mede de waarheit, dat in Notulen van dezelve Vergadering onder den datum van

12 December 1719 word gelezen, dat door de Heeren Be-
windhebbers van de Kamer Zeeland tot Commandeur in de Co-
lonie van Essequibo, in plaate van den evengenoemden Pie-
ter van der Heiden Reesfen, is aangesteld de Persoon van
Lourens de Heere, maar dezelve Notul door de Zeeuwfche
Hoofdparticipanten, nevens hunne Rescriptie geannexeerd,
doet wederom zien, hoe immediatelijk op deze zoogenaamde
aanstelling volgt, „ zoo is na deliberatie goed gevonden
„ en verstaan, de voorschreve gedane aanstelling te appro-
„ beren, en den gemelden Lourens de Heere mitsdien als
„ Commandeur op Essequibo te confirmeren, zullende de ge-
„ wone Commissie voor denzelven aan de Heeren Gecommit-
„ teerden van de Kamer Zeeland worden mede gegeven

„ En wanneer dan uit dit geval eenige regel opgemaakt zou-
de kunnen worden, zoude ten minsten dit buiten tegenspraak
behooren te zijn, dat de Approbatie niet selders eenige weini-
ge jaren aan de Kamer Zeeland is opgedrongen, maar dat de-
zelfde direct in het eenige voorbeeld, waar uit de Zeeuwfche
Hoofdparticipanten het Recht tot benoeming van den Comman-
deur voor hunne Kamer willen vindiceren, te zien is en ge-
vonden word, ja verre dat dit geval eenig sousten aan de be-
grippen der Zeeuwfche Hoofdparticipanten zoude kunnen toe-
brengen, worden dezelve ook daar in direct gerenverseerd.
Want subfisteerde de Conventie van 11 Augustus 1670, zoo
moest de Kamer Zeeland uit haar eigen Chef een Comman-
deur verkiezen, en aan den zelve geven zijne Commissie;
maar de Vergadering van Thienen dezen Commandeur confir-
merende, niet, als uit eene Condescendence van de Kamer
Zeeland, maar *jure* en *authoritate*, en gevende aan denzelven
de Commissie uit kracht van welke hij alleenlijk fungeert, zoo
subfisteert de gedagte Conventie niet.

„ Edoch, gelijk de voorgegane en hier boven gerecenfeerde
aanstelling der Commandeurs klaarlijk doen zien, dat bij de
Kamer Zeeland in dit singulier geval op een singuliere wijze is
gehandeld, en dat alleen de Condescendence der andere Kameren
heeft willen voor bij zien de usurpatie van termen en bewoor-
dingen niet genoeg naar het wezen der zaken geappropriëerd,
zoo zullen de opgevolgde gevallen nog klaarder aantoonen,
dat

dat in
tegene
gering
de op
fnoeven
het elfd
„ door
„ re,
„ re l
„ auto
„ helpe
den at
deloung
is bij
den en
en den
wenden
brengen
wier gel
Command
len bij h
tot de nu
op gevolg
het gehe
waar ove
zich in al
vinneren
kunnen bli
en door wi
de, zal mo
ken, zijne
wederom
meren zij
den te vol
de voorn
worden g
n elgere
april 1743
XIV. D:

dat in het meergemelde antwoord, dat beminnelijke Character, 't gene de Hoofdparticipanten zich mogen eigenen, voor een gering of imaginair interest heeft moeten succumben; want de opgemelde Commandeur Lourens de Heere wezende verstorven, is door de *Kamer Zeeland* zelve in het jaar 1729, het elfde point van beschrijving ingericht in dezer voegen, „ door het overlijden van den Commandeur Lourens de Heere, deszelfs plaats zijnde vacant, zoo worden de *Respectieve Kameren* verzocht, de Heeren hare Gedeputeerden te autoriseren, om die plaats met een bekwaam Persoon te helpen vervullen.” Vervolgens het gemelde elfde point op den 21 October 1729, in de Vergadering van Thienen te Middelburg, door den Zeeuwschen President zijnde voorgedragen, is bij die Vergadering na voorgaande deliberationen goedgevonden en verstaan, Hermanus Gelskerken daar toe aan te stellen, en denzelven te recommanderen alle zijne devoirs aan te wenden, om de voorsz. Colonie in een bloeienden staat te brengen, en de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland, wier geheugen gelukkig genoeg is om de aanstelling van een Commandeur in het jaar 1719. zich te kunnen erinnern, zullen bij herdenking ook de memorie van het gedragen Consent tot de nu laatstgemelde Poincten van beschrijvinge, en de daar op gevolgde aanstelling, wel gelieven te revoceren; doch zoo het geheugen op dit stuk mogte bedriegen, het onderwerp waar over gehandeld word en het gezonde raisonnement, dat zich in alle deliberationen de presente constitutie van zaken moet erinnern, gedogen niet, dat de gedagten verwijderd zouden kunnen blijven van de aanstelling des laatsten Commandeurs, en door wien dezelve is geschied, maar daar op het oog slaande, zal men bevinden, dat de voornoemde Hermanus Gelskerken, zijne demissie hebbende gesolliciteerd, in het jaar 1743. wederom bij het 11. point van beschrijving, *de respectieve Kameren* zijn verzocht geworden, de Heeren hare Gecommitteerden te volmagtigen, om te helpen delibereren en resolveren op de voornoemde verzochte demissie, en, in cas dezelve mogte worden geaccedeerd, een bekwaam persoon in deszelfs plaats te eligeren; en dit elfde point van beschrijvinge op den 13 April 1743. in de Vergadering van Thienen voorgedragen zijn.

XIV. DEEL. Hh de,

eren de.
in de Co.
den Pie.
flood van
eeuwische
rexeerd,
genaamde
gevonden
te appro-
tsdien als
le de ge-
committe-
zakzou.
genfpraak
re weini-
dat de
euwische
omman-
en ge-
de be-
n toe-
steerd,
, zoo
omman-
missie;
confir-
Kamer
zelven
tt, zoo
meerde
it bij de
wijze is
Kameren
bevoor-
prierd,
ponen,
dat

de, is nogmaals bij dezelve Vergadering goedgevonden, tot Commandeur in Rio Essequibo aan te stellen Lourens Storm van s'Gravenzande, en in deszelfs plaats tot Sekretaris aldaar Adriaan Spoors. Herhalende dan de vraag, wie den Commandeur op Essequibo stelt? verhopende de Representanten en verdere Bewindhebbers, dat de Zeeuwsche Hoofdparticipanten nu wel rondelijk zullen willen antwoorden, of immers dat zij Representanten en verdere Bewindhebbers ten genoegen van uw Hoog Mogende zullen hebben bewaarheit het antwoord, 't gene de zaak zelve aan hun hadde gedisteed: *de Generale Compagnie*. Van minder belang zijn de Artikelen, dewelke nu verder volgen, en zoo weinig opererende tot decisie van het point waar omtrent uw Hoog Mogende worden lastig gevallen, dat de Representanten en verdere Bewindhebbers zich omtrent dezelve zeer kort zullen kunnen bepalen.

„ Dat de Bewindhebbers van de Kamer Zeeland, door Instructie en Animering van de Hoofdparticipanten zich bij continuatie diligent toonen, op alles wat de Kamer Zeeland en de Ingezetenen van de gemelde Provincie eenigzins zoude mogen interesseren, zal door de Representanten en verdere Bewindhebbers altoos met de uiterste aangenaamheid worden gezien en beantwoord, schoon de Representanten en verdere Bewindhebbers niet kan worden ontdekt, dat in het jaar 1723. eenige verschikkinge in de orders op het houden van de Boeken zoude zijn gemaakt, dan die met het gemeenen nut van de Compagnie en het bijzonder belang van de Kameren respectivelijk is overeen komende.

„ Het gansche nieuwe Arrangement, voor zoo veel Essequibo aangaat, bestaat eenvoudig hier inne „ dat Negros „ op Essequibo jaarlijksch vereffend zullen moeten worden, „ met de Lijst van daar komende, en dat de differentie gebragt zal moeten worden op een rekening van *Vruchten* en „ *Lasten van Essequibo*, welke rekening van Vruchten en „ Lasten jaarlijksch aan *Winst* en *Verlies* zal worden gesloten.

„ Een waarneming, die de geringste Handelaar in een ordentelijke directie nooit nagelaten zoude willen hebben, en

waar

waar
haver
te zien
dijlk
Hoofd
ten net
ve van
Reprel
bel g
opgen
moedig
de zij
merale
ven
Regie
daring
geulere
in deze
„ diens
„ ten v
„ heeft
„ en v
„ zij te
„ ven i
„ vier
„ Verde
„ ten Es
zich dire
dom van
geuwoord
nevens
Compag
„ En
andere
en het
alles he
alleen ge
pas de

waar over niemand zich kan bezwaren, als die schroomt en huiverig is den waren staat en den te rug gang zijner zaken te zien; de Reglementen van de jaren 1675 en 1676. en speciaalijk het tweede Artikel van het laatstgemelde door de Hoofdparticipanten nevens hunne rescriptie gevoegd, betreffen ten principala het opbrengen der posten, zoo als dezelve van de Oude Compagnie wierden overgenomen, en de Representanten en verdere Bewindhebberen voelen zich sensible getouchéerd, dat men, actueel in handen hebbende de opgemelde Reglementen en uit dezelve argumenterende, vrijmoedig durft zeggen, dat ten jare 1723. eerst begonnen zoude zijn met de Colonie Essequibo als een effect van de Generale Compagnie te considereren. Uw Hoog Mogende gelieven alleen te regaderen het tiende Artikel uit het gedagte Reglement, zoo als het zelve in de Notulen van de Vergadering van Thienen, onder den datum van 15 April 1676. is geïnferéerd geworden, en zullen het zelve bevinden te luiden in dezer voegen; „ Ende op dat de Boekhouders, eerst in „ dienst van de Compagnie gekomen wezende, mogen weten wat Plaatsen 'er zijn daar de Compagnie Bedienden „ heeft, door dewelke de Negotie aldaar te Lande gedreven „ en verantwoord word, zoo dient tot onderrichtinge, dat „ zij ten opzichte van de uitwerkinge van 't gunt voorschreven is, geen Plaatsen hebben te considereren, als alleenlijk „ vier op de gansche Kust van Africa, namelijk Arguin, Cabo „ Verde, Guinea en Angola, en in Westindien twee, te weten Essequibo en de Curaçaosche Eilanden”. Hier vertoont zich directelijk *Essequibo*, niet als een *privative* eigendom van de Kamer Zeeland, maar gelijk het zelve in deze tegenwoordige Compagnie altoos is geconsideréerd, als *egelijk* nevens Curaçao tot de *gemeene* Bezittinge van de Generale Compagnie behorende.

„ En wat in de laatste plaats betreft de mede directie der andere Kameren, in zaken de Colonie Essequibo aangaande, en het mede dragen in de lasten van dezelve Colonie, van dit alles hebben de Representanten en verdere Bewindhebberen alleen gesproken in die betrekking, dat zulks direct inloopt tegens de begrippen dewelke zich de Hoofdparticipanten ter

Hh 2

Ka.

Kamer Zeeland formeren. Want moeten de verdere Leden van de Compagnie tot de deliberatie over het nut van de Colonie Essequibo, en wel of het aanhouden of afzetten van de geheele Colonie, concurreren, zoo moet dezelve noodzakelijk voor een gemeen effect van de Generale Compagnie worden gehouden; maar was de Colonie Essequibo, ingevolge de zoo veelmaal gementioneerde Conventie aan de Kamer Zeeland in 't particulier overgegeven en niet onder de eige Bezittingen van de Generale Compagnie begrepen, de Kamer Zeeland moest alleen hebben gehad de *Directie*, en de Kamer Zeeland moest alleen dragen de *Lasten*.

„ Dit laatste, en dat de kosten thuis moeten komen bij den genen, die de voordeelen geniet, hebben zelf de regelen van het Recht uitdrukkelijk willen opgeven te zijn *volgens de natuur*.

„ En gelijk hier uit op het gepasfeerde een allezins wettig besluit gemaakt word, zoo kunnen de Representanten en verdere Bewindhebbers ook voor het toekomende tot geene andere gronden overgaan.

„ Daar resteert dan niets, dan alleenlijk dat de Representanten en verdere Bewindhebbers met verschuldigd respect aan uw Hoog Mogende rememoreren het voorstel door hen Representanten en verdere Bewindhebbers bij hun vorig schrijven, edoch onder het goedvinden van uw Hoog Mogende en van de Bondgenoten respectivelijk gedaan. Wil de Kamer Zeeland zich als nog de Rivier Essequibo en de daar aangelegene Volkplanting eigenen, en behaagt zulks aan uw Hoog Mog. en aan de gesamentlijke Bondgenoten, alle de voordeelen die de gezegde Colonie, naar de flatterende gedagten van de Hoofdparticipanten bij andere directie dan de tegenwoordige zal kunnen of mogen geven, moeten komen en blijven ten bate van de Kamer van Zeeland in 't particulier, mits dat dezelve in 't particulier ook die Colonie verzorgt, en de Generale Compagnie indennere van de lasten.

„ Op dien voet hebben de Representanten en verdere Bewindhebbers cordatelijk geoffereerd, voor zoo veel hun aangaat, de Colonie Essequibo aan de Kamer Zeeland in 't particulier te willen overlaten, en de ingewikkelde verwerping van deze

Pro-

Propo-
den a-
kenne
belang
ge is
de red
zonder
rechtst-
op d
exten
masqu
embro
de B
zaak
tien
Moge
Essequ
Schepe
Westin
admitte
solarien
te deser
„ W
ordres

Amfald
Augu

Kort
ne Staa
hebbers
de Alge
komen,
en, te

Propositie, moet nu strekken tot een zekere toetse, waar aan den aart en de sourcen der gemoveerde klachten zijn te onderkennen; want had de Kamer van Zeeland een waar en reëel belang in de privative Bezitting van Essequebo? Die Bezitting is aangeboden onder geene andere Voorwaarden, dan door de reden en de natuur zelve worden gevorderd, maar het bijzonder interest van eenige weinige particulieren, dewelke directelijk, in præjudicie van de Colonie, de Vaart en Handel op dezelve voor hun alleen verlangen, en die de vrijheit en extensie van de Trafiek en Navigatie derwaart ongaarn zien, masqueert en dekt zich met geleende namen, beoogende in het embrouilleren der zaken een aangenaam voordeel, waarom dan de Reprezentanten en verdere Bewindhebbers zich genoodzaakt vinden, tot slot van deze hunne oormoedige Consideration op het ernstigste te verzoeken, dat van wegens uw Hoog Mogende bij de eerste gelegenheit aan den Commandeur op Essequebo mag worden aangeschreven en gelast om alle de Schepen, varende volgens de Regiementen van de Generale Westindische Compagnie op Essequebo en annexe Rivieren te admitteren, zoo om te lossen als te laden, en aan geene Resolutien, strijdende tegens deze uwer Hoog Mogende bevelen, te defereren.

„ Waar mede verhopende ook aan de bovengemelde nadere ordres van uw Hoog Mogende voldaan te hebben enz.

(Was getekend)

THOMAS HOPE.

P. VAN DEN BROECK.

Amsteldam den 31

Augustus 1751.

Kort voor dat deze bovenstaande aanmerkingen ter algemeene Staatsvergadering waren overgeleverd, hadden de Bewindhebbers der Westindische Maatschappij ter Kamer Zeeland, de Algemeene Staaten ook weder een Vertoog ter hand doen komen, waarin zij op de gronden, door de Hoofdparticipanten, te vooren gelegd, hun uitsluitend recht tot de vaart op

H h 3

ES-

ESSEQUEBO zогten te verdedigen. Doch alzо , in dit Ver-
toog , de voorige redenen alleenlijk wat breder voorgesteld en
nader aangedrongen worden , zonder dat 'er de redenen , in
het jongst berigt der voorzittende Kamer *Amsterdam* bijge-
bragt , wederlegd werden , zullen wij den Lezer daarmede
niet vermoeijen. Men zou reden gehad hebben te ver-
moeden , dat alle deeze BERIGTEN en TEGEN BERIG-
TEN de Staaten en zijne Hoogheid zouden in staat gesteld
hebben , om over het geschil eene volkomene uitspraak te doen ,
en dit zou ook waarschijnlijk gebeurd zijn , hadde niet de dood
van Prins WILLEM DEN IV en eenige andere bijkomende
omstandigheden dit verhinderd , en het verschil onafgedaan ge-
laaten.

Zie DE LAAT, *Jaarlyks verhaal van de West-
indische Comp.* LARUE, *Staatkundig Zee-
land. Hedendaagsche Hist.* I Deel. *Vaderl.
Hist.* XX Deel. *Nederlandsche Jaarboeken van*
het Jaar 1750 en 1751.

ESSELYKERWOUDE en Heer JACOBWOUDE, doch,
bij den eerstgenoemden naam alleen meest bekend, eene Amb-
bags-Heerlijkheid in *Rhijnland*, ten Noorden van den *Rhijn*.
Met het Noordergedeelte grenst het aan *Alkemade*, de *Braa-
zemermeer* en *Rijnzaterwoude*; ten Oosten aan *Langeraaen*
Oudshoorn; ten Zuiden aan *Gnephoek* en *Koudekerk*; ten Wes-
ten aan *Hogemade* en *Leiderdorp*.

Er zijn 'er die meenen, dat dit Ambacht, reeds in het Jaar
1001, bekend is geweest, onder den naam van *Asclekerwald*;
doch anderen houden dit voor eene Kerk in *Kennemerland*.
Men wil zelfs, dat dit Heerlijk goed, merklijk vroeger, on-
der den naam van *Woude*, bekend en bezeeten is geweest
bij de Heeren VAN DEN WOUDE, kort na het Jaar 923.
Doch van de oude Heeren VAN DEN WOUDE, kan met
weinig zekerheid gesproken worden, vóór het Jaar 1280,
wanneer men wil, dat de elfde van dien naam leefde. Een
andere Heer JACOB, zou, volgens *Goudhoeven*, in vergoe-
ding van zijne schade en verlies in de Oorlogen, ten dienste
der

der G
in het
over h
zer Hee
zijnde
derhand
de Hee
Duijster
derd
dween
maar o
zijn de
van de
een
raar
het mi
de drie
den bet
van Eij
en van
kunne
Heemra
welke
tén do
Oudsho
graaf is
Deze
Buurten
het Dorp
Aartgen
deze ve
ten te
Huijen
2199 N
den na
eerste
Tegenw
WASSE

der Graaven gevoerd, door FILIPS VAN BOURGONDIE, in het Jaar 1427, begiftigd zijn met het Hooze Regtsgebied over *Woude*. Doorgaans zoekt men den naamsoorsprong dezer Heerlijkheid, in de oude gesteltenis dezer Landstreek, als zijnde met zwaare Boschen en *Wouden* bezet geweest. Naderhand ontving zij den naam van JACOBSWOUD, naar de Heeren, die doorgaans den naam van JACOB voerden. Duister is het, hoe of wanneer de gesteltenis zodanig veranderd is; als mede, wanneer de zwaare Boschen aldaar verdweenen zijn. Dit is zeker dat ze niet alleen verdweenen, maar ook zeer uitgestrekte plasfen, en wel tot 960 Morgen, zijn droog gemaakt: draagende die Droogmaakerij den naam van de *Vier - Ambachts - Polders*, om dat dezelve gaat, over een gedeelte der Ambagten van *Eijfelijkerwoude*, *Langeraar*, *Oudshoorn*, en *Rijnzaterwoude*. Het bestuur van het minder Heemraadſchap, over dezen Polder, is geſteld aan de drie eerstgenoemde Ambagten; derzelver Schouten bekleeden beurtelings het ampt van Dijkgraaf: te weten, de Schout van *Eijfelijkerwoude* de eerste vijf Jaaren; die van *Langeraar* en van *Oudshoorn* ieder de volgende drie Jaaren. Die op hunne beurt geene Dijkgraaven zijn, hebben den rang van Heemraden, nevens nog vier andere Perſoonen, twee van welke worden aangesteld door den Heer van *Eijfelijkerwoude*, één door den Heer van *Voshol*, en één door den Heer van *Oudshoorn*. De Secretaris van het Ambagt, welks Schout Dijkgraaf is, neemt ook het ampt van Secretaris van den Polder waar.

Deze Heerlijkheid of Ambagt bevat onder zig verſcheiden Buurten: als *Houwbrugge*, 't welk thans de Hoofdbuurt of het Dorp is; *Jacobswoude*, *Afwegen*, de hoek van *Roelof Aartgensveen*, een gedeelte van de *Rijpwetering*, en een gedeelte van de *Oud - Aa* en de *Benthuizen*. In alle deeze Buurten te zamen, zijn, in den Jaare 1732, aangeſchreven, 275 Huizen en één Korenmolen; en de Landerijen begroot op 2199 Morgen, 409 Roeden. De Parochie Kerk aldaar is op den naam van *St. Jacob* ingewijd. JAN DE BAKKER, de eerste *Hollandſche* Martelaar, was Pastoor van *Jacobswoude*. Tegenwoordig behoort deze Heerlijkheid aan den huize van WASSENAAR.

Hh 4

Es-

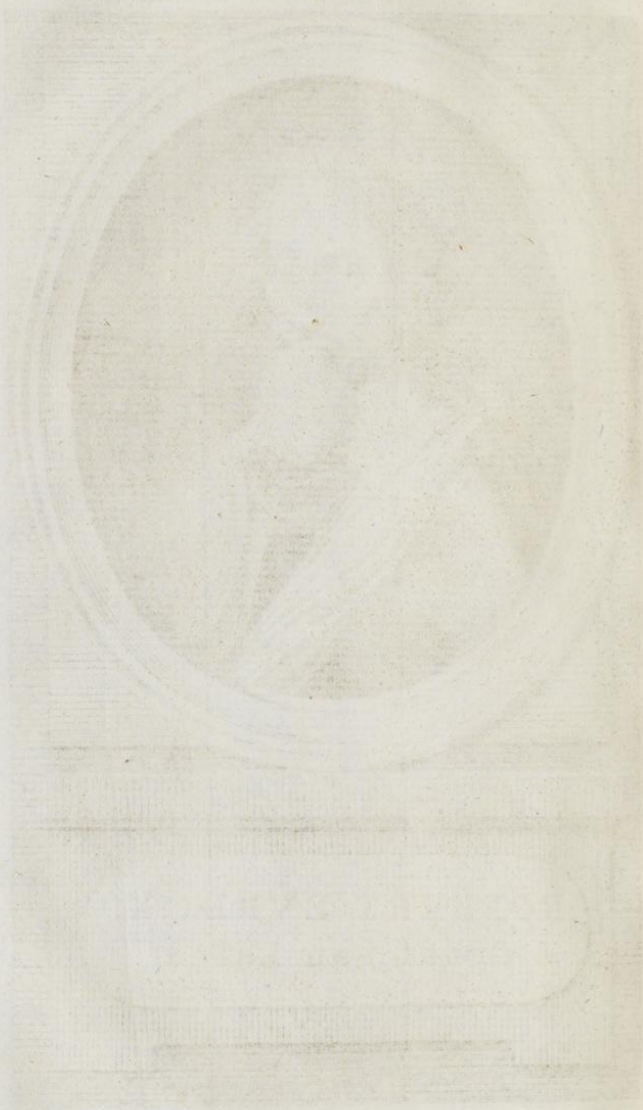
ESSENBURG, een Heerenhuis, onder het gebied van *Harderwijk*.

ESSENIUS, (ANDREAS) gebooren te *Bommel*, in de maand Februarij 1608. De beginzels van de *Griekſche* en *Latijſche* Taalen aldaar geleerd hebbende, zonden hem zijne Ounders naar *Utrecht*, onder opzigt van den Reſtor *ÆMILIUS*. Vervolgens tot de Hooge Schoole bevorderd zijnde, en het onderwijs genoten hebbende van *A. SENCQUERDIS*, van de beide *SCHOTANUSSEN* en van *G. VOETIUS*, werd hij, in het Jaar 1629, onder het getal der Proponenten aangeno- men, en in 1640, met *PAULUS VOET*, tot Doctör in de Philoſophie gepromoveerd. In het volgende Jaar werd hij Predikant te *Nederlangenbroek*, en, in 1645, Doctör in de Godgeleerdheid. In den Jaare 1651 tot Predikant, te *Utrecht*, en kort daar na tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aldaar beroepen zijnde, bekleedde hij dit Ampt tot aan zijnen dood, die voorviel den 18 Majj 1677. Hij had ter Vrouwe gehad *LUCIA SPRUYT*. Van hem zijn nog verſcheiden werken in wezen.

Befchrijving van Bommel, bl 137.

ESSEX, (ROBERT EVREUX, *Graaf van*) Zoon van *WOUTER EVREUX*, een van de aanzienlijkſte mannen van *Engeland*, ten tijde van Koninginne *ELIZABETH*, wiens aanzien ten Hove ten hoogſten top geſteegen was, door de genegenheid, welke de Koningin eerst bezat voor zijnen Stiefvader, den Graave van *LEICESTER*, en naaderhand voor hem zelven. Zijne neiging was geheel en al voor den Oorlog, en wel zo ſterk, dat zijne drift daarvoor ontembaar was; waarvan hij openlijke blijken gaf, in het geval met *DON ANTONIO*, Koning van *Portugal*. *Essex* bericht ontvan- gen hebbende, dat deeze voorneemens was, met een Vloot naar *Engeland* over te ſteeken, zegt hij, tegen het verbod der Koninginne, met een enkel Schip, de *Portugeeſche* Vloot op, en onderhaalde dezelve bij Kaap *Finisterre*. Toen men nu aan het Elland *Barlenga* eene landing wilde doen, ſprong hij

*H. Bogaert, sculp.**Steen-Endelen, sculp. 1743*

1
hij, v
schand
water,
beleg v
tot een
brief. T
re voort
de guns
ren gene
PRIK
hulp, te
ESSEX
zijn ge
het be
loosd
den Ko
ring van
keerde d
daar na
heid hiel
schen zijn
de Engel
Engeland
posten v
gin, om
was, te
in dat zelt
FILIPPS z
dag zijnd
floot zij
Vloot na
Koningin
om aan d
bij de he
meer dan
wekende
en, gerec
tek, en

hij, voor dat de Overlte SAMSON de troepen in order geschaard had, met den degen in de vuist, tot den gordel in 't water, en ging dus op den vijand los. Gedurende het beleg van *Lisbon*, daagde hij een *Spaanschen* Generaal uit tot een tweegevegt; doch ontving geen antwoord op zijnen brief. Te *London* wedergekoomen, drong hij, zo door zijne voortreffelijke gestalte, als schitterende gaven, dieper in de gunst van ELIZABETH, dan LEICESTER ooit te voren genooten had. Als de Koningin, in het Jaar 1591, HENDRIK DEN IV, Koning van *Frankrijk*, eene aanzienlijke hulp, tegen de *Ligisten*, zond, benoemde zij den Graaf van ESSEX tot Generaal, die daar gelukkig landde, doch, tot zijn groot verdriet, moest zien, dat de toebereidzelen, tot het bepaakte beleg van *Rouaan*, bij de *Franschen* verwaarloosd werden. ROBERT reisde, met groot gevaar, tot den Koning, en trotzeerde, met eenige troepen, de bezetting van *Rouaan*, waarbij zijn broeder het leeven liet. Hij keerde daarop naar *London* om zijn Leger te versterken, en daar na het beleg voortzetten. Met groote kloekmoedigheid hielp hij de plaats aantasten; doch ziende dat de *Franschen* zijnen raad niet wilden volgen, gaf hij het bevel over de *Engelschen* aan den Ridder WILLIAMS, en keerde naar *Engeland* te rug. Van tijd tot tijd werd hij tot aanzienlijker posten verheeven. In het Jaar 1596, zond hem de Koningin, om de Stad *Calais*, die door de *Spaanschen* belegerd was, te ontzetten; maar hij kwam te laat. ELIZABETH, in dat zelfde Jaar, bericht ontvangen hebbende, dat Koning FILIPS zig ter Zee sterk toerustte, en niet zonder reden bedugt zijnde, dat hij het op haare Staaten gemunt had, besloot zij hem in de voorbaat te zijn, en eene aanzienlijke Vloot naar *Spanje* te zenden. In de maand Maart, zond de Koningin den Ridder FRANÇOIS VERE naar *den Haag*, om aan de Staaten te verzoeken, vierentwintig Oorlogschepen bij de haare te voegen. Schoon men de kosten daartoe, op meer dan vijf Tonnen Gouds voor den tijd van vijf maanden, berekende, werd, echter, daar in, door de Algemeene Staaten, gereedlijk bewilligd. Ook waren de Schepen spoedig gereed, en liepen, den zestienden van de maand April, uit

Hh 5

Texel,

Texel in Zee, onder het bevel van JOHAN VAN DUIVEN-
 VOORDE, Heer van *Warmond*. De vereenigde Vloot,
 thans driehonderd zestig Schepen sterk, ging den 13 Julij on-
 der zeil. KAREL HOWARD voerde daarover het Opperbe-
 vel; doch de Landmagt stond onder den Graaf VAN ESSEX.
 De gezamentlijke Vloot had last, om alleen *Spanjaards*, en
 zulken, die de *Spanjaards*, met kriegs- of mondbehoeften
 slijfden, te beschadigen. De Vloot, de *Spaansche* en *Fran-*
sche Kusten, om niet ontdekt te worden, mijdende, zeilde,
 door de ruime Zee, regelrecht op *Kadix* aan, alwaar toen
 een aanzienlijke magt in de Haven lag, gedeeltelijk ten Oor-
 log toegerust. De vereenigde vloot had deeze Schepen en
 de Stad niet in het gezigt, of ESSEX dreef, dat men 'er op
 moest invallen. De Heer van WARMOND, niet min dapper
 dan ESSEX, gaf daar toe zijne stem. Maar HOWARD, die
 uitdrukkelijken last van de Koningin had, de Schepen in
 geen gevaar te stellen van den wind, die toen juist heviger
 was opgefloken, drong door, dat de *flag*, tot 's anderen
 daags, moest worden uitgesteld. Op den eersten van de maand
 Julij, tastten de *Engelsche* en *Nederlandsche* Schepen de
Spaanschen aan, die gedeeltelijk daar gebleeven waren, en
 jaagden dezelve wel haast op strant. Na 't overmeesteren of
 verjaagen van de *Spaansche* Vloot, deedt ESSEX 't Krijgs-
 volk, op den Uithoek, 't *Puntal* genaamd, aan Land tree-
 den; waarna het *Hollandsch* Bootsvolk het Kasteel, 't welk
 aan den Zeekant lag, geweldigerhand veroverde; door den
 mannelijken bijstand der *Nederlanders*, onder bevel van Graave
 LODEWYK VAN NASSAU, werd *Kadix* vervolgens ingenom-
 men. De Graaf van ESSEX sloeg voor, de Stad in bezetting
 te houden; doch HOWARD hier toe geenen last hebbende,
 verschoonde zig, met het gebrek, dat op de Vloot te dugten
 was, niettegenstaande de Heer van WARMOND aannam, de
Engelsche Vloot, eene maand lang, uit zijne Schepen te spij-
 zigen. Na de plondering, stak men de Stad en eenige om-
 liggende Dorpen in brand, en verliet daarop de Kust van
Spanje; in de maand Augustus, kwam de Vloot in *Engel-*
land weder binnen. Zeer zeker is het, indien het gevoelen van
 ESSEX en WARMOND gevolgd ware, dat de *Spaanschen*,
 bij

bij dese
 schouw
 zijne al
 wel de l
 benoode
 het Gouv
 Ridder r
 hem niet
 met wel
 der c et
 Niette
 ten, ver
 om zij
 Jaar,
 re Oor
 Saaten,
 den bij
 Admiraal
 Vloot, d
 DILLA,
 Vloot te
 Vlaamsch
 Julij des
 month,
 bijna ho
 strooide
 digd was
 storm noc
 van de m
 derom hij
 scheppen
 noodzaak
 Spaansch
 Engelan
 den Ride
 miraal r
 was, tot

bij dezen aanslag, veel meer nadeel zouden geleeden hebben : schoon het ook mogelijk is, de Graaf van ESSEX, door zijne al te groote drift, de zaak zou bedorven hebben. Hoe wel de Koningin, bij zijne terugkomst, hem alle de achting betoonde, die haar mogelijk was, weigerde zij hem, echter, het Gouvernement van den *Briel*, om reden dat zij het aan den Ridder FRANÇOIS VERE beloofd had; ook gelukte het hem niet, BODLEY tot Secretaris van Staat verheven te zien; met welk ampt, ELIZABETH, tegen zijnen zin, den Ridder CECIL begiftigde.

Niettegenstaande hem deze en meer andere zaken mislukten, verslaauwde, echter, de Graaf niet in zijne poogingen, om zijnen Oorlogzugtigen aart te voldoen. In het volgende Jaar, wist hij de Koningin te beweegen, om zestien zwaarte Oorlogschepen onder zijn bevel te stellen: de Algemeene Staaten, om *Spanje* alle mooglijke afbreuk te doen, voegden bij dezelve tien Schepen, onder bevel van denzelfden Admiraal. Het oogmerk was, met deeze vereenigde Vloot, die der *Spaansche*, onder DON MARTIN DE PADILLA, te *Ferol* liggende, te vernielen, voorts de *Indische* Vloot te onderscheppen, en daarenboven *Terfesa*, een der *Vlaamsche* Eilanden, inteneemen. Op den 20 van de maand Julij des Jaars 1597, gingen de beide Vlooten, van *Pleimouth*, onder zeil; nevens de kleinere vaartuigen, waren zij bijna honderd Schepen sterk. Maar een geweldige storm verstrooide dezelve. ESSEX, schoon zijn Schip zwaar beschadigd was, wilde de reize voortzetten; doch de aanhoudende storm noodzaakte hem te rug te keeren: nog vóór het einde van de maand kwam hij weder in *Engeland*. Vervolgens ondernam hij een tweeden togt, om de *Indische* Vloot te onderscheppen; door zwaare stormen wierdt hij andermaal genoodzaakt, zig te vergenoegen met het plonderen van eenige *Spaansche* Eilanden: nog vóór den winter kwam hij te rug in *Engeland*, alwaar hij het verdriet had, te moeten zien, dat den Ridder RALEIGH zeer groote eere beweezen, en de Admiraal KAREL HOWARD, die alles behalven zijn vriend was, tot Graaf van NOTTINGHAM verklaard werd, door de

Ko-

Koningin; die hem, als haaren gunsteling, echter niet vergat, maar tot Oppermarschalk van *Engeland* verklaarde.

Nimmer toonde hij sterker zugt voor den Oorlog, dan in het Jaar 1598. ELIZABETH werd, in dat Jaar, door den Oppertesaurier BURLEIGH bijna bewoogen, om den Vrede met *Spanje* te sluiten. Toen ESSEX zig ten sterksten daar tegen verzette, beet de Schatbewaarder hem in 't oor, de woorden van den 55 Psalm: *de mannen des bloeds komen niet ter helft hunner dagen*. Doch hij, zig daaraan niet stoorende, ondersteunde met al zijne magt, de Afgezanten der Staaten. Tot heil van den Staat en van de oogmerken van den Graave van ESSEX, overleed BURLEIGH; op zijn doodbedde bezwoor deeze de Koninginne, haar Rijk den Vrede te geven: waarop ESSEX al zijn vermogen in het werk stelde, om een nieuw verdrag, tuschen *Engeland* en de Staaten, tot stand te brengen; 't geen hem ook gelukte.

In het volgende Jaar, vond de Koningin geraaden, den Lord MONTYOL, met wien de Graaf van ESSEX, toen hij nog Ridder BLOUNT was, woorden had gehad, als Onderkoning naar *Ierland* te zenden. De Graaf had, om deezen post voor zig zelven, zeer sterk aanzoek gedaan; zijne vrienden waren hem daarin getrouw behulpzaam geweest; doch zijne vijanden, om in zijn afzijn iets tegen hem te kunnen vinden, hadden hem, uit alle hunne magt, gedwarsboomd. Met een uitgelezen Heir stak ESSEX over naar *Ierland*, toen verdeeld door binnelandsche onlusten. Terstond na zijne komst, gaf hij het bevel over de Ruitertij, aan den Graave van SOUTHAMPTON. Dewijl hij veele dingen buiten zijnen last verrigt had, bedienden zig zijne vijanden daarvan, om hem by de Koningin in minachting te brengen. ESSEX, in *Ierland* tijding ontvangen hebbende, dat de Koningin aan de Algemeene Staaten verklaard had, den Vrede niet langer te kunnen ontbeeren, kwam hij, buiten last, te rug, en vertoonde zig, op het onverwagst, met zijne vrienden, voor haar, en wierp zig voor haare voeten. ELIZABETH anderszins zeer driftig van aart, hoorde hem met veel geduld, en tot overmaat van gunstbetooning, beval zij enkel, of

schoon

ESS
schoon
gewest
der, tot
Manden,
Zeer zeke
ig van aar
als schuld
Koningin
redden.
ongelukki
heid beh
1601, in
van de T

ESS13
vintie van

EST; e
tuschen F
door één
renhuis, h
ook het C

ESTAM;
Perte-Imba
van's Konin
van CLAU
HAUTEM
des Konin
verschieden
het Jaar 1
tie Jaare
Koning, o

schoon zijne verdediging voor den geheimen Raad zeer flauw geweest was, dat hij, ten huize van den Oppertegelbewaarder, tot nader bevel, zoude blijven. Na verloop van zes Maanden, gaf zij hem zijn eigen huis tot een gevangenis. Zeer zeker is het, indien de Graaf van ESSEX minder driftig van aart geweest was, ja zelfs nog, na dat het doodvonnis, als schuldig aan gekwetste Majesteit, over hem gevelde was, de Koningin om genade had willen smeeken, of haar den ring zenden, dien zij hem voorheen vereerd had, zijn einde min ongelukkig zoude geweest zijn; doch dezelfde drift en fierheid behoudende, werd hij, den 25 Februarij van het Jaar 1601, in den ouderdom van 34 Jaaren, op het Binnenplein van de Tour, met drie slagen, onthoofd.

Zie *Leven van ELIZABETH; LARREI, Historie van Engeland; Vaderl. Historie, VII en IX Deel.*

ESSINK; eene Havezate, bij het Vlek *Rijsen*, in de Provincie van *Overijsel*, tusschen *Almelo* en *Wierden*.

EST; een Dorp in *Gelderland*, en wel in de *Thielerwaard*, tusschen *Bommel* en *Geldermalsen*; met *Meteren* wordt het door één Predicant bediend. Bij dit Dorp staat een oud Heerenhuis, het Huis te *Est* genaamd; voorheen is dit Huis, als ook het Geslacht van EST, zeer vermaard geweest.

ESTAMPES, (*Jacob van*) gezegd de *Marfchalk van la Ferte-Imbaut*, en van *Mauni*; Heer van *Sallebris*; Ridder van 's Konings Order; *Marfchalk van Frankrijk*, was de Zoon van CLAUDIUS VAN ESTAMPES en van JOHANNA VAN HAUTEMER. Van zijne jeugd af aan, werd hij, ten dienste des Konings, in den Wapenhandel opgetrokken, en gaf, bij verscheidene gelegenheden, groote blijken van dapperheid. In het Jaar 1617, woonde hij de belegering van *Soissons* bij, en drie Jaaren daarna, die bij den brug van *Cé*. Hij volgde den Koning, op de reize naar *Bearn*, en diende, in alle de Oor.

logen, tegen de *Hugenoten*, tot na het beleg van *Rochelle*, in het Jaar 1628; in het volgende Jaar, was hij tegenwoordig in het beleg van *Privas*; in de Veldslagen van *Veillane*, en den tocht van *Casfel*, in 't Jaar 1629 en 1630; en 1635, bij dien bij *Avein*; de belegeringen van *Landrecie*, van *Maubeuge* en van *Capelle*, woonde hij insgelijks bij, in het Jaar 1637. In dat zelfde Jaar, in de maand van November, zond hem de Koning, in de plaats van *CHARNACÉ*, als Gezant aan de Algemeene Staaten, om het Jaarlijksch verdrag, wegens den Veldtocht te sluiten; hetwelk tot stand gebracht werd, den 17 van de maand December. De Koning verbond zig daarbij, de Staaten, in het volgende Jaar, met twaalf honderd duizend guldens te zullen ondersteunen: waar tegen de Staaten zig verplichten, een magtig Leger te Velde te brengen, om een aanflag van gewigt te onderneemen; waarvan, echter, het geheim alleenlijk aan den Prinse van *Oranje*, en aan éénen van 's Konings zijde, welken zijne Majesteit daar toe benoemen zou, vertrouwd zou worden. Na deeze verrigtingen, keerde *ESTAMPES* te rug naar *Frankrijk*. In het Jaar 1639 zond hem de Koning naar *Engeland*, daar hij twee Jaaren bleef. Daarna was hij tegenwoordig bij de belegeringen van *Grevelingen*, *Bourbourg*, *Mardijk*, enz. In het Jaar 1646, tot Luitenant Generaal verheeven zijnde, woonde hij, in die hoedanigheid, bij de belegeringen van *Kortrijk*, *Mardijk*, *Veurne* en *Duinkerken*; en in 't Jaar 1649, den vermaarden overtocht over de *Schelde* en meer andere voorvallen, tot aan zijnen dood, die voorviel den 20 Majj, in 't Jaar 1668, in den ouderdom van 78 Jaaren. Om zijne bekwaamheid werd hij, zo wel in *Frankrijk* als in de *Nederlanden*, ten hoogsten betreurd.

THUANUS; WAGENAAR, *Vaderl. Hist.*

XI Deel, bl. 265.

D'ESTAUBERG, ook wel *Estaubrugge*, of *Estambrugge*, dus genoemd naar een klein Stedeke, in *Henegouwen*; men meent dat hij behoord heeft tot de Ondertekenaars van het Verbond der Edelen.

E 3.

Est
te G
verma
cius
Doctor
mede Re
te Doua
werd, h
leeraar
Collegie
wordt hij
zedigheit
derzegen
ven ha
inzond
een ze
Triumph
Woorden
bij 1. 30
Eerettijde
beste van
jaar en
in zijne
aldus:
„ IJeg
„ HAZA
„ ghemel
„ gedeclat
„ bracht,
„ melijck
„ hij heb
„ een ar
„ godloos
„ openb
„ ende
„ torme
„ vlijtig
„ Deeze

ESTIUS, (*Guilelmus*) of anders WILLEM EST, geboren te *Gornichem*. Deze geleerde, die zig door zijne Schriften vermaard gemaakt heeft, begon zijne Studien onder GEORGIUS MARCOPEDIUS, te *Utrecht*. Naderhand werd hij Doctor in de Godgeleerdheid, en Profesfor te *Douaij*, als mede Regent van het Koninklijk Kweekfchool aldaar. Eer hij te *Douaij* tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid beroepen werd, had hij te *Leuven*, gedurende 10 Jaaren, het Hoogleeraarsamt in de *Filosofie* bekleed, en was Regent van het Collegie van ADRIAAN DEN VI. Bij de Roomschegezinden word hij zeer geroemd, wegens zijne geleerdheid, wijsheid, zedigheid en zachtzinnigheid. Doch deeze roem is bij de Andersgezinden merklijk gedaald, na dat hij in het licht gegeven had, zijne *Histories der Gorkumsche Martelaaren*, en wel inzonderheid, na dat hij met zijne goedkeuring had verëerd, een zeker boekje, ten Tijtel voerende: *De glorieuse en Triumphante Martelarij van BALTHAZAR GERARDS*. Moordenaar van Prins WILLEM DEN I, gedrukt te *Douaij*, bij J. BOGAART, waarin die booswigt, met de uitsteekendste Eeretijfels, als een andere EHUD, van God gezonden, ten beste van de *Roomfche Kerke*, geroemd word, als een Martelaar en *Confesfor*, van God gekroond. ESTIUS zelve, in zijne *Histories van de Gorkomsche Martelaaren*, fchrijft aldus:

„ Ijegelijken is bekend, de heerlijke vromigheid van BALTHAZAR GEERARD, *Bourgoignon*, deur dewelcke hij den „ ghemeijnen vijandt des Landts en der Religie veur fulcks „ gedeclareert ende verdreuen, heeft cloecklijk om hals ghe- „ bracht, ende met wonderlijke patientie verdragen die fchro- „ melijke lichaamlijke tormenten hem aengedaen. Waer in „ hij feluen heeft vertoont ende gedragen in onfen tijden als „ een anderen *Joannes Nicomediensis*, dewelke om dat hij de „ godloofe Placaaten der Princen thegen de Christenen van de „ openbaare plaatfen, daar sij gehanghen waren, afgetrokken „ ende openbaarlijk gefcheurt hadden, allerhanden foorten van „ tormenten hem uit die redenen aangedaan, heeft met alfulcke „ vlijtigheid des aangesichts en des geestes verdragen, enz. „ Deeze groote vromigheid BALTHAZAR GEERARD na- „ „ vol-

„ volgende, heeft dat heerlijk stuk werks niet willen bestaan,
 „ sonder eerst gewapend te zijn, metten schildt des gebedts
 „ tot Gode. Want op den verjaardagh der Martelaaren van
 „ Gorcum, in het twaalfste Jaar naar hunne Passie, is hij bin-
 „ nen Delft en Hollandt, daar hij om het stuck uitterrechten
 „ gecomen was, heijmelijk inne gheghaan, in den Tempel,
 „ en heeft aldaar ootmoedelijk gelijk sommige Catholijke broe-
 „ ders van Delft, die daar tegenwoordig waren, hebben ghe-
 „ tuijght hem gesien te hebben, met bloote hoofden geboo-
 „ ghene knieën, met gevouwen en opgesteeken handen, Go-
 „ de ghebeden, wel een uur of meer. Dan het afloopen van
 „ de saeke leert wel, dat hij verhoord is geweest, te weten
 „ vercregen te hebben de vromigheid, die hij daags daer
 „ na op den thienden Julij, als hij den *Tijran* verslagen
 „ heeft, ende de vier volghende dagen heeft ghetoon-
 „ schier ongeloofelijk, als hij deur uitgelezen Tor-
 „ menten, en deur der allerschroomlijcksten doodt, zijn glo-
 „ rieus Materie volend heeft, soo dat oock de vijanden
 „ selfs verschrickt waren. Waarom zullen wij dan ons niet
 „ meughen laten veur staan, dat sulcke heerlijcke ende tot
 „ allen tijden prijsbaare victorie van Gode BALTHAZAR is
 „ verleend geweest, deur de ghebeden en verdiensten van
 „ onzen Martelaaren, op wiens verjaardagh hij sijnen aan-
 „ staanden strijt, Gode den Heere, met sulcken vrijgheijt
 „ des ghebedts hadde gerecommandeert”.

Omdat dit boek weinig bekend is, dagt het ons niet ondien-
 stig, om van geene Partijchap tegen andersdenkenden beschuldigd
 te worden, dit bovenstaande daar uit over te neemen.

Uit deze Historie blijkt verder, dat de Schrijver eenen Broe-
 der gehad heeft, RUTGER EST genaamd, die zig mede op
 het verzamelen van stukken, tot deze Historie betrekkelijk,
 heeft toegelegd; dat hij, RUTGER, twee Jaaren, buiten
Utrecht, in ballingschap had moeten rondzwerven, en zelfs
 een der gevangene *Gorcumsche* Martelaars geweest was. Dat
 RUTGER, in groote armoede, het land doorkruizende, van
 den rooden loop aangetast, buiten staat was gesteld, het werk
 zelve te volvoeren, en enkel, op zijn aanhoudend gebed,
 in zo verre hersteld werd, dat hij krachts genoeg bekwam,

om 22
 toezee
 lief h
 nes d
 nold
 Schrijve
 te Dou
 vinden.

Est
 rijk,
 Ameri
 ken, 1
 planzen.
 Koning
 Charle
 ne nim
 land en
 Minister
 te Nijm
 1686. 2
 van den
 1707, zi
 gedrukt,
 meeghen
 het Jaar 1
 deel der 1
 9 deelen
 Geschied
 Met t
 FRANE
 Franche
 bond m
 en Mar
 XIV d.

om aan zijnen broeder WILLEM zijne gemaakte aantekeningen toetuzenden. Naderhand, echter, wederom geheel hersteld, stierf hij, in het Jaar 1592, in het bijzijn van Pater JOANNES DECKERIUS, en hunner beiden jonger Broeder, ARNOLDUS EST, Pater van de Order der *Minderbroeders*. De Schrijver, WILLEM ESTIUS, die overleed in het Jaar 1613, te *Douaij*, meent in dit verhaal groote mirakelen te kunnen vinden.

Zie de *Historie* zelve, gedrukt te *Antwerpen*, bij J. MOERENTORFF, in 8vo 1604, bl. 338, 339, 340.

ESTRADES, (Godfried, Graaf van) Marschalk van *Frankrijk*, Ridder van de Koninglijke Order; Onderkoning van *America*; Gouverneur der Steden en Citadellen van *Duinkerken*, *Maastricht*, het Hertogdom *Limburg* en onderhoorige plaatsen. In 't eerst was hij, bij den eenigen Broeder van Koning LODEWYK DEN XIV, als deeze nog Hertog van *Chartres* was, Opperhofmeester, en werd naderhand, om zijne uitmuntende bekwaamheden, als Ambassadeur in *Engeland* en *Holland* gebruikt, en in de Jaaren 1667 en 1668, als Minister Plenipotentiaris, op de Vredehandelingen te *Breda* en te *Nijmegen*. Hij overleed te *Parijs*, den 26 Februarij 1686. Zijne verhandelingen, als Ambassadeur bij den Staat, van den Jaare 1663 tot 1668, zijn te *Brusfel*, in 't Jaar 1707, zijne *Brieven* en *Memorien*, in 5 deelen in 't *Fransch* gedrukt, en zijne verrigtingen, bij het sluiten van den *Nijmeegschen* Vrede, naderhand in 3 deelen uitgekoomen. In het Jaar 1755, werd van het eerst genoemde werk, het eerste deel der *Nederduitsche* Vertaaling uitgegeeven, en vervolgd tot 9 deelen; welke ongemeen veel licht verspreiden over de Geschiedenissen van dien tijd.

Met het begin van het Jaar 1638, kwam de Graaf D'ESTRADES, uit *Engeland* in 's *Hage*, om de zaaken van het *Fransche* Hof waarteneemen. Zijn eerste werk was, het Verbond met den Staat, voor den Veldtogt van dat Jaar, door den Marschalk D'ESTAMPES met den Staat beraamd, werk-

stellig te maaken. Uit de meeste geschriften van dien tijd, zou men moeten opmaaken, dat FREDRIK HENDRIK, Prins van *Oranje*, voorneemens geweest was, het beleg voor *Hulst* te slaan. Doch D'ESTRADES maakt gewag van een gesprek, tuschen hem en den Prins, waaruit hij opmaakte, dat FREDRIK HENDRIK eigenlijk het oog had op *Antwerpen*; dat de Prins aan D'ESTRADES zijn ongenoegen toonde over de Kooplieden van *Amsterdam*, een van welke, MARCELIS genaamd, drie honderd duizend ponden buskruid gekogt en derwaards gezonden had; dat MARCELIS, aan de Wethouderschap dier Stad, verklaard had, dit gedaan te hebben, in de hoedanigheid van Agent des Konings van *Denemarken*; dat de Prins niet alleen onvergenoegd was op *Amsterdam*, maar ook op den Luitenant Admiraal TROMP, en dat hij last gegeven had, om vier Fluiten in *Texel* aantehouden, en niet dan op zijn bevel te ontslaan. In het Jaar 1644, zo als men uit de *Memorien* van D'ESTRADES kan opmaaken, nam Prins FREDRIK HENDRIK raad met hem, over de beweging der Legers, en de onderneemingen in den aanstaanden Veldtocht.

Hier in toonde de Graaf, zo wel een bekwaam Krijgs- als Staatsman te zijn, en bijzonder in de belegering van *Sas van Gend*. Terwijl de Prins van *Oranje* bezig was, met zig te verschanssen, en aan de loopgraven te doen arbeiden, deed D'ESTRADES een aanval op de werken der Stad, en dreef de vijanden 'er uit; vervolgens maakte hij zig meester van een ander werk, het welk de vijand, op de glooijing der *Contrescarpe*, had opgeworpen: hij deelde dus in de eer van de overmeestering van *Sas van Gend*. Geduurende de *Onderhandelingen* van den *Munsterschen Vrede*, was hij een der voornaamste werktuigen van het *Fransche Hof*, en hield geheime Briefwisseling, zo met den Prins van *Oranje*, als met de voornaamste leden van Staat. Dan dit alles was van klein belang, in vergelijking van zijne handelingen in volgenden tijd, en bijzonder met den Raadpensionaris DE WITT, wiens zijde hij, om de belangen van zijn Hof te bevorderen, volkomen was toegedaan; zo als men zien kan uit zijne *Memorien*, en uit het twaalfde en dertiende deel der *Vaderland-*

landische
uit de
rover va
ken; waa
nen, dat
kwant,
daar uit o

ESTR

ESVEL
Barnveld

ESUN
nij Oosta
Giteenij,
heeft. Zij
door de p
plagt een
en werd d
logerd en st

ETRAS
Dorp, in
JOAN VA.
van het Do
van Onsthui
de Zuiderzee
dit Dorp noo
ke is Eiersl
eertijds buit
zelve nadert
dijk gebouw
zen bedraag
Offchoon
nne posten
beetlijkheid
lugtelijke,

landsche Historie. Zelfs hebben LE CLERCQ en anderen, uit de *Brieven van de ESTRADES*, het Egt en waar Karakter van den Raadpensionaris DE WITT zoeken op te maaken; waar tegen WAGENAAR zig verzette, met aantetoonen, dat deeze wel daar-toe dienstig waren, maar niet bekwaam, om een volledig Afbeeldzel van dien grooten man daar uit op te maaken.

ESTRUM, een Dorp in *Friesland*; zie EESTRUM.

ESVELD, een Buurschap, behoorende onder het Dorp *Barneveld*, in het *Land-Drostamt* van de *Veluwe*.

ESUMER-ZYL met *Ezumburen*, in de *Friesche Grietenij Oostdongeradeel*, onder het Kwartier *Oostergoo*, welke Grietenij, door deeze Zijl of Sluis haaren meesten watertogt heeft. Zij is dikmaals aan groot gevaar onderworpen geweest, door de persing van het buitenwater. Het Blokhuis aldaar plagt een schadelijk roofnest te zijn, voor de *Schieringers*, en werd daarom, in het Jaar 1422, door de *Vetkoopers*, belegerd en stormenderhand ingenomen.

ETERSHEM, eene afzonderlijke vrije Heerlijkheid en Dorp, in *Waterland*, behoorende aan den Heer en Mr. JOAN VAN BREDEHOF, Heer van Hobrede. De Huizen van het Dorp *Etershem* beginnen reeds bij het Noordeinde van *Oosthuizen*, bij de Schutfluis, en strekken zig uit tot nabij de Zuiderzee. De Boeren, daaromstreeks woonende, noemen dit Dorp nooit anders, dan de *Busch* of *Busk*. In het Kerklijke is *Etershem* gecombineerd met *Schardam*. De Kerk, die eertijds buitendijks stond, overstroomd zijnde, heeft men dezelve naderhand, op een beter plaats, digt aan den *Keukendijk* gebouwd, alwaar zij nog in wezen is. Het getal der Huizen bedraagt omtrent dertig.

Offchoon de Baljuw, Schout en Secretaris van *Oosthuizen* deze posten ook te *Etershem* bekleeden, heeft, echter, deeze Heerlijkheid haaren eigen *Regzbank*, zo in 't Crimineele als Burgerlijke, waartoe vijf Schepens behooren.

ETHEM, eene Heerlijkheid, in het Land van *Heusden*, volgens de opgaave van VAN DER HOUVE; doch wij houden dit voor een misflag van dien Schrijver, en zijn zeker, dat hij 'er ELTEN in *Holland* mede bedoeld heeft, waarvan wij reeds, op ELTEN, melding gemaakt hebben.

ETTEN, een Ampt, behoorende onder het Graaffchap 's *Heerenberg*, in het Zuiderdeel van het Graaffchap *Zutphen*, niet verre van *Emmerik*, aan de Grenzen van *Kleefland*. *Etten* is, voortijds, met *Gendringen*, door den Bifchop van *Keulen*, met zijne munt beleend geweest; waarvan nog *Angelotten*, *Goudguldens* en heele en halve *Rijxdaalders*, binnen *Genderingen* geflagen, in wezen zijn.

RAIJ, *Geogr. Woordenboek.*

ETTEN, een zeer aanzienlijk Dorp in *Staats Brabant*, twee uren gaans ten Westen van *Breda*. Een zeer geruimen tijd is dit Dorp, als eene *Heerlijkheid*, de eigendom geweest van het oud Adelijk Geflacht van DEN HOUTE, of eigenlijk UTENHOUTE; het Slot, of Stamhuis der Heeren, aldaar nog aanwezig, staat ten Oosten van de Kerk, aan de *Leurfche Vaart*. In het Jaar 1450, kwam die Heerlijkheid, door koop, aan Graave JAN VAN NASSAU, en is, sedert dien tijd, in de Baronie van *Breda* ingelijfd. Nogthans behooren de tienden van dit Dorp, voor een gedeelte, aan de Abdisfe van *Thorn*, die 'er een Ontvanger aanftelt, om de inkomsten in te zamelen. Van de Kerk van *Etten*, die aan de Maagd MARIA gewijd was, is, door ouderdom, de buik en toren, in het Jaar 1733, ingestort. De Godsdienst word, door de Hervormden, die aldaar een tamelijk aantal uitmaaken, verrigt in het Choor, dat zeer ruim, en van een Orgel voorzien is.

BACHIENE, *Geogr. B. bl. 781.*

EUGENIUS, (FRANCOIS) *Prins van Savoyje en Soifons*, die zig door zijne dapperheid, de gantsche waereld door, vermaard gemaakt heeft, en, om zijne dienften, aan de *Nederlan-*

Landen
was een
der drie
Valen,
en Gra
gen zijne
het Graaf
spreken
FRANCO
ren. Zi
der Vor
gemaakte
Frankri
Brusse
NIUS
van zijn
niet vera
ant mee
geleeder
Koning
welk het
afgeflagen
en langs
der deel
verlaaten
zelen.
De be
Kaiser L.
het 1701
bemeekten
nen misl
hebben:
doen ter
was dus
geesfel
moedigf
Kort c
Nijken v

landers beweezen, hier verdient gekend te worden. Hij was een Afstammeling van het Huis van *Carignan*, zijnde een der drie takken van het Hertoglijke Huis van *Savoije*. Zijn Vader, EUGENIUS MAURITS, was Generaal der *Zwitsers* en *Graubunders*, Gouverneur van *Champagne*, en, van wegen zijne Moeder, MARIA VAN BOURBON, erfgenaam van het Graaffchap *Soissons*. De Vader van den Held, waarvan wij hier spreken moeten, overleed in het Jaar 1673, hebbende toen FRANCOIS EUGENIUS bereikt den ouderdom van 10 Jaaren. Zijne Moeder, eenige steekende woorden, tegen eene der Vorstelijke Minnaresfen, zig hebbende laten ontvallen, geraakte daar door in 's Konings ongenade, en werd, uit *Vrankrijk*, naar de *Nederlanden* gebannen; zij overleed te *Brusfel*, in het Jaar 1708. De jonge FRANCOIS EUGENIUS was, echter, in *Vrankrijk* gebleeven, ter bevordering van zijne Letteroefeningen; dit, schoon hij de wetenschappen niet verachtte, was hem geweldig tegen den borst, dewijl zijn aart meer voor den Oorlog, dan voor de stille naspooring der geleerden geschikt was. Om die reden hield hij gestadig bij den Koning aan, om eenen post in het Leger te verkrijgen; 't welk hem, onder deeze en geene voorwendzels, telkens werd afgeslagen. EUGENIUS, zig hier door beledigd achtende, en langs hoe meer ziende, dat hij in de ongenade zijner Moeder deelen moest, nam wel haast het besluit, *Vrankrijk* te verlaten, en zijnen Broeder PHILIPS naar *Weenen* te verzellen.

De beide Broeders werden, bij hunne aankomst, door den Keizer LEOPOLD gunstig ontvangen; in 't bijzonder gelukte het EUGENIUS, zig in deszelfs gunfte intewikkelen. Zeer ras bemerkten LODEWYK en zijn Staatsdienaar LOUVOIS, hunnen mislag met den fieren jongeling voor het hoofd gestooten te hebben: alle goede woorden en streelende beloften, om hem te doen te rugkeeren, waren vruchteloos. Dit onvoorziene voorval was dus het middel, waardoor die Prins gevormd werd, tot een geesfel voorde *Ottomannen*, en tot een schrik voor den hoogmoedigsten Vorst zijner Eeuwe, die eertijds zijn Meester was.

Kort daarna gaven de *Turken* hem gelegenheid, om de eerste blijken van zijnen Heldenmoed aan den dag te leggen. *Weenen* door

door hen belegerd zijnde, werden zij, door hem genoodzaakt, het beleg op te breeken. Allen, en in 't bijzonder de Koning van *Polen*, de Keurvorst van *Saxen*, de Hertog van *Waldek*, de Markgraaf van *Baden* en veele andere Helden, onder welke hij de Krijgskunst leerde, verwonderden zig over de groote slagting, welke hij onder de *Turken* aanrigtte. Aan 't einde van den Veldtocht van dat Jaar, beschonk hem de Keizer met het Regiment Dragonders van *KUSTEIN*, die, als Kolonel van hetzelfde, gesneuveld was.

Het was in het Jaar 1684, als de Hertog VAN *LOTHARINGEN*, verzeld van Prins *EUGENIUS*, in de maand *Maij*, zig te velde begaf, en, den 15 der volgende maand, het beleg deed slaan voor *Vicegrad*; de verovering dier Stad baande hun den weg tot de belegering van *Buda*, waarin eene bezetting lag van 10,000 man, onder bevel van vijf Baslaas. Naauwlijks had het Keizerlijke Leger den oever van den *Donau* bereikt, om op *Buda*, ook wel *Offen* genaamd, eenen kans te waagen, of het werd door de *Turken* aangetast. *EUGENIUS* hun oogmerk ziende, trok daarop eenig volk bijen, en viel met zo veel vuur op de *Turken* aan, dat zij, hoe groot hunne overmagt ook ware, wel haast de wijk namen; waarop de Keizerlijken aanrukten, om *Buda* intesluiten. Ook in dit beleg gaf *EUGENIUS* de grootste blijken van het geene men van hem te wagten had; bijzonderlijk toonde hij dit, in een gevegt met de *Turken*. Geen wonder dan, dat hij, door den Keizer, bij zijne terugkomst te *Weenen*, met alle achting ontvangen werd. Merkelijk hooger steeg zijn Krijgsroem, in het volgende Jaar, als ook in het Jaar 1686, toen *Buda* werkelijk veroverd werd; als mede, in het Jaar 1687, in den Veldslag bij *Herzan*, in welken ruim 10,000 *Turken* sneuvelden, en een ongelooflijke buit behaald werd. *EUGENIUS*, aan wien, in de daad, een groot deel dier overwinninge moet worden toegeschreven, werd, door de Legerhoofden, met eenpaarigheid verkooren, om de heuglijke tijding daarvan naar *Weenen* overtebrengen, en den Keizer, van alle bijzonderheden, daar bij voorgevallen, verslag te doen. Ligt vermoeden, dat hij met alle tekenen van achtinge ten Hove werd ontvangen. *LEOPOLD* beschonk hem met zijn afbeeldzel,

omzet

omzet
mar,
den m
quader
dat met
Luitena
de alge
1000 n
moest
Prins
dien aa
trouwer
blijven.
raad,)
Na
door d
pen, ot
woonen.
Savije
voor zi
Keizers
aankleev
Ruiters
maakte
Hertog
nen, ot
dat hij t
dat Sav
te het o
ged was
Staan
verhekt
nooddra
N I U S,
500 Paa
verloeg
voordeel
ing te

omzet met Diamanten; en, 't geen voor een dapper Krijgsman, nog grooter belooning is, hij roemde, in 't openbaar, den moed en dapperheid des Helds, die toen slechts den ouderdom van vierentwintig Jaaren had bereikt. Van hier ook, dat men, in het volgende Jaar, hem reeds verheven zag tot Luitenant Generaal Veldmarschalk. In dat Jaar (1683) was de algemeene storm op *Belgrado* vastgesteld. Eene bende van 6000 man, uit het gantsche Keizerlijke Leger uitgekozen, moest den aanval, op vijf onderscheidene plaatsen, beginnen. Prins EUGENIUS verzocht aan den Keurvorst van *Beijeren*, dien aanval te mogen bijwoonen. Doch de Vorst, om het vertrouwen, welk hij in hem stelde, wilde dat hij bij hem zoude blijven. Dit niettegenstaande bracht hij, door zijnen wijzen raad, niet weinig toe tot de verovering dier Stad.

Na zo veele Lauweren tegen de *Turken* behaald, werd hij, door den Keizer, uit den *Hongaarschen* Oorlog, terug geroepen, om den Oorlog in *Italië*, tegen de *Franschen*, bij te woonen. Niettegenstaande deeze zig genoegzaam van geheel *Savoije* meester maakten, en EUGENIUS groote voordeelen voor zig zelveu had konnen bedingen, indien hij de zijde des Keizers had willen verlaten, bleef hij die, echter, standvastig aankleeven. Hij overviel den vijand, met eene bende *Duitsche* Ruiters, en sloeg alles neder, wat hem voorkwam. Daarna maakte hij zig meester van *Montferat*, behoorende aan den Hertog van *Mantua*, en keerde vervolgens terug naar *Weenen*, om den Keizer verslag te doen van zijne verrigtingen. Na dat hij tot Gouverneur van *Turin* was aangesteld, belette hij, dat *Savoije* met *Vrankrijk* een verbond maakte, en bewerkte het ontzet van *Coni*, welke Stad, door CATINAT, belegerd was. De Hertog van *Savoijen*, door *Engeland* en de Staaten der vereenigde Nederlanden, met 12000 *Duitschers* versterkt zijnde, werd de *Fransche* Generaal CATINAT genoodzaakt, over de *Po* te rug te trekken. Prins EUGENIUS, dien afgtot verneemende, stelde zig aan 't hoofd van 500 Paarden, viel 'er de *Franschen* mede in de agterhoede, en verfloeg geheele Bataljons. Zeer duur ware hem bijkans dit voordeel te staan gekoomen; de *Franschen*, uit eene hinderlaag te voorschijn komende, vielen, op hunne beurt, hem in

den aftogt aan. Doch EUGENIUS, zijnen moed hervattende, doodde veertig man, en noodzaakte de overigen, in de Po te springen. In deze schermutzing stond een *Fransche* Ruiter gereed om den Prins te doorschieten, en zou het gewisfe-lijk gedaan hebben, zo niet een Dragonder hem uit den zad-
del had geligt. Van daar trok hij naar *Carmagnola*, 't welk hij belegerd en ingenomen hebbende, keerde hij naar *Weenen*. In het Jaar 1692, bragten hem de Inwoonders van *Gnap*, eene Stad, door de *Franschen* verlaaten, de sleutels te ge-
moet.

Inmiddels storte de Hertog van *Savoije* in eene zwaare krankte. Hij maakte eenen uitersten wil ten voordeele vanden jongen Prinse VICTOR AMADEUS, Zoon van FILIBERT, Prins van *Carignan*, die hem even na in den bloede bestond, als EUGENIUS; uitgezonderd dat hij uit een ouder broeder afflamde. Als eene voorwaarde was in het Testament be-
dongen, dat VICTOR zoude trouwen met des Hertogs oud-
ste Dogter. Maar vermids beiden nog minderjaargig waren, droeg de Hertog, geduurende hunne minderjaargigheid, aan Prins EUGENIUS de Regeering zijner Staates op. Doch de Hertog kwam wederom op van zijne ziekte: en de gestelde Voogdijfchap had dus geen voortgang. In dat zelfde Jaar 1693, verklaarde Keizer LEOPOLD Prins EUGENIUS tot Veldmarschalk, en gaf hem, in het volgende Jaar, het Opp-
bevel in *Italië*; en, na geduurende den tijd van drie Jaaren, verscheidene dappere daaden verrigt te hebben, benoemde hij hem, in 't Jaar 1696, tot Veldheer in *Hongarije*. Zo getrouw en loflijk kweet hij zig in dien post, dat gantsch Europa met verbaastheid aanschouwde, dat een Prins, nog geene 34 Jaaren oud, de glorie verdonkerde van alle Helden, die tot hier toe in *Hongarije* den Krijg gevoerd hadden. Ware hier de eind-
paal zijner overwinningen geweest, ook dan zou hij, in de vol-
gende eeuwen, met regt onder de grootste Veldheeren gesteld zijn geworden. Maar nog hooger trap van eere en vermaardheid zullen wij hem zien beklimmen, schoon ons bestek niet toe-
laat, alle zijne Heldendaden omstandig te verhaalen. In het Jaar 1701, gelukte het hem, dat de Hertog van *Savoije* den Marschalk DE VILLEROI wist overtehaalen tot dat geene,
waartog

waartoe hij den Marschalk DE CATINAT niet had konnen
 brengen, namelijk, om met Prins EUGENIUS eenen Veld-
 slag bij *Chiari* te wagen. Op den laatste van de maand Maij
 rukten zij op hem aan. 's Daags daaraan begon de aanval,
 des namiddags om twee uren, door drie Brigades van den
 rechter vleugel van het *Fransche Leger*, die de *Duitschers*,
 uit eenige voordeelige posten, deden te rug wijken. Daarna
 trok VILLEROI aan op den linker vleugel, aan welks hoofd
 zig EUGENIUS geplaatst had. Zonder hun een enkelschoot
 te hebben laten doen, deed hij de *Franschen* naderen; doch
 zij waren niet onder zijn bereik gekomen, of hij deed uit
 het klein geweer en grof geschut, te gelijk zo hevig losbran-
 den, dat de aanvallers daardoor terstond in verwarring gebragt
 werden, zonder dat de Bevelhebbers in staat waren, de trou-
 pen weder in order te brengen. Ten zelfden tijde trok de
 Graaf van GUBTENSTEIN, met eenige troupes, die hij
 verzameld had, op de verlooren posten aan, welke hij alle
 heroverde, en de daarin zijnde manschap ter nederverelde. Om
 der waarheid hulde te doen, moet den Hertoge van *Savojen*
 zijn verdienste lof niet ontnomen worden; hij kweet zig
 als een dapper Krijgsman; deed al wat mooglijk was, om
 zijne verftrooide benden bijeen te krijgen: doch de soldaaten
 waren zodanig met schrik bevangen, dat noch gebeden, noch
 dreigementen iets op hun vermogten; waardoor zo wel hij,
 als de *Fransche* Marschalk, genoodzaakt was, den aftogt te
 doen blaazen, en het veld en de overwinning aan Prinse EUGENIUS
 overtelaaten; wordende de Veldtocht van dat Jaar
 besloten met de bezetting van *Mirandola*. In het begin van
 het Jaar 1702, werd de aanhang des Keizers versterkt, door
 den Hertog van *Modena*. EUGENIUS had tot de verrassing
 van *Cremona* niet beslooten, of zij werd ook ten uitvoer ge-
 bragt, en de Marschalk DE VILLEROI daar binnen gevan-
 gen genomen; bij gebrek, echter, aan de nodige manschap,
 om die Stad te bezetten, moest hij dezelve weder verlaaten.
 Daarop volgde de Veldslag bij *Lazara*, waarin onze Held op
 nieuw volkomen zegepraalde. De Koning van *Spanje*, in
 plaats van zig aan het hoofd zijner benden te stellen, en
 dezelve door zijn voorbeeld aantemoedigen, beval de zorge

daarover aan den Hertog van Vendome, en begaf zig, met zijne Hovelingen, naar den top van een Landhuis, van waar hij den strijd, van verre, in veiligheid aanzag. Nogthans gelukte het dien Vorst, van daar aan zijnen Grootvader te schrijven, dat *Prins EUGENIUS de stoutheid had gehad van hem aantetasten*; hij had 'er moeten bijvoegen, en ook van hem te staan. Volgens het verdrag tusschen den Keizer en den Koning van *Vrankrijk*, wegens het uitwisselen der Krijgsgevangenen, werd ook, door EUGENIUS, de Marschalk de VILLEROI ontslagen; zo ras hij op vrije voeten was, zond hij aan Prins EUGENIUS een wisselbrief van 50,000 guldens, voor zijn rantsoen. De Prins betoonde, ook in dit geval, zijne gewoone edelmoedigheid, zendende den wissel terstond aan den Zoon des Marschalks te rug, met een bijgevoegd briefje, waarin hij meldde, dat met de gevangenneeming van zijnen Vader, nooit zijn oogmerk was geweest, iets voor zig zelven te verkrijgen. Een voorbeeld van onbaatzugtigheid, dat naauwlijks zou geloofd worden, ware niet 's Prinzen edelaartige versnading van Rijkdommen aan de wereld even algemeen bekend, als zijn heldenmoed.

In het Jaar 1703, werd Prins EUGENIUS, door den Keizer, om aan de verlangens zijner Bondgenooten te voldoen, tot President van den Krijgsraad beroepen.

Met de volgende Jaaren 1704, 1705 en 1706, komen wij, in deze Levenschets, tot een tijdstip, 't welk altoos in hergeheugen der nakomelingen zal bewaard worden, wegens den zonderlingen omkeer der zaaken, in die Jaaren voorgevallen, en waar in de staat van *Duitschland* in ééns veranderd, en het Huis van *Oostenrijk*, waarin de Republiek der vereenigde Nederlanden zo veel belang stelde, genoegzaam voor alle aanvallen, menschelijker wijze, beveiligd werd. Dan, vermids een omstandig verhaal, van alle deeze gebeurtenissen, ons te verre van den weg zou afleiden, zullen wij ons alleen bepaalen tot den vermaarden Veldslag van *Turin*, als zijnde een van die, waarin onze Held zijne groote krijgskunde en heldenmoed, ten koste der *Franschen*, zo zeer als ooit een Held gedaan heeft, deed uitblinken.

VICTOR AMADEUS, Hertog van *Savoijen*, had, in dat Jaar, zijn Verbond met *Frankrijk* gebroken; waardoor dat Rijk, na zig genoegzaam van geheel *Savoijen* te hebben meester gemaakt, werd aangezet om ook *Turin* te overmeesteren, en alzo den Hertog van allen steun te beroven; doch, in het gemelde Jaar 1704, of in het volgende, dit oogmerk niet hebbende kunnen bereiken, werd het ontwerp hervat, in het Jaar 1706. De Hertog van FEUILLADE verzamelde, ten dien einde, een ongemeenen voorraad van allerhande Oorlogsgereedschappen, en op den tijd, tot den Veldtocht bestemd, in Majj alle zijne benden; bestaande in 68 Batailjons Voetknechten en 24 Esquadrons paarden. Hier mede sloeg hij op weg naar *Turin*, en kwam, den 13 dier maand, voor de Stad. De *Fransche* Veldheer besteedde allen zijnen vlijt, om zijne werken rondom de Stad in order te brengen; de Hertog van *Savoijen* deed daarentegen alles, om hem daarin hinderlijk te zijn. Dewijl de arbeid der belegeraars daar door merkelyk vertraagd werd, deden de belegerden al wat zij konden, om zo wel de Stad, als het Kasteel in beteren staat te brengen. Toen de Hertog ontwaar werd, dat het den *Franschen* gelukt was, alle de toegangen te stoppen, zond hij zijne Gemalin, Kinderen en overige bloedverwanten naar *Genua*, op dat de overweging van derzelver veiligheid, der bezettinge niet hinderlijk zoude zijn. En dewijl hij van oordeel was, dat zelfs zijn eigen perzoon van meer nut buiten dan binnen de Stad zou kunnen zijn, plaatste hij alle zijne troupen daar binnen, behalven 3000 paarden, waarmede hij, den volgenden dag, uittrok, na alvorens, met eene zeer fraaie redevoering, van de Inwoonders en van den Gouverneur, afscheid te hebben genomen.

De kloekmoedigheid der belegerden, die ieder post, hoe gering ook, als wanhoopige lieden verdedigden, en geen voet gronds verlieten, voor dat dezelve met het bloed der vijanden geverfd was, was oorzaak dat de *Franschen*, schoon verbaazend veel volks verliezende, weinig vordering maakten. Nogthans zou, in de maand September, de Stad hebben moeten bukken, zo niet Prins EUGENIUS, met zijne bijhebbende magt, derwaarts gekomen was. Hij vereenigde zig met den

den Hertog, te *Carmagnola*, en maakten toen te zamen uit een Leger van 28,000 koppen; alle mannen, die beslooten hadden, te sterven of te overwinnen. Op den 4 van de maand September, sloegen zij den weg in naar *Turin*, en naderden, over de *Po*, tot aan den kant van het Riviertje *Dora*.

De Hertog van *Savoijen* en Prins EUGENIUS, ziende, indien zij de Stad ontzetten wilden, het *Fransche* Leger in de verschanfingen te moeten aantasten, beslooten daartoe zo ras mogelijk was. Twee dagen daarna, trokken zij over den noordkant der gemelde Riviere. Zo ras alle troupen de overzijde bereikt hadden, sloegen zig de Veldheeren, met den regter vleugel, neder tegen over het Kasteel *Pianesfa*, en met den linker tegen een Lusthuis van den Hertog, *la Venerie* genaamd; geëvende voorts aan de troupen bevel, zig tegen den volgende morgen gereed te houden. De nacht geëindigd, en de Zon naauwlijks doorgebrooken zijnde, sloegen de Hertog en de Prins op weg, naar de vijandelijke verschanfingen, waarin de vijand tot aan den kin toe begraven lag, en, uit veertig stukken grof geschut, zonder ophouden, op de bespringers vuur gaf; 't welk, echter, geene andere uitwerking had, dan derzelver moed nog meer te doen ontvonken. Toen nu EUGENIUS, niet verder dan een Kanonschoot, van de vijandelijke verschanfingen was, schaarde hij zijne benden, zo als ook de Hertog omtrent de zijne deed, van den linker tot den regter vleugel, in slagorde. Thans begaf zig ieder Generaal naar zijnen post; EUGENIUS zig aan het hoofd van den linker, en de Hertog aan het hoofd van den regter vleugel geplaatst hebbende, werd het teken tot den aanval gegeven. Het was elf uren voor den middag, toen het voorste gelid van het Keizerlijke voetvolk, met den snaphaan op den schouder, tot aan den voet der verschanfingen voorttrok en een aanvang van den strijd maakte. De *Franschen* stonden het vuur der *Duitsche* voetknechten, aan den linker vleugel, een tijd lang, onverschrokken door, zonder, echter, hunne bespringers te doen wijken. Maar EUGENIUS, dit draalen moede, stelde zig, met den Prins VAN ANHALT, in de spitze van sommige Batalijons *Pruisen*, en voerde dezelve tegen de verschanfingen aan; zij slaptten voorts over de grachten, beklommen

de

de hoogen,
vuur immer
allen in he
duerenboven,
pon. Dit on
van van erg
stond was o
dit hem nie
nredeelen.
nende brave
van hunne l
breeg, om d
geeven, om
ren, en op
wyl dit aa
andere zijde
hevig geweg
de hoogte d
viel voor an
GOTHA het
mids de Fra
het Kasteel
lijke de Fra
was echter
vangeren
dien namen
hun. Prins
getreide, be
vandel, all
nevens de Ki
gemunt geld,
de Hertog
werd, en d
in ladden,
hoofd hoge
De Fran
in het Jaar
wyl dit hi

de hoogten, en maakten zig daarop vast, onaangezien het vuur hunner vijanden. Prins EUGENIUS deelde hier niet alleen in het gevaar der geringste foldaaten, maar werd daarenboven, door een val van zijn paard, ter aarde geworpen. Dit ongeval deed den moed der aanvallers zinken, en zou van erger gevolgen geweest zijn, zo niet de Prins terstond was opgereezen, en aan alle de zijnen getoond had, dat hem niets deerde, en hij bekwaam was, om de orders nitte deelen. De *Franfchen*, dien heldenmoed niet langer kunnende braveeren, of weerftand bieden, werden geheel uit en van hunne fterkte gedreeven; waar door de Prins gelegenheid kreeg, om doortedringen, en aan de Ruitèrijè gelegenheid te geeven, om mede intevallen, het vijandelijk gefchut te keeren, en op hunne eigen meesters te doen losbranden. Terwijl dit aan deeze zijde voorviel, ftreed de Hertog aan de andere zijde, met geen minder dapperheid dan geluk; na een hevig gevegt van meer dan twee uren, werd hij meester van de hoogte der verftanftingen. Doch het allerfelst gevecht viel voor aan den regter vleugel, daar de Prins van SAXEN GOTHA het bevel voerde over de *Hollandfche* troupen, vermits de *Franfchen* hier het diepst begraven waren, en door het Kasteel en andere fterkten befchermd werden. Hoe manlijk de *Franfchen* zig dus ook verdedigden, hunne neerlaag was echter algemeen. Tufchen de vier en vijf honderd gevangenen vergrootten den roem der overwinnaars; en boven dien namen meer dan 2000 der overwonnenen dienst onder hun. Prins EUGENIUS maakte zig meester van al den Legertrein, beftaande in 158 ftukken gefchut, 55 mortieren, 40 vaandels, alle de paarden van 13 Regimenten Dragonders, benevens de Krijgskas, voorzien van twee en een halve millioen gemunt geld. Het gevolg van deeze overwinninge was, dat de Hertog van *Savoijen* daar door in zijne Staaten herfteld werd, en de meefte plaatzen in *Italiè*, die *Franfche* bezetting in hadden, voor den overwinnenden Held EUGENIUS het hoofd bogen.

De *Franfchen*, niettegenftaande dit zwaar verlies, behaalden, in het Jaar 1707, eenige voordeelen op de Bondgenoten. Dewijl dit hunnen moed eenigzins had aangewakkerd, maakten zij,

zij, met de opening van den veldtocht van het Jaar 1708, zig gereed om het uiterste van hunne krachten te beproeven. In de *Nederlanden* bragten zij een aanzienlijk Leger bijeen, waarover de Hertog van *Bourgondiën*, Kleinzoon des Konings, het bevel voerde; de Hertog VAN VENDOME had het bevel onder hem. Aan den Rijkskant zou de Keurvorst van *Beijeren* gebieden: de vijandelijke Krijgsmagt in *Daufiné* zou onder bevel van den Marschalk DE VILLEROI staan.

De Koningin van *Groot-Brittanje* en de Staaten der Vereenigde *Nederlanden* stelden zig mede in staat, om den vijand kloekmoedig het hoofd te bieden. MARLBOROUGH en EUGENIUS verscheenen, in de maand April, in 's *Hage*, om met de gemagtigden der Staaten, en vooral met den Raadpensionaris HEINSIUS, de zaaken voor den aanstaanden veldtocht te regelen. Men kwam overeen, dat de meeste *Duitsche* troepen, die, in het voorgaande Jaar, aan den *Oppe-Rhijn*, gediend hadden, nu, onder den Prins EUGENIUS, in de *Nederlanden* zouden dienen; en dat de Hertog van MARLBOROUGH hier wederom het opperbevel zoude hebben, over het *Engelsch* en *Staatsche* Leger. De gemelde Veldheeren, eer zij te velde trokken, deden nog een keer naar *Hanover*, om den Keurvorst de genomene maatregelen te doen goedkeuren; 't welk hun, door de medewerking van den Graave VAN REGTEREN, die zig, van wegen de Staaten, aan het Hof van den Keurvorst bevond, gelukte. Met het begin der maand Maij, verzamelde zig het Leger der Bondgenoten, te *Andernach*, bij *Brusfel*, en toog van daar naar *Billingen*. Het vijandelijke Leger was bij een getrokken tusschen *Bergen in Henegouwen* en *St. Gilain*, en van daar voortgerukt, tot op drie mijlen na, tegen over het Leger der Bondgenooten. Eenige maanden lang hielden zij elkander in beweeging, zonder iets te verrigten. De vijand maakte zig, bij verrasfing, meester van *Gend*, *Brugge*, *Damme* en *Plasfendaale*, en trok daarna over de *Seine* en over de *Dender*, naar *Ninove*. De Bondgenoten sloegen zig te *Asche* neder, alwaar EUGENIUS, spoedig van den kant der *Moezel* opgebroken zijnde, met de *Duitsche* benden, zig bij hen voegde. De *Franschen*, gestadig werkzaam, deden *Oudenaarden* be-

ren.

renner, om de
te weten; m
beig spoedig
men den weg
raken; doch
labbende tot e
De Hertog v
vermoord, dee
den aanval te
met eenige m
sonden, om o
ager een Rivi
geest, en daa
handgemeen.
aan het hoofd
Regimenten we
niet voor leet i
die, in den na
ken, met ager
nen. Na deze
Bondgenooten
borough en
Gend bemagtigt
In het volg
noten wedero
Krijgshelden,
DE VILLARS
gus gewoonte.
door de Bondg
Oranje, JAN
St. Amand, D
kort daarna me
geeven. Verder
slag bij *Malpla
Bergen in Hen
EUGENIUS, de
niet nieuwe la
bij van *Malpla**

rennen, om de Bondgenooten den overtocht over de *Schelde* te beletten; maar de vereeniging der troupen deed hun dit beleg spoedig opbreken. Het geheele vijandlijk Leger nam toen den weg naar *Cavre*, om aldaar over de *Schelde* te trekken; doch MARLBOROUGH en EUGENIUS, beslooten hebbende tot een Veldslag, volgden den vijand op de hielen. De Hertog VAN BOURGONDIE, toen ook van gedagten veranderd, deed zijn Leger stand houden, en vond geraaden, den aanval te beginnen. De Generaal Majoor RANTSOUW, met eenige manschap, uit het Leger der Bondgenoten afgezonden, om op 's vijands beweegingen te letten, en gelegerd agter een Rivierte, dat in de *Schelde* valt, werd eerst aangetaast, en daarna de beide Legers, aan verscheiden oorden, handgemeen. Wakker kweet zig de Prins VAN NASSAU, aan het hoofd der *Staatsche* knegten; verscheiden vijandelijke Regimenten werden in wanorder gebragt. Het gevegt eindigde niet voor laat in den avond, ten nadeele voor de *Franschen*, die, in den nacht, het slagveld verlieten, en naar *Gend* trokken, met agterlaating van veele dooden, en 700 gevangenen. Na deze overwinning belegerden en veroverden de Bondgenooten de Stad en het Kasteel van *Rijsfel*. MARLBOROUGH en EUGENIUS ontzetten *Brusfel*, en hielpen *Gend* bemagtigen.

In het volgende Jaar 1709, trok het Leger der Bondgenoten wederom bijeen, onder de twee meergemelde Krijgshelden, dat der *Franschen*, onder den Marschalk DE VILLARS, in de vlakte bij *Lens*, alwaar zij zig, volgens gewoonte, in den grond begroeven. *Doornik* werd, door de Bondgenooten, onverhoeds belegerd; de Prins van *Oranje*, JAN WILLEM FRISO, maakte zig meester van *St. Amand*. *Doornik* werd van drie kanten genaderd, en kort daarna met het Kasteel, aan de Bondgenooten overgegeven. Verder was deeze Veldtocht aanmerklijk, door den slag bij *Malplaquet*, en de daarop volgende verovering van *Bergen in Henegouwen*; waar door MARLBOROUGH, EUGENIUS, de Prins van ORANJE en de Graaf VAN TILLY met nieuwe lauweren bekroond werden: te meer, dewijl de slag van *Malplaquet*, naderhand, bij de Krijgskundigen voor

een

een van de fcherpſte en gevaarlijkſte gevegten van den gantſchen Oorlog gehouden is.

Alle de aangevangene Vredeonderhandelingen, tuſſchen de Oorlogende Mogendheden, tot nog toe vrugteloos zijnde afgeloopen, in het Jaar 1710, maakte men, al vroeg in het voorjaar, alle toebereidzels ter openinge van den Veldtogt. EUGENIUS en MARLBOROUGH, en andere Legerhoofden trokken, in het midden van de maand April, naar *Doornik*, alwaar het Leger verzameld werd. De Bondgenooten bemagtigden in deezen Veldtogt verſcheiden Steden. In het volgende Jaar, verwagte men Prins EUGENIUS wederom in de *Nederlanden*; doch de ziekte, en daarop volgende dood van Keizer JOSEPHUS DEN I, hielden hem in *Duitschland* op; en de keer, dien de *Franschen* namen, om de verkiezing van eenen Keizer tegen den zin der Bondgenooten te doen uitvallen, maakten zijne tegenwoordigheid aldaar hoogſtmoodzaaklijk. Eer nog dit Jaar 1711 ten einde liep, ſneedde MARLBOROUGH een ontwerp, om geduurende den wintet een inval in *Frankrijk* te doen; en men zegt zelfs dat Prins EUGENIUS zig zoude hebben laaten ontvallen, dat hij verlangde, om met den toorts in de hand voortterukken, tot *Versailles* toe. Maar alle deze ontwerpen verdweenen in rook, zo als ook de beraamde oogmerken verder werden vernietigd, eerst door dien de Hertog van MARLBOROUGH van zijne poſten verlaaten werd, en verder, door den aanvang der Vredehandelingen te *Utrecht* in het Jaar 1712, die aldaar in het volgende Jaar tot ſtand gebracht werden, niettegenſtaande Prins EUGENIUS, uit naam van Keizer KAREL, aan het *Engelſche* Hof poogingen aanwendde, om den Oorlog te doen voortgaan, of ten minſten *Frankrijk* tot het toefaan van grootere voordeelen te noodzaaken. Dan de *Engelſchen*, die de gantſche behandeling meester waren, waren tot niets te bewegen, dan tot het aangaan van eene ſchandelijken en nadeeligen Vrede, zo voor het *Duiſche* Rijk als voor de Staaten der Vereenigde *Nederlanden*. Geduurende het beleg van *Geusnoij*, verklaarde de Hertog van ORMOND, zig van het Leger te moeten ſcheiden, uit hoofde van de wapenſchorfinge, die tuſſchen *Frankrijk* en *Engeland* beraamd was; waar over EUGENIUS zig zeer verſtoord

ſtoord woode.
ORMOND ſtood
op ſoldij van
vereenigd Leg
niettoegen kn
ien met de
nals van Ge
drag de Sma
werden.

De *Turken*
gelegenheid o
den, niettegen
gewerd om
Jaar 1716, te
tenrijſche A
Gouverneur va
derwaards gez
per-Veldtoer zi
Duiſchen Leg
Noordooſtzijde
varadin; alda
de maand Julij
te verſtaaten,
zorgen.

Zo ras het L
gezig van Pe
Vizier een bod
EUGENIUS o
moetige opels
bode verſtood te
in de ſtijg wer
werpen daarvan
den een aſſenit
Daags daarna
brooken, of
in ſlagorde, e
ind aangewoet
men wuren d
XIV. DEEL.

ftoord toonde, en de vreemde troepen, die onder bevel van ORMOND ftonden, ligtelijk bewoog, en bijzonder die, welke op foldij van de *Nederlanden* ftonden, zig niet van het vereenigd Leger te laaten fcheiden. Nog meer reden van misnoegen kreeg EUGENIUS, toen ORMOND zig niet alleen met de zijnen van het Leger had afgezonderd, maar zig zelfs van *Gend* en *Brugge* meester maakte, door welk gedrag de Staatschen mede tot de wapenschorfing genoodzaakt werden.

De *Turken* verſchaften echter onzen Held, daarna, nieuwe gelegenheid om zijnen roem door gantsch Europa te verbreiden, niettegenſtaande de Keizer alle zijne vermogens had aangewend om den Vrede te bewaaren. Dan voor dat de Held, in het Jaar 1716, tegen hun te veld trok, was, om het belang van de *Oostenrijksche Nederlanden* te behartigen, een ander als *Onder-Gouverneur* van den Prins EUGENIUS, in zijne afwezenheid, derwaards gezonden, en de Prins door den Keizer als *Op- per-Veldheer* zijner Krijgsmagt benoemd. De zamelplaats des *Duitschen* Legers was beſtemd te *Futak*, een Dorp aan de Noordoostzijde van den *Donauw*, een weinig boven *Peterwaradin*; aldaar kwam de Prins EUGENIUS, in het begin van de maand Julij, bij het zelve, zo om den aantogt der troepen te verhaasten, als om voor de zekerheid der Grensſteden te zorgen.

Zo ras het Leger der *Turken*, den 3 van die maand, zig in het gezigt van *Peterwaradin* had nedergeſlagen, zond de Groot Vizier een bode, met een Vredeteken, naar die Stad. Prins EUGENIUS oordeelde het onnodig, op dusdanige hoogmoedige opeiſching iets te antwoorden, maar raadzamer den bode terſtond te rug te zenden, en Krijgsraad te beleggen, waar in de ſtrijd werd vaſtgeſteld. De Veldheer beraamde de ontwerpen daarvan in 55 Artikelen, waarvan ieder der Legerhoofden een aſchrift gezonden werd.

Daags daaraan den 5 Julij, was de Zon naauwlijks doorgebrooken, of Prins EUGENIUS ſtelde de *Duitsche* benden in ſlagorde, en na dat hij dezelve, volgens zijne gewoonte, had aangemoedigd, begon de Prins van *Wurtemberg* om zeven uren den ſtrijd. De dapperheid deezer benden, en

die van derzelver aanvoerder, beloofden de *Oostenrijksche* wapenen ras een groot voordeel, wyl die Prins, zonder veel moeite, tot een schietkat van 15 stukken doordrong, en den vijand van daar dreef; maar terwijl de *Turksche* magt aan dien kant boog, raakte de rechter vleugel van het Christenheir in wanorde, door middel van den onbekwaamen grond, waarop zij moesten strijden. Deze vleugel, die geheel in de buitenste verschanfing in slagorde was gesteld, kon over de oude Vestingwerken, hoe zeer ook door den tijd vervallen en geslegt, in geene gelijke linie voorttrekken, maar was genoodzaakt, door agt verscheidene openingen naar buiten op den vijand aanterukken, en zig deswegens in agt gelijke Colommen te verdeelen, welke ieder een Bevelhebber aan het hoofd hadden. De order aan deze gegeven, was, om hunne manschap, geheel buiten de verschanfing gekoomen, weder als vooren met een breede linie in 't front in orde te schikken: maar de engte van den grond, tusschen de verschanfing en 's vijands insnijding, liet niet toe, dat deeze kon ten uitvoer gebragt worden: waar door de Christenen aldaar, genoegzaam, de volkomene nederlaag kreegen.

Dan in den tijd, dat deeze het grootste nadeel leden, schikte de strijd zig op andere oorden ten nadeele van de *Turken*, en van derzelver Bevelhebberen. De *Duitsche* Ruitery, geen weerstand konnende bieden, week reeds allenks te rugge, tot onder het geschut van *Peterwaradin*. Hachelijk stond dus de strijd van weerskanten. De Prins van *Savoyen* het gevaar van het voetvolk ontwaar geworden zijnde, kwam dezelve te hulpe, door met eenige Regimenten Ruiters, de Janitzaaren van ter zijde in de slagorden te bespringen. Deze onverwagte aanval verbaasde de *Turken* zo zeer, dat zij de *Duitschers* tijd en gelegenheid gaven, om zig te herstellen, en den vijand van nieuws het hoofd te bieden. Eindelijk keerde zig de kans, geheel ten hunnen voordeele. De Groot-Vizier, die deezen Oorlog had aangestookt, zag zo ras niet, dat zijn heir de nederlaag beschooren was, en vreezende den smaat, die hem te wagten stond, gedroeg zig als een wanhoopende, met op de *Duitschen* intevallen; waar door hij zulke gevaarlijke wonden bekwam, dat hij twee dagen

daarna

daarna overlet
vagen, was
de verhoor
Prins euge
den Keizer,
naakte: de t
gevolg van d
welke Stad z
Ook was
nen, in het
en bijzonder
haald, waarb
ronden werd
werd, door
de Keizer, in
Aartsbischop
Oostenrijksche
dat door, in z
benoemde hem
Landen in Ital
zondere Onde
en Mantua ga
Den groote
geene andere
druis der w
dom van zee
nogmaals op d
heid, echter,
log, wist hij d
vrede geuekte
bestondige gez
scheen. Gedu
Prins in die ze
van de maand
ten onpasidijk
waarin kaare
lon, aan den
van 20 van d

daarna overleed. De strijd, die ten zeven uren was aangevangen, was niet zo lang geweest als de slagting van wederzijde verbaazend groot was: want reeds te twaalf uren, schreef Prins EUGENIUS, in de Tent van den Vizier, een brief aan den Keizer, waarin hij aan denzelfen de overwinning bekend maakte: de buit daarbij behaald was ongemeen groot. Het gevolg van deze overwinning was het beleg van *Temeswaar*, welke Stad zig binnen kort aan den overwinnaar onderwierp.

Ook was de Veldtogt van onzen Held, tegen de *Ottomanen*, in het volgende Jaar, niet minder roemrijk dan deeze, en bijzonder door de overwinning, bij *Belgrado* behaald, waarbij de rijkdom, die in het Leger der *Turken* gevonden werd, onwardeerbaar was, welke nog vermeerderd werd, door de verovering van *Belgrado*. Daarna benoemde de Keizer, in plaatze van Prins EUGENIUS, zijne Zuster de Aartshertoginne MARIA ELIZABET, tot Landvoogdesse der *Oostenrijksche* Nederlanden; en op dat de Prins van *Savoije*, daar door, in zijne eer noch aanzien zoude benadeeld worden, benoemde hem de Keizer tot algemeenen Stadhouders van zijne Landen in *Italie*; een ampt, welk hem het gezag over de bijzondere Onderkoningen en Landvoogden van *Napels*, *Sicilie* en *Mantua* gaf.

Den groote Veldheer, dus met eer en roem overlaaden, had geene andere gedagte, dan om zijnen leeftijd, buiten het gedruis der wapenen, te eindigen. Doch schoon den ouderdom van zeventig Jaaren bereikende, moest hij den Helm nogmaals op den grijzen kruim zetten. Door zijne bedreevenheid, echter, zo wel in Staatszaken als in die van den Oorlog, wist hij den vrede te bewerken. Maar naauwlijks was de vrede getekend, of zijne Hoogheid genoot niet meer die bestendige gezondheid, die hem voorheen natuurlijk eigen scheen. Gedurende den winter van het Jaar 1715, bleef de Prins in die zelfde omstandigheid: tot dat hij, tegen de helft van de maand April des volgenden Jaars, zig meer dan te voren onpastelijk gevoelde. En, in der daad, de tijd was nabij, waarin KAREL DE VI, en gantsch Europa, deze flikkerende Zon, aan den Staats- en Krijgshemel, moest zien ondergaan. Den 20 van die maand, werd, ten zijnen huize, nog eene

geheime Conferentie gehouden; en na dat in dezelve eenige zaaken van groot aanbelang verhandeld waren, rees hij van zijnen floel op en zeide: *het is genoeg voor heden; morgen zullen wij het overige afdoen, indien ik zo lang leeye.* Men bood hem des avonds zijne geneesmiddelen aan, die hij weigerde te gebruiken. Hij plaatste zig, voor 't afbeeldzel van den Keizer, dat levensgroot in zijn vertrek hing; na het een wijl tijds, met opmerking, beschouwd te hebben, begaf hij zig, ten 10 uren, te rust; beveelende zijnen Kamerdienaar, niet voor des morgens om negen uren, hem te wekken. Doch hij beleefde dien tijd niet, maar ontsliep zagtelijk in dien nacht, in den ouderdom van 72 Jaaren, 6 maanden en eenige dagen. Aldus vonden zijne dienaars, des morgens, deezen Held, den schrik van *Frankrijk* en van het *Ottomaanische Rijk*, den beveiligder van het *Duitsche Rijk* en van de *Nederlanden*, die zo menigmaal, in het midden van 't Oorlogsvuur, den dood getrosseert had, en tot verwondering van gantsch Europa ontkomen was, nu in een zagte kalmte, door den dood overwonnen. Na eenige dagen, overeenkomstig met zijnen rang, op een Vorstelijk Praalbed, ten toon gelegten te hebben, werd deszelfs Lijk, met Koninklijke pracht, op den 26 April, in de Domkerk van *St. Steven*, te *Weenen*, ter aarde gebragt.

Het Leven van dezen Held is in het Hoogduitsch beschreven, door eenen CHRISTOFF RIEGEL, in 5 Deelen in 8vo, eindigende met het Jaar 1717, ook in het Engelsch onder den tijtel van *The life of Francois Eugene*, en in het Nederduitsch door A. DE VRYER, in 4 Deelen in 8vo.; deeze is de volledigste en beste van allen. Ook heeft men alle zijne Heldendaden in prent gebracht, door HUCHTENBERG; en een kort bericht van zijne bedrijven, meest betreffende de *Nederlanden*, vindt men in het XVI, XVII en XVIII Deel der *Vaderlandsche Historie*.

EUSSEN, (GERARD) was, onder de Regeering van Hertog FILIPS VAN BOURGONDIE, Graave van *Holland*, Burger en Burgemeester van de Stad *Enkhuizen*. Diep wist hij zig in 's Vorsten gunst te dringen, met hem dikmaals

ge-

gevoele han
de Oude Kr
was. De V
Ridderhand;
werd opגע
wige pots.
Brugge reed
moest volge
paard geleid
zodanig gew

Eusum,
Helden, wie
de vergetelhe
daardoor wor
pligt te zijn.
ter binnen K
Dwartang mis
ze plaats was
nen te eedlij
magtig te k
ter, met he
lier niets ont
winkelen; ma
zijne onwanke
hem aanbetrou
VARDUGO, e
zig gedwongen
VAN EUSUM
MAURITS, de
heid bekwaam,

EVEN. De
indivest gewoe

gerookte hammen, haringen en bokking te zenden, waar van de Oude Kronijk vermeld, dat FILIPS een groot liefhebber was. De Vorst, zegt men, verhief hem daarvoor tot den Ridderstand; 't welk van de Ridder en Hovelingen zeer euvel werd opgenoomen. De laatsten speelden hem daarvoor een aartige pots. Het gebeurde, dat de Hertog van *Gent* naar *Brugge* reedt, en dat de nieuwe *Noordhollandsche* Ridder hem moest volgen. De Hovelingen, den Zadel verkeerd op het paard geleid hebbende, vond hij zig, te *Brugge* komende, zodanig gewond, dat hij drie dagen het bed moest houden.

Oude Holl. Kronijk, fol. 482.

EUSUM, (KASPAR VAN) was een dier Vaderlandsche Helden, wier naam, om het betoonen van hunne trouwe, aan de vergetelheid moet onttrokken worden, op dat anderen daardoor worden aangespoord, standvastig in hunnen eed en plicht te zijn. Hij was naamlijk, in het Jaar 1593, bevelhebber binnen *Koeverden*. VERDUGO eenen aanflag op de *Bourtang* mlsuikt ziende, begaf zig naar *Koeverden*; dan deze plaats was mede te wel van alles voorzien, en aan eenen te eerlijken bevelhebber toevertrouwd, om schielijk bemagtigd te kunnen worden. VERDUGO, den geheelen winter, met het overschot zijns Legers, hier stand houdende, liet niets onbezocht, om VAN EUSUM in zijnen plicht te doen wankelen; maar beloften noch bedreigingen hadden vat op zijne onwankelbaare trouw. Integendeel, hij verdedigde den hem aanbetrouwden post, tot in de maand *Maij*, wanneer VERDUGO, door de annadering van het Staatsche Leger, zig gedwongen vond, het beleg op te breeken; hebbende toen VAN EUSUM het genoeg, der Staaten Veldheer, *Prins MAURITS*, daar binnen te ontvangen, die hier door gelegenheid bekwam, om het Beleg voor *Groningen* te slaan.

Zie Vaderl. Hiforie, VIII Deel, bl 379.

EVEN. Den naam deezer plaatze vind men in meer dan één Handvest genoemd, schoon het met geene zekerheid te bepalen

len is, waar dezelve gelegen hebbe. Zommigen meenen dezelve te vinden, niet verre van *Zuidlaren* in het Landſchap *Drenth*. Keizer HENDRIK DE III ſchonk EVEN, als behoorende onder de verbeurd verklaarde goederen van eenen ULFO en zijnen broeder, aan BERNOLD, Biſchop van *Utrecht*.

EVERAERTS, (ANTHONY) Raad en Geneesheer in zijne Geboortestad *Middelburg*, heeft zig, door het ſchrijven van verſcheidene werkjes, in de *Latijnsche* taal, onder de geleerden bekend gemaakt. Te *Antwerpen*, werwaarts hij gezeild was, om eene verkooping van Schilderijen, waarvan hij, gelijk ook van bloemen, een groot liefhebber was, bij te woenen, ſtierf hij zeer onverwacht, aan een bloedſtoring, op den 28 April van het Jaar 1679.

EVERDINGEN, een toenaam, welken verſcheidene Schilders, allen uit één Geſlacht afkomstig, gevoerd hebben; eerst drie broeders: CESAR, ALDERT en JAN; en van ALDERT wederom drie zoonen: KORNELIS, PIETER en JAN, welke mede, de een min, de ander meer, de verhevene Schilderkonst geoeffend hebben.

CESAR VAN EVERDINGEN was de oudſte zoon van JAN VAN EVERDINGEN, Sekretaris te *Alkmaar*, en, in het Jaar 1606, aldaar gebooren. Hij was een voortreffelijk meester in het ſchilderen van Beelden, en had een zeer vleiend penceel. Onder zijne Konſtwerken munten uit, de geſchilderde deuren van het Orgel, in de Kerk te *Alkmaar*, waarop door hem is afgebeeld, DAVIDS Triumph op GO. LIATH: het model daarvan werd door hem vervaardigd, ten huize van den vermaarden bouwmeester VAN KAMPEN, die dat Orgel geordineert heeft, in het Jaar 1648. In de Doele te *Alkmaar*, ziet men ook nog een groot ſtuk van hem, verbeeldende den Adel en Schutterij aldaar; alle de beelden zijn hier levensgroot door hem getchilderd, en ſtreken tot een onſterflijken roem, voor hem en zijnen Leermeester JAN VAN BRONKHORST. Hij overleed in het Jaar 1679, in den ouderdom van 73 Jaaren.

EVER-

EVERDIN
gebooren, in
eest onder
PIETER M
de beide me
Konſtluiken
groot meest
Landſchapje
fraaj geſtof
ſchilderen v
men, enz. I
den van Noo
van een ſil.
de maand N
nen, twee
begeeven het
De jongſte
JAN genam
in de Schilde
om 'er van te
noogzaam bel

EVERDIN
ſchap Kuiken
dende ook w
den aldaar doe

EVERDIN
zie EVERDIN

EVERDIN
was een groot
35 Jaaren, P
bij Raadshoe
hart van 1

EVERDINGEN, (ALDERT VAN) werd mede te *Alkmaar* gebooren, in het Jaar 1621. Deeze leerde de Schilderkonst, eerst onder opzigt van ROELANT SAVRY, en daarna van PIETER MOULYN, te *Haarlem*; hij kweet zig zo wel, dat beide meesters zig op hunnen Leerling beroemden. Zijne Konststukken zijn zo veele spreekende bewijzen, welk een groot meester hij in de konst geweest is, bijzonder zijne Landschapjes, die met beestjes en beeltjes zeer uitvoerig en fraaj gestoffeerd zijn. Niet minder muntte hij uit, in het schilderen van dicht beplante boschen, watervallen, zeeftor-
men, enz. Doch inzonderheid was hij bekwaam, in het afbeelden van *Noordsche* landgezichten. Hij overleed met den roem, van een stil, arbeidzaam en zedig leven geleid te hebben, in de maand November van het Jaar 1675; nalaatende drie zoonen, twee van welke zig mede tot het oeffenen van de konst begeeven hebben.

De jongste zoon van den *Alkmaarschen* Geheimschrijver, JAN genaamd, mede aldaar gebooren, oeffende zig insgelijks in de Schilderkonst, doch meer uit zugt voor dezelve, dan om 'er van te leeven, dewijl hij, Procureur zijnde, een genoegzaam bestaan had.

Zie HOUBRAKEN, *Schouwburg*, II Deel,
bl. 94. en 95.

EVERDINGEN, een dorp, behoorende onder het Graafschap *Kuilenburg*, een weinig beneden *Golberdingen*, wordende ook wel *Zuurding* genaamd. De Gereformeerden worden aldaar door één Predikant bediend.

EVERDINGEN, een Dorp en Heerlijkheid in *Zeeland*; zie EVERINGEN.

EVERHARDI, (NICOLAAS) gebooren te *Amsterdam*, was een groot Rechtsgeleerde, en, gedurende den tijd van 35 Jaaren, Profesfor te *Ingolstadt*, in *Beijeren*. Vooraf was hij Raadsheer geweest van de Hertogen WILLEM en ALBERT van *Beijeren*, te *Munchen*, daarna van Keizer KA-

Kk 4

BEL

REL DEN V, en gefubordineerd Raadsheer in 't Kamerge-
richt te *Spiers*. Hij overleed in hoogen ouderdom, nalaaten-
de drie zoonen, allen Rechtsgeleerden: NICOLAAS, CAS-
PARUS en GEORGIUS. De oudste van deeze was,

EVERHARDI, (NICOLAAS) die insgelijks, even als
zijn Vader, 28 Jaaren lang, Hoogleeraar der Canonijke Reg-
ten te *Ingolfsad* geweest is. Hij overleed in het Jaar 1580,
in den ouderdom van 50 Jaaren, en liet na 4 Zoonen: WIL-
HELMUS, ALBERTUS, NICOLAUS en FERDINAN-
DUS; mede allen Regtsgeleerden.

EVERHARDI, (NICOLAAS) ook bekend bij den naam
van JANUS SECUNDUS, was de zoon van NICOLAAS
EVERHARDI. Zommigen houden voor de plaats zijner ge-
boorte 's *Gravenhage*; anderen, en onder die COMMELYN,
stellen daar voor *Amsterdam*. Allen, die van hem gewag
maaken, houden hem voor eenen der bekwaamste *Latijnsche*
Digters van zijnen tijd. In zijne jeugd begaf hij zich eerst
naar *Bourges*, in *Frankrijk*, om de lessen te hooren van
ANDREAS ALEATIUS. Van daar reisde hij naar *Italie*,
en verder naar *Spanje*, alwaar hij Geheimschrijver werd van
den Aartshertog VAN TOLEDO, op wiens bevel hij Keizer
KAREL DEN V, op deszelfs togt naar *Afrika*, gevolgd is.
Vervolgens in *Holland* te rug gekeerd, werd hij, te *Utrecht*,
Geheimschrijver van den Bisschop GEORGIUS VAN EG-
MOND. Dewijl de Bisschop zig, bij zijne aanstelling, te St.
Arnaud, in *Henegouwen*, bevond, begaf hij zig derwaarts;
doch was 'er naauwlijks gekomen, of hij werd van eene ziek-
te overvallen, en stierf, in het 25 Jaar zijns ouderdoms, in
het Jaar 1536. Van alle zijne *Latijnsche* Versen, worden,
die door WESTERBAAN in het Nederduitsch vertaald zijn,
voor de beste gehouden.

COMMELYN, *Beschrijf. van Amsterd.* bl. 862.
MELCHIOR ADAMI, ENZ.

EVER.

ERAS-
gebooren te
en uitmunten
de Nederland-
nigen was hi
gens anderen
geren. Beid
vinding daag
Het zijt
was hij van
Studien aanve
DE BEKA E
van het jaar
verklaard, e
ERASMUS
gen en geleert
Eerst was i
Kerklijke zaak
merijk; daarn
vervolgens De
werd hij beroe
Hoogen Raad
1509, tot P
welk ampt h
lof bekleedde
KAREL DEN
werd te rug o
na ging hem
winst, om eig
en dat hij, o
van valliche of
overleed, in lie
In zijn Huw.
WYLOUT, be
ters, onder we
der in het St.
toonen, allen
in deeze PR

EVERHARDI, (NICOLAAS) of KLAAS EVERTSZ, geboren te *Grijpskerken*, in *Zeeland*, een van de grootste en uitmuntendste Mannen en Regtsgeleerden, welke ooit in de Nederlanden te voorschijn zijn gekoomen. Volgens sommigen was hij de zoon van een gemeen' Schipper; doch, volgens anderen, afkomstig uit een aanzienlijk geslacht, in *Beijeren*. Beide gevoelens kunnen waar zijn, vermids de ondervinding daagelijks leert, hoe de geslachten rijzen en daalen.

Het zij hij edel, of onedel van afkomst ware, overedel was hij van geest en verdiensten. Te *Leuven*, daar hij zijne Studien aanvaardde, had hij tot Leermeeesters ARNOLDUS DEBEKA en PETRUS DE THENIS. Op den 11 Junij van het Jaar 1493, werd hij tot Doctor in de beide Regten verklaard, en gaf aldaar, eenige Jaaren, onderwijs in dezelve. ERASMUS en meer anderen roemen zijn zonderling geheugen en geleerdheid.

Eerst was hij, in het Jaar 1498, te *Brusfel*, Rechter in Kerklijke zaaken, of Officiaal, van den Aartsbisfchop van *Kamerijk*; daarna Deken van de Collegiaale Kerk van *St. Guido*; vervolgens Deken van *St. Gedula*, te *Brusfel*. Van daar werd hij beroepen, eerst naar *Mechelen*, tot Raadsheer in den Hoogen Raad der *Oostenrijfsche* Nederlanden, en, in het Jaar 1509, tot President van het Hof van *Holland* en *Zeeland*, welk ampt hij, gedurende den tijd van 18 Jaaren, met allen lof bekleedde. Waarna hij door zijne Keizerlijke Majesteit KAREL DEN V, in zijnen voorgaanden post, te *Mechelen*, werd te rug ontboden. In het bekleeden van alle deeze ampten ging hem de roem na, dat hij nooit iets verrigte, om winst, om eigen glorie, of ter gunste van magtige vrienden; en dat hij, om een geding te winnen, nooit zig bediende van valsche of looze kunstjes, in de Rechten gebruikelijk. Hij overleed, in het Jaar 1532.

In zijn Huwelijk, met ELIZABETH VAN BLYOUL, of BLYOUT, heeft hij gewonnen agt Kinderen: als, drie Dogters, onder welk eene Non was, ISABELLA genaamd, die Moeder in het *St. Aagten Klooster*, te *Delft* geweest is, en vijf Zoonen, allen Mannen van uitstekende Geleerdheid, en onder deeze PETRUS HIERONIMUS, der beiden Rechten

Doctor, te *Leuven*, daarna Pastoor te *Wissingen*, en vervolgens Abt te *Middelburg*. EVERHARD, welke, in het Jaar 1515, President van het Hof van *Holland* was, was spreekker van Keizer KAREL DEN V, bij deszelfs huldiging te *Dordrecht*, als Graave van *Holland*. De drie andere Zoonen zijn mede vermaarde Mannen en voortreffelijke *Latijnsche* Dichters geweest. Bij de Geleerden zijn deeze Mannen ook bekend bij den naam van NICOLAI. Ondertusfchen gelooven wij dat zij van den weg af zijn, die EVERHARD NICOLAI, en NICOLAAS EVERHARD voor één en denzelfden perfoon houden, en NICOLAUS GRUDIUS, ADRIANUS MARIUS en JOHANNES SECUNDUS voor drie Zoonen van NICOLAAS EVERHARDI willen doen doorgaan. Dit alleen is zeker, dat deze drie mannen goede vrienden, vermaarde Digters en Raadsheeren van Keizer KAREL DEN V, doch geenzins, dat zij broeders geweest zijn, zo als LARUË, in zijn *Geletterd Zeeland*, beweert.

Zie VAL. AND. ; W. VAN GOUTHOEVEN,
Hollandsche Chronijk.

EVERHARDI, (THOMAS) word gesteld onder de geleerde Mannen van *Dordrecht*; hij leefde in het Jaar 1487, en was Leeraar in de Godgeleertheit te *Leuven*.

BALEN, *Beschrijv. van Dordrecht*, bl. 204.

EVERINGEN. In de Blaffert der *Utrechtsche* Bisschoppen, aangaande hunne geestelijke Jurisdictie, over de Kerken, Kloosters, enz. in *Zeeland*, word deeze naam gespeld EVERDINGEN, een Dorp in *Zeeland*, op het Eiland Zuid-Beveland, 't welk reeds in het Jaar 830 bedijkt was. MELIS STOKES maakt gewag van eenen DODYN, Heer van EVERINGE, als hij zegt, op het Jaar 1295:

*Daer quam Dodyn van Everingen
An d'een zide wel gheschaert.*

Dit

Dit Dorp, welk aan Zee ligt, en behoort onder *Ellewoutsdijk*, is groot 304 Gemeeten en 29 Roeden.

EVERKESTDORPE; een zeker Schrift (zegt *ALTING*) van het Jaar 1285, noemt de plaats het Moerigelandt, welke zig uitstrekt tot aan de Boschen van *Trenschoten* en *Piers*. Hoewel 'er, behalven den naam, niets meer van overig is, blijkt het, egter, genoeg, dat dit land gelegen heeft, tusschen den dicht daar aan stroomenden *Rhijn* en de gemelde Boschen, Oostwaards aan tegen *Swadenburg*.

ALTING, *Not. Germ. Inf.* Tom. II. fol. 52.

EVERLO, eené Havezate, in de Provintie *Overijssel*, ten Noorden van *Oldenzeel*, behoorende aan den Heer *REINT JAN*, Baron *SLOET*, die, wegens dezelve, beschreven is in de Ridderchap van *Twenthe*.

EVERSBERG, een der adellijke Huizen, mede in de Provintie *Overijssel*, in de nabuurschap van *Rijssen*, wel eer behoord hebbende aan het Geslacht van *HEERDT*.

EVERSPYK, een adelijk Geslacht in *Holland*, waar van de eerste genobilliteerde, of Edel verklaarde, is geweest, Mr. *ANTHONIS MICHIELSZOON VAN EVERSDYK*, in het Jaar 1450, Raad in 's *Gravenhage*, en bijzonder gunsteling van den Graave van *CHARLOIS*, Zoon van *FILIPSEN GOEDEN*, Hertog van *Bourgondien*, die hem, bij opene brieven, tot den adelstand verhief; zijnde naderhand deeze verheffing bevestigd, door Keizer *FREDRIK DEN II*. Hij had in Huwelijk *CORNELIA VAN NIEUWENHOVEN*, uit *Vlaanderen*, bij welke hij verwekte veertien Kinderen. Hij leefde nog in het Jaar 1480. Onder deeze Kinderen waren: Heer *JAN VAN EVERSDYK*, Kanunnik te *Geertruiet*; *JAN VAN EVERSDYK*, getrouwd met *GEERTRUID VAN DER MEIJE*, die agt zoonen en dogteren won; *ADRIAAN VAN EVERSDYK*, die ter vrouwe nam, *MABELIA*, dogter van Heere *GEERIT VAN EGMOND*; *ANTHONIS*.

THO.

THONY VAN EVERSDYK; Vrouwe MARGRETA VAN EVERSDYK, getrouwd aan den Heere GERRIT VAN NIEVELD, Ridder, dien zij twaalf Kinderen baarde; BARBERA, Nonne te *Delft*; CATHARINA VANEVERSDYK, die ten man had, Mr. JACOB VAN ALMONDE, Raad in 's *Gravenhage*, moeder van twaalf Kinderen. Gemelde ANTHONY VAN EVERSDYK, ANTHONYSZoon, was gehuwd met MARIA VAN RAAPHORST, bij welke hij verwekte ANTHONY VAN EVERSDYK; ADRIAAN VAN EVERSDYK, Monnik; MARGRETHA VANEVERSDYK, gehuwd aan JAN, Bastaard-broeder van Hertog KAREL VAN GELDER. De oudste van deze Zoonen, ANTHONY, nam ter Vrouwe WILHELMINA VAN RAASHORN, die hem baarde ANTHONY VAN EVERSDYK, naderhand Hofmeester van Hertog KAREL VAN GELDER, die zonder Kinderen overleed; als ook SERVAAS VANEVERSDYK, die mede zonder Kinderen stierf; verder ELIZABETH EVERSDYK, Nonne te *Rencum*, bij *Arnhem*; MARGRIET VANEVERSDYK, in den Echt getreden met CORNELIS VANDER HOUVE, te *Nijmegen*. Hier mede liep de mannelijke Linie van EVERSDYK, in *Holland*, ten einde. Hun wapen was, een Azuur Schild, en daarin twee zilveren Keepers, drie gouden toorens, twee ter zijde der Keepers en de derde onder dezelve.

Zie GOUDHOEVEN EN VAN LEEUWEN,
fol. 193 en 964.

EVERSDYK, een Dorp in *Zeeland*, op het Eiland Zuid-Beveland, tegen over de Haven van *Bispingen*; hebbende eene Kerk met een dikken tooren, voortijds gesticht door eenen der Heeren uit het geslacht van *Everinge*, welk geslacht afkomstig was uit een jonger Zoon der Graaven van EVERGEM, wier Graaffchap niet verre van *Gendt* gelegen is, en waarvan men een omstandiger berigt vind bij ESPINOT, in zijne *Recherches sur les Antiquités & la Noblesse de Flandres* pag. 350. De nakomelingen van dit Geslacht hebben, naderhand, den stamnaam van EVERSDYK aange-

no.

1. Anthony
2. en Hertog
3. rvaas v.
4. Margriet
5. Voorst, c
6. Elizabeth
7. J
8. 2 huwel
hebben
9. Gellacht
2. A
3. C
4. C
5. J
6. J
7. J
8. J
9. J
10. C

1. *Anthony van Eversdyk*, Marchal van het Hof van
2. Ten Hertog van Gelder, ongehuwd gestorven.
3. *Arvaas van Eversdyk*, stierf ongehuwd.
4. *Margriet van Eversdyk*, had ten man Fredrik van
5. Voorst, die bij haar verwekte, 2 kinderen.
6. *Elisabeth van Eversdyk*, Geestelijke Dogter.
7. *J*
8. 2 huwelijken der dogteren uit het Geslacht van
hebben dezelve zig vermaagschapt, met de aan-
9. Geslachten van Holland en Zeeland.
10. *A*
11. *C*
12. *C*
13. *A*
14. *A*
15. *A*
16. *A*
17. *A*
18. *A*
19. *A*
20. *C*

I. TAFEL VAN HET GESLACHT VAN EVERSDYK.

De Dood XIV, M. 225

ANTHONY VAN EVERSDYK, DOON VAN ROTTERDAM, was een
Concellier en Raad van den Graaf van Cleve, in het jaar
1470, door hem geschiedt, en geschiedt, door Koo-
ten Frederik te Nieuw, in Dordrecht, in 't jaar 1485.
Dit is Antoon van Everdyk, die in 't jaar 1485, bij het 14
kind, vordelt van Nieuw, en daarbij 12
kinden, die

1. Gisel van Everdyk, Koningin te Gouda.
2. JAN VAN EVERSDYK, die nu vrouw had, Machteld
van der Meij, en daarbij was 2 kinderen, die vol-
gen: als A.
3. ANNA VAN EVERSDYK, gehuwd met Schel-
le van Egmond, die nu van Gerard en Catharina van
Dordrecht, waren gesproten zij, 20 kinderen;
als B.
4. ANTHONY MOONEN VAN EVERSDYK, gehuwd met Ma-
ria van Ruyter, dat nu 3 kinderen; als C.
5. MARSHAL MOONEN VAN EVERSDYK, die nu man had,
Gerrit van Ruyter, van Nieuw, die nu 12 kin-
den heeft.
6. Cornelia van Everdyk.
7. Bertha van Everdyk.
8. Cornelia van Everdyk.
9. Elzabeth van Everdyk.
10. Johannes van Everdyk, jong gestorven.
11. Catharina van Everdyk, Noome te Delft.
12. Catharina van Everdyk, gehuwd met Jozab van
Alten, Raad van den Graaf van Holland, Heer van
Veen en Alton, geboren in 't jaar 1504, dat nu 12
kinderen.

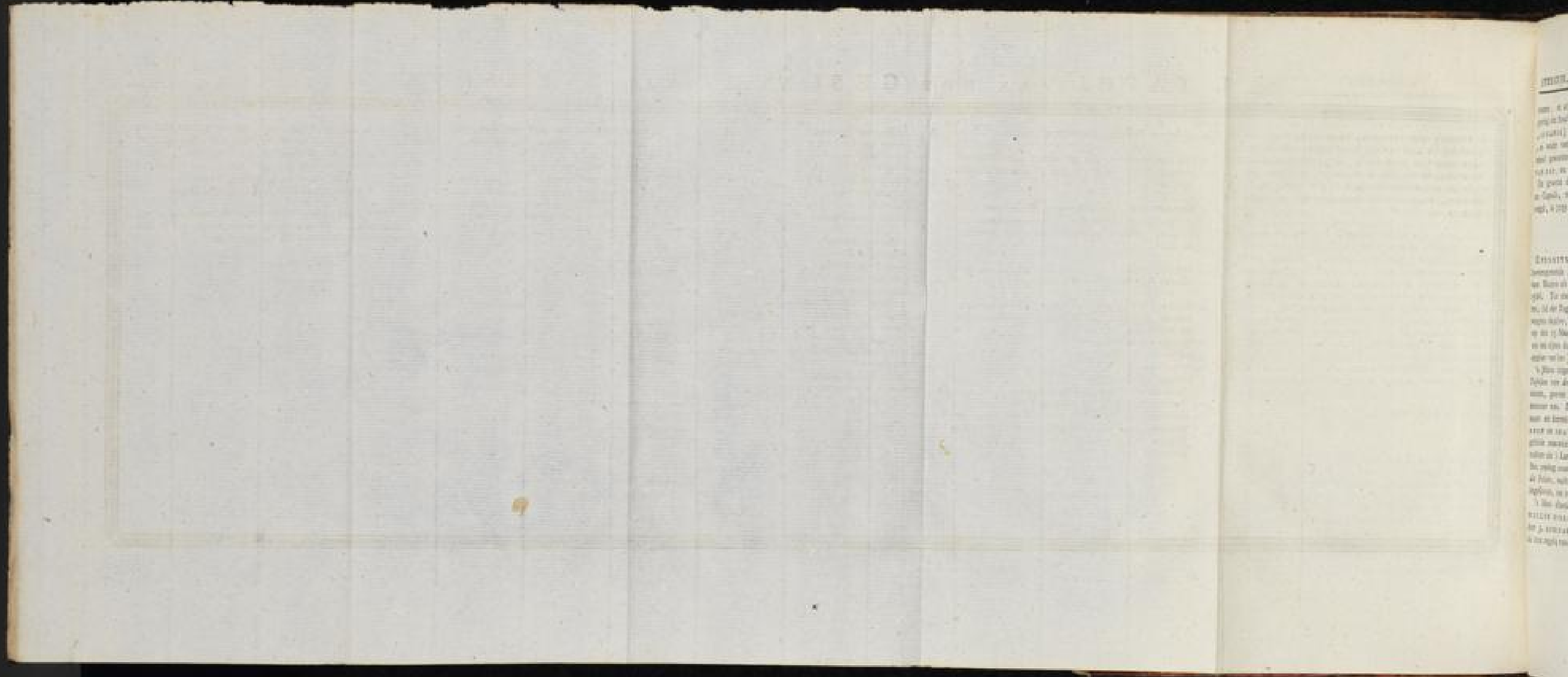
- A. 1. Anthony van Everdyk.
2. Thomas van Everdyk.
3. Adam van Everdyk.
4. Hendrik van Everdyk.
5. Vincent van Everdyk.
6. Jan van Everdyk.
7. Jozab van Everdyk, en
8. Aron van Everdyk.

- B. 1. Antoon van Everdyk.
2. Adriaan van Everdyk.
3. Cornelia van Everdyk.
4. Geert van Everdyk.
5. Margriet van Everdyk, had een man, Pieter van
Tollegen, die nu 12 kinderen heeft.
6. Anthony van Everdyk.
7. Maria Machteld van Everdyk, had een man
Adriaan van Ruyter, en nu 12 kinderen.
8. Wendela van Egmond, gehuwd met Gerard de
Crommeste.
9. Bertha van Everdyk.
10. Cornelia van Everdyk, Gemaal te Delft.

- C. 1. ANTHONY MOONEN VAN EVERSDYK, gehuwd met
Willem van Ruyter, waarvan waren 4 kin-
den; als D.
2. Deren van Everdyk, en
3. Cornelia van Everdyk, beide jong gestorven.
4. Adriaan van Everdyk, Koningin te Dordrecht, en
5. Margriet Machteld van Everdyk, gehuwd met Jan,
staatslijken zoon van Adriaan, Heer van Gouda,
dat nu 3 kinderen.

- D. 1. Anthony van Everdyk, Machteld van het Hof van
den Heer van Gouda, ongehuwd gestorven.
2. Deren van Everdyk, die nu ongehuwd.
3. Margriet van Everdyk, had een man Frederik van
Veen, die nu haar verwekt, 2 kinderen.
4. Elzabeth van Everdyk, Gemaal te Dordrecht.

Door de laatste van de degenen die het Geslacht van
EVERSDYK, hebben degenen die vermaant, met de ver-
maant degenen van Holland en Zeeland.

namen, en zijn
gemaal der Snd G
, (1748:22) he
, en wede verma
need geworden
1758:22, en v
De groote der
en Capelle, met
negd, is 1079 Ge

EVERSTU, (C
bovengemelde Zee
van Vaders als Mo
1786. Tot manneli
na, lid der Regeerin
wegens deatve, gede
op den 15 Maart, va
tot en zijne dood,
ember van het jaar
's Mus ingegeev
Tafelen van de Wa
deren, geeven diide
meester was. Daare
meer- en Starekonde.
BOEN en SMALLE
gehield naauwkeurige
tukken uit 's Lands a
sien pening over het
de Polder, welke, f
ingeloonen, en nieuw
's Mus theelding,
WILLEM HERSOY
den J. HOUTAEN,
hi zes regeltijds van 2

nomen, en zijn magtig en aanzienlijk geworden in de Regeering der Stad *Goes*. „Met mijn Geslacht (zegt *SMALLEGANGE*) hebben zij zig, verscheidene maalen, over „en weder vermaagschap”. Door Huwelijken zijn zij bevriend geworden aan de Geslachten *VAN DEN ABEELE*; *VAN ERP*, en *VAN HEENVLIET*.

De grootte dezer Ambachtsheerlijkheid, te gader met die van *Capelle*, met welke zij, in de stemrolle, word zamengevoegd, is 3079 Gemeten, 273 Roeden, 6 voeten, 4 duim.

Kronijk van Zeeland, bl. 729.

EVERSDYK, (*CORNELIS FRANZ*) afkomstig uit het bovengemelde *Zeeuwsche* Geslacht van *EVERSDYK*, zo wel van Vaders als Moeders zijde, werd geboren den 20 Maj 1586. Tot mannelijke Jaaren gekoomen, was hij, veele Jaaren, lid der Regeering, in zijne geboortestad *Goes*, en werd, wegens dezelve, gedeputeerd in de Rekenkamer van *Zeeland*, op den 15 Maart van het Jaar 1635. Hij bekleedde dit ampt tot aan zijnen dood, die voorviel te *Middelburg*, den 19 December van het Jaar 1666.

's Mans uitgegevene Schriften, over het *Wijnrooijen*, *Tafelen van de Wanmaate*; van de *Pachttafelen* en meer anderen, geeven duidelijke bewijzen, dat hij een groot Rekenmeester was. Daarenboven was hij zeer ervaren in de Landmeet- en Starrekunde. In de *Zeeuwsche Kronijken* van *BOXHORN* en *SMALLEGANGE*, vind men eene door hem opgestelde naauwkeurige Lijst, van de grootte van *Zeeland*, getrokken uit 's Lands authentijke Rekeningen van den honderdsten penning over het Jaar 1641; waar bij gevoegd zijn alle de Polders, welke, sedert dien tijd, tot aan het Jaar 1643 ingeslooten, van nieuws zijn ingedijkt.

's Mans afbeelding, konstig geschilderd door zijnen Neef *WILLEM EVERSDYK*, is naderhand, door den vermaarden *J. HOUBRAKEN*, in het koper gebragt, waaronder men dit zes regelig vers van *P. DE LA RUE* leest:

Dit

Dit agtbaar wezen, naar het leven juist gelijk,
 Weleer gemaald, door het Penfeel van *Eversdyk*,
 Nu door *Houbrakens* hand zo keurelijk van trekken
 In 't koper hier gebragt, vertoont ons het gelaat
 Van Zeelands *Archimced*, wiens werk zijn stad, zijn staat
 Ten oorbaar was, en steeds tot nut en eer zal strekken.

EVERSDYK, (WILHELMUS) een agterneef van den zo evengemelden CORNELIS EVERSDYK, werd geboren den 25 December van het Jaar 1653. Zijn Vader JOHANNES EVERSDYK, was toen Predikant te *Ellewoutsdijk*, en naderhand in 's *Gravenpolder*; zijne Moeder was CORNELIA VAN CAMPEEN, mede van deſtige afkomſte in *Zeeland*. Zijne Ouders hem, al vroeg, door den dood, ontrukkt zijnde, werd hij, bij eene Moei, onder opzigt van Voogden, te *Goes* opgevoed. Van hem word getuigd, dat hij, van zijne vroege jeugd af, ongemeene blijken gaf van achting en eerbied voor God en zijnen dienſt. Na, in *Zeeland*, zig in de taalen te hebben laaten onderwijzen, vertrok hij, in het Jaar 1675, naar *Utrecht*, daar hij het onderwijs genoot van VOETIUS, ESSENUS, MAASTRICHT, VAN HALEN, en andere bekwaame en geleerde Mannen. In het Jaar 1680, keerde hij, met voortreffelijke getuigſchriften voorzien, naar *Zeeland* terug, alwaar hij tot den openbaaren Predikdienſt toegelaaten, en kort daarna beroepen werd te *Wemelingen*. Een zwaar verlies leed hij hier, door eenen brand, geſicht door een ſnooden booswicht; niets bergde hij daar uit, dan de geſchrevene Predikaatſte, die hij, daags daaraan, doen moest. De ſchrik daarvan veroorzaakte hem een pijn in de zijde, die hem, gedurende zijn gantſche leven, bij bleef. Een jaar daarna werd hij beroepen te *Zaltbommel*, in het Jaar 1683, te *Ooszaanen*, en in 1684, te *Wesel*; deeze aanbieding, echter, wees hij van de hand; doch nam, in dat zelfde Jaar, het beroep te 's *Hertogenbosch* aan.

In de maand November van het Jaar 1686, aanvaardde hij het beroep te *Rotterdam*. In 1695, beroepen zijnde, in 's *Gravenhage*, had dit, echter, geen voortgang; zo min als dat, welk, twee jaaren daarna, te *Utrecht*, op hem werd uit-

YK
erdam
beeld.
eeld.
gen.

L. de Be
NANUYS.

A. de Blois Sculpsit.

WILHELMUS EVERSDYK

Bedienaar des Goddelyken Woords tot Rotterdam

*Sie hoor Heer Eversdyk na i Leren wygebeeld.
Die door i gepreke Word den Heere Kindken veeld.
Wie van Syn kragt en ernst recht oertuigt wil weesen.
Die hoor hem Prediken of moet Syn Boeken leden.*

L. Beuchele pinxit

Reynier van Dordrecht sculpsit

H. Nieuwe

A. de Bleis sculpsit

ingel
les ja
lij
en on

Eve
ut het
ut een
in. I
xvee
imal
der, w

Evi
den, k
en was
in Zee
bewijze
te Mis
voorn
de orde
11.11
ers, .
den 3
jaar 17
1711,

Evi
en ad
de Ro
11.11
en
hinde,

ingebracht.
het jaar 17
Zijn afb
na overle

EVERS
uit het zelf
uit eenen
is. Hij
EVERSD
SMALLEG
der, waar

EVERS
den, bloei
en was een
in Zeeland,
bewijze fire
re Middelbu
voorhanden
de order Co
BLASINA
iers, ADR
den geestel
jaar 1735;
dyk, in Z

EVERSD
en ADRIA
de Regeri
NICOLAA
us. Hoer
hande, ver

uitgebracht. Hij stierf te *Rotterdam*, op den 11 Julij van het Jaar 1729, in den ouderdom van ruim 75 Jaaren.

Zijn afbeeldzel gaat in prent uit, en zijne schriftten zijn ten overvloede bekend.

EVERSDYK, (CORNELIS) was wel een afstammeling uit het zelfde geslacht, als de twee zo even gemelden, doch uit eenen Tak, die bij den *Roomschen* Godsdienst gebleeven is. Hij was de oudste Zoon van WILLEM DIGNUSZ EVERSDYK, Burgemeester te *ter Goes*, en van MARIA SMALLEGANGE, en in zijnen tijd een goed Historiefchilder, waar van nog blijken genoeg voor handen zijn.

EVERSDYK, (WILLEM) de zoon des naastvoorgaanden, bloeide, omtrent het midden der voorgaande Eeuwe, en was een voortreffelijk *Pourtraitschilder*; de afbeeldzels, in *Zeeland*, en elders, nog in wezen, kunnen daar van ten bewijze strekken. Op de groote Zaal van het Schuttershof, te *Middelburg*, zijn nog groote Schilderstukken van hem voorhanden, verbeeldende eenige Burger-Officieren, en van de order *Confrerie*, allen levensgroot. Hij had in huwelijk BLASINA VAN OSSENWAARDE, en bij haar twee Dogters, ADRIANA en FRANCOISE MARIA, welke beide den geestelijken stand aannamen; de laatste overleed in het Jaar 1735; met haar is die tak van het Geslacht van EVERSDYK, in *Zeeland*, uitgestorven.

Zie LA RUË, *Geletterd Zeeland*, bl. 396, 432 en 524. VAN HENGEL, *Lijkreden op W. Eversdijk; Levensbeschrijving van beroemde Mannen*, enz.

EVERSDYK, (KORNELIS, NICOLAAS MATTHEUS en ADRIAAN) waren allen, in het Jaar 1692, leden van de Regeering der Stad *Goes*; KORNELIS als Baljuw, en NICOLAAS MATTHEUS en ADRIAAN als Oud-Burgemeesters. Hoewel elkander, door geboorte, in den bloede bestaande, verschilden zij, echter, merkelyk in denkbeelden,
in

in de partijſchappen , welke die Stad en derzelver Ingezeeten , ten dien tijde , aan het grootſte onheil bloot ſtelden. Deze partijſchappen openbaarden zig , bij de verkiezing van Rentmeesteren ; waarover te vooren wel meermaalen geſchillen ontſtaan waren , doch nooit zo hevig , als ten deezen tijde. De Regeering dier Stad was in twee partijen verdeeld ; de eene beſtond uit den Baljuw KORNELIS EVERS DYK , en den Burgemeester FERDINAND GRUWARD , met eenige Schepenen , die gehouden werden , meest te ijveren voor de belangen van den Stadhouder WILLEM DEN III ; terwijl de andere partij , beſtaande uit den Burgemeester ADOLF VAN WESTERWYK , en eenige Schepens , werd aangezien , als of zij , voorwendende de Stads Privilegien te willen handhaven , inbreuk zогten te maaken op het gezag des Stadhouders. In de tijden , welke wij thans beleeven , zou men de eerstgenoemde met den naam van *Prinsgezinden* , de anderen met dien van *Patriotten* beſtempeld hebben. Beiden zогten hunnen ſtreng , onder de overige Regeeringsperſoonen , te verſterken. Ten dien einde bedienden zij zig van de jongſte keuze van de twee Rentmeesteren , die , in de maand December van het Jaar 1691 , geſchieden moest , om dezelve ieder naar hunnen zin te doen uitvallen. Bij het opneemen der ſtemmen bevond men , dat de Bailiuw EVERS DYK , Burgemeester GRUWARD en nog vier Schepenen , KORNELIS LOPSEN , die reeds als Rentmeester in dienst was , tot beſtierenden , en LUKAS BEISELAAR , in plaats van JAN TARD , tot toezienden Rentmeester , gekoozen hadden : terwijl de keuze van den Burgemeester WESTERWYK , en van vijf Schepenen , op den Oud-Burgemeester EVERS DYK , als beſtierenden , en JOHAN VAN DER HILLE , als toezienden Rentmeester , gevallen was. Dus waren de ſtemmen , met die van den Baljuw , zo als , ſedert eenige Jaaren herwaards in gebruik geweest was , van wederzijde gelijk. Doch WESTERWYK en de zijnen beweerden , dat dit ingelloopen gebruik , om den Baljuw mede te doen ſtemmen , was ſtrijdende tegen de Stads Privilegien , volgens welke de BALJUW , bij de meeste gevolgen en acſoorde van Burgemeesteren en Schepe-

nen

(*) Met
ſtemde na
rechtſgele
XIV. D 2

nen, (*) Rentmeesters kiezen mogt. Hierom begeerde hij, dat niet zijne stem, maar alleen de meeste stemmen van Burge-meesteren en Schepenen gerekend moesten worden: vorderende daarom, dat de Baljuw EVERSDYK de perfoonen, door hem met vijf tegen zes stemmen benoemd, voor Rentmeesters moest verklaren. De Baljuw, dit weigerende, sloeg daarentegen voor, dat men, om dit en andere geschillen, onder de Regenten, te beslissen, elk eenen Rentmeester zou verkiezen, of de zaak bij looting afdoen, of aan de uitspraak der Staaten, of aan den Stadhouder, bij raade van den Hove, overlaaten. WESTERWYK, zijnen streng vasthoudende, wilde het een noch het ander, maar enkel, dat de door hem en zijnen aanhang verkoorene Rentmeesters zouden beëdigd worden; verklarende, dat in gevalle de Baljuw langer weigerig bleef, hij, en die het met hem eens waren, hun den eed zouden afnemen, gelijk in het Jaar 1656 geschied was. De Baljuw bragt hier tegen in, dat dit voorbeeld niet te pas kwam, als zijnde toen, tegen de aanuiging van den Baljuw en vijf Schepenen, en tegen het gevoelen van Gecommitteerde Raaden en van de Staaten zelve, loutere kracht en geweld gebruikt; verbiedende verder aan WESTERWYK en de zijnen, het beëdigen der Rentmeesteren te ondernemen. Doch WESTERWYK, zig daaraan niet stoorende, beval den Bode *Smallegange*, NICOLAAS EVERSDYK en JOHAN VAN DER HILLE te gaan haalen. De Baljuw, daarennege, beval hem, LOPSEN en VAN BEISSELAAR op het Stadhuis te doen koomen. WESTERWYK herhaalde hierop zijn bevel, en gebod den Bode, op verbeurte van zijn ampt, zijnen last te voebrengen. De Baljuw en de zijnen klaagden over geweld, protesteerden daartegen, en verlieten het Stadhuis.

Twee

(*) Met dit gezegde van den Burgemeester WESTERWYK, stemde naderhand overeen, het advies van negen voornaame Rechtsgeleerden in 's Hage.

Twee Schepenen en de Secretaris JOHAN VAN WESTERWYK, Broeder van den Burgemeester, beëdigden toen EVERS DYK en VAN DER HILLE als Rentmeesters. De Baljuw, de Burgemeester GRUWAARD en vijf Schepenen deden, op den 2 Januarij, in het Jaar 1692, den Burgemeester WESTERWYK aanzeggen, dat hij de twee oude Rentmeesters in dienst moest laten, en dat de twee nieuwlings aangestelden zig geene zaaken, dit ampt betreffende, hadden aantetrekken; dan deze sloegen geen de minste agt daarop. Vervolgens verwoegde zig de Baljuw bij de Staaten van *Zee-land*, en aan den Stadhouder, met ernstige klagten over het ongelijk, hem, zijns oordeels, aangedaan; verzoekende voorts, dat de twee aangestelde Rentmeesters buiten bediening mogten gehouden worden. Koning WILLEM DE III, die zig toen op het *Loo* bevond, als Stadhouder, aan de Wethouderschap van *Goes*, om nader bericht gezonden hebbende, ontving een antwoord van beide partijen, waarin elk zijne zaak op het voordeeligste voorstelde. De Burgemeester WESTERWYK deed, inmiddels, een gedrukt geschrift verspreiden, waarin zijn gedrag, als gegrond op de Privilegiën, verdedigd werd. Ook bragt hij te wege, (volgens voorgeeven van den Baljuw) dat zig een groot getal burgers op het Stadhuis verwoegde, met verzoek dat de geschillen binnen de Stad mogten worden afgedaan. Meester WILLEM DE BRAAUW, welke, bij die gelegenheid, het woord voerde voor de gemeente, verklaarde, dat zij de aanstelling der twee Rentmeesteren, door WESTERWYK en de zijnen gedaan, volkomen goedkeurden; eene diergelijke verklaring deden zedert ook de Hoofdmannen en Dekens der Schutterije. Wat laater werden, door de bestelling van meergemelden Burgemeester WESTERWYK, de Officieren der Burgerije veranderd, tegen den zin van GRUWAARD en de zijnen. De Baljuw klaagde over verscheidene moeilijkheden, die men hem aandeed, alleen om dat hij met WESTERWYK verschildte. Men mompelde zelfs van eene geweldige verandering onder de Regeering, indien de aanstaande verkiezing niet naar den zin van WESTERWYK uitviel. In de maand Junij besloot WILLEM DE III, den President HUIBERT ROOZEBOOM en den Raadsheer IMAN

KAAUW

KAAUW
binnen de
warop w
de van f
in het Ja
18 Maart,
het gemel
den Balji
nen wat
de gewo
worden i
het versla
door hem
24 Junij,
aldaar, en
aantetrekken
Stadhuis v
rijen mak
voortreegan
ook, om
ling van i
houder, ge
nen aan d
vergenooge
van den St
Genappe b
hij, kort d
den, om t
dwingen, d
aantetrekken,
geheimen la
Sas van Ge
Regiment v
ter *Goes* u
De Patente
lager door
op den 17
van 13 Au

KAAUW te magtigen, om kennis te neemen van de geschillen binnen de Stad, en onderzoek te doen naar de Privilegien, waarop WESTERWYK zig bij aanhoudendheid beriep; zijnde die van Hertog FILIPS van *Bourgondien*, van den 1 April, in het Jaar 1437, en van Keizer KAREL DEN V, van den 18 Maart, in het Jaar 1537: beide welke Privilegien, volgens het gemelde Advis van negen Rechtsgeleerden, ten nadeele van den Baljuw, en ten voordeele van WESTERWYK en de zijnen waren. Ten zelfden tijde vond de Stadhouder goed, dat de gewoonlijke verandering van de Magistraat dier Stad zou worden uitgesteld, tot dat hij, als Stadhouder van *Zeeland*, het verslag der gemagtigden zou gehoord hebben. De brief, door hem, ten dien einde, afgevaardigd, werd ontvangen, den 24 Junij, den gewoonen dag van de verandering der Magistraat aldaar, en terstond beslooten, de vernieuwing der Regeering uitstellen. Doch eene groote menigte volks, voor en op het Stadhuis vergaderd, drong, zo als WESTERWYK en de zijnen naderhand verklaarden, de Wethouders, met het werk voorttegaan, waartoe zij bij een gekomen waren; 't welk daar ook, om meerder onheil voortekoomen, en *buiten benadeeling van het regt der Graaflijkheid en dat van den Stadhouder*, geschiedde. Zo dra de naamen der nieuw verkoorenen aan de gemeente waren bekend gemaakt, ging de zelve vergenoegd en stil naar huis. Dan de tijding daarvan ter ooren van den Stadhouder gekomen zijnde, (die zig in het Leger bij *Genappe* bevond) toonde deeze zig daar over zo gebelgd, dat hij, kort daarna, besloot, eenig Krijgsvolk naar *Goes* te zenden, om de Ingezetenen te straffen, en de Wethouders te dwingen, de gekoorene Regenten af, en de voorigen weder aantestellen. Het Regiment van den Colonel KAAUW ontving geheimen last, om van *Vlisfingen* en *Veere* afsteekken, naar *Sas van Gend*, en zig van daar, met acht Compagnien van het Regiment van den Colonel KLAUBERGEN, te water, naar *ter Goes* te begeeven, en aldaar te vertoeven, tot nader last. De Patenten waren getekend door WILLEM DEN III, en langer door zijnen Secretaris, CONSTANTYN HUIGENS, op den 17 en 18 van de maand Julij. Het liep, echter, aan tot den 13 Augustus, dat het volk, met de Schepen, de Stad

naderde. De Burgemeester MATTHEUSE EVERS DYK, die 'er allereerst in het zekere bericht van kreeg, deed terstond de Stadspoorten en den Havenboom sluiten, als ook eenige Vaandelen Schutters in de wapenen komen, die zig om het Stadhuis plaatsten. Voorts de Wet op den Eed hebbende doen vergaderen, gaf hij, aan alle de tegenwoordige Leden, kennis van het geene hij vernoomen en verrigt had. Ten half twaalf uuren kwamen bij hem de Luitenant Colonel ALEXANDER DE MAUREGNAULT en eenige andere Oversten der Regimenten van KAAUW en KLAUBERGEN, hem de Patenten van den Stadhouder vertoonende, en begeerende daarop, met het Krijgsvolk, dat toen geleid werd door den Luitenant Colonel en Commandeur ZUIDLAND, te worden binnen gelaa- ten. De Burgemeester EVERS DYK bragt de Patenten in de vergadering, en verzocht zeer ernstig, te mogen weten, wat in die gewichtige gelegenheid, ten meesten nutte, en ter bewaaring van Stads Voorregten, diende gedaan te worden. De vergade- ring, den Burgemeester MATTHEUSE EVERS DYK, voor zij- ne goede voorzorge, bedankt hebbende, verklaarde eenpaarig, behalven den Burgemeester GRUWARD, en den Schepen JO- HAN VANDORTH, *Jacobszoon*: „ Dat zij voor zijne Ma- „ jesteit van *Groot-Brittanje*, als Stadhouder, zo veel eerbied „ en onderwerping betoonen wilden, als hij zou kunnen be- „ geeren; doch dat zij niet minder verplicht waren, de Privi- „ legien en Voorregten der Stad voortestaan en te handhaven; „ Dat de Stad *Goes*, dit regt, met andere stemmende Steden „ van *Zeeland*, gemeen had, van geen Krijgsvolk te behoeven „ te ontvangen, dan op Patent van de Staaten van *Zeeland*; „ Dat *Goes* en gantsch *Zuidbeveland*, in het Jaar 1577, in „ gevolge de *Gendsche* bevrediging, zig begeevende onder „ het bewind van Prinsse WILLEM DEN I, nog een bijzon- „ der beding gemaakt had, van geen Krijgsvolk te zullen in- „ neemen, dan in tijden van nood, ten koste van de gemeene „ zaak, en met kennis en bewilliging van de Wethouderschap, „ die, zelfs in zodanig geval, de Stads sleutelen zou blijven „ bewaaren; Dat zij wel vertrouwden dat zijne Majesteit, als „ Stadhouder, niet voor hadt, deeze manschap, anders, dan „ ten koste der gemeene zaake te doen dienen; doch dat het „ blijk-

„ blijkbaar genoeg was, dat de nood thans niet vorderde, dat
 „ dit volk binnen *Goes* gelegd werd; Dat deze Stad altoos geen
 „ gevaar liep van den vijand van buiten, en dat zij de gant-
 „ sche Burgerij van *Zuidbeveland* tot getuigen riepen, dat de
 „ Ingezetenen zelve altoos gehoorzaam geweest waren aan de
 „ bevelen der Hooge Overigheid en der Wethouderschap,
 „ zo in het gewillig opbrengen der gemeene lasten, als in
 „ het trouw voorstaan en beschermen van den Godsdienst,
 „ de Vrijheden en wettige Regeering des Vaderlands; Dat bij
 „ hen en hunne Voorouders altoos had plaats gehad, eene
 „ diepe hoogachting voor den geheiligden persoon zijner
 „ Majesteit, als Stadhouder van hunne Stad en Provintie,
 „ doch te gelijk een edelmoedig voorneemen, om de Voor-
 „ regten hunner Stad te handhaven; Dat de Ingezeetenen en
 „ de Regeering, vele Jaaren agter een, in onderlinge rust
 „ en eendragt geleefd hadden; Dat 'er, in de voorleedene Jaa-
 „ ren, wel eenige onrust was ontstaan, voornamelijk ter oor-
 „ zaake van de verkiezing van Rentmeesteren; doch dat des
 „ onaankeuzen, de jongste verandering der Regeeringe, vol-
 „ komelijk, volgens de Privilegiën, en tot groot genoeg
 „ van de Burgerije, was geschied; Dat de Wethouderschap
 „ ook bereid was, zig ten allen tijde te verdedigen, tegen
 „ elk, die in het stuk van de verkiezing der Rentmeesteren,
 „ of in eenig ander opzigt, mogt meenen verkort te zijn; Dat
 „ zij nimmer hebbende afgeslaan van het voorregt, om geene
 „ manschap te ontvangen, dan op de voornoemde voorwaar-
 „ den, vertrouwen moesten, dat de Patenten, tot de inlege-
 „ ring van het Krijgsvolk, welk althans voor de Stad lag,
 „ looslijk van zijne Majesteit, als Stadhouder, verkreegen wa-
 „ ren, zonder dat men hem vooraf, van het voorregt der
 „ Stad *Goes*, onderwigt had; Dat zij hierom beslooten hadden,
 „ de begeerde inlegering, ten platten Lande zo wel als in de
 „ Stad, ten besten mogelijk van de hand te wijzen, en de
 „ Poorten en Havenboom, ondertuschen, digt te houden;
 „ Dat zij, echter, te veel liefde voor de Burgerij hadden,
 „ om voor als nog zig in de wapenen tegen het gemelde
 „ Krijgsvolk te verzetten; in die verwagting, dat de Poorten
 „ en de Boom niet geweldig zouden worden aangetast: doch

„ dat zij van dit gewigtig voorval terstond zouden kennis geven aan Gecommitteerde Raaden, en aan de andere goede Steden van *Zeeland*, met verzoek om onderstand, tot handhaving van het goed regt der Stad, en tot voorkoming van het uiterste bederf van dezelve, en van gantsch *Zuid-Beveland*.”

Van dit besluit, hetwelk terstond aan de Gemeente werd bekend gemaakt, werd ook den Officieren, die de Patenten verzoond hadden, binnen de Hoofdpoorten, kennis gegeven, door drie Gemagtigden uit de Regeeringe, *WESTERWYK*, *BRAAUW* en *RONDVISCH*, die te gelijk ernstig verzogten, dat men, hoe eerder hoe liever, de Stad en het Eiland wilde ruimen; in welk geval men hun, zo zij des behoeften, eenigen nooddrift wilde laten toekoomen. *MAUREGNAULT* bedankte voor den aangeboden nooddrift; verklaarende verder te weten, wat last zij hadden, en dat zij gehouden waren, dien na te koomen; begeerende tevens een afschrift van het besluit der Regeeringe; welk hun ook werd ter hand gesteld.

Het Krijgsvolk der Staaten, enkel op bevel van den Stadhouder, even als ten tijde van *WILLEM DEN II*, onwettig, tegen den Burger, en dus tegen zijnen Betaalsheer, aangevoerd, inmiddels aan Land getreeden zijnde, bezette, even als of zij vijanden waren, alle de toegangen naar de Stad, en bebolwerkte de Poorten van buiten met ladders, wagens en andere gereedschappen; leevende voorts, ten platten Lande, op Krijgsmans bescheidenheid. De Wethouders van *ter Goes*, niet konnende gedoogen, dat de knechten, die zij zelve, voor hun gedeelte, betaalden, hunne goederen roofden en vernielden, magtigden *DE BRAAUW* en *WESTERWYK*, om deswegen bij de andere Steden van *Zeeland* te klaagen. Maar de goedaartige Stadhouder en zijne militaire afhangelingen, hadden, buiten eenige de minste order van hunnen wettigen Souverein, onder wiens bevel zij alleen behoorden, daags naa hunne aankomst, de Stad zo naauw beslooten, dat 'er niemand uit kon; dit blijkt uit den Inhoud van den brief, door de Heeren van *ter Goes* geschreven, aan de andere Steden van *Zeeland*.

„ Ede-

„ Wij
na, de
Achtb. r
dervan
Copieelij
uit Ute
hadden
rende o
land afte
dezelve l
van buit
aig besc
beset, de
levende r
geen ande
Achtb. uil
ven te zi
postuur z
nie te do
Achtb. m
consequen
werden g
van de l
ons niet b
repartieert
haare maat
verantwoot
worden te
Wallen vo
eenige wee
gen, nu d
de Stad te
ontbloot,
vijand het
verdragen
taar.

„Edele Achtbaare Heeren!

„Wij hebben goedgevonden aan UEd. Achtb. te deputeeren, de Heeren BRAAUW en WESTEWYK, om aan UEd. Achtb. mondeling voortehouden, wat ons op gisteren is wedervaaren, door het aankomen van militie voor dese Stad, en Copielijk overteleggen, de Resolutie daarop genomen, daar uit UEd. Achtb. alles omstandig zullen kunnen afneemen; wij hadden sekerlijk verwacht, dat de voorsz. militie confidereende ons goet recht, order souden hebben gehad van het Eiland aftrekken, maar hebben ter contrarie ondervonden, dat dezelve haar verdeeld heeft rontom deze Stad, alle de Poorten van buiten met wagens, ladders en andere instrumenten sodanig beslooten, en alle de advenues na de Stad in dier voegen beset, dat geen eenig mensch daar uit nog in kan passeeren, levende rontom deze Stad op militaire discretie. Wij hebben geen ander oogmerk dan om ons regt voortestaan. So als UEd. Achtb. uit de lecture van onze voorsz. Resolutie zullen gelieven te zien, maar weten wel, dat wij in geen genoegzaam postuur zijn, om zulks met Borgers, tegen geweld van militie te doen, en daarom adresseeren wij ons, aen UEd. Achtb. met versoeck van wel te wille confidereeren de horrible consequentien, die in dezen handel leggen, door de welke wij werden geplaagt en overlust aangedaan, niet alleen de militie van de Unie gerepartieert op de Provincie van Zeeland (door ons niet betaald wordende) maar door militie van de Unie gerepartieert op de Provincie Zeeland, die voor het meerendeel haare maandelijke soldij uit dese Stad moet haalen: is dit te verantwoorden, so kan 'er geen zaak of onderneeming meer worden tegengesprooken. Wij zien alle oogenblikken van de Wallen voor onze oogen, dat die zelve mannen, die voor eenige weeken geld uit onze handen hebben komen ontvangen, nu dat zelve geld gebruiken, om onze goederen, buiten de Stad te ruineeren, en dat in een tijd dat de Garnisoenen ontbloot, het Leger te Velde is, en desavantages van den vijand heeft moeten lijden: wij zeggen nogmaals, soo dit te verdragen is, dat geen order nog recht in het Land meer bestaat.

Ll 4

„Tot

„Tot nog toe is met geen scherp op de voorz. militie, die wij voor vijanden moeten aanzien, met ons weten geen schoot gedaan, maar wij zijn in vrees, dat wij den brandenden iever van onse Burgers en Ingezetenen, soo wel van vrouwen als mannen, niet lang zullen kunnen tegenhouden, zij voorzien haar van alles, en laaden de Veldstukjes op de Wallen geplant met schroot, schreeuwende naar ordre om los te branden, en daarom bidden wij UEd. Achtb. om hulpe en sodanige voorsieninge, waar door wij van deeze vijandelijke bejegening mogen worden ontslagen, vreesende anderzints het bederf van een gedeelte onser Stadt, daaraan wij moeten protesteeren onschuldig te zijn. Nademaal wij niet anders doen dan ons recht te gebruiken. Hier mede vertrouwend, dat UEd. Achtb. en geene van de leden, ons in deeze uiterste verlegenheid, verlegen en ten gronden zult laten gaan, sullen wij ons refereeren tot het geene onze voorz. Gedeputeerden verder mondeling aan UEd. Achtb. sullen voordragen en blijven, enz.

Was getekent den 14 Augustus 1692.

„P. S. De Heeren Gedeputeerden in het begin deses gemeld, hebben om de naauwe bezettinge van de Stadt, niettegenstaande het expres verzoek, aan den Heer Colonel *Zuidland* gedaan, niet buiten kunnen geraaken, sulks wij tot het bestellen van deezen brief genoodzaakt zijn geweest te autoriseren, den Bode *Mispelblom*, die door een bedekte pasfagie, in alle stilte door de Stads Vesten is gezwommen.”

De Creaturen van den Stadhouder handelden even als openbaare vijanden, en wilden niet gedooogen, dat de Burgers hunne levensmiddelen van buiten de Stad haalden. De melksters werden, met groote moeite, 'smorgens en 'savonds, door gewapende Burgers ter Poorte uitgeleid, en moesten, onder geduurig schelden en dreigen, haar werk verrichten. De Burgers, met den Burgemeester *WESTERWYK* aan het hoofd, eenen post op den Buitensingel hebbende ingenomen, om den weg naar de Stad, ten minsten aan ééne zijde open te houden, werden, den 15 Augustus, zo hevig aangevallen, door eenige Vaandels knechten, dat zij eindelijk naar binnen moesten wijken.

Dit

Dit alles gebeurde, onder een geweldig geschreeuw van de Wallen, en op den Singel, door de soldaaten, en door de Burgers; de eersten riepen: *Lang leve de Koning van Engeland!* de laatsten; *De Duivel haale den Baljuw!* welken de Burgers voor de oorzaak van al het onheil hielden. Onder al dit gewoel had men nog niet op elkander geschooten, maar de Burgerij en Regeering, zo het scheen, eenpaarig beslooten, het uiterste afte wachten. Andermaal schreeven zij om hulp aan de Steden; doch deeze, uit vreeze voor de geensurpeerde magt van den Stadhouder, stelden de Stad *Goes* in het ongelijk. Men vaardigde dan een' brief aan den Stadhouder zelve af, die den 21 geschreven, en getekend werd door op twee na alle de Regenten, door de drie Predikanten, door de Officiers der Schutterije, en door de Dekens der Gilden; het aftrekken van de militie was het verzoek, daar in vermeld. Dan in plaatze van antwoord op denzelven, trok de militie, den 24sten, tegen den zin en den wil der Magistrat en Burgerije, op order van den Stadhouder, ter Stad in, en bezette het Stadhuis. Kort daarna kwamen de Gemagtigden van den Stadhouder, ROOZEBOOM en KAAUW, mede binnen, om op alles onderzoek te doen. Zij ontboden, onder anderen, de Dekens der Gilden, die den brief van den 21sten mede getekend hadden. Deeze verklaarden, die ondertekening niet gedaan te hebben, als hoofden van hunne Gilden, maar voor zig zelve; dat zij de Heeren te vooren niet hadden gedwongen, om de Regeering te veranderen; doch dat zij het volk wel op de been hadden gezien, en wel wisten, dat de meeste Burgers de verandering begeerden; dat zij de Wethouderschap niet hadden genoodzaakt, de Poorten voor het Krijgsvolk te sluiten; doch dat hun bekend was, dat zulks naar den zin van de meesten uit de Gemeente was geschied; dat zij zelve niet te klaagen hadden over den Baljuw, maar dat anderen dikwils over hem geklaagd hadden. Midlerwijl wist de Stadhouder, door zijnen al te vermogenden invloed op dien tijd, te bewerken, dat de Staaten van *Zeeland* hem magtigden, op den 22sten van de maand September, om de zaaken te *Goes* volkomen ten einde te brengen.

Wel haast volgde hierop, eene geheele verandering in de Regeering der Stad, waar door WESTERWYK en de zijnen buiten bewind geraakten; ook werden, eerlang, de voordeelige posten, die zij bekleed hadden, door den Stadhouder, aan anderen gegeven.

Hier mede zou men hebben mogen denken, dat de zaaken een einde zouden genomen hebben; doch het tegendeel bleek wel haast: want, tegen het einde der maand October, zond WILLEM DE III wederom twee Gemagtigden derwaarts, met last, om de stukken van het onderzoek, door hen gedaan, of nog te doen, te stellen in handen der nieuwe Regeeringe, om, overeenkomstig daar mede, de schuldigen in regten te betrekken. De President Schepen, JOHAN VAN DORTH, bekleedde, bij die gelegenheid, het ampt van Baljuw. Terstond daarop werden de Burgemeester en de Secretaris WESTERWYK, de Burgemeester MATTHEUS EVERSDYK, de Burger-Officiers, JOAN VANDER HILLE, JAN VERKAT en MARTINUS BEISLAAR in hegtenis genomen, naauw bewaard; vervolgens, voor Burgemeesters en Schepenen der Stad *Goes*, te recht gesield, en, in de maand November, allen gevonnisd: de Oud-Burgemeester WESTERWYK, om onthalsd te worden; de Burgemeester EVERSDYK, de Secretaris WESTERWYK en VANDER HILLE, om met het zwaard over het hoofd geslaagen en gebannen, met verbeurd verklaring van alle de goederen der twee Burgemeesteren, en van de helft der goederen van den Secretaris en van VANDER HILLE; VERKAT, om gegeesfeld en gebannen, en BEISLAAR, om gebannen te worden. De redenen, om welke deezze vonnissen geslaagen werden, behoorde men te kunnen vinden, in hunne bedreevene misdaden. Doch vernids zij hier uit niet blijken, en nog minder uit het *Bericht van de Gecondemneerden op den 28 September* aan den Stadhouder, zullen wij de vonnissen, zelve hier laten volgen. De twee WESTERWYKEN, en bijzonder de Burgemeester, en de Burgemeester EVERSDYK, worden daar in beschuldigd:

„Dat zij, in plaats van op het aanschrijven van Koning WILLEM,” (zo onnozel was men in dien tijd, dat men zelfs in openbare geschriften, dien Prins met den titel van zijne

Ko.

Koninklijke Majesteit benoemde, welke, in de Republiek, nooit in aanmerking had moeten komen. Nooit doet men iemand oneer aan, als men hem den titel geeft, van dat ampt, waar voor of waarin hij voorkomt; zo dat die van Stadhouder voldoende geweest ware, wyl hij, ten opzichte van dien post, in de *Nederlanden*, en als Koning in *Engeland* moest betijfeld worden) „ de verandering der Regeering opstelschorten, met „ die gehoorzaamheid, welke alle Regenten aan zijne Majesteit, als Stadhouder van het gewest, schuldig waren, „ (behoeft men zig wel te verwonderen, den Stadhouder de paalen van zijn gezag te zien te buiten gaan, als de Regenten dwaas genoeg zijn te bekenen, dat zij hem gehoorzaamheid schuldig zijn? Thans is men beter verlicht, en begrijpt de zaak, zo als zij wezenlijk is, namelijk dat de Stadhouder in der tijd, als eerste Staatsdienaar, gehoorzaamheid aan de Regenten, als integreerende Leden van den Staat, en Souvereiniteit van ieder Provincie, op zig zelve schuldig is; dat de Wetgeevende magt berust bij den Souverain, en de uitvoerende bij den Stadhouder, die verplicht is, gehoorzaamheid aan derzelver bevelen te bewijzen) „ de Wet, op den 24 van „ Zomermaand jongstleden, vernieuwd hadden, voorgee vende „ daartoe gedrongen te zijn geweest, door de beweeging der „ ontsfelde Gemeente; Dat zij echter de Saamenrotting der „ meenigte wel zouden hebben können beletten; doch dat zij „ zulks verzuimd hadden; Dat de Burgemeester WESTERWYK, integendeel, van 't Stadhuis getreden, 't volk had „ opgehitst, onder anderen zeggende: *Mannen! nu hebt gij „ nog een Magistraat: morgen zult gij 'er geen hebben. Ik heb de Privilegien met hand en tand willen „ vasthouden. Nu de brief van den Koning gekomen is, „ kan ik niet langer. Ieder van u mag nu toezien. En, de „ Baljuw heeft onze Privilegien aan den Koning of aan „ Odijk weggegeeven of verkogt, dat wij en onze kinderen „ lang beklagen zullen. Ik zal nu afgaan en niet meer „ aankomen, en dan zult gij van zulk een volk moeten geregeerd worden. Ik beklaag de Stad en al de arme luiden. „ De Comptoirren zullen moeten stilstaan. Wij zullen niet „ mogen uitgeeven of ontvangen. Wat zullen nu de arme „ lui-*

„ luiden doen. Wederom: *Mannen, het is gedaan, wij zijn*
 „ *al onder de slavernij gebragt, daar ik zo lang voor gevreesd*
 „ *heb. Zo gij nu de Wet niet vermaakt, zijt gij uwe Pri-*
 „ *villegien kwijt. Daar is nu geen Wet meer. Staat mij dan*
 „ *bij, mijne Vrienden, ik zal u ook niet verlaaten, al zou*
 „ *men mij in stukken van een scheuren.* Dat hier op alleenlijk
 „ een verwardgeroep gehoord was, *wij willen de Wet volmaakt*
 „ *hebben.* Dat WESTERWYK, wijders, toen zijn Majesteit
 „ Krijgsvolk naar de Stad geschikt had, de aanstootelijke Re-
 „ solutie, om het zelve daar buiten te houden, hadt opge-
 „ steld, en doen verspreiden, zo wel als de twee brieven aan
 „ de Steden van *Zeeland*, waarin het afzenden der genoem-
 „ de manschap word uitgekreeten voor een daad van openbaa-
 „ re vijandelijkheid, waardoor het regt en de vrijheid der Stad
 „ geschonden en verkracht wêrd; alles onaangezien hij zelfs
 „ erkend had, zijne Majesteit te houden voor den afzender der
 „ manschap, wiens gedrag hij zig dus niet ontzien had, op
 „ de oneerbiedigste en haatelijkste wijze, ten toon te stellen;
 „ hebbende hij zelve bekend, dat hij den bode MISPEL-
 „ BLOM belast hadt, den eersten brief aan de Steden, aan
 „ alle Liefhebbers voor wat nieuws, uitedelen; Dat hij ook
 „ op den dag, toen de manschap voor de Stad gekomen was,
 „ 't geschut op den Kattenberg hadt doen brengen, den om-
 „ standeren toeroepende, *wij zullen het Krijgsvolk 'er wel*
 „ *buiten houden;* Dat hij daar gesproken had van *schieten*
 „ en van de boeren te hulp te willen roepen: ook zeggende,
 „ toen één der Oversten belastte vuur te geeven: *Schiet vrij,*
 „ *hier slaa ik. De Koning heeft geene magt te beveelen, het*
 „ *geen gij beveelt;* Dat men eindelijk ook eene overeen-
 „ komst gemaakt hadt, om de ampten van Regeeringe altoos
 „ te houden onder luiden van WESTERWYKS aanhang:
 „ hetwelk streed met de Privilegien. Alle welke dingen wer-
 „ den aangemerkt, als strekkende tot oproer, en tot krenkinge
 „ van het regt der Overheid, in en aan de Persoon en waar-
 „ digheid van zijne Majesteit als Erffladhouder, en door de
 „ Staaten bijzonderlijk gemagtigd, om onderzoek te doen op
 „ de buitenspoorigheden hier ter Stede: waarom men ver-
 „ stond, dat zij in een Land, daar het regt gehandhaafd word,

„ niet

„niet konden geleden worden” VAN DER HILLE en VERKAT werden bijzonderlijk beschuldigd; „dat zij den trom hadden doen haalen en roeren, om de Burgerij in het ge-
„weer te doen komen;” waarop VAN DER HILLE zig verschoonde, met den last van Burgemeester WESTERWYK, die, echter, zulks ontkende. VERKAT was, volgens den inhoud van het vonnis, op het Stadhnis geweest, om de vernieuwing van de Wet te helpen doordrijven. Ook had hij, nevens anderen, aldaar, ten dien tijde, wijn gedronken, en vrij gelag gehad op het Stadhuis.

Op bevel van Koning WILLEMDEN III, moesten de vonnisen naar *Engeland* gezonden worden, en zo lang onuitgevoerd blijven, tot dat hij daar op zulke order zou gesteld hebben, als hij zoude bevinden te behooren. Aan deeze order werd door Burgemeesteren en Schepenen, den 15 November, voldaan. De Schutterijen en Gilden zonden, bij die gelegenheid, insgelijks eenen brief af, waarin zij den Stadhouder smeekten om eene generaale Amnestie. Zelfs deden de gevonnissen daar bij verzenden, een verzoek om vergiffenis; hunne vrouwen en kinderen voegden daar nevens hunne ootmoedige smeeking. WESTERWYK, inmiddels, verdrietig over zijne gevangenis, hebbende hij reeds vijf weeken gezeten, in een gat, daar men gewoon was, de grootste schurken en fielten te plaatsen, en nog, daarenboven, onder de bewaaring van drie soldaaten, zocht voorspraak bij de Staaten, en sommige bijzondere aanzienlijke Leden van de Regeering. De Leden der tegenwoordige Regeering van *ter Goes*, als zo veele slaven van den Stadhouder, gaven den gevangenen geene de minste verligting; beroepende zig op de order des Konings, en der gemagtigden; welke laaften hen telkens wederom aan de Magistraat weezen, aan welke zijne Majesteit de zaak verbleeven hadt. WESTERWYKS boeken en papieren waren, inmiddels, in beslag genoomen, gelijk ook die van zijnen broeder den Secretaris, en van den Burgemeester EVERSDYK. De WESTERWYKEN, die redenen hadden te vreezen, dat de vonnissen wel verzagt, maar niet vernietigd zouden worden, deden hun best om dit voortekoomen. Ook beweerden zij, dat zij, ondervraagd zijnde, geantwoord hadden, in de ver-
wag.

wagting, dat men hen, in een gewoonlijk rechtsgeding, zou ontvangen hebben; maar geenzins hadden konnen vermoeden, dat men, op hunne antwoorden, zo een streng vonnis zou gebouwd hebben. Daarenboven hielden zij de meeste Rechters voor hunne partijen, en voor vrienden van den Baljuw, welke zij zeker als Rechters niet erkend zouden hebben, hadden zij konnen denken, dat men hun aan het leven zoude willen koomen. Dan dus verschalkt en gevonnisd, schoot 'er niets overig, dan vergiffenis te verzoeken.

Den zestienden van de maand December, ontving de Regeering een brief van den Koning uit *Engeland*, waarbij de vonnissen, als overeenkomende met de regten en wetten van *Zee-land*, door hem werden goedgekeurd. Doch de Stadhouder verklaarde daarbij, „ dat de veroordeelden hem ootmoediglijk „ om vergiffenis en vernietiging der vonnissen gebeden hadden, „ daar bijvoegende „ dat hij aan de eene zijde wel ge- „ neegen zou zijn, om in dit verzoek te bewilligen, doch, „ aan de andere, in aanmerking genoomen hadt, dat de Staaten „ in de maand September op hem begeerd hadden, dat hij zijn „ Stadhouderlijk gezag gebruiken zou, om zulke voorzieninge „ te doen, als hij tot den meesten dienst van den Lande en „ tot rust van de Stad *Goes* in 't bijzonder, zou bevinden „ te behooren; waarom hij niet had konnen besluiten, om „ een volstreckte vernietiging van de vonnissen toetestaan. Maar „ dewijl de Staaten hadden betuigd, hun aangenaam te zullen „ zijn, zo 'er in dezen eenige gematigdheid had kunnen ge- „ bruikt worden, was hij te raade geworden, om de vonnis- „ sen, zo verre *ADOLF WESTERWYK* daarbij veroordeeld „ werd om onthalsd, *MATTHEUS EVERS DYK*, *JOHAN „ WESTERWYK* en *JOHAN VAN DER HILLE*, om het „ zwaard over het hoofd geslagen, en *JAN VERKAT* om ge- „ geesfeld te worden: ook zo verre, daarbij, hunne goederen „ verbeurd verklaard waren, te laten onuitgevoerd. Doch men „ had, ter bevordering van de rust der Stad, order te stellen, „ dat *ADOLF* en *JOHAN WESTERWYK* met de eerste ge- „ legenheid, vervoerd werden, naar 's *Hertogenbosch*, om al- „ daar op hunne eigene kosten, waartoe de Regeering een „ gedeelte hunner goederen schicken moest, op eene verze-
ker-

„kerde plaats bewaard te worden; hen voorts boven de kosten der rechtspleeginge opleggende zodanig eene geldboete, als de Regters, naar gelegenheid van de middelen der twee broederen, zouden billijk vinden. De overige inhoud der vonnissen moest in zijn geheel blijven, en kon met den eersten worden uitgevoerd.”

De Wethouderschap der Stad *Goes*, dezen brief ontvangen hebbende, hield den inhoud daarvan bedekt, en zag om naar middelen, om, met de minste beweeging onder het volk, dien ten uitvoer te brengen. Op den 30 December werden twee Vaartuigen afgehuurd, een op *Bergen op Zoom*, en een ander op *'s Hertogenbosch*; buiten de Stad, bij de Schans, moesten zij gaan leggen, en wagten tot nader order. Midlerwijl had men verspreid, dat de Stadhouder eene algemeene vergiffenis zou laten afkondigen, in welke ook de gevangenen zouden begreepen zijn. Doch het afhuuren van de twee Vaartuigen verwekte eenigen agterdocht bij de Gemeente. Des nagts ten elf uren, werd het eerst rugtbaar, dat de gevangenen zouden gebragt worden naar de Schans, om aldaar de bevelen van WILLEM DEN III te verstaan. Straks streefde eene groote menigte naar de Gevangenis, om de Heeren het laatste vaarwel toe te roepen. Niemand wist wat men voor had, zelfs de gevangenen niet. De Predikant LEIDENDE bragt het droevig nieuws daar van, eerst aan den Vader van EVERSDYK, die terstond in onmagt viel, en buiten staat was, om zijnen Zoon te gaan zien; groot was ook de ontsteltenis onder de andere vrienden der gevangenen. De Regeering bediende zig van de militie, om de gedoemden uit den kerker te haalen, en naar buiten te leiden. De Burgemeester EVERSDYK, eerst op de markt geleid, kon, door ontsteltenis, geen woord spreken, maar wees met de hand naar den hemel, als te kennen willende geeven, dat zijne onrechtvaardige Rechters van daar hun loon en straffe te wachten hadden; wordende voorts, met eenige der anderen, onder het zugten en weeklaagen der verdrukte Ingezeeten, naar buiten gebragt. De WESTERWYKEN bleeven langer weg, doordien de Huisvrouw van den Burgemeester, hem in de gevangenis zijnde komen zien, aldaar in zwijm gevallen, en, weder bekoomen zijnde, haaren man niet

niet van 't lijf te scheuren was, hoe zeer ook de Oversten en soldaaten haar scholden, slootten en dreigden. Toen zij, eindelijk, achter van het Stadhuis, door een eng straatje, op de markt gekomen waren, ging 'er een algemeen gekerm op onder het volk, 't welk, hoorende, hoe de Burgemeester zijne vrouw, die hem achter naliep, en aan het lijf hing, vermaande tot onderwerping aan den Goddelijken wille, terwijl hij haar voor eeuwig vaarwel zeide, zig niet van schreijen onthouden kon. WESTERWYK, zig toen naar de menigte wendende: *Mijne lieve Burgerij* (zeide hij) *vaarwel in eeuwigheid! Heb ik iemand verongelijkt, ik ben een mensch; vergeef het mij; gelijk ik elk uwer vergeeve. Dit lijden treft mij en u over eene rechtvaardige zaak; maar naardien ik bij geenen Rechter op aarde gehoor heb kunnen krijgen, beroep ik mij op CHRISTUS's Rechterstoel; daar zij niet meer dan gij en ik gehoor zullen krijgen.* Weinig meer kon hij zeggen, dewijl de Majoor, die zijn *Duitsche* lichaam met *Hollandsch* en *Zeeuwsch* geld onderhield, hun ter Poorte uitdreef. Zijne Huisvrouw, niettegenstaande alle de smaadaal, die de huurlingen en slaaven van den Stadhouder haar toebeeten, verzelde hem, onder een onophoudelijk geroep, met hem te willen leven en sterven. Ook werd hij, en alle de anderen, tot aan de Poort gevolgd door de Burgerij, die hen, van de Wallen, nog toeriep: *Vaart wel, mijne lieve Heeren*; zo lang duurde dit geroep, tot dat zij, met stokslagen, naar beneden werden gedreeven. WESTERWYK, pas buiten gekoomen, vraagde den Majoor, waar men met hen heen wilde? Waarop die, onbescheiden genoeg, antwoordde: *Men zal u ophangen, en alle Hollandsche duivels, die zig tegen den Koning durven verzetten, met u.* Weinig onderscheid, voorwaar, tuschen dien tijd, en dien der *Spanjaarden*! In de Schans werd den geangenen de brief van Koning WILLEM voorgelezen; waarop ze in de schepen traden: de WESTERWYKEN naar den *Bosch* en de andere naar *Bergen op den Zoom*; wordende zij, op deeze wijze, uit *Holland*, *Zee-land* en *Westfriesland* gebannen. Te scheep zijnde, riep WESTERWYK aan EVERS DYK nog vaarwel toe; daarbij voegende, dat hij hoopte, dat zij elkander in de eeuwigheid zouden

WILLEM
GEMEESE
WILD WORD
1800

DE BURGEMEESTER WESTERWIJK, TE TER GOES, UIT DE GEVANGENIS
GEHAALD WORDENDE, OM ZIJN VONNIS TE ONDERGAAN, WORDT ZIJNE
VROUW, DOOR DE OFFICIEREN EN SOLDATEN, VAN HEM AFGESCHEURD.

zonde
rege vi
u v m
herfeld
er, oet
Sindhou
nar z
schoon
waren
nog in
eenige
houden
gellagen
Bergen
en nadi
verloft
Doch de
ingefchap
Nogthans
van de
Bergen
gen zij v
and Zui
volgende
naand A
ting wii
jar 1695
hun werd
woonen,
derom in
ere herfte
tijpe balli
Wij hei
Leezer te
eerlijke I
gezags w
gematigd;
z wagten
XIV, D 1

zouden wederzien: en niet twijfelde, of zij zouden daar meer regt vinden, dan hun hier gegund was; „*Heden*, besloot hij, *is 't onze, morgen hunne beurt.*” 't Vertrek der gevangenen herstelde allengskens de rust in de Stad. Het Krijgsvolk bleef 'er, echter, nog eenigen tijd leggen. De strengheid, welke de Stadhouder nodig geoordeeld had, om de Regeering der Stad naar zijnen zin te dwingen, werd, bij de Ingezeetenen, schoon zij, met de gebannen Heeren, wel te vreden geweest waren, eerlang vergeeten; niettegenstaande dezelve naderhand nog in merklijke geldboeten verwezen werden: zelfs waren eenige afgezette en afgegaane Schepens, die hunne zijde gehouden hadden, naar gelange van hunne middelen, in boeten geflagen. NICOLAAS EVERSDYK zat omtrent een Jaar te *Bergen op den Zoom*; waarna hij, eerst voor vier maanden, en naderhand zonder bepaaling van tijd, van den Stadhouder verlof bekam, om weder binnen *Goes* te mogen koomen. Doch de beide WESTERWYKEN werden niet uit hunne ballingschap ontslagen, vóór de maand Augustus des Jaars 1697. Nogthans moesten zij zig onthouden binnen het gebied van de Generaliteit, en begaven zig met der woon naar *Bergen op den Zoom*. In het begin van het Jaar 1699 kreegen zij vrijheid om, gedurende den Zomer, zig op het Eiland *Zuidbeveland* te mogen onthouden; welk verlof, in het volgende Jaar, vernieuwd werd. Niet vroeger dan in de maand April van het Jaar 1702, na het overlijden van Koning WILLEM, ontvingen zij eene Acte, (die reeds in het Jaar 1699, in de maand November, getekend was) waarbij hun werd toegelaaten, in *ter Goes* weder te mogen komen woonen, alwaar zij, zo wel als EVERSDYK, eerlang wederom in de Regeering kwamen, en in hunne gefchondens eere hersteld werden. VAN DER HILLE was, gedurende zijne ballingschap, overleeden.

Wij hebben dit geval te omstandiger verhaald, om den Leezer te doen zien, welk het gevolg zij, voor cordaate en eerlijke Regenten, wanneer ooit eenen Stadhouder zo veel gezags word gegeven, als WILLEM DE III zig had aangematigd; als mede, wat Regenten en Ingezeetenen te zamen te wagen hebben van de willekeur des Stadhouders of

zijne kwaade Raadslieden, als de Krijgsmagt van den Staat, alleen op zijnen wenk en wil, en om zijne oogmerken te bereiken, in de Steden kan gezonden woorden.

Zie *Remonstrantie van M. C. EVERS DYK; Burgerlijke Onderrichting; Copie van een brief uit Zeeland; Bijlaage agter COSTE RUS, Historiesch verhaal*, bl. 452. *Auth. Misf. Resol. en Sent. Request der beledigde Regenten; Nodig bericht*, enz. *Europ. Merk. van 1702, Vaderl. Hist. XVI. Deel. bl. 203-230.*

EVERSTEIN, voorheen een treffelijk Kasteel, in het Land en de Heerlijkheid van *Arkel*, aan het einde van de *Lek*, gebouwd bij Heer OTTO VAN ARKEL, die leefde in het Jaar 1360; even als *Hagestein*, had hij het, met hooge muren en torens, doen bevestigen, en met diepe graften omgraven. Niet meer dan een kwartier uurs, lagen die beide sloten van elkander. Toen, in het Jaar 1405, de Heeren VAN ARKEL de Stad *Woudrichem*, bij verassing, ingenomen, geplonderd en verbrand hadden, bragt Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, Graaf van *Holland*, eene groote magt bijeen, bestaande uit *Henegouwers, Hollanders, Zeeuwen* en *Friezen*, daar die van *Amsteldam* ook de hunne bijzonden. Hij brak daar mede op, bij *Gaasperen*, liggende toen aan het Slot *Hagestein*, en belegerde die plaatzen, met alle magt en strengheid. De Bisfchop van *Utrecht*, FREDRIK VAN BLANKENHEIM, kwam insgelijks, met zijn Heir, voor *Everstein*: *Gaasperen* en *Hagestein* vielen, eindelijk, in handen van Hertog WILLEM, die ze beiden, door het vuur, deed verwoesten. EVERSTEIN werd op de hardnekkigste wijze verdedigd. Na dat de mondkost, ja zelfs het geen naauwlijks eetbaar was, verteerd was, moest die sterkte mede bukken voor de magt van gemelden Bisfchop. De Hertog deed vervolgens het Slot tot den grond toe verwoesten; de overgebleevene brokken werden naderhand, door de *Lek*, weggespoeld. Zie verder HAGESTEIN.

EVER

EVERSTEIN; (FILIPS Graaf van) hij was een van hun, die, met den aanvang der Nederlandsche beroerten, ten dienste des Konings van *Spanje*. alles opofferden, om hunne Landgenoten den hals onder het Graaflijk Juk te doen bukken. In het Jaar 1556, voerde hij het bevel over een der drie Regimenten voetvolk, die geschikt waren, om de Landzaten, met of tegen hunnen wil, in 's Konings bede te doen stemmen. Vermids daar uit hunne achtervallige soldij moest voldaan worden, kan men ligt bevroeden, hoe gematigd zij hebben huis gehouden. Hij bleef steeds den Koning getrouw, zelfs na de komst van ALBA. Want, in het Jaar 1568, vindt men, dat hem het bevel over zes of zeven Vaandelen knegten was toebetrouwd, met welke, gevoegd bij eenige benden Ruiters, hij den Prins van *Oranje* noodzaakte, *Roermonde* te verlaaten, en de wijk te neemen naar *Daalhem*, bij welke Stad, op den 25sten van de maand April, een hevig gevegt voorviel, ten nadeele van de Nederlandsche ballingen, die aldaar, grootendeels, geslagen werden. Na dien tijd vindt men zijnen naam, als verdrukker der vrijheid, niet meer gemeld.

Zie de *Sententien* van ALBA, bl. 204 en 205.

EVERSWAART. In de oude blaffert der Bischoppen van *Utrecht*, waarin hunne goederen, zo Kerken als Kloosters, zijn aangewezen, vindt men, in *Zeeland*, gemeld *Eversweerde*, zijnde geweest een Dorp en Ambachtsheerlijkheid, op het Eiland *Zuidbeveland*, groot over de 1190 gemeten. Zedert, echter, is het geheel verdronken, en onder de golven begraven.

EVERTSEN; (CORNELIS) de eerste van deezen naam, die ons voorkomt, uit dit *Zeeuwfche* Geslacht, welk zo veel uitmuntende Zeelieden heeft opgeleverd, werd geboren te *Vlisfingen*. CORNELIS, van jongs af tot den dienst opgeleid, gedroeg zig zo manlijk, dat hij, na als Kapitein gediend te hebben, onder de Vlag van den Admiraal M. HARPERTSZ. TROMP, in het Jaar 1652, werd aangesteld tot Schout bij Nacht en Commandeur van een Smaldeel Oorlogfchepen, om

ten geleide van de verwacht wordende Schepen, in het Kanaal, te kruizen. In het Jaar 1659, was hij Commandeur, onder de Vloot, die den Koning van *Deenemarken* ter hulpe werd toegeschikt. Even als de andere hooge Bevelhebbers, werd hij, bij die gelegenheid, vereerd met een zwaaren gouden Ketten, en eenen daaraan hangenden gouden Penning, die nog heden, bij de nakomelingen, bewaard word. Op de voorzijde staat het Borstbeeld van FREDRIK DEN III, Koning van *Deenemarken*, en op het ruggestuk een *Deensch* Oorlogschip, hetwelk, op den spiegel, tot opschrift heeft het woord: TANDEN: „EINDELYK.”

Den 19 December van het Jaar 1664, werd hij verheeven tot den rang van Vice-Admiraal, en was tegenwoordig in den Zeeslag, die vermaard geworden is, door het in de lucht springen van het Schip van den Admiraal WASSENAAR VAN ORDAM, voorgevallen den 13 Julij, in het Jaar 1665. CORNELIS EVERTSEN voerde daarbij het bevel over het zesde Esquader, bestaande uit 18 Schepen, gewapend met 2420 man en 520 stukken geschut. Benevens den dapperen Admiraal TROMP, verrigte hij, in deeze ontmoeting, alles wat van een eerlijk en bekwaam Zeeoverste kan begeerd worden. Eerlang, echter, moest de Staat den Held missen: want, in het Zeegevegt van den 11 Junij des Jaars 1666, na van zijnen moed en bekwaamheid doorslaande blijken gegeven te hebben, trof hem de laatste schoot, die, van het Schip van den *Engelschen* Schout bij Nacht HARMAN, werd gedaan. Zijn Lijk werd, den 5 van de maand Julij daaraanvolgende, te *Middelburg*, met veel pracht en staatse ter aarde, besteld, in de oude of *St. Pieterskerk*, alwaar zijn Afbeeldzel, met de gewoone bijcieraaden, in marmer, ligt uitgehouwen, door den beroemden Beeldhouwer ROMBOUT VAN DER HULST. Wijders vindt men, ter zijner eere, geslagen, eenen Penning, op wiens voorzijde een gekroond borststuk, waaronder, op een wimpel, staat:

CORN. EVERTSEN, *Admiraal van Zeeland.*

En

En om den rand, deeze twee volgende dichtregels :

*Heer Everts met Triomf, op 't Bed van eer gesneeft,
Aldus in 't silver door de konst van Muller leeft.*

Ao. 1666, den 14 Junij.

De rugzijde des Pennings verbeeld het Zeegevegt, waarin hij sneuvelde, en heeft, om den rand, dit volgende.

*Hier strijkt het Britsch geweld voor Nederland de Vlag;
De Zee heeft nooit gewaagt van zulk een zwaaren slag.*

Onder zijn Pourtrait, door A. DE JODE in het koper gebracht (en waar van een Copie, door HOUBRAKEN, gevonden word, in het XIII Deel der *Vaderlandsche Historie*, bl. 206.) leest men :

*Dit is de Zeeuwsche Waterheld,
Die d'Iber, Theems en Taag voor zijn gesicht deed béven,
Tot hij in vlam en rook gesfeld,
Wierd door een kogel neergeveld;
Op dat zijn naam zou eeuwig leven-*

Maar tot nog grooter eere voor 's mans nagedachtenisse, dient de openlijke blijk van achting, door de Heeren Staaten van *Zeeland*, voor de verdiensten van deezen hunnen Vlootvoogd betoond, in eene Resolutie van den 21 Junij, van het Jaar 1666, waarin gezegd wordt:

„ Gedelibereert zijnde op de Remuneratie, die over de goede en langduurende diensten van den overleden *Luiten. Admiraal CORNELIS EVERTSEN*, zaliger memorie soude werden gedaan: hebben alle de Leden geoordeeld, dat de voorsz. Remuneratie behoorden te bestaan in eere en profijt: En is dien volgens goedgevonden en verstaan te verklaaren, dat de voorsz. diensten, de Heeren Staaten van *Zeeland* zonderling

M m 3

aan-

aangenaam en welgevallig zijn, en bij haar Ed. Mog. altoos in goede en favorable gedagtenisse sullen blijven: En dat tot blijckelijk teken van dien honorable begraafenisfe zal werden vereert, geasfisteert door Gedeputeerde uit deeze Vergaderinge, en dat zijn lichaam alhier binnen *Middelburg*, in een Tombe daar toe expresfelijk te maaken, sal werden ter neder gesteld, en voorts zodanig opgebouwd en verciert, mitsgaders met een Graffchrift gehonoreert, als aan de eene zijde, naar proportie van de waardigheid, van de Functie, die hij heeft bekleed, sal werden gerequireert, en aan de andere zijde, de heugenisse van soo langduurige en bloedige batalje, en daarop gevolgde victorie en overwinning komt te meriteeren. Werdende de Heeren van den Rade bij dese geauthoriseert, om tot de voorz. begraafenisfe de convenable order te stellen, en voorts de voorz. Tombe, en het geene daar van dependeert, te laten vervaardigen en opmaaken.

„ En belangende de verdere Remuneratie, is goetgevonden en verstaan, aan de Heeren van de Admiraliteit te recomman-deeren, dat den Capitein CORNELIS EVERTSEN, oudste Zoon, van den overledenen Luitenant Admiraal, met een Schip van Oorloge mag werden voorsien, en zijn tweede Zoon EVERT EVERTSEN, jegenwoordig Schipper, gebracht op een favorable nominatie, tot een Capiteins plaats. En aan den derden Zoon met naame CAREL EVERTSEN, oud 20 Jaaren, te geeven het vacante Vaandel van de Compagnie van den Luitenant Colonel ANTHONY SEYS.

„ En alzo de Weduwe van wijlen den Luitenant Admiraal CORNELIS EVERTSEN, jegenwoordig zwanger is; is mede geresolveert, in geval God de Heere, haar met een mannelijke vrugt komt te zegenen, dat de Heere Staaten deser Provincie het Peterschap over dezelve zullen aanneemen, en voorts vereeren met een Lijffrente van vijftentwintig ponden 's Jaars, en die so lange continueeren, tot dat dezelve zal wesen gebragt tot eenig avancement. Werdende de Heeren MOREEL, GYSELING, en de Raadspensionaris van het Landt, bij deesen gecommiteert, om in naam van de Vergaderinge de voorgemelte begraafenisfe, en in Cas van de

de Geboorte van eenen Zoon, bij het solemmniseeren van den H. Doop te assisteeren.

G. BRANDT, *Leven van de Ruiters*, bl. 401, 483, 500. *Leven der Nederlandsche Zeehelden*, bl. 585, enz. *Vaderl. Hist.* XIII Deel, bl. 206. VAN LOON, *Nederl. Penning-Historie*, II Deel, bl. 550, alwaar men den bovengemelden Penning vindt afgebeeld. *Leven van C. TROMP*, bl. 321. LA RUE, *Heldhaftig Zeeland*, bl. 150, enz.

EVERTSEN, (JAN) *Ridder van St. Michiel*, gebooren te *Vlisfingen*, een ouder broeder van den zo evengemelden Luitenant Admiraal CORNELIS EVERTSEN, die korten tijd vóór hem gesneuveld was. Reeds in het Jaar 1636, gehoord hij, als Commandeur, eenig Oorlogschepen, ten geleide van de Koopvaardijvloot naar *Frankrijk*. Eenige Koopvaardij-schepen hadden zig, vooraf, zo uit *Texel* als uit de *Maaße*, zonder geleide, in Zee begeeven. De *Duinkerks* hier van de lugt gekreegen hebbende, deden den Admiraal COLART, met drie Schepen, bemand met 800 koppen, in Zee steeken, die, op den 10 Februarij, dezelve aanklampte. JAN EVERTSEN, dit verneemende, zette het, met zijne vier Schepen, derwaart, en trof den *Duinkerkschen* Admiraal zodanig, dat deszelfs spiegel in stukken geschooten werd, en het geheele Agterfchip overhoop lag; COLART was dus genoodzaakt, het Anker in den grond te werpen, en zocht vervolgens met schietend ander geweer zig te redden. EVERTSEN wilde naast hem ankeren; doch het Kabeltrouw, door een kogel getroffen zijnde, dreef hij, door de kracht des winds, ter zijde af. Intusschen beschoot JOOST VAN TRAPPEN, anders gezegd BANKERT, van vooren het Schip van COLART zo hevig, dat het reeds begon te zinken. COLART, door woede en spijt gedreeven, zou in zijn eigen kruit den brand gestoken hebben; maar het stond al twee voeten onder water. Dit had ten gevolge, dat zijn Schip, met nog een ander, ten gronde ging, en twee honderd der Vlootelingen hun graf in Zee vonden;

M m 4

hon-

honderd en vijftig werden, met den *Duinkerkschen* Admiraal, gevangen genomen. Men bracht hem gevangenen in den *Haag*, en zijnen tweeden Bevelhebber in *Zeeland*. Op de Schepen, onder bevel van EVERTSEN, waren bijna honderd, zo dooden als gekwetsten.

In het Jaar 1637, werd de Heer JAN EVERTSEN Vice-Admiraal van *Zeeland*; in deeze hoedanigheid woonde hij, onder den L. Admiraal M. H. TROMP, den 21 October 1639, in *Duins*, den vermaarden Zeeslag bij, tegen den *Spaanschen* Admiraal, Don ANTONIO D'OQUENDO. De Koning van *Spanje*, in dit Jaar bezig met het uitrusten van eene magtige Vloot, die herwaards zou gezonden worden, wagtte alleen op Krijgsbehoeften uit *Duinkerken*. TROMP, die op de kusten kruiste, hoewel hij niet meer dan elf Schepen onder zig hadt, tuste, echter, de vijandelijke Schepen aan, sneed twee van de-zeiven af, en jaagde de overige naar binnen. TROMP, in-middels, versterking bekoomen hebbende, bleef den gantschen Zomer kruisen, omtrent de *Hoofden*, op de *Spaansche* Schepen, die, na eenigen toever uit *Vlaanderen* ontvangen te hebben, uit de *Corunha* in Zee liepen. De Stadhouder van *Holland*, Prins FREDRIK HENDRIK, ontving, uit *Brusfel*, bericht van het oogmerk der Vloote, en onder anderen, dat de Admiraal last had, geen slag te waagen, maar in *Duins* binnen te loopen, alwaar de trouwlooze *Engelschen* hem ontvangen zouden. Op deeze echte berigten werd terstond geraadpleegd, over het versterken van de *Staatsche* Zeemagt. TROMP, zijne Vloot verdeeld hebbende, had slegts twaalf Schepen bij zig, toen hij de *Spaansche* Vloot, zevenenzestig zeilen sterk, op den 16 September, bij *Bevezier*, in het gezigt kreeg. Nogthans deed zijne kloekmoedige dapperheid hem besluiten, zo lang Schutgevaarte te houden, tot dat hij meerder versterking zou bekoomen hebben. Ook bracht hij den vijand zo veel nadeel toe, dat D'OQUENDO last moest geeven om naar *Duins* te loopen, gelijk geschiedde. TROMP ondertusschen met zeventien Schepen versterkt zijnde, zette den vijand na, met oogmerk, om hem binnen *Duins* beslooten te houden, of, indien hij uitkwam, slag te leveren. De *Engelsche* Admiraal PENNINGTON kwam TROMP, terwijl hij daar

daar lag,
vijandelijk
hebben te
Wel di
merging e
"ware,
"Krijgsv
"het h
"sehen
"Groot
"pen ve
gelasten,
hoop op
den, zo
zelve zig
den vrucht
in het ui
per betoc
De Oost-
bare toe;
neds zeve
beloot T
der Engel
Admiraal,
te Engelt
niet ook
Zeeslag te
hies kapper
spanders st
Nogthans
in een hev
wiens Schip
gens zonk.
onder begu
van daar na
nog keerde
nimen stiep,
da, in han

daar lag, uit 's Konings naam aanzeggen, dat hij zig van vijandelijkheden, op de kusten van *Groot-Brittanje*, zou hebben te onthouden.

Wel dra kreegen de Staaten dit bericht; en deeze, in aanmerking genoomen hebbende, „hoe veel 'er hun aan geleegeen „ware, dat den *Spanjaard* het geduurig overvoeren van „Krijgsvolk naar *Duinkerken* belet werd, te meer, om dat „het hun nu gemakkelijker gemaakt werd, door de *Engelschen*, die hun verblijf in de Havens en op de Rede van „*Groot-Brittanje* begonden toe te staan, en hun zelfs Schepen verhuurden,” beslooten, hunnen Luitenant Admiraal te gelasten, de *Spaansche* Vloot aantetasten, indien zulks met hoop op eenen voorspoedigen uitflag zou kunnen geschieden, zonder eenig opzigt te neemen op de plaats, waar dezelve zig bevondt, of op de perfoonen, die hem daarin zouden trachten hinderlijk te zijn; geevende tevens alomme last, tot het uitrusten van Oorlogschepen. Meer dan gemeenen ijver betoonde hier omtrent de Admiraliteit van *Amsterdam*. De Oost- en Westindische Maatschappijen bragten mede het haare toe; zo dat in de maand October, der Staaten Vloot reeds zeventig Schepen sterk was. Op den 21 dier maand, besloot *TROMP*, niettegenstaande alle de tegenstreevingen der *Engelschen*, den vijand aantetasten; wordende de Vice-Admiraal, *WITTE CORNELISZ. DE WITTE* gelast, om op de *Engelschen* te pasfen. Doch de *Spaansche* Admiraal, hoe zeer ook in 't naauw gebracht, zegt een algemeenen Zeeflag te vermijden; latende de meeste Schepen hunne Ankers kappen, en digt naar de Kust loopen, daar veele aan spaanders stieten.

Nogthans kwam onze Vice-Admiraal, *JAN EVERTSEN*, in een hevig gevecht, met den *Portugeeschen* Admiraal, wiens Schip door hem in brand geschooten werd, en vervolgens zonk. Het overige der vijandelijke Vloot bergde zig, onder begunstiging van een dikken mist, uit *Duins*, en liep van daar naar *Douvres*, van waar zij, eerlang, bij nagt, terug keerde, en met *D'OUQUENDO* behouden te *Duinkerken* binnen liep. Verscheiden vijandelijke Schepen waren, inmiddels, in handen der onzen gevallen, en op dezelve een groo-

te buit gevonden, waarvan het zuiver overschot beliep, honderd vierendertig duizend vier honderd negenenzestig guldens tien stuivers en twaalf penningen.

De Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, bracht in *Zeeland* binnen, zes Galioenen, één zeer groot Schip, één kleinder, en één Fregat.

In het begin van het Jaar 1642, hernam onze Zeeheld, van de *Duinkerkers*, drie *Hollandsche* Koopvaardijfchepen. Tien Jaaren daarna, om van mindere togten en behaalde voordeelen, in dien tusschentijd, niet te gewaagen, was hij, met den Admiraal TROMP, tegenwoordig in den Scheepsstrijd tegen den *Engelschen* Admiraal BLAAKE, bij *Douvres*. Na het afloopen van den ongelukkigen Zeetogt van den Vice-Admiraal DE WITTE, in datzelfde Jaar, werd TROMP, als de bekwaamste, om eene Oorlogsvloot te gebieden, wederom aangesteld. In het begin van de maand November, werd bij de Staaten goedgevonden, de Vloot, welke in 't *Goereefche* gat en elders verzamelde, onder zijn bevel Zee te doen kiezen. Nevens of onder hem, werden eenige Opperhoofden aangesteld, als de Vice-Admiraalen JAN EVERTSEN en WITTE CORNELIS DE WITTE; de Commandeur DE RIJTER, en de Schout bij Nacht PIETER FLORISZE. De Vloot bestond uit bijna 70 *Staatsche* Oorlogfchepen, en drie van de *Oostindische* Maatschappij, behalven de Branders en kleine Vaartuigen. TROMP was gelast, 300 Koopvaardijfchepen te geleiden tot aan Caap *Lezard* en *Engelands-eind*. Maar den 10 December, kreegen zij, in de *Hoofden*, tusschen *Douvres* en *Folflan*, de *Engelsche* Vloot, onder den Admiraal BLAAKE, in het gezigt; zonder lang te draalen, begonnen zij in den namiddag Schutgevaarte. Onder het schieuten van wederzijde, liepen de beide Vlooten westwaart, tot over de *Singels*, welke de *Engelschen* niet konden te boven komen: waarop het de *Nederlanders* tegen hen aanwendende, in den namiddag, om drie uren, met hun in een hevig gevegt geraakten. Van den uitflag daarvan, gaf de Luitenant Admiraal TROMP aan de Heeren Staaten kennis, in de volgende *Misfive*.

HOOG

„ HOOG MOGENDE HEEREN!

„ Sedert mijnen laatste van den 9 dezer, hebben wij alle mooglijke vlijt aangewend, om naar *Duins* te geraaken, en den 9 'smorgens ten 4 uren tusfchen *Calais* en *Douvres* de vloed afgetopt, de W. Z. W. en ook W. N. West. Daar zijnde, zagen wij de Vloot in *Duins* liggen. Ten 2 uren stilwater, gingen wij onder zeil, gelijk ook de *Engelsche* deeden, 52 zo groote als kleine Schepen sterk, waar onder 42 a 44 van haare middelbaare Schepen waren, die haar best deeden, om naar *Dover*, en voorts naar de West te zeilen. Ten 3 uren, schoot de wind N. W. ten westen, en begon hart te waaijen, zo dat wij des avonds omtrent ten 5 uren ten Anker kwamen; gelijk de *Engelschen* mede deeden, dicht onder het hooge land bewesten *Dover*, wel twee mijlen recht in de wind van ons, het woeij des nachts een storm. Des morgens den 10 was de W. N. N. West. wij vermisten eenige van onze Schepen, en ook eenige Branders: Ten 12 uren gingen wij met opgaande getij onder zeil, gelijk de *Engelsche* Vloot mede deed. Wij wenden alle devoir aan om bij haar te geraaken. Ten 1 uur begonden eenige van onze best bezeilde Schepen schietgevaarte te houden. Omtrent 3 uren kwamen wij bij de *Singels*; voorneemende de *Engelsche* Vloot te stutten. Dan *BLAAKE*, zo verre voorafkoomende, dat wij hem meenden te bezeilen, wendden wij na hem toe. Hij zulks zienden, deed zijn best om voor de wind, voor ons over te komen; gelijk hij deed. Wij gaven elkander in 't pasfeeren de laag: en het Schip de *Roozekrans*, met 44 stukken Kanon en omtrent 200 man, daar Capitein op was *CHARLES BATTYN*, koomende pas achter hem, leidden wij hem zo naa aan boord, dat onze boegspriet en het galioen voor onze steven afbraken. Daadelijk leide de naatste *Engelschman*, 't Schip de *Bonaventura*, met 30 stukken, daar Capitein op was, eenen *ASCHON* ons aan de andere zijde aan boord, zo dat wij tusfchenbeiden lagen, vechtende aldus een uur; wanneer het Schip de *Roozekrans*, hebbende (zo gezegd word) 60 dooden, daar onder beide Capiteinen, en veele gekwetsten, het opgaf. Onzen Vice-Admiraal *JAN EVERTSE*, lei het Schip de *Bona-*
aven.

aventura, mede aan boord aan de andere zijde, zo dat wij met ons viere malkander aan boord lagen, doch de *Bonaventura* het mede opgeevende, namen wij posfessie van het Schip de *Roozekrans*, daaruit neemende over de 100 man; en enterden van de onze 60 man. De Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, nam mede bezitting van het Schip de *Bonaventura*. In dit gevecht waren eenige van onze Schepen, die 'er bij hadden konnen komen, bezig geweest, met te vechten tegen de overige Schepen van BLAAKE, die zijn retraite nam, na *Dou-vres* of *Duins*. Met den donker schaveelden wij van elkander, en kwamen ten Anker, lastende onzen Stuurman, die in de prijs was, mede ten Anker te komen. Wij hoorden nog omtrent 9 uren, het gefchiet van de onzen tegen de *Engelfchen*. Regt tegen den donker aan brandden het Schip van Capitein *Juinbol*, die zelve mede met een gedeelte van zijn volk is verdronken, doch de meeste zijn gered." enz. enz.

Deze Misfave, waarin verder verflag gegeven word, tot op den 13, wanneer de Vloot te *Boulogne* voor Anker kwam, was gedagtekend op het Schip *Brederode*, den 24 December, op de Rede aldaar. Uit den inhoud daarvan ziet men, dat het mannelijk gedrag van den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, met zig aan de zijde van TROMP te voegen, het behoud van dien beroemden Zeeheld en de oorzaak van de behaalde overwinning was. Geene mindere dapperheid en beleid toonde de Heer EVERTSEN, in het volgende Jaar, wanneer hij den Admiraal TROMP, in zijn gewegt tegen BLAAKE, uit het midden van wel twintig *Engelfche* Schepen ontzette. De bijzonderheden daar van zijn dubbel waardig, eenigzins omftandiger verhaald te worden. Als van een Authentiek fluk, zullen wij van den brief van den Luitenant Admiraal TROMP aan de Staaten, wederom gebruik maken.

„ HOOG MOGENDE HEEREN!

„ De rescontres, en ons wedervaren, 't geene wij drie dagen lang hebben gehad, begonden den laafien Februarij 's morgens ten 9 uren, en eindigden den 2 Maart, 's avonds na zonnen ondergang, met het aankomen van den nacht, omtren de

de lengte van *Poortland*, tot voor *Swartenes*, of *Boulogne* tegen 69 a 70 meest zeer groote Parlementscheepen en Fregatten, wij 70 Schepen van Oorlog, en omtrent 150 Koopvaardijvaarders. Ik kan uwe Hoog Mog. niet pertinent adviseeren, door reden, dat de meeste Capiteinen den 1 Maart, 'smorgens, maar tijd hebben gehad, om ginds en weder eens aan boord te koomen, welke mij toen rapporteerden, dat bij den Commandeur DE RUITER, en zijne bijhebbende, die den vijand in de straat attacqueerden, eenige Schepen van den vijand waren genoomen, ook verscheiden van de onzen en van de haaren waren gezonken. Doch omtrent ons gevecht, die met den *Schout bij Nacht* PIETER FLORISZ, den vijand in het hoofd attacqueerden, daar den Admiraal BLAKE met de kloekste Schepen was, en den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, in het midden, is noch van de eene noch van de andere zijde, niemand genomen, noch gezonken, maar zeer hevig gevochten; zijnde de eerste dag. Nademiddag moesten wij den vijand afkeeren (vermits 7 a 8 hart bezeilde Fregatten naar de Koopvaarders liepen, en na alle apparentie, de gantsche Koopvaardijvloot zouden hebben geruïneerd, verbrand, en in den grond geboort) om dezelve te beschermen. Na het gevecht heb ik doen aan boord laten haalen, den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, en den Commandeur DE RUITER, de *Schout bij Nacht* een groot stuk van ons zijnde, om zig te redden, zijnde die nevens meer anderen zeer reddeloos geschoten. Wij hielden onderlinge Communicatie, wat ons voorts te doen stond; den vijand weder te attacqueeren, en de Koopvaarders te laten drijven (want wij hadden geen magt genoeg om de Koopvaarders van sufficient Convoij te voorzien; en wisten ook niet wat achterhoeden de vijand nog in de hoofden mogt hebben) of te sluiten, en de Koopvaarders te beschermen, zo veel doenlijk was, en die dicht voor ons te laten zeilen, en den vijand met klein zeil in te wagten. Daar werd gonggevonden, dat wij geen vergeeffsche schooten zouden doen, want de ammonitie reeds schaars begon te worden. Wij zagen een groot eind beoosten ons, alleen met zijn Fok en groot Marszeil drijven, 't Schip de *Vogelsruis*, daar ik de Commandeur D E WIL-

WILDE met zijn drie na toe stuurde, om hem te helpen, en, heel reddeloos zijnde te sleeven, zo het mogelijk was.

„Den 1 des morgens, zagen wij het Schip de *Vogelstruis*, onder de Vloot van de *Engelschen*; en de Commandeur DE WILDE komt aan mijn boord, en relateert, dat hij gisteren avond een touw daar aan had gehad; maar dat het hem niet mogelijk was geweest het Schip te sleeven: en derhalven had moeten laate drijven. Omtrent 10 uren, heeft de vijand ons heftig begonnen aantetasten, vijf of zes, van haar best bezeilde Fregatten, aan ieder zijde van onze Vloot houdende, om, waar het mogelijk, eenige Schepen aftefnijden; en vochten tot zonnen ondergang. Toen staken de *Engelschen* onder de wind. Waren deezen dag, van onzen Vloot afgesneeden, de Capiteinen JAN LE SAGE, van *Zeeland*; BRUIN VAN ZEELST, van *Amsterdam*, en eenige weinige Koopvaarders. 's Avonds kwamen verscheiden Koopvaarders bij ons, klaagende dat zij weinig of geen kruut noch scherp meer hadden; en in ons Schip veel agtponds kogels zijnde, gaf ik order om die over te leveren, aan die geen, die 'er Kanon toe hadden.

„Den 2 Maart, 'smorgens was de wind W. N. West, omtrent 9 uren begon de vijand ons weder te atracqueren, met een groote hevigheid, en niet boven de twee uren gestreeden hebbende, was bij gisfing de helft van onze Schepen, ten einde van kruut en scherp, waarna wij eenige schooten deden, dat zij bij ons zoude koomen, zo als zij deden. Hier op ordineerde ik, dat ze pas voor ons, en in de masse van de Vloot zoude blijven, en geen teeken van beschreumtheid ter wereld toonen; dat wij met de geen, die nog kruut en scherp overig hadden, hen benevens de Koopvaarders zoude defendeeren, en hebben dus bij gisfing, met 25 a 30 Schepen, die noch kruut en scherp hadden, van de middag tot 's avonds na zon, de gantsche Vloot gedefendeerd. Omtrent 2 uren op zon, was BLAAKE, geconjungeert met een groot gedeelte van zijn gros, pas buiten schoots van ons, en deed teken om aantevallen. Wij dat ziende lieten onze marszeils loopen en wachten hem in. De voorsten omtrent 1 uur tegen ons, den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, en onze bijhebbende Schepen gerangeert hebbende, zijn de *Engelschen* af-

afgewee-
koomen.
koomen n
schep ha
gingen me
bij elkan
te n e s l
zette me
's vijands
zagen C
Engelsch
cours ge
reeren.”

Deeze
Braderod
allduidel
wafter n
ten en v
en vijtig
Ten bi
looning
miraal JA
ge, eene
hem, die
inkoomen
beloot de
land, om
betoonen
dijje, hou
of 1500 g
ze proeven
op den 12
paart, en
Katwijk e
Admiraal
ce-Admira
tromp,

afgeweeken. BLAAKE pas buiten schoots zijnde is niet afgekoomen. De Vice-Admiraal JAN EVERTSEN en andere kwamen mij spreken, en verklaarden dat zij noch kruit noch scherp hadden. Donker zijnde, zetten onze vuuren op, en gingen met kleinzeil onze Cours, N. N. Oost, om de Vloot bij elkander te houden, de wind N. West; toen lag SWARTENES N. Oost van ons, omtrent vier mijlen. BLAAKE zette mede zijn vuuren op: en na middernacht verlooren wij 's vijands vuuren. Den 3 dito, 'smorgens dag wordende, zagen *Calis* ten Z. W. twee mijlen van ons, en niet eenen *Engelschman*. Vertrouwen, dat zij gewend zijn, en hun cours genomen hebben naar *Wicht*, om zig aldaar te repareeren."

Deeze brief was gedagtekent, den 4 Maart, op het Schip *Brederode*, zeilende in de *Hoofden*. De inhoud toont ten allerduidelijkste de onwaarheid van 't gerucht, 'twelk uit *Westmunster* naar *Holland* overwaaide, dat TROMP, J. EVERTSEN en DE RUITER gesneuveld, en honderd Koopvaardijen en vijftig Oorlogschepen genomen of vernield waren.

Ten blijke van hun genoegten over zijn gedrag, en ter belooning van betoonde dapperheid, ontving de Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, van H. H. M. tot eene vereeringe, eene somma van vijftien honderd guldens; ook werd aan hem, die tot hier toe zonder vaste wedde gediend had, een inkoomen van twee honderd guldens 's maands toegelegd. Ook besloot de Vergadering der Staaten van *Holland en West-Friesland*, om hem en DE RUITER, ter erkenenisfe van hunnen betoonde moed, te vereeren met een gouden Keten en Medaille, houdende het wapen van *Holland*, ter waarde van 12 of 1500 guldens. Nog in dat zelfde Jaar gaf hij verscheidene proeven van zijne dapperheid, tegen de *Engelschen*: als, op den 12 van de maand Junij, in den Zeeslag voor *Nieuwpoort*, en daags daaraan omtrent *Duinkerken*; als ook bij *Katwijk* en *ter Heide*; in welken laatste slag de Luitenant-Admiraal M. H. TROMP sneuvelde, en het Schip van den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, wien, na den dood van TROMP, het Opperbevel over de Vloot was aanbevolen, zo

red.

reddeloos werd geschooten, dat hij genoodzaakt was, zig naar de *Maas* te laten slepen.

Zonder melding te maaken van zijne Zeetogten van minder aanbelang, slappen wij over tot het Jaar 1659, wanneer hij, met den Luitenant Admiraal VAN WASSENAAR, naar *Deenemarken* vertrok: doch, van wegens eenig misnoegen over den rang, verzogt en bekwam hij verlof om van daar naar huis te mogen keeren.

Den 17 December, in het Jaar 1664, werd onze JAN EVERTSEN aangesteld tot Luitenant Admiraal van *Zeeland*, en bevond zig, in het volgende Jaar, bij dien bloedigen Zee-slag tegen de *Engelschen*, in welken de Admiraal VAN WASSENAAR, door eigen kruit, met zijn Schip omkwam, en de geheele slag ten nadeele der Staaten uitviel. Zeer veel had tot dit onheil toegebracht, de muiterij van het volk op eenige Schepen, en de lafhartigheid en ontrouw van sommige Kapiteinen, die ook daarna, naar de maate hunner schuld, straffe ontvingen. De Luitenant Amiraal JAN EVERTSEN, alles gedaan hebbende, wat van een eerlijk man konde verwacht worden, was met eenige andere Schepen de *Maas* ingelooopen. Toen hij, in den *Briel*, aan land stapte, werd hij door het graauw, dat doorgaans naar de uitkomst der zaaken, en niet naar waarheid oordeelt, beschuldigd van kleinhartigheid, voorts aangetast en in 't water gesmeeten; daar hij zou hebben moeten verdrinken, ware hij niet door eenige soldaaten, en in 't bijzonder, door eenen *Franschen* Kapitein, LA SALLE genaamd, gered geworden. Doch de onschuldige Luitenant Admiraal wist zig, eerlang, eerst in den *Haage*, en daarna in den Krijgsraad op *Texel*, zodanig te verantwoorden, dat II. H. M. zig verplicht vonden, zijne kloekmoedigheid en gehouden gedrag te prijzen.

Verder deed de Luitenant Admiraal, den 6 julij van dat zelfde Jaar, ter Vergaderinge der Staaten van *Zeeland*, een omstandig verhaal van den jongsten Zee-slag; als mede van het leed, hem door het graauw van den *Briel* aangedaan; gelijk ook van het voorgevallene in 's *Hage* en in den Krijgsraad op *Texel*; waarop, daags daaraan, bij Hunne Ed. Mog. beslooten werd,

werd,
den Lu-
ten en
gemelde
van den
ginge va
„ Wi
aan zijn
Exploit
maar o
en cou
sen, vo
dere Olf
woond.
fulx dat
als hem
den Bri
op den
ders op
ders als
duzelfs
gelaten.
ken zelf
deerende
en dienve
mogh we
beert en c
ten soda
van zijne
Sedert c
niet uit h
van zijne
nults goe
de Vice-
boven me
verheeven
dat Jaar,
tijnen di
XIV. p

werd, daar over te schrijven aan H. H. M. en daarenboven den Luitenant-Admiraal te bedanken, voor zijne goede diensten en plichtsbetrachtinge, in den bewusten Zeeslag. Hoog gemelde Heeren Staaten van *Zeeland*, lieten, in hunnen brief, van den 7 Julij 1665, aan de Algemeene Staaten, ter verdediging van hunnen eersten Zee-Officier, zig aldus hooren:

„ Wij vinden ons geobligteert om niet alleen te gedenken aan sijne lange en getrouwe diensten in veele en diverse Exploicten, zo te water als te land aan den Staat beweesen, maar ons ook sondereling te vergenoegen over sijn goet beleid en courage in de jongste Batailje tegen de *Engelschen* beweesen, volgens de generaale getuigenisse van alle hoofd- en mindere Officieren, en Capiteinen, die dezelve actie hebben bijgewoond. En wij ook bij nader Examinatie hebben bevonden, sulx dat hij een geheel andere bejegening hadde gemeriteert, als hem op een seer violente maniere, door de populace in den *Briel* is over den hals gekomen, en voorts doorgaansch op den wegh gedreigt is geworden en al het geene daar wijders op is gevolgt. Invoegen, dat wij ons daarover niet anders als ten hoogsten gevoelig moeten toonen; te meer, om dat zelfs onze reputatie en bekende Integriteit niet is ongekwetst gelaaten. Wij vertrouwen dat Uwe Hoog Mog:, so om de saaken zelfs, als om de dangereuse consequentien daar aan dependeerende, daar over geen minder Resfentiment en sullen toonen, en dienvolgende besorgen dat deswegen een Exemplaire Justitie magh werden geadministreert, de abusive proceduure geimprobeert en den gemelden Heer Luitenant-Admiraal J A N E V E R T S E N sodanige reparatie van eere gegeven, als naa proportie van zijne ondergaane mishandelinghe werden gerequireert.”

Sedert dien tijd bleef de Heer J A N E V E R T S E N aan land, niet uit hoofde van eenen begaanen mislag, of ten nadeele van zijne eere, maar om dat de Heeren Staaten van *Zeeland* zulks goedvonden, tot in het volgende Jaar. Zijn broeder, de Vice-Admiraal C O R N E L S E V E R T S E N, waarvan wij hier boven melding gemaakt hebben, werd tot Luitenant-Admiraal verheeven. Doch deze, in den Zeeslag van den 11 Julij van dat Jaar, gesneuvelde zijnde, bood de Heer J A N E V E R T S E N zijnen dienst het Vaderland wederom aan; met blygevoegden

wensch, dat gelijk zijn Vader, één zijner Zoonen, en vier zijner Broederen (*) allen het geluk gehad hadden, in verscheidene onderneemingen, tegen 's Lands vijanden, op het bed van eere te sterven, hij ook aldus zijn leven, als de bestemde tijd daar zou zijn, voor het gemeenebest mogt opofferen. Dit recht Vaderlandsch aanbod, bij de Heeren Staaten van *Zeeland* overwogen zijnde, en bijzonderlijk agt geslagen op 's mans bekwaamheid, lange ervarenheid en grondige kennis in zaaken, den Oorlog te water betreffende, beweezen in verscheiden Zeeslagen, en zelfs in het jongst ongelukkig gevecht des voorleeden Jaars, volgens het eenpaarig getuigenis van alle de Hoofd-Officieren der Vloote, die daar bij tegenwoordig geweest zijn; hebben H. Ed. Mog. geoordeeld, dat de Staat, van zodanigen Hoofd-Officier, zoude ontvangen goede diensten, en bijzonder in deezen tegenwoordigen tijd: waarom zij goedvonden, dat hij zijn Ampt van Luitenant-Admiraal hunner Provincie, in den aanstaanden togt van 's Lands Vloote, en voortaan, zou bekleeden. Van dit besluit werd aan de Algemeene Staaten, bij een omstandigen brief, kennis gegeven.

De Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, in gevolge van dit besluit, na dat de Vloot in *Zeeland* gereed gemaakt, en, behalven het Zeevolk, met eenige duizenden Landfoldaaten versterkt zijnde, den 3, 4 en 5 Julij, onder den Admiraal DE RUITER, ten getale van omtrent zestig Schepen en Fregatten van Oorlog, uit de *Wielingen* in Zee was gestoken; bevond hij zig, twee dagen daarna, in de Vloot op *Schoneveld*, sterk vijfenzestig Schepen en Fregatten, en zeven Branders; waarbij, weinige dagen daarna, nog eene merklijke versterking kwam, wijl zig de Luitenant-Admiraal TROMP, en eenige andere Bevelhebbers, zo uit de *Maas* als uit *Texel*, zig met dezelve vereenigden. Het oogmerk van dit vroeg in Zee loopen, was, den *Engelschen* in de voorbaat, en in staat te zijn, de Rivier van *Londen* op

(*) Gaarne zouden wij alle deeze opgenoemd, en in het bijzonder vermeld hebben: dan gebrek aan nodige berichten stelt ons daar toe buiten staat.

te zeilen, en ook binnen *Harwich* binnen te loopen, om hun, op de eene of andere plaats, te overvallen. Doch hier van kwam niets: want, behalven dat men geene looffen had, der *Engelsche* kusten kundig, hielden zig de *Engelschen*, van dit voorneemen onderrigt, zorgvuldig op hunne hoede, en alle de aankomsten naauw bezet. Dus keerde de Landmagt, onverrigter zaake, naar de *Maas* te rug, uitgenomen eenige manschap, die over de minst bemande Schepen verdeeld werd.

De Nederlandsche Vloot, in drie Esquaders verdeeld, het eerste onder den Admiraal DE RUITER, het tweede onder de Luitenant-Admiraalen JAN EVERTSEN en TIERCK HIDDES DE VRIES, en het derde onder de Luitenant-Admiraalen TROMP en VAN MEPPEL, hield, intusschen, de Rivier van *Londen* ingeslooten, tot op den eersten Augustus; op welken dag de *Engelsche* Zeemagt, hebbende de Nederlanders voor dezelve plaats gemaakt, ten getale van negentig Schepen, met de Eb, de Rivier kwam afdrijven. DE RUITER wendde allen vlijt aan, om van den *Engelschen* Wal te geraaken, ten einde om den vijand geen voordeel op deszelfs kusten te geeven. Een groot geluk, voorwaar, was deeze inval voor de *Nederlandsche* Vloot: want daags daaraan begon de wind geweldig opteesteen; en verhief zig den 3, tot een schrikkelijk onweder; 't welk, echter, niet lang duurde. Den volgenden dag, zijnde den 4den, waren beide Vlooten, des nachts, ten anker gekoomen, in elkanders gezigt. De *Engelsche* Vloot, onder bevel van den Generaal MONK, was sterk omtrent negentig Oorlogschepen, en negentien of twintig Branders, insgelijks in drie Esquaders verdeeld. Omtrent den middag begon het gevecht; een heillooze Zeeslag, voorwaar, als die, onder andere, ten gevolge had, dat de twee grootste Zeehelden, TROMP en DE RUITER, het zij bij geval, of door eene onbekende bestiering, onverzoenlijke vijanden werden. Ligt zou men, onzes oordeels, CORNELIS TROMP van allen blaam hebben kunnen zuiveren, ware her, met den Admiraal DE RUITER, en den Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, naar wensch afgeloopen; doch, ten nadeele van de *Nederlanders*, viel het anders uit, en wel zodanig, dat zij zig genoodzaakt vonden, met verlies van twee Sche-

Nn 2

pen,

pen, de Zee te ruimen. Om van dezen slag een naauwkeurig denkbeeld te kunnen vormen, zullen wij den brief van den Admiraal DE RUITER aan de Algemeene Staaten, hier plaatzen.

„HOOG MOGENDE HEEREN!

„Ingevolge van mijn jongste schrijven, van den 4de deez, voormiddag, geraakten wij nog dien eigen nademiddag ten elf uren (de wind Noordelijk) met den vijand in 't gevecht, hetwelk werd aangevangen, bij de Agterhoede, van den Luitenant Admiraal, JANEVERTSEN, tegen die van 's vijands *witte Vlag* onder THOMAS ALLEN, en vervolgens het hoofd gedeelte tegen het Hoofd-Esquader van den vijand met de *roode Vlag*, onder de Generaal MONK. Maar tot mijner en veeler verwondering, bleef den Luitenant Admiraal TROMP, en deszelfs geheele Esquader, met opgegeide zeilen, zo verre achter mij leggen, als de Avantgarde te voorlijk avanceerde; zo dat de vijand daar tusfchen inbrak; en ik hem Admiraal TROMP op zijn rang, in geen actie hebbe gezien, als alleen tegen den avond, een weinig met eenige vijandelijke Schepen van het Esquader van de blaauwe Vlag, onder JEREMIAS SMITH. Intusfchen werd bij mijn Esquader en Schip zeer obftinaat gevochten, hebbende te gelijk op zijde den *Generaal Souvrain* en *Nazebij* en nog verfcheidene andere vijandelijke capitaale Schepen meer; doch ontvingen haar in dier voegen, dat zij ons, onze posten lieten houden, en na een gevecht van drie uren, voor een tijd verlieten, gaande MONK, van zijn eerste Schip, op een tweede over, waarmede wij dan mede tijd kreegen, een weinig adem te fcheppen. Bezig zijnde ons wat te redden, zagen wij de voorfz. onze Avantgarde hoe langer hoe ligter, voor de wind afhouden, met bramzeilen daarbij en de blindens voor de boeg, en niettegenftaande wij verfcheiden fchooten na haar lieten doen, konden zij tot geen ftand gebracht worden, het welke ook bij de *Engelfche* Generaal gemerkt zijnde, kwamen zij weder fterk op mij en eenige van mijne onderhebbende Schepen aan, welke een hevige ftorm met mij doorftonden,

den, o
miralen
het wen
den zo
want on
randhou
naar be
genwee
welke
het mi
zeil, e
Dit g
den Sta
want e
daarna,
Zeeland
over hu
lijke va
Augustus
„Den
„de Ver
„flag, e
„Admir
„vijand
„komet
„te Prov
„roemt
„de resp
„denken
„den tij
„diverfel
„te land
„rie te
„lende
„den L
„tijd,
„dienst
„derling

den, op hoope dat wij intusfchen van agteren, door de AdmiraaLEN TROMP EN VAN MEPPEL, of van vooren, door het wenden van den Admiraal EVERTSEN, met hunne Esquaders zouden worden gefecondeerd; maar alles te vergeefs, want onderwijl alle mijne zeilen, staand en loopend want en rondhout, zodanig werd ontramponneert, dat ik mijn Schip niet naar behooren kon regeeren of daar uit langer genoegzame tegenweer doen, door de menigte van doden en gekwetsten; het welke dan de redenen zijn geweest, die mij hebben genoodzaakt het meeste gros en de loopende Schepen te volgen, met klein zeil, enz."

Dit gevegt, dus ongelukkig voor 's Lands Vloot, en voor den Staat, was het tevens zo voor onzen Luitenant Admiraal: want een kogel, zijn eene been wegneemende, maakte, kort daarna, een einde van zijn leeven. De Heeren Staaten van *Zeeland*, dit verlies verstaan hebbende, lieten niet alleen daar over hun leedweezen blijken, maar namen, daarenboven, ten blijke van hunne achting voor den gesneuvelden Held, den 19 Augustus, het volgende besluit.

„ Den Raat- Pensionaris, heeft met behoorlijk respect aan
 „ de Vergadering gerepresenteert, hoe, dat in de jongste Zee-
 „ slag, den Heer JOHANEVERTSEN, gewefen Luitenant
 „ Admiraal van dese Provincie in een heftig conflict met den
 „ vijand sodanig weskende getroffen, dat hij korts, daar naar is
 „ komen te overlijden, het gemeene Lant en particulierlijk de-
 „ se Provincie, daar door een seer capabel, couragieus en be-
 „ roemt Hoofd-Officier hadden verlooren, en dat ongetwijffelt
 „ de respectieve Leden genegen souden zijn favorabelijk te ge-
 „ denken aan sijn goede en getrouwe diensten, gedurende
 „ den tijd van zesenzeertig Jaaren, aan den Staat bewefen in
 „ diverse fameusche Actien en Rescontres, soo te water als
 „ te lande, voorgevallen, ook daar van de publieke Memo-
 „ rie te laten aan de Posteriteit tot navolginge. Waarop we-
 „ sende gedelibereert; hebben alle de Leden het verlies van
 „ den Luitenant Admiraal seer geregrerteert, sonderling in een
 „ tijd, daar hij het gemeene Lant tot groote nuttigheid en
 „ dienst zoude hebben geweest, en voorts verklaart, een son-
 „ derling genoeg te neemen, in de succesfieve en langwijlige
 „ dien-

„ diensten, bij hem aan het Vaderlant beweefsen, specialijk oock
 „ over sijn bewefsen courage en goede conduite, in het laatste
 „ conflict met den vijand gehouden: En is voorts godgevon-
 „ den en verstaen, dat sijn lichaam met een honorable begraa-
 „ fenisse naar de waardigheid van zijn Charge sal werden
 „ vereert, en voorts alhier te *Middelburg*, in de Tombe ne-
 „ vens zijnen broeder den Luitenant Admiraal CORNELIS
 „ EVERTSEN, goeder Memorie, ter neder gezet, om aldaar
 „ te zaamen in marmer uitgehouwen, en also haar geheugenis-
 „ se en daden aan de nakomelingen tot opwekking en imitatie
 „ overigh gelaten. Wordende de Heeren Raden geauthoriseert,
 „ om tot het een en ander de nodige order te stellen, en
 „ voorts de Heeren BOREEL, GYSELINGH, en de Raat-
 „ pensionaris van het Lant, gecommiteert om de aanstaande
 „ betaafenis in naam van deze Vergadering bij te woonen.

Om de verdiensten des Vaders aan de kinderen te erkennen,
 werd tevens, bij Hun Ed. Mog. vastgesteld, zijnen Zoon COR-
 NELIS EVERTSEN, dus lang Schout bij Nacht, tot Vice-
 Admiraal van *Zeeland* te bevorderen, en, daarenboven, de
 wedde, daartoe staande, alleen ter gunst van zijn persoon, met
 zekere somme te verhoogen.

Het lijk van den overledenen werd begraven in de *St. Pie-
 zers Kerk*, te *Middelburg*; zijn afbeeldzel ligt op een Praal-
 tombe, naast dat van zijnen broeder, beide door ROMBOUT
 VAN DER HULST uitgehouwen. 's Mans afbeeldzel gaat,
 op verscheidene wijze, in prent uit; als van BLOTELING,
 van P. DE JODE; nog twee andere en laatstelijk van HOU-
 BRAKEN. Onder eene der afbeeldingen, zonder naam van
 den Plaatfijder, leest men dit volgende:

Dus pronkt der Zeeuwen pronk in Ridderen gewaade.

*De Duijns, de Theems, Coolart, en 't moedige Granaße
 Versfideren op den slag zijns tegens diepe snee.*

Een Cato in den Raadt, een wonder op de Zee.

Beschree

*Beschrei dien Watergodt; roep Neêrlant; die sijn leven
Met vier sijn broeders, voor de Vrijheid heeft gegeven.*

Zie de Schrijvers, aangewezen op het voorige
Artikel.

EVERTSEN, (CORNELIS) Zoon van den Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, werd, den 7 van de maand Julij in het Jaar 1665, van Kapitein verheven tot Schout bij Nacht, en den 20 Augustus in het Jaar 1666, tot Vice Admiraal van Zeeland; tot Kommandeur en Majoor der Stad *Vlissingen* en het Kasteel *Rammekes*, in het Jaar 1675. Op zijne eerste togten, die hij als Kapitein deed, was hij, in het Jaar 1652, tegenwoordig in het Zeegevecht tegen den *Engelschen* Admiraal ASCUE; in het Jaar 1661, voerde hij 't bevel over een Schip, onder de Vloot, die tot beveiliging van de Middeland-sche Zee werd uitgerust.

Als Schout bij Nacht van het *Zeeuwsche* Smaldeel, diende hij, in het Jaar 1665, op de aanzienlijke *Nederlandsche* Vloot, welke, in de maand Augustus, tegen de *Engelsche* gezonden werd. In die waardigheid was hij lid van den hoogen Krijgsraad, en hielp dus het vonnis strijken, over eenige lasthartige Bevelhebbers, die eed en plicht veronagzaamd hadden. In de gemelde waardigheid, was hij, in het Jaar 1666, tegenwoordig bij de twee bloedige Zeeslagen, tegen de *Engelschen*, onder het Opperbevel van den Generaal MONK. De schade, welke zijn Schip geleeden had, bewees genoeg, hoe diep hij in den strijd geweest was.

Na den dood zijns Vaders, zo als gezegd is, tot Vice-Admiraal zijnde aangesteld, kwam hij, met vijf Schepen, onder het Opperbevel van den Luitenant-Admiraal BANKERT, bij de *Staatsche* Vloot, na dat deeze den vermaarden aanlag op *Chattam* reeds verrigt had; waarop hem gelast werd, met elf Schepen en drie Galjoots, agt dagen lang, van *Harwich*, af en aan, naar de *Hoofden*, tot in het gezigt van *Calais*, te kruizen, en den vijand alle mogelijke schade toe te brengen.

Ook ontving hij bevel, met den Schout bij Nacht VAN DER ZAAEN, met eenige andere Schepen, op de *thuiske*.

N n +

men-

mende *Barbadosvaarders* te pasfen; wordende hij, ten dien einde, naar de Oostpunt van het Eiland *Whigt* gezonden; dog hij kwam te laat.

In het Jaar 1672, met de *Nederlandsche Vloot*, tegen die der *Franschen* en *Engelschen*; in Zee gestoken zijnde, werd hij, te gader met den Luitenant-Admiraal VAN GHENT, met vijftien Schepen, agt Branders en zes Galjoots, naar de Rivier van *London* gezonden, om negen *Engelsche* Schepen te vervolgen, die de vlugt namen agter het Kasteel van *Charnesfe*. In het kort daarop volgende gevegt, geraakte hij, met de *Zeeuwfche* Schepen, onder den Luitenant-Admiraal BANKERT, in een zwaaren strijd tegen de witte Vlag, die meest uit *Fransche* Schepen bestond. De Graaf D'ESTREES werd, bij deze gelegenheid, door de onzen, genoodzaakt, het om de Zuid te wenden; waar door de *Franschen* van de *Engelschen* verwijderd werden. BANKERT en EVERTSEN volgden hun, zonder ophouden fchietende. Tegen den avond zettende de *Franschen* alle zeilen bij, en namen de vlugt naar het Canaal.

In het volgende Jaar, had hij deel aan drie felle Zeeslagen, tegen de *Engelschen* en *Franschen*; en was een der drie eerste Commisfariſen, welke den Vice Admiraal SWEERS, tegen de beſchuldiging van pligtverzuim in het gevecht, vrij ſpraken.

Een zijner laatste Zeetogten was, naar de *Karibifche Eilan-* den, onder bevel van den Admiraal DERUITER ondernomen; welke onderneeming, echter, door onvoorziene toevallen, den gewenschten uitflag niet erlängde.

De Vice-Admiraal CORNELIS EVERTSEN overleed, in het Jaar 1679, en werd, te *Middelburg*, in het heldengraf van zijnen Vader en Oom, bijgezet.

Ibidem.

EVERTSEN, (CORNELIS) was een der Zoonen van den Luitenant-Admiraal CORNELIS EVERTSEN, en Neef van den Luitenant-Admiraal JANEVERTSEN, en van den Vice-Admiraal CORNELIS EVERTSEN, laatstgemeld. Op den

den 13
geezin
dijjk
Oorlog
en met
Zijn
Eiland
nam,
Vervo
welke
hij te
DINK
logfche
deeden
uitgeze
te Gall
ſchoten,
waren,
vertrek
lijk zei
gelfchen
na een
voorhee
des* Ge
anders
dewijft A
worden.
tijd, bij
hij, in
Schepen
te onkla
de hij a
wederon
en verri
Nederla
ber, van
logfche;
ren, vi

den 15 December van het Jaar 1672, terwijl hij nog Kapitein, en geenzins Admiraal was, (zo als DE NEUVILLE verkeerdelijk berigt) werd hij als Commandeur gesteld over vijftien Oorlogschepen, gemonteerd van 48 tot 50 en minder stukken, en met een Regiment gewapende Landmilitie voorzien.

Zijn eerste onderneeming was op de *Engelsche Virginische Eilanden*, daar hij, straks na zijne aankomst, zeven Schepen nam, vijf verbrandde, en voorts een rijken buit behaalde. Vervolgens tastte hij de *Fransche Terraneufsvaarders* aan, van welke hij 65 deels veroverde, deels vernielde. Daarna kwam hij te *Martinique*, alwaar hij, bij toeval, Kapitein JACOB BINKES, voerende het bevel over vier *Amstedamsche* Oorlogschepen, ontmoette; met deezzen zig vereenigd hebbende, dedden zij te samen alle de *Engelsche* en *Fransche* Eilanden, uitgezonderd *Antigoo*, aan. Onderweg namen zij een Schip, dat te *Galloway* thuis hoorde. Op *Nieves* deed EVERTSEN tien schoten; maar te *St. Christoffel* vuurde hij, meer dan vier uren, op de *Fransche* en *Engelsche* sterkten, en nam, bij zijn vertrek van daar, een half vol geladen Schip met zig. Einde-lijk zeilde hij naar *Nieuw-Nederland*, dat toen, van de *Engelsen*, *Nieuw Fork* genaamd werd, en bemagtigde aldaar, na een kleinen tegenstand, de Stad *Nieuw-Amsterdam*, dus voorheen door de *Staatschen* geheeten. Door de afwezigheid des Gouverneurs van die Stad, was aldaar alles in verwarring; anders zou hij gewisfelijk meer tegenstands ontmoet hebben, dewijl *Nieuw-Amsterdam*, met veertig stukken, kon verdedigd worden. CORNELIS EVERTSEN had, omtrent deezzen tijd, bij zig, ruim twintig zo groote als kleine prijzen, die hij, in de *Virginis* en elders, genomen hadt. Vier zijner Schepen, met een deel *Engelsche* gevangenen, om zig van hun te ontslaan, had hij naar elders gezonden. Voorts vermeersterde hij alle de plaatsen, langs de gemelde kust, bragt het Land wederom onder de gehoorzaamheid der Algemeene Staaten, en veranderde den naam van *Nieuw-Fork* in dien van *Nieuw-Nederland*; na welke verrigtingen hij, in de maand December, van het Jaar 1673, te *Cadix* terug kwam, met agt Oorlogschepen, één Brander en zeven prijzen; zijnde, kort te voren, vier andere van hem afgedwaald, even zo veele door

storm vergaan, geladen met Pelterijen, Indigo, Tabak, Ka-
toen en Zuiker. Meer dan tagtig *Engelsche* en *Fransche*
Schepen had hij vernield, en, behalven *Nieuw-Nederland*,
ook *St. Eustatius* veroverd.

In het Jaar 1675 werd hij Schout bij Nacht, in het Jaar
1679 Vice-Admiraal, en in het Jaar 1688 Luitenant-Admiraal
van *Zeeland*. In de laatste hoedanigheid, voerde hij het be-
vel over het eerste Esquader van 's Lands aanzienlijke Vloot,
ten tijde als de Prins van *Oranje*, WILLEM DE III, door
de Staaten der *Nederlanden*, op den Throon van *Engeland*
geholpen werd. Na dat gemelde Vloot, den 29 October, in
Zee gestoken, en, door storm, eenige schade geleden heb-
bende, in de Havens van den Staat terug gekeerd was, zeil-
de dezelve andermaal, uit de Haven van Hellevoet, den 11
November, naar Zee. Den 13, 's morgens vroeg, kreegen
zij de *Hoofden* in 't gezigt, daags daaraan het Eiland *Whigt*.
In den namiddag van den 15 landde de Vloot gelukkig voor
Torbair, alwaar vervolgens de Ruitery en het Voetvolk ont-
scheept werden. In de maand Maart, des Jaars 1689, werd
onze Luitenant-Admiraal, ter Vergaderinge van de Staaten van
Zeeland, voor die spoedig volbragte Expeditie, bedankt.

In het volgende Jaar, terwijl Koning WILLEM zig in *Ier-*
land bevond, vertoonde zig de *Fransche* Vloot op de kusten
van *Engeland*, sterk agtzenzeventig Oorlogschepen en zevenen-
dertig Branders. De *Engelsche* en *Hollandsche* Vlooten, thans
liggende in de Haven van *St. Helena*, hadden hier van geen
berigt bekoomen, of zij ligten, daags daaraan, de ankers,
kreegen, den 5 Julij, de *Fransche* Zeemagt in het gezigt,
en, vier dagen daarna, bevel van de Koninginne MARIA,
om de Vloot aan te tasten. De vereenigde *Engelsche* en *Ne-*
derlandsche Vloot, behalven de Branders, naauwliks agten-
vijftig Schepen uitmakende, zette het, den 10 dier maand,
met volle zeilen, naar den vijand toe; met wiens voorhoede,
's morgens ten 9 uren, door de Staatliche Schepen, die den
voortrogt hadden, onder bevel van den Luitenant-Admiraal
CORNELIS EVERTSEN, en de Vice-Admiraalen KAL-
LENBERG en VAN DE PUTTE, met tweentwintig Sche-
pen, de strijd, met zo veel order en beleid, werd aangevan-
gen,

gen,
voerde
had, n
gewiste
op den
vijand
verichte
dreeve
hadden
schroet
naal t
aan, f
de res
kring,
Schepe
Staatsch
van neg
dag, in
kellike
schieden
met alle
moest:
mariten
zij hun
streden.
zaame en
EVERT
wijl ze
gebood t
niet spoe
voor win
sche Sch
onmoogli
onze zig
elkanders
schadigen
de Veree
was te z

gen, dat de vijandelijke Voorhoede, die de blaauwe Vlag voerde, en over welke CHATEAURENAULT het gebied had, na een gevegt van drie uren, met alle zeilen, om een gewisse nederlaag te ontgaan, afhield. Dog de stilte, die op den middag opkwam, belette de onzen den wijkenden vijand te vervolgen; ook was een sterk getij oorzaak, dat verscheiden *Nederlandsche* Schepen een weinig door elkander dreeven. Dit deed de *Fransche* Schepen, welke niet genoeg hadden kunnen afwijken, het afgebrooken gevegt te onbeschroomder hervatten: te meer, om dat de *Engelsche* Admiraal TORRINGTON, tot nog toe, onder eenige schijnredenen, slechts aanschouwer van 't gevegt geweest was, en, met de rest der Vloot, in plaats van aantevallen, in een halven kring, buiten schoots, bleef liggen. Waarom veele *Fransche* Schepen, zig van hun midden afzonderende, insgelijks op de Staatfche aanvielen; die, evenwel, met een gestadig vuuren, van negen uren in den voormiddag tot vijf uren nadenmiddag, in dit gevegt volhardden. Hoewel dit niet zonder merkelijke schade, tegen zulk eene overtreffende magt, kon geschieden, bergden zij zig, echter, uit het gevaar, en pamen, met alle eer en glorie, den aftogt, dien de vijand zelve roemen moest: terwijl de dappere *Hollanders* van spijt op de tanden knarften, over de ontrouw der *Engelschen*, ten wier behoefte zij hun bloed en leeven waagden, en voor wier behoud zij freeden. Inzonderheid moet hier geroemd worden, de zeldzaame en wel gelukte Krijgslist, door den Luitenant-Admiraal EVERTSEN te werk gesteld, die de Staatfche Schepen, terwijl ze onder zeil waren, en merkelyken voortgang maakten, gebod te ankeren. De *Franschen*, die hen vervolgden, dit niet spoedig genoeg bemerkende, dreeven, met volle zeilen, voor wind en stroom, snellyk voorbij, terwijl de *Nederlandsche* Schepen op dezelfde plaats bleeven. De *Fransche* Vloot onmooglyk tegen wind en stroom konnende keeren, bevond de onze zig buiten gevaar. De beide Vlooten kwamen dus, in elkanders gezigt, ten anker, zonder elkander te kunnen beschadigen. Begunstigd door de duisterheid des nagts, besloot de Vereenigde *Engelsche* en *Staatfche* Vloot naar haare Havens te zeilen; doch, daags daaraan, zig door de *Fransche* gejaagd

gejagd ziende, werd in den Krijgsraad beslooten, de Schepen, die niet volgen konden, te verbranden, of in den grond te booren; de Staaten verlooren hier door zeven of agt Schepen.

Niet slegts de *Nederlanders* zelve, maar zelfs de *Engelschen* en *Franschen* getuigden, dat de *Nederlanders* met ongehooflijke dapperheid gestreden hadden, en, bijaldien de Admiraal TORRINGTON hen behoorlijk had bijgestaan, de *Franschen* de nederlaag zouden gekreegen hebben. De Koningin van *Engeland*, deed, in afwezenheid van haaren Gemaal, TORRINGTON, bij zijne komste te *London*, om zijne lachhartigheid, in den *Tour* gevangen zetten, en ontnam hem zijne waardigheid. De *Zeeuwsche* Luitenant-Admiraal, CORNELIS EVERTSEN, werd, in eenen brief van haare Majesteit, waar van de brengers de Graaven van PEMBROOK en DE VONSHIRE waren, bedankt, voor de goede en cordate comportementen van 's Lands *Esquadre*, in 't laatst engagement met den vijand, met betuiging, dat zij deeze trouwe dienst, altijd naar den eisch zou confidereeren. Daarenboven verklaarde gemelde Vorstin, door den Heer HARBOTS, bij het overgeeven van den brief haarer Majesteit aan H. H. M., „ dat zij zig van het voorgevallene zou doen informeeren, om „ den geenen, die wel gediend hadden, te beloonen, en anderen naar verdiensten te straffen; en dat zij ter betuiging der „ goede genegenheid, die ze voor de Republiek, en der agting, „ die zij, voor braaf volk droeg, bevel had gegeven, dat „ men alle mooglijke zorg voor de zieken en gekwetsen zou „ doen dragen, en der Staaten Schepen, als haare eigene, op „ haare kosten, doen repareeren; ook dat ze geordonneert „ had, schenkenkaadje te doen, aan de Weduwen van dappere „ mannen, die in den slag gesneuveld waren, op dat anderen „ daar door mogten worden aangemoedigd, in het toekomst „ de wel te dienen.”

De Staaten hadden het nadeel, door de Vloot geleden, niet verstaan, of zij gaven terstond last, om veertien nieuwe schepen te bouwen. Ook deed de Koningin van *Engeland* nog eenige andere uitrusten, behalven die reeds in Zee geweest waren, doch geen dienst gedaan hadden. In minder dan twee maanden

maande
voor d
Krijgsv
behoeft
Na d
mal co
heeft,
Hij ov
de To

EVE
melden
van he
werd hi
broeder
't oog
naderha
nen had
zig, me
te hier
bonken
ke hij
wijders
en, bij
ren keur
In het
slag, teg
zijn N
EVERT
den Lui
op Ma
van den
volks ha
zodanig
hem in

maanden, bevonden zig dus de twee Vlooten sterker, dan vóór den slag. Thans werden zij gebruikt ter inscheping van Krijgsvolk, eene groote menigte geschut en allerhande krijgsbehoeften, welke naar *Ierland* werden overgevoerd.

Na dien tijd, zo verre mij bewust is, is de Luitenant-Admiraal CORNELIS EVERTSEN niet wederom in Zee geweest; maar heeft, tot in het Jaar 1706, zijn leven aan land doorgebracht. Hij overleed in de maand November van dit Jaar, en werd in de Tombe zijner familie bijgezet.

Ibidem.

EVERTSEN, (GELEIJN) jonger broeder van den zo even gemelden, werd gebooren te *Vlissingen*, in de maand Januarij van het Jaar 1656. Reeds in den ouderdom van tien jaaren, werd hij tot den Zeedienst opgeleid, onder opzigt van zijnen broeder CORNELIS EVERTSEN, daarna als Schipper onder 't oog van CORNELIS EVERTSEN JANSZON, dien hij naderhand, om het onderwijs, welk hij van denzelven genooten had, zijnen tweeden Vader noemde. Vervolgens begaf hij zig, met een *Zeeuwfchen* Commisfievaaier, in zee, en kruiste hier mede, en met andere *Vlissingers*, op de *Terraneuffche* banken, en in de *Westindiën* op *Fransche* schepen, van welke hij eene menigte wegnam. Verscheiden togten heeft hij wijders gedaan, in de Straat, en in de Middellandfche Zee, en, bij die gelegenheid, de meeste plaatzen en zeehavens leeren kennen.

In het Jaar 1672, bevond hij zig, in den voorgemelden Zee-*slag*, tegen de *Engelfchen* en *Franschen*, op het fchip van zijnen Neeve, den meergemelden Vice-Admiraal CORNELIS EVERTSEN; gelijk ook, in 1674, op de Vloot, die, onder den Luitenant-Admiraal-Generaal DE RUITER, een aanflag op *Martinique* deed. In eenen aanval te Land, onder bevel van den Graave VAN HOORN, die het bevel over het Krijgsvolk had, werd hij, met een musket, in den rug getroffen, zodanig, dat de Kogel, diep in 't lichaam doorgedrongen, hem in 't vleesch bleef zitten, en zedert daar in vast

ge.

gegroeid is, zonder hem eenig ongemak te veroorzaken. Vervolgens tot Kapitein bevorderd zijnde, kweet hij zig, als een eerlijk Vaderlander, van zijnen pligt, in allen deele, daar het land zijnen dienst vorderde

In het Jaar 1683, bevond hij zig onder de vloot van den Luitenant-Admiraal W. BASTIAANSZEN, naar *Gottenburg*; gelukkig bleef hij verschoond van de rampen, veele Scheepen dier Vloote overgekoomen, die, op hunne terugreize, verongelukten. Niet lang daarna werd hy Schout by Nacht, en woonde, in het Jaar 1688, den vermaarden togt bij naar *Engeland*, waar van, in het naastvoorgaande Artikel, gewag gemaakt is. Van daar te rug gekomen, geleidde hij vervolgens eenige schepen naar *Spanje*. Bij zijn afwezen werd hij aangesteld, tot Vice-Admiraal, in plaats van den Ed. Manhaften Heere CAREL VAN DER PUTTE, die in het Jaar 1690 overleed.

In den berugten togt naar de *Zond*, was hij Vice-Admiraal der Staatfche Vloot, die, met de *Engelsche* vereenigd, derwaards stevende, om als middelaars, tusfchen *Denemarken* en *Zweeden*, onder *Holsteinsche* Vlag te handelen. Toen de Koning van *Zweeden*, met zijn leger, zig op *Zeeland* bevond, had de Vice-Admiraal GELEYN EVERTSEN de eer, zijne Majesteit aldaar te begroeten. Dit was zijn laatste togt.

Naa 't overlijden van zijnen broeder, CORNELIS EVERTSEN CORNELISZON, zo even gemeld, werd hij, in deszelfs plaats, bevorderd tot Luitenant-Admiraal van *Zeeland*.

'Er word van hem gezegd, dat hij was van een gezonde sterke lichaamsgestalte; vriendelijk; spraakzaam; openhartig; een voorbeeld van de oude Vaderlandsche geaartheid, dat is, *goed Rond, goed Zeeuwsch*, hebbende het vermogen, van zig met minzaamheid, sftstelijk en vaardig te doen gehoorzaamen.

Twee maalen is hij gehuwd geweest, eerst met Jonkvrouwe ADRIANA VAN DER STRINGE, dogter van den Ontfanger Generaal van *Zeeland*, en van vrouwe SARA VETH; en ten tweede maale met Jonkvrouwe JOHANNA VAN CITTERS, dogter van den Heere Ambassadeur ARNOUT VAN CITTERS en van Vrouwe JOSINA PARDUIN: uit geen van beide huwelijken heeft hij kinderen nagelaaten. In den ouderdom van 65 Jaaren, op zijne buitenplaats *Zeerust*, den 25

Julij

Julij 1
alle re
begra

E.L.
van d
Jaar 1
Gront

Pie
van V
door h
Spaanf
Admira
Burger,
van Kaj
en voor
man ald
herdighe
nodige t
melde l
voor he
dat ook
reden da
Antwerp
Opperho
waamhei
bij een v
wendige
anzien,
zig daar
zijn n
Het l
zijne be
derftand

Julij 1721, overleeden, werd hij, op den 2den Augustus, met alle tekenen van eer, in zijne vaderlijke Grafcombe, staatelyk begraven. Zijn afbeeldzèl gaat mede in prent uit.

Volgens een geschreven Levensverhaal van hem.

ELWERWEER, weleer een Dorp, met den oorsprong van den *Dollert*, door het inbreeken der Zeegaaten, in het Jaar 1277, met en nevens anderen, door het water, tusfchen *Groningen*, *Munfter* en *Eemland*, verflonden.

PIETERSZ, (EWOUT) bijgenaamd worst, geboortig van *Vlisfingen*. Na dat zijne Medeburgers en Stadgenoten, door het uitdrijven van de *Spaansche* bezettinge, zig van het *Spaansche* juk ontflogen hadden, werd deeze de eerste als Admiraal aangesteld. Hij was een vroom, kloek en dapper Burger, en ervaren Zeeman, meest bekend bij den bijnaam van Kapitein worst. EWOUT, alzo hij, te *Antwerpen*, en voornamelijk bij GILLIS HOFTMAN, voornaam Koopman aldaar, zeer bekend was, wist, door middel en de behendigheid van denzelven, volk en voorraad, nevens al het nodige tot den Oorlog, binnen *Vlisfingen* te brengen; de gemelde Koopman was voorheen zijn Reder geweest, en had voor hem een Schip laaten maaken, het grootste en schoonste, dat ooit binnen *Antwerpen* gezien was. De *Vlisfingers*, dus met reden dankbaar voor den dienst, hen door dezen Burger van *Antwerpen* beweezen, bevorderden hem, van Kapitein, tot Opperhoofd van hunne geheele Zeemagt, om dus zijne bekwaamheid te duidelijker te kunnen toonen. Want offchoon hij een eenvoudig Burgerman was, die geene de minste uitwendige vertooning maakte, had hij, echter, groot gezag en aanzien, bij de zijnen, onder het Scheepsvolk, en maakte zig daar na bij de *Spanjaarden* zo gedugt, dat zij zelfs voor zijnen naam beefden.

Het leed niet lang, of die van *Vlisfingen*, een man van zijne bekwaamheid aan het hoofd hebbende, bekwamen onderftand van den Graave VAN DER MARK; die hen drie Sche-

Schepen, met 200 man, toezond, welke zij terstond van 't nodige geweer voorzagen. Zij stelden dezelve onder 't bevel van Hopman WILLEM VAN BLOIS, gezegd van TRESLONG, die naderhand Admiraal werd.

Uit Engeland kwam, kort daarna, mede een Vaandel knegten, welke van de gevlugte *Nederlanders* aldaar vergaderd waren, en, met voorraad voorzien onder Kapitein BERNARD, grooten moed en blijdschap veroorzaakten. Graaf LODEWYK VAN NASSAU zond insgelijks, uit *Frankrijk*, de *Vlissingers* een aanzienlijk aantal Krijgsvolk toe, onder beleid van Kapitein KUICK; als mede onder een Edelman van den Prins van Oranje, JERONIMUS ZEERAATS, en den Heer van HAULTAIN, die zijn Stedehouder was.

Voorheen waren eenige Schepen, door den Hertog van ALBA, uit *Vlissingen*, op de Watergeuzen uitgezonden; maar deze, de verandering van zaaken vernomen hebbende, kwamen te rug, en vervoegden zig bij hunne Stadgenooten, onder bevel van den Admiraal EWOUT.

Eenige dagen daarna, werd FILIPS VAN LANOY, Heer van BEAUVOIX, over het *Gendtsche Sas* gezonden, om zig, met een Roeijbark, binnen *Middelburg* te laten voeren; doch hij werd, tegen zijnen dank, binnen *Vlissingen* gebracht, hoewel onder belofte, dat men hem wederom zou los laten. Maar toen hij nu binnen de Stad was, wilde men hem als gevangenen vasthouden; 't welk hij, echter, door zijne bekwaamheid en welsprekenheid, voorkwam. Hij bewerkte zijn ontslag; en zig voorts naar *Middelburg* begeevende, werd hij aldaar Gouverneur. TRESLONG begaf zig, met de zijnen, insgelijks derwaarts, met oogmerk om de *Zuiddam-poort* in brand te steeken; doch hij kon aldaar niets verrigten.

Intusfchen wendde de Hertog van ALBA allen vlijt aan, om eenig volk, met Schepen, van *Bergen op den Zoom*, naar *Walcheren* te zenden; zij namen hunnen weg voorbij *Zierickzee* en *Haamstede*; zeilden wijders naar *ter Veer*, alwaar zij landden, en trokken vervolgens op *Arnhemuiden* aan, welke plaats zij, in het laatst van April, stormenderhand vermeersterden; waardoor TRESLONG weder van *Middelburg* opbrak. De Stad

Stad
werd
werd,
zijde
Ter
da.
len,
veelijke
JULI
zonde
genade
Vlissing
lijke m
zuik d
De
Admiraal
logsearav
en desze
mindere
Schepen
voor het
ten en
moetlijk
werd, li
uit meer
haven va
vens het
Zuidplaat
De Her
zijn gantf
gers, die
labres en
gezegd is
nen voort
Spanjaars
to spoed
naar land
om daarop
XIV. DE

Stad *Campveere*, alwaar het geschut van *Zeeland* bewaard werd, hield het nog een wjl tijds met *Middelburg*; maar werd, door bewerking van ZEERAATS en CUICK, tot de zijde van *Vlisfingen* overgebracht.

Terwijl dit in *Zeeland* voorviel, werd *Don JAN DE CERDA*, Hertog van *Medina Celi*, met een Vloot van 54 zeilen, 26 groote en de rest kleinder, gelaaden met veele kostelijke Koopmanschappen, en omtrent 2000 foldaten, onder *JULIAAN DE ROMERO*, uit *Spanje* naar *Nederland* gezonden. Met deeze Vloot was de Hertog tot *Blankenburg* genadeerd, zonder eenige kennis te hebben van den afval van *Vlisfingen*, ik zwijge, dat de inwooners dier Stad een aanzienlijke magt tegen hem zouden kunnen aanvoeren, bestaande uit zulk dapper Zeevolk, als de *Zeeuwen* waren.

De tijding hier van was niet te *Vlisfingen* gekomen, of de Admiraal *EWOUT*, bijgenaamd *WORST*, werd met een Oorlogscaraveel, als mede de Onder-Admiraal *JAN DE MOOR*, en deszelfs zoon *JOOST DE MOOR*, met nog eenige andere mindere Bevelhebbers, te zamen met tien of twaalf ligte Schepen, derwaart gezonden, met order om zig te plaatzen voor het *Sluische-gat*, en aldaar, met Roeijschuiten, de baaken en tonnen te vernielen, om alzo den vijand de landing moeilijk te maaken. Schoon dit bevel naauwkeurig volbragt werd, liep, echter, de kleine Vloot der *Asfabres*, bestaande uit meer dan twintig Schepen, met een gunstigen wind, de Haven van *Sluis* binnen, uitgezonderd vier Schepen, die, nevens' het Schip van *BOUWEN EWOUTSZ*, op de bekende Zandplaat de *Paardemarkt*, aan den grond zeilden.

De Hertog van *Medina Celi*, was, op deze Schepen, met zijn gantsche Hofgezin, te *Sluis* aangekoomen. De *Vlisfingers*, die niet zeer diep gingen, voeren zo dicht bij de *Asfabres* en het Schip van *BOUWEN EWOUTSZ*, die, zo als gezegd is, aan den grond zaten, als zij konden, en begonnen voorts, met veel heftigheid, daarop te schieten. De *Spanjaarden*, die zig op de Schepen bevonden, sprongen, zo spoedig als zij konden, in de booten, om daarmede naar land te vaaren. De *Vlisfingers*, dit verneemende, namen daarop insgelijks hunnen slag waar, roeiden naar de ver-

laatene Schepen, plonderden dezelve, namen de geenen, welke zij 'er op vonden, gevangen, en zonden ze naar *Vlisfingen*; steekende vervolgens den brand in de Schepen, die, met lading en al, door het vuur verteerd wierden.

BOUWEN EWOUTS, dit ziende, stelde zig met de zijnen te weer tegen de *Spanjaarden*, die bij hem waren overgekomen, met dat gevolg, dat hij, met hulpe zijner Stadgenooten, hen overweldigde, en, na dat zijn Schip was vlot geraakt, gevangen binnen *Vlisfingen* bracht.

Twaalf groote *Biskaaijsche* Schepen lagen nog eenige dagen, voor *Blankenburg*, ten anker, terwijl de Hertog van *Medina Celi* alle de Lootzen samenriep om te overleggen, of 'er geen middel ware, die groote Schepen binnen *Stuis* te brengen; doch dit werd onmogelijk bevonden, dewijl zij niet min dan vier vademen diep gingen. De Hertog, daar over vertoornd, wilde de Lootzen dwingen, om aan boord te vaaren, en de Schepen binnen, of althans volk en laading in behouden haven te brengen. De Lootzen, de zaak onmogelijk vindende, en vreezende voor meerder dwang, verlieten hierop de Stad. Inmiddels begon de wind uit het westen op te steeken; kort daarna zag men eene talrijke Vloot de kust naderen; het was de *Portugeesche* Vloot, gelaaden met Specerijen. De *Biscaaijers*, dit verneemende, kapten de Ankers, gingen met dezelve onder zeil, met een sterken wind koers zettende voorbij *Vlisfingen*, van waar niet een eenige schoot op hen gedaan werd, en kwamen aldus ten anker, voor het Kasteel *Rammekes*, van waar zij het Krijgsvolk naar *Middelburg* zonden.

De *Lisbonsche* Vloot volgde eerlang, op welke die van *Vlisfingen* een schoot deden, ten teken dat zij voor de Stad het Anker zou laten vallen. De Admiraal van deze Vloot was zekere **WILLEM ANTHONISZ**, van *Antwerpen*, voerende een Schip van 200 lasten, de *Gouden Leeuw* genaamd; zonder eenig kwaad te vermoeden, kwam deeze voor de Stad ten Anker, wordende van meer anderen gevolgd, behalven drie, die de *Hond* opliepen, om naar *Antwerpen* te zeilen. Kapitein **JOOST DE MOOR**, zijne boot met een deel volks

be-

bem
gezo
om h
Maar
meen
te ve
Schip
klam
kort
met
ter hi
Dus
beleid
die n
Specer
te geli
Oorlog
zij in
werd
zwo v
als Vic
wederom
Het
van. A
in 't Lar
tot Bev
Stadvoo
den, tro
van één
Zeeuwen
de Stad
Toen,
aanwend
einde, z
de Stad
door get
volgens,

bemand hebbende, werd, nevens eenen EVERT HENDRIKSZ, gezonden naar een *Hollandsch* Schip, geladen met Specerijen, om hetzelfde te bemannen, en nader aan de Stad te brengen. Maar als zij, met het volgende getij, onder zeil kwamen, meende deeze Vloot zig bij de *Biscaaijsche*, voor *Rammekes*, te vervoegen; waar door JOOST DE MOOR, met zijn klein Schip, genoodzaakt werd, het *Hollandsch* Schip aan boord te klampen en in verzekering te neemen. Uit hetzelfde werden, kort daarna, den Gouverneur van *Vlissingen* ruim dertig zakjes, met *Spaansche* Matten, ten dienste van het gemeene Land, ter hand gesteld.

Dus viel deeze Vloot, zonder veel moeite, door het goed beleid van den Admiraal EWOUT, in handen der *Vlissingers*, die met dezelve veele kostbaarheden aan Paarden, Gesteenten, Specerijen, Suiker en andere waaren bekwamen; alle 't welk, te gelde gemaakt zijnde, tot het voeren van den kostbaaren Oorlog, hen wel te stade kwam. De beste Schepen namen zij in hunnen dienst. De *Gouden Leeuw*, van *Antwerpen*, werd gegeven aan den Admiraal EWOUT, en BOUWEN EWOUTSZ als Schipper daar op geplaatst. JAN DE MOOR, als Vice-Admiraal, kreeg een Schip van *Brugge*; andere wederom andere Schepen.

Het duurde niet lang, of allen maakten 'er een goed gebruik van. ALBA hadt drie Vaandels *Waaen*, binnen *Zierickzee*, in 't Land van *Schouwen*; derwaarts begaven zij zig, hebbende tot Bevelhebber over het Krijgsvolk ROLLEE, Baljuw en Stadvoogd van *Kampveere*. Terwijl zij *Borrendamme* naderden, trok de *Spaansche* bezetting van *Zierickzee*, voorzien van één Veldstuk, hun te gemoete; doch de dapperheid der *Zeeuwen* deed de vijanden wijken, en noodzaakte dezelve, de Stad overtegeeven.

Toen, in het Jaar 1573, de Hertog van ALBA allen vlijt aanwendde, om *Middelburg* te ontzetten, beval hij, ten dien einde, zijnen Admiraal SANCHIO D'AVILA, toevoer binnen de Stad te brengen. Doch EWOUT belette hem dit, eerst door geduurig Schutgevaarte met hem te houden, en hem vervolgens, bij *Rammekes*, tot een Scheepstrijd te dwingen,

waarbij de *Spannschen* zes groote Schepen verlooren, en veelen van hun volk gedood werden, of in Zee verdronken.

Kort daarna overleed de Admiraal EWOUT PIETERSZ, bijgenaamd WORST; wordende, na zijnen dood, van de *Vlissingers* zo zeer betreurd, als zij hem, in zijn leven, bemind hadden.

SMALLEGANGE, *Chronijk van Zeeland*, bl. 772. BRANDT, *Leven van DE RUITER. Leven der Zeehelden*; VAN MEERTEREN; HOOFT; BOR.

EWOUTZ, (BOUDEWYN) in het voorige Artikel reeds gemeld, insgelijks van geboorte een *Vlissinger*, die, zo als wij gezegt hebben, Kapitein was op het Schip de *Gouden Leeuw*, waarop EWOUT PIETERSZ, bijgenaamd WORST, als Admiraal gebood, en wien hij, na deszelfs overlijden, opvolgde. De naauwkeurige Historieschrijver P. BOR, heeft, in het VI Boek zijner *Nederlandsche Oorlogen*, een mislag begaan, (waarin hij, door den vermaarden Schrijver van het *Leven van WILLEM DEN I*, in 't II Deel, bl. 29, gevolgd is) zeker door de gelijkheid der naamen der beide Zeehelden; schrijvende BOR den bovengemelden strijd, met de *Spaansche Asfabres*, toe aan deezen BOUDEWYN EWOUTSZ, die midlerwijl, zo als wij gezien hebben, op de Zandplaat, de *Páardemarkt*, aan den grond geraakt was.

Na 't overlijden van EWOUT PIETERSZ, bijgenaamd WORST, volgde hem BOUDEWYN EWOUTZ op als Admiraal van *Vlissingen*, en gedroeg zig als een dapper Zeeheld; SANCHIO D'AVILA ondervond hiervan de eerste proeve.

Deeze, na zig van de geleden schade, bekoomen in het gevegt voor *Rammekes*, tegen EWOUT PIETERSZ, te *Middelburg* eenigzins hersteld te hebben, begaf zig, met 300 *Spaansche* Muskettiers, die *Arnmuiden* hadden helpen veroveren, op een der grootste *Biskaaijsche* Schepen; zijnde de andere bezettingen, die nu al lang te *Middelburg* gelegen hadden, op andere Schepen verdeeld. De Heer DE BEAU

VAIS,

VAIS, een man van moed en bekwaanheid, begaf zig mede op het Schip van D'AVILA.

Terwijl de vijanden zig dus gereed maakten, was de groote Vloot Raa-zeilen, door Prins WILLEM DEN I toegerust, recht tegenover het aarden bolwerk, op de *Hond* gaan leggen; leggende de Vloot smakzeilen van Jonker FRANS VAN BREDERODE, buiten schoots van het Kasteel. Op den 27 Maj, in het Jaar 1573, begon de wind uit het Oosten op te steeken; waarop de laatstgemelde Vloot zeil maakte, en terstond aanviel op de *Spaanschen*, die, door den vloed, van het derde Bolwerk gezwaaid waren. Het vuur der *Zeeuwen* was zo hevig, dat een der *Spaansche Meerschepen* driftig werd en van zijne ankers dreef, wordende, kort daarop, in brand geschooten; doch niettegenstaande veel volk overboord sprong, werd de brand gebluscht, en het Schip in de Vloot gebracht. De Vloot smakzeilen dreef daarop wederom op de vorige plaats; doch de eerstgemelde Prinse-Vloot, dwars van de *Spaansche* Vloot afleggende, kon dezelve niet beschieten.

Op denzelfden dag deed de Admiraal BOUWEN EWOUTSZ een schoot, en van agteren een Vaandel uitsteeken, tot een zein, om de Hoplieden bij zig aan boord te onthieden, en Krijgsraad te houden. Terwijl de Kapiteinen gezamenlijk raadpleegden, werd 'er, nu en dan, door de *Spaanschen* geschooten; zo dat zij, midden in het vuur der vijanden, Krijgsraad hielden. Een kogel, uit het Schip van D'AVILA, die eerst in het water botste, en daarna weder oprees, snorde dwars door de Kajuit van den Admiraal, en trof den Vice-Admiraal JAN DE MOOR, dermaate, dat hij hem de helft van het hoofd wegnam. Zonder dat hij geluit gaf, werd dus die dappere *Zeeuw* van het leven beroofd. Den Admiraal, nevens eenige anderen, troffen eenige splinters aan het hoofd. Zints dit ongeval, heeft EWOUTSZ, het overige van zijn leven, nooit zijne gezondheid genooten. Ondertuschen ging men voort met raadpleegen, en werd terstond, in plaats van den gefneuvelden JAN DE MOOR, CORNELIS CLAASZ tot Vice-Admiraa benoemd.

Eenige dagen daarna liep de wind Noordwest: de *Spaansche*, zo als ook de *Zeeuwse* Schepen, kreegen dus gelegen-

heid

heid om de ankers te ligten; en het gevegt nam hierop terftond eenen aanvang. De Admiraal EWOUTZ, met nog twee andere Schepen, klampte een der *Biscaaijsche* Schepen aan boord, en veroverde het, gelijk ook een *Meerschep*, en een Smak met zout geladen. Gedurende den strijd liep de wind westelijk; dit gaf des Konings Schepen gelegenheid om te vlugten, wordende, door de *Zeeuwen*, de *Hond* opgejaagd. Omtrent *Cruiningen* werd nog een *Spaansch* Schip op strand gejaagd en verbrand. Na dit verlies, kwam D'AVILA te *Antwerpen*.

De *Zeeuwfche* Vloot insgelijks te rug gekeerd zijnde, zeilden eenige van de lichtste Schepen voorbij *Zeeburg* of *Rammekes*, en veroverden verscheiden *Hulken*, die voor de Haven van *Middelburg* lagen. Het zout, daarin gelaaden, verkogten zij te *Vlissingen*; met het geld, 't welk daarvan kwam, betaalden zij het Scheepsvolk.

Kort daarna noodzaakte de *Zeeuwfche* Vloot *Zeeburg* of *Rammekes* om zig overtegeeven. Op denzelfden dag (den 5 Augustus) als *Rammekes* was overgegaan, kwamen de Heer DE BEAUVAIS en de dappere MONDRAGON, met eene Vloot, afzakken; maar de overgave van *Rammekes* verneemende, vonden zij zig genoodzaakt, voorbij *Vlissingen*, de Zee te kiezen. De *Zeeuwen* moesten hen onverhinderd laten pasfeeren, dewijl de Vloot onvoorzien van volk was; leggende het volk op de Dijken, zo beoosten als bewesten *Vlissingen*. Nogthans zeilde een gedeelte van de *Zeeuwfche* Vloot, door het *Jonker Fransu Gat*, tot voor *ter Veere*, werwaarts het volk, dat op de Dijken lag, insgelijks gevoerd werd; doende voorts van daar, langs den Dijk, uitvallen op het volk van MONDRAGON, 't welk aldaar, bij den *Haak*, verschanst lag; na eene fchermutzeling, die vier uren duurde, werd 's Prinzen volk binnen *ter Veere* gejaagd. In deeze Stad werden eenige Branders gereed gemaakt, om dezelve op de vijandelijke Schepen aftezenden; doch deeze, door een boer gewaarschuwd, verlieten de *Haak*, met agterlaating van een groot deel van hunnen voorraad van Mond- en Krijgsbehoeften.

Kort

Kort hierna overleed de Admiraal BOUDEWYN of BOUWEN EWOUTZ, van *Vlissingen*, in zijne Geboortestad. Als Admiraal van *Zeeland*, werd hij opgevoegd door Jonkheer LOUIS of LODEWYK VAN BOISOT.

Zie *Leven en daaden der Zeehelden*, E. VAN METEREN, *Nederl. Historien*, fol. 72 en 96. LARUE, *Heldhaftig Zeeland*.

EWYK, een Dorp of Heerlijkheid in *Gelderland*, in het Rijk van *Nijmegen*. Volgens ALTING voerde het, bij ouds, den naam van *Awich*; het word door hem beschreeven, als een Dorp, liggende tusfchen *Maas* en *Waal*, waarvan melding gemaakt word, in den giftbrief van Gravinne ADELHEIDE, in het Jaar 1188. VAN DER HOUWE zegt: „*Ewijk* legt negen duizend fchreden, of ruim één uur gaans, „beneden *Nijmeegen*, en is groot 1025 morgen Lands.” In de fchatting van het Jaar 1547, over geheel *Gelderland* en *Zutphen*, droeg *Ewijk*, met *Leuven*, 145 guldens 14 stuivers 8 penn. *Ewijk* en *Beuningen* zijn thaus, in het Kerklijke, gecombineerd, en worden door één Predikant bediend.

EWYK, een ander Dorp, tegen over het zo evengemelde, in de *Betuwe* gelegen, en, ter onderscheiding van het eerst-gemelde, *Slijk Ewijk* genaamd.

EXIËNSIS CIVITAS, voorheen een Steedje in *Friesland*, met eene beroemde Haven, aan den mond van het *Boer- of Borndiep*, bijna ter dier plaatze, daar nu *Berlikum* of *Belkum* legt, een Dorp, zeer beroemd, door deszelfs Paardemarkt, Boomkweekerijen, en de menigte van Ooftvrugten; in de oude *Friefche* Landtaal *uitgong* genaamd, om dat de Schepen van daar in Zee gingen: want het woord *exire* betekent *uit de Haven lopen* of *afvaaren*; de oude *Latinisten*, in dien tijd, hebben 'er *Civitas Exiensis* van gefineed, als of men zeide de *Uitganersftad*. UBBO EMMIUS verhaalt, uit een oud Schrijver (daar men, echter, niet veel staat op maaken kan,) dat deeze plaats, in het Jaar 1191 door de *Noormannen*, geplong

plonderd, en, sedert dien tijd, verwoest gebleeven is, tot dat ze naderhand, met verandering van naam, wederom als een Dorp is ten voorschijn gekoomen.

ALTING, *Germ. Inf.* Part. II. p. 15, v. D.

HOUVE, *Hand. Chr.* I D, bl. 78.

EXMORA, een Friesch Dorp in *Westergo*, in de Grietenij van *Wonseradeel*, drie quart uur ten westen van *Bolswert*.

Geogr. Woordenb. van Friesland.

EXTERHUIS en OUD-EXTERHUIS, twee plaatzen, welke, met meer anderen, door eene overstroming van den *Dollart*, door het water vernield zijn.

GABBEMA, *Verhaal der Nederl. Watervloeden*, pag. 93.

EXUE, of ISSUE, volgens de gewoone *Fransche* uitspraak, een onduitsch woord, betekenende *uitgang* uit eenige plaats; gemeenlijk word 'er door verstaan *uittocht-geld*, 't welk betaald word, aan den Heer van het Land, wegens den eigendom van een stuk goed, welk men heeft verkreegen. M NAGE meent dat dit woord affamt van *isfir*, dat *uitgaan* betekent; terwijl sommigen het afleiden van *exire*; doch, zegt hij, ik wil het liever afleiden van een oud *Latijnsch* woord, *icium*, dat *fortie* en *issue* betekend. Men zie hem, in zijn *Etymologisch Woordenboek*, op het woord *ISSUE*, alwaar men, omtrent dit recht van *Exue*, zeer merkwaardige zaken vind aangetekend.

Wanneer, hier te lande, het zij bij versterfrecht, of bij uitersten wille, goederen geërfd wierden, of nog mogte worden, van iemand, die in een Stad woonde of woont, waar mede dit recht van *Exue*, bij verdrag, niet is afgedaan, moest, van alle die goederen, vóór derzelver uitvoering, ten behoeve van de Stad, voor recht van *Exue* of *Issue*, bij wijze van tol, zekere somme betaald worden; die, echter, in de eene Stad minder of meer.

meerder was, dan in de andere. Voornaame Rechtskundigen beweerden, dat, dit recht is een overblijfsel en verzagting van het oude recht, volgens het welk de goederen van uitlanders en vreemden, hier te Lande stervende, vervielen aan de Graaflijkheid, met uitsluiting van alle bloedvrienden. Dit recht werd niet alleen betaald van roerende, maar ook van onroerende goederen, gevonden of geleegen onder het rechtsgebied dier Stad, daar het sterfhuis gevallen is; doch niet van onroerende goederen, elders geleegen; ook niet van uitstaande schulden, of van gelden, onder schuldenaaren, hier en elders woonende; al het welk blijkt uit het Oëtrooij van *Delft*, van den 27 Maart, in het Jaar 1540: te weeten *de 20 penning van alle goederen*; als mede, uit het verdrag tuschen *Dordrecht* en *Amsteldam*, aangegaan in den Jaare 1543; waarvan de inhoud is als volgt.

„ Wij Burgemeesteren, Schepenen en Raad der Stede
 „ *Dordrecht*, ter eenre, en wij Burgemeesteren, Schepenen
 „ en Raden der Stadt *Amsteldamme*, ter andere zijde. Maken
 „ cond allen Luden, die dese onze tegenwoordige openen
 „ Brieven ghetooft zullen worden, dat wij gesamenlijk metter
 „ minnen, ende uit gunstiger affectie gheaccordeert, en over-
 „ gecomen zijn, dat van nu ten eeuwigen dagen, den Burge-
 „ ren, die uit de Steden van *Dordrecht* scheijden, ende binne
 „ de Steden van *Amsteldamme* mitter woon trekken zullen,
 „ ende oock den Burgeren van *Amsteldamme*, uitterzelver
 „ Stede mitter woon comen te *Dordrecht* van hooren goeden
 „ geen *Exue* of pondgelt, den voorz. Steden geeven zullen.
 „ Dat insgelijks van nu ten eeuwigen dagen die Burgeren der
 „ Stadt *Dordrecht*, die tot *Amsteldam* eenich goed ancomen
 „ mach, bij sterfenisse, huwelijcke, testamenten of anders,
 „ zullen 't selven mogen bezetten, naa hen neemen, ofte ver-
 „ veuren, daer 't hun believen sal die te veuren, zonder
 „ eenigh *Exu* ofte Pondgeld daarvan te geeven: Ende van
 „ gelijken, zo zullen die Burgeren van *Amsteldam*, die tot
 „ *Dordrecht* eenige goeden ancomen mogen, bij besterfenis-
 „ se, huwelijcke, testamente, oft anders vercregen, dezelve
 „ mogen bezetten, na hem neemen, oft verveuren, daer 't
 „ hem believen zal, zonder eenigh *Exu* of Pondgeld te betaa-
 „ len,

„len, oft daar van te geeven. En omme dit zelve accoord
 „vast ende gestade te blijven, nu ende ten eenwigen dagen,
 „zonder fraude oft arglist, so hebben wij Borgemeesteren,
 „Schepenen ende Raadt der Stede van Dordrecht voorz. der-
 „selver Stede Zegel ten faeken hier beneden aan doen hangen.
 „Ende wij Burgemeesteren, Schepenen ende Raad der Stede
 „van Amsterdam voorz. hebben derselver Stede Zegel ten
 „zaiken hier beneden oik aen doen hangen. Ende deeser
 „brieven zijn 'er twee alleens van woorden ten worde, hou-
 „dende; daer wij elx eenen brief af hebben. Gegeeven in
 „het Jaar ons Heeren 1543, op ten 26 dag van October.

Wij hebben, dit verdrag hier woordelijk ingevoegd: eens-
 deels om dat uit hetzelfde duidelijk blijkt, dat 'er geen onder-
 scheid gemaakt word, tusschen roerende of onroerende goede-
 ren, maar alleen gesproken en gezegd word: *eenigh goed*;
 anderdeels, om dat het, als een gewoon formulier, aantoot,
 op hoedanige wijze de overéenkost geslooten is, tusschen de
 Steden, in welke dit *recht van Exue*, over en weder, vernietigd werd.

Doch overal, daar dit recht nog stand houdt, vermag geen
 Ingezeten eenige Stad deezer Provintie met 'er woon en zij-
 ne goederen te verlaaten, en zig aan de lasten dier Stad ont-
 trekken, ten zij hij, in de eene plaats meerder, in de andere
 minder, bij wijze van tol, voor *Exue* of *Isfuegeld*, betaale
 zeker gedeelte van zijne goederen; zo als blijkt, bij *ZURK*,
Codex Bat. op het woord *Exue*; en uit de *Sententien van*
den Hove van Holland, te vinden in de *Handv. van Vlaardin-*
gen, fol. 107, alwaar mede uitdrukkelijk gezegd word: *van*
alle zijne goederen, zo roerende als onroerende.

Sommige Steden hebben dit recht verkregen, bij Oëtrooi
 van de Graaven; andere door langdurige oefening en bij wij-
 ze van verjaaringe. Sommige Steden zijn overeengekoomen,
 dit recht niet te vorderen; andere hebben het onderling verniet-
 igt; andere wederom vorderen het, zonder Oëtroij, alleen
 nit recht van wêdervergelding. Van dit alles geeft de Heer
WAGENAAR, in zijne *Beschrijving van Amsterdam*, de
 duidlijkste bewijzen, als hij zegt:

„ In

„ In het Jaar 1682, werd bij de Vroedschap voor waar-
schijnlijk gehouden, dat de Stad (*Amsterdam*) dit voorregt
bezat uit krachte eener Graaflijke gifte. En het is geheel ze-
ker, dat zij in het zelve bevestigd is, bij eenen brief van Ko-
ning FILIPS van den 19 Julij des Jaars 1561. Maar in dien
zelfden brief word erkend, dat men hier ter Stede, dit regt
meer dan honderd Jaaren te vooren, (*immers soo langhe dat
geen memorie van menschen en is ter contrarie*) had bezeten.
(zo was ook dit regt te *Delft* vernieuwd, door KAREL
DEN V, in het Jaar 1545). Doch van zulk eenen vroegen
tijd, is mij (vervolgt WAGENAAR) geen spoor altoos van
eenige Graaflijke gifte voorgekoomen: wel, dat het uittogt-
geld, omtrent den aanvang van de vijftiende eeuw, reeds ge-
vorderd werd van Poorters, die geen drie Jaaren Poorters
bleeven. 't Zou dan zeer wel kunnen zijn, schoon voornamē
mannen geen grond van dit regt schijnen te kennen, dat de
Privilegie der hooge Overigheid, dat Burgemeesteren, of
Schepenen en Raad het uittogtgeld, van ouds, hadden gevor-
derd, om dat het redelijk was, dat zulken, die eenige erfenis-
sen van hier wilden vervoeren, of met hun eigen goed ver-
trekken, vooraf hun aandeel droegen, van de lasten en kosten,
in welke de Stad, ter oorzaake van de bewaaring en bescher-
ming dier goederen, vervallen was, en om dat dergelijk regt,
ook in veele andere Steden, gevorderd werd. De Stad *Haar-*
lem, welke men niet weet, ooit Octrooi, tot het heffen van
het regt van *Exue*, gehad te hebben, heeft het, nogthans, in-
gevolge van eene keure van den Jaare 1440, geheeven. En
het Hof van *Holland* heeft, meermaalen, de gegrondheid van
dit regt erkend, niet alleen ten opzigte van de Steden, die 't
bij Octrooi verkreegen hadden; maar ook van zulken, die al-
leenlijk in eene langduurige bezitting van het zelve geweest
waren. Ook word, in een Octrooi, tot heffinge van een
*Exue*geld, in den Jaare 1541, aan de zes *Waterlandsohe*
Dorpen verleend, erkend, dat de vordering van dit regt, in
andere Steden en plaatsen van *Holland*, in gemeen gebruik
was. Op den agtienden April van het Jaar 1495, werd, *bij*
den Heer, dat is, bij den Schout, ende 't Gerecht, den Per-
soonen van de XXXVI notable ende de rijckdom van der Stede

van

van Amsterdam, toegestaan, tot der Stede behoef, onder andere lasten, een vijftiende penning *Exuegeld*, van de goederen, die, door vatrekkende Poorters, waarvan de Quohieren nog voorhanden zijn, of bij wegen van erfenis, ter Stad uitgevoerd werden; ten ware dat, in de plaatzen, werwaards de goederen waren vervoerd, door de Poorters deezer Steden, in gelijk geval, meer moest betaald worden. Doch in die *Resolutie* word niet te kennen gegeven, dat dit regt, uit kragte eener Graaflijke gifte, word gevorderd. 't Is ook (zegt WAGENAAR verder) ongetwijfeld, al veel vroeger ingevoerd en gevorderd geworden, schoon het, veelligt, niet vroeger op den vijftienden penning gesteld geworden is. Immers in het Jaar 1476, werd al, bij Burgemeesteren en Raden, beslooten ROELOF JACOBSZ, Burger deezer Stede, die met der woon naar *Utrecht* vertrokken was, aan te schrijven, dat hij zijn aandeel moest komen voldoen, in de schulden, die de Stad, onder anderen, zijnent halve, gemaakt had, of dat men, anderzints, zulks aan zijne goederen verhaalen zou. Uit welk besluit afteeneemen is, dat het regt van *Exue* toen reeds gevorderd werd. En in 't Jaar 1443, werd het met *Groningen*, in het Jaar 1464 met *Haarlem*, en in het Jaar 1470 met *Deventer*, over en weder, te niet gedaan: waaruit klaar blijkt, dat het, hier ter Stede, lang vóór 't Jaar 1476, plagt gevorderd te worden. Nogthans, schijnt men, in de zestiende eeuw, de invordering van het zelve, somtijds, verzuimd, of te hebben nagelaaten. Ik vind (leest men, bij WAGENAAR al verder), dat men, in het Jaar 1539, besloot, het zelve op nieuws te vorderen, en ten dien einde, twee ontvangers van het *Exue*, MR. CORNELIS GERBRANDSZ en GERRIT JACOBSZ COUCKEBACKER, aantestellen. In het Jaar 1596, stond de Stad het *Exuegeld*, voor den tijd van twee of drie Jaaren, af, aan het Mannen Tugthuis. Doch sedert heeft zij de heffing van dit regt wederom aan zig gehouden. Zij vordert het, eger, tegenwoordig eeniglijk bijna, van uitgaande erfenissen: wordende; sedert veele Jaaren, niets gevorderd van Poorters, die met hunne goederen de Stad uittrekken. Doch van erfenissen heeft de Stad, thans, en sedert lang, niet den vijftienden, maar den tienden penning, ten ware men toonen kon, dat,

dat, in de p
worden, min
„Het reg
weinig op; n
af, met ver
der, verniet
meesteren,
klaard hebt
dit regt, in
behoortijke
nietigen. Of
van *Exue*, i
volgd is, en
Op dit be
volgen, eene
mede dat reg
over en wed
tijd, vernietige

Gron
Haar
Deven
Dord
Alkm
Leide
Delft
's Hag
Schoon
Enkhu
Hoorn
Amers

Met de agt h
leen geschied
heeft, nogth

Briele,
Antwer

dat, in de plaatfen, werwaards de goederen van hier vervoerd worden, minder gevorderd word.

„Het regt van *Exue* brengt, echter, tegenwoordig, zeer weinig op; niet alleen, om dat het, al van de vijftiende eeuw af, met verscheiden Landen, Steden en plaatfen, over en weder, vernietigd is geworden, maar voor al, om dat Burge-meesteren, op den agttienden April van het Jaar 1726, verklaard hebben, bereidwillig te zijn, om, des verzogt zijnde, dit regt, in het toekomende, met eene iegelijke Stad, onder behoorlijke wederzijdfe *Akte van Mortificatie*, te willen vernietigen. Op welke verklaring de vernietiging van het regt van *Exue*, met verscheiden Landen, Steden en plaatfen, gevolgd is, en nog, geduuriglijk, gevolgd word.”

Op dit bovenstaande, laat de naauwkeurige *WAGENAAR* volgen, eene lijst, van bijna alle Landen en plaatfen, waarmede dat regt, tot aan den 15 October, in het Jaar 1766, over en weder, 't zij voor een bepaalden tijd, of voor altijd, vernietigd is.

<i>Groningen, in het Jaar.</i>	1453.
<i>Haarlem.</i>	1464.
<i>Deventer.</i>	1470.
<i>Dordrecht.</i>	1543.
<i>Alkmaar.</i>	1553.
<i>Leiden.</i>	1553.
<i>Delft.</i>	1554.
<i>'s Hage.</i>	1555.
<i>Schoonhoven.</i>	1557.
<i>Enkhuizen.</i>	1562.
<i>Hoorn.</i>	1563.
<i>Amersfoort.</i>	1569.

Met de agt laatstgenoemde Steden, is de vernietiging alleen geschied, voor den tijd van twintig Jaaren; doch heeft, nogthans, sedert, stand gehouden.

<i>Briele.</i>	1579.
<i>Antwerpen.</i>	1659.

Fries.

<i>Friesland, in het Jaar.</i>	1681.
<i>Stad Utrecht.</i>	1682.
<i>Nijmeegen.</i>	1682.
<i>Arnhem.</i>	1684.
<i>Oortmarsum.</i>	1684.
<i>Drente.</i>	1685.
<i>Kampen.</i>	1686.
<i>Oudenbosch.</i>	1687.
<i>Stad en Land van Vianen.</i>	1688.
<i>Brandenburg voor 10 Jaaren.</i>	1688.
<i>Embden.</i>	1690.
<i>Medemblik.</i>	1691.
<i>Fleuris.</i>	1691.
<i>Namen.</i>	1691.
<i>Wezel.</i>	1692.
<i>Bommel.</i>	1692.
<i>Londen.</i>	1696. en 1757.
<i>Norden.</i>	1706.
<i>'t Vlek Bentheim.</i>	1712.
<i>Graave.</i>	1712.
<i>Hardenberg.</i>	1713.
<i>Harderwijk.</i>	1713.
<i>Lingen.</i>	1713.
<i>Nordhorn, in 't Graaffschap Bentheim.</i>	1713.
<i>Overijsfel.</i>	1713.
<i>Zwol.</i>	1713.
<i>Fredrikstad.</i>	1714.
<i>Middelburg.</i>	1714.
<i>Gornichem.</i>	1715.
<i>Goes.</i>	1716.
<i>Oostfriesland.</i>	1723.
<i>Duuren.</i>	1728.
<i>Zierikzee.</i>	1730.
<i>Hildesheim.</i>	1732.
<i>Nieuw-York.</i>	1732.
<i>S. Gallen.</i>	1734.
<i>Montfort.</i>	1734.

Bruns.

Wij kunnen
is, met:Sax
Reer

<i>Brunswijk en Lunenburg, in het Jaar.</i>	1734.
<i>Maastricht.</i>	1736.
<i>Brisfol.</i>	1739.
<i>Beverwijk.</i>	1740.
<i>Stad en Graaffschap Kuilenburg.</i>	1740.
<i>Rotterdam.</i>	1740.
<i>Zugtelen.</i>	1740.
<i>Weesp.</i>	1741.
<i>De Stad Zutphen.</i>	1742.
<i>Doornik.</i>	1742.
<i>Hesfen.</i>	1744.
<i>Leipzig.</i>	1744.
<i>Gulik en Berg.</i>	1746.
<i>Geneve.</i>	1746.
<i>Vlissingen.</i>	1746.
<i>Varel en Kniphuizen.</i>	1747.
<i>Sluis in Vlaanderen.</i>	1749.
<i>Oldenburg en Delmenhorst.</i>	1750.
<i>Keulen.</i>	1751.
<i>Luik.</i>	1756.
<i>Woerden.</i>	1758.
<i>Stad en Graaffschap Bronkhorst.</i>	1759.
<i>Heerlijkheid Jever.</i>	1759.
<i>Hertogdom Wurtenburg.</i>	1760.
<i>Stad Wismar.</i>	1760.
<i>Hertogdom Meklenburg.</i>	1761.
<i>Gouda.</i>	1762.
<i>Hertogdom Kleeve.</i>	1763.
<i>Wijk bij Duurstede.</i>	1764.
<i>'s Hertogenbosch.</i>	1764.
<i>Keur-Paltzische Landen.</i>	1764.
<i>Groot-Brittanje.</i>	1764.

Wij kunnen hier bijvoegen dat dezelfde schikking gemaakt is, met:

<i>Saxen Gotha.</i>	1767.
<i>Roermond.</i>	1767.

Schut.

<i>Schuttrop, in het Jaar.</i>	1768.
<i>Staaten en Landen van den Koning</i>	
<i>van Pruissen.</i>	1770.
<i>'t Graaffschap Lippe.</i>	1770.
<i>Tysenburg en Budingen.</i>	1770.
<i>De Abdijs en Heerlijkheid Borscheit.</i>	1772.
<i>Texel.</i>	1773.
<i>Zutphen.</i>	1774.
<i>'t Land van Vrijen.</i>	1774.
<i>Zweeden.</i>	1774.
<i>Bazel.</i>	1775.
<i>De Stad en Republiek Bern.</i>	1775.
<i>Tselslein.</i>	1775.
<i>De Stad Hulst.</i>	1775.
<i>Schiedam.</i>	1776.

„Tot de invordering van het regt van *Exue*, zegt *WAGENAAR*, eindelijk, is (namelijk te *Amsterdam*) een der Stads Secretarissen aangesteld, die daarvan, Jaarlijks, verantwoordt, aan de Thesaurie Ordinaris deezer Stede.”

Ten besluite van dit Artikel, dat voor ieder Ingezeeten nodig is te weten, met welke Landen, Steden en plaatsen het zelve gemortificeerd is, zullen wij hier bijvoegen, de gedachten, over dit regt, van den vermaarden *Mr. C. VAN BYNKERSHOEK*, in zijne *Verhandelingen van Staatszaaken*, II. B. XXV. stuk, § 7, alwaar hij zegt, „Want schoon het, „in het algemeen vrij staat, zijnen staat van onderdaan te „veranderen, met van woonplaats, naar zijn welgevallen, te „verwisselen, en dat bijna alle de Rechtsgeleerden dit toestaan, is dit, evenwel, niet altoos vrij en geoorlooft. In „het 41 Artikel van het Vredes-TRACTAAT, tusschen den Koning van *Spanje* en de Staaten Generaal van den 30 Januarij, in het Jaar 1648, is bedongen: *dat des eenen Onderdaan vrij onder des anderen gebied mag gaan wonen*, „MIDS BETAALLENDE DE REGTEN DAAR TOE „STAANDE. Want daar zijn verscheiden Handvesten van „Steden in *Neerland* en elders, volgens de welke de geenen, „die 'er met der woon uitgaan, zeker gedeelte van hun goed, „voor

„voor l
„achterla
„vijandlic
„accoord
„plaats v
„bediene
„wijze
„uitrekl
„woon
„naar h
„Maa
schen den
den 16 F
Lijue of
verval v
daanen v
deefe all
klaps alle
den Stedet
waar door
met der v
schen? De
daarom ve
Handvesten
Staaten Ge
haar die w
dat die all
trouw van
(gaar hij
alliantien g
wierden, d
zangaat, va
niet gezien
vertrekkend
die in den v
hier voor m

XIV. DE

„ voor *Exue* of *Isue*, zo als het genoemd word, moeten
 „ achterlaaten. Maar dewijl dergelijke knevelarijen wat naar
 „ vijandschap ruiken, maken de Steden dikwils onder elkander
 „ accoord, dat ze van elkanders Burgers, als die van woon-
 „ plaats veranderen, niets diergelijks zullen eischen; dikwils
 „ bedienen zig de Steden niet anders van dat regt, dan bij
 „ wijze van reprefalie, dat zij namelijk zo veel van hun, die
 „ uittrekken, vorderen, als zij, naar wien zij zig met der
 „ woon begeeven, van hun gewoon zijn te vorderen, als zij
 „ naar hunne Stad gaan woonen ”

„ Maar dewijl men, in het 19 Art. van het verbond, tus-
 fchen den Keurvorst van *Brandenburg* en de Staaten Generaal,
 den 16 Feb. 1666, is overeengekoomen, dat het regt van
Isue of *decimatie*, 't welk, bij vertrek van familiën, of
 verval van heredititeiten komt te ontstaan, wederzijds Onder-
 daanen vrij en exempt zullen zijn en blijven, gedurende
 deese alliantie: is het geen onnutte vraag, of hier door eens-
 klaps alle Privilegien ophouden, door de Graaven aan verschei-
 den Steden geschonken, of van dezelve met geld gekocht;
 waar door zij verkreegen hebben, dat zij van de geenen, die
 met der woon vertrekken, zekere schatting zouden mogen ei-
 fchen? Deeze vraag (zegt hij) heeft veel moeilijkheid in,
 daarom voornaamelijk, dewijl dit regt zijnen oorsprong uit
 Handvesten of Privilegien heeft, en het noch in de magt der
 Staaten Generaal, noch in die van particuliere Provincien staat,
 haar die weer afteneemen. Hoe zullen wij het dan maaken,
 dat die alliantie evenwel haar stand blijve houden? Want de
 trouw van het verbond moet gehandhaafd worden. Ik zou
 (gaat hij voort) het zo beslifen: indien de Steden diergelijke
 alliantien gezien en goedgekeurd hebben, voor dat ze ingegaan
 wierden, dat zij stilzwijgens, voor zo verre dat deze schatting
 zangaat, van haare Privilegien gerenuncieert hebben; maar ze
 niet gezien noch goed gekeurd hebbende, dat zij wel van de
 vertrekkende familiën niets kunnen vorderen, om dat de allian-
 tie in den weg is, maar dat de Staaten, in dit geval, de Steden
 hier voor moeten schadeloos houden.”

EYCKENINGEN, ook wel *Nieuwkerk* genaamd, in de oude Blaffert der Bisschoppen van *Utrecht*, wegens hunne bezittingen in *Zeeland*, in dien tijd onder *Walcheren* gerekent, doch, reeds voor lang, door de Zee verslonden.

EYK (ARENT VAN) een geleerd *Utrechtsenaar*, Leeraar in de beschaaftde wetenschappen, heeft, in het *Latijn*, geschreven, *Registers op de Grieksche Spraakkunst*, gedrukt bij PLANTYN, in het Jaar 1582; de *tien Geboden*, op oneven voetmaat, bij wijze van een Tafelgedigt; als mede eene verzameling van *Bruiloftsgedigten* en *Lijkzangen*, waarom hij op de lijst der *Nederlandsche* Digteren geplaatst is. Ook heeft hij, met groote naartigheid, geschreeven, een boek van de mirakelen en beroerten, ten zijnen tijde voorgevallen. De Copie daarvan schatte hij op de waarde van duizend guldens; doch, door de onachtzaamheid zijner vrouwe, is dezelve, onder en met zijne andere boeken, voor een geringen prijs verkocht.

VAN EYK werd, door iemand zijner tijdgenooten, met een *Latijnsch* vers, over de onbeschaaftheid zijner poëzij, hevig berispt; 't welk, in het *Nederduitsch*, deezzen zin uitmaakt.

*Uw' verzen zijn zo hart, ja harder, als een kwast,
Van knoestig eijkenhout, o puikje der Poëten,
Dus zeg ik tot uw' lof, een ieder mag 't wel weten,
Dat op uw geestig hoofd een kroon van eijken past.*

EYK, (JACOB VAN) gebooren te *Antwerpen*, en Raadsheer aldaar, leefde nog in het Jaar 1623. Hem ging de lof na van een vermaard Digter te zijn:

VAL. ANDREAS.

EYK, (MR. JACOB VANDER) *Hendrikz*, Secretaris des Hofs en der hooge Vierfchaare van *Zuid-Holland*, was een groot onderzoeker der oudheid; waarvan de blijken nog voor handen zijn, in zijne *Beschrijving van Zuid-Holland*, gedrukt

drukt in
horne Bel
eene ver
Ordonnan
de nuttig
het Jaar

EYK,
derland
en zijne
konst, h
gemaakt
de natuu
kwaambe
hij de le
jaaren, i
wiens on
hebbe: ho
1366, ret
de, zo w
overgegee
Omtrent h
konst, me
uitgevonde
'er toen ge
halven dat
beidde) v
JOHANN
en zig zijn
der; veele
den en pla
was hij een
scheiden ve
den aart de
stookkunde.
reide verwe
eenige olli
dat het lod

drukt in 4to. te *Dordrecht*, in het Jaar 1628. Het is eene korte Beschrijving van het Land van *Zuid-Holland*, mitsgaders eene verzameling van Handvesten, Privilegien, Costumen en Ordonnantien van dit zelfde Land: een werk van de allergrootste nuttigheid. De Schrijver en verzamelaar daarvan stierf, in het Jaar 1634.

EYK, (JOHANNES VAN) de vermaarde *Kempische Nederlander*, die zig, zo wel als zijn broeder HUBERTUS, en zijne zuster MARGRETA VANEYK, door de Schilderkunst, in de *Nederlanden* en door gantsch *Europa*, vermaard gemaakt heeft. JOHANNES werd geboren, te *Mazeik*. Van de natuur bijzonder bedeeld, voornamelijk met alle die bekwaamheden, welke tot de *Tekenkunst* vereischt worden, werd hij de leerling van zijnen broeder HUBERTUS, die hem, in Jaaren, merklijk overtrof. Onzeker is het, ondertuschen, wiens onderwijs HUBERTUS, in de Schilderkunst, genoten hebbe: hoewel het waarschijnlijk is, dat hij, die, in het Jaar 1366, reeds, met zijnen jonger broeder, de kunst handteerde, zo wel als hunne zuster, die zig geheel en al daar aan overgegeeven had, van hunnen Vader zullen onderwezen zijn. Omtrent het gemelde Jaar, bevlijtigden zij zig om de Schilderkunst, met *lijm* en *eiwit*, eerst te *Florence*, in het Jaar 1250, uitgevonden, verder te volmaaken. De beide broeders, dewijl 'er toen geene andere manier van schilderen bekend was, (behalven dat men, in *Italië*, in *Fresco* of op *natte Kalk* arbeidde) vervaardigden veele stukken van *lijm* en *eiverwe*. JOHANNES, om de vrugten van zijnen arbeid te plukken, en zig zijne kunst te doen betaalen, zette zig te *Brugge* neder; veele van zijne stukken werden van hier naar andere landen en plaatsen verzonden. Volgens het algemeen getuigenis, was hij een geleerd man, vernuftig in het uitvinden van verscheiden vereischten der kunst, vlijtig in het naspooien van den aart der verwen, en zeer arbeidzaam in de stoffchei- en stookkunde. Van hier dat hij eene proeve nam, om zijne toebe-reide verwen, met een soort van vernis, zaamengesteld uit eenige oliën, te vernisfen; 't geen hem in zo verre gelukte, dat het ieder behaagde, en zijne stukken eenen tot dien tijd

toe onbekenden glans en luister bijzette, en een geheim bevatte, waarna in *Italie* lang te vergeefs gezocht was. 't Gebeurde hem, na veel tijds en arbeids aan een Tafereel besteed te hebben, dat het paneel, op zijne manier vernist, in de zon om te droogen gesteld zijnde, de voegen van hetzelfde, tot zijnen billijken spijt, door de hitte der zon, van een weeken, en het paneel barstte.

Dit deed hem een tegenzin, tegen die soort van verwe en vernis, opvatten, en besluiten, te onderzoeken, of 'er geen ander vernis te maken ware, 't welk buiten de zon en in huis konde droogen. Ten dien einde, den aart van veele oliën onderzocht hebbende, bevond hij dat de lijn- en nootenolij spoedigst droogden; dezelve op het vuur gekookt hebbende, maakte hij, door het bijvoegen van eenige stoffen, 'er een zeer goed vernis van. Na onophoudelijken arbeid, om de kunst meer en meer te volmaaken, bevond hij, dat de verwen, met dusdanige oliën vermengd, zig gemakkelijk deden temperen, spoedig droogden, droog zijnde het water weestonden, en de olij der verwe eenen ongemeenen luister bijzetterden, en die glanzig maakten, zonder dat de Tafereelen het voorgaande vernis behoefden. Ook zag hij, tot zijne verwondering en genoegen, dat de verwe zig dus met olij beter liet verdrijven en verwerken, dan met de vogtigheid van de lijn of het eiwit.

Billijk verheugde hij zig over die allernuttigste uitvinding, van met olijverwe te kunnen schilderen. De Faam bragt, binnen korten tijd, de maare hier van zelfs bij afgeleegene volken. Zijne ontdekking werd zo algemeen toegejuicht, als daarna de uitvinding der edele Drukconst door LAURENS JANSZ. KOSTER. Dit naamelijk ontbrak alleen, tot dien tijd, aan de kunst, om de natuur nader te komen, of genoegzaam te evenaaren. De tijd, waarin deeze ontdekking door hem geschiedde, word, door veelen, bepaald in of omtrent het Jaar 1410. MISSON, in zijne reize, begaat dus eenen mislag, wanneer hij dit op het Jaar 1450 stelt: schoon hij, in den vinder, den zelfden persoon bedoelt, dien hij JAN VAN BRUGGE, uit het Land van *Gelder*, noemt. JOHANNES of JAN, zijn geheim aan zijnen broeder HUBERTUS bekend ge-

gemaakt
bereiding
den te z
JOHANN
broeder i
Het ui
hangt in
LIPS V
FILIPS
nen Vad
opvolgde
land wet
paard zit
tus dit
NES vol
de hande
die den 1
voltooiing
tog, om
men de b
de regerhi
muts, naar
met kostbaa
een sterlijke
en voorts t
roode patern
der ziet men
scheidene tre
gen ontwaar
behangen in,
copieeren, d
goede betc
broeders, in z
nen geheimen
JOHANN
leerde van G
tig Altaarstuk
loed van Ko

gemaakt hebbende, hielden zij deze uitvinding, of lever de bereiding der oliverwen, zorgvuldig verborgen. Zij schilderden te zamen, of ieder afzonderlijk, verscheiden stukken. JOHANNES, schoon de jongste, streefde, echter, zijnen broeder in de konst verre voorbij.

Het uitmuntendste Tafereel, door hun beide vervaardigd, hangt in de *St. Jans Kerk, te Gent*, hun besteld, door FILIPS VAN CHARLOIS, anders bekend bij den naam van FILIPS DEN GOEDEN, Hertog van *Bourgondien*, die zijnen Vader, Hertog JAN, in het Jaar 1419, in zijne Staaten opvolgde, en, in het Jaar 1433, Graaf van *Holland en Zeeland* werd. Deszelfs Vader, Hertog JAN, word verbeeld te paard zittende, op een der deuren. Men meent, dat HUBERTUS dit kunstwerk heeft aangelegd, en dat het door JOHANNES volvoerd is. Anderen zijn van oordeel, dat zij 'er beiden de handen hebben aangeslagen; maar dat de oudste broeder, die den 18 September, in het Jaar 1426, overleed, vóór de voltooiing gestorven is. Tegen over het paard van den Hertog, om geen uitvoeriger beschrijving hier van te doen, ziet men de beide broeders: HUBERTUS, als den oudsten, aan de regterhand, bestaande zijn Hoofddekzel in een vreemden muts, naar de gewoonte van dien tijd, voor omgeslagen, en met kostbaar bont gevoerd. JOHANNES is mede gedekt met een sierlijken muts, bijna als een tulband achter overhangende; en voorts bekleed met een zwarten tabberd; op welken een roode paternoster, met een gedenkpenning, verbeeld is. Verder ziet men in dit Tafereel bijna drie hondert en dertig onderscheidene troniën, waarin men verscheidene gemoedsbeweegingen ontwaar word. Koning FILIPS DE II vond 'er zo veel behaagen in, dat hij het stuk, door MICHEL COXY, deed copiëeren, die daarin zeer gelukkig slaagde. FILIPS DE GOEDE betoonde een bijzondere hoogachting voor de beide broeders, inzonderheid voor den jongsten, dien hij zelfs tot zijnen geheimen Raad aanstelde.

JOHANNES VAN EYK, het konststuk voltooid hebbende, keerde van *Gent* naar *Brugge*, alwaar ook van hem een konstig Altaarstuk voor handen is. Ongemeen groot was de toevloed van Konstschilders, om zijne konst en nieuwe wijze

van schilderen te zien. De *Italiaanen*, om zijn geheim magtig te worden, spaarden moeite noch kosten; doch alles vruchteloos: tot dat, eindelijk, zekeren *ANTONELLA*, uit *Messina*, de lust bekreep om naar *Brugge* te reizen, daar het hem ook gelukte het geheim magtig te worden; hij keerde daar mede naar *Italië*.

JOHANNES VAN EYK, wiens voornaamste Schilderstukken, bij *VAN MANDER* en andere, omstandig beschreven worden, overleed, in een zeer hoogen ouderdom, te *Brugge*, in het Jaar 1470, en werd aldaar, in de *St. Donaaskerk*, begraven. Aan een der Pilaaren leest men een Latijnsch Grafchrift, 't welk, in het Nederduitsch, de volgende regels uitmaakt.

*Hier onder rust Johan, Johan wiens konstvermogen
Bij kenners achtung won, door zijne deugd beroemd;
Wiens konst ons 't levenlooze als levend sield voor oogen,
En leven geeft aan kruid en veld en hofgebloemt.
Bij hem moet Phidias, bij hem Apelles dalen:
Voor hem is billijk dat ook Polijcleetus zwicht.
Wij mogen thans wat op de Schikgodinnen smeelen,
Die zulk een braaven man ontrukten uit ons gezicht:
Geen traanen helpen hier t' 't Is 't onverbiddelijk lot.
Bid, dat zijn ziel in vreugd moog' leven bij zijn' Godt.*

HUBERTUS VAN EYK, die, zo als gezegd is, te *Gend* overleed, legt aldaar, in de *St. Janskerk*, begraven. In den muur is een Zerksteen gemetzelde, en op denzelfen in marmer, een geraamte ingehouwen, houdende in de eene hand, een koperen plaat, waarop het volgend oud *Vlaamsche* vers gelezen word.

*Spiegelt u aan mij, die op mij treden,
Ik was als gij, nu ben beneden,
Begraaven doodt, als is an schijne
Mijne hulp raedt, const, noch medecijne
Const, eer, wijsheit, macht, reijckheit groot
Is ongespaert, als comt de doodt.*

Hu.

Welcer
maardte
gegeeven.
ste oefenat
der landen,
verschieden

MARGRE

EYLA,
der Friezen
dat zij de C
HARD, den
de hem een
man, die, n
overging.

EYLSER
de Provincie

*Hubrecht van Eijk was ik genant
 Nu spijze der wormen, voormaels bekant
 In Schilderije seer hooge gheleert.
 Corts nae was iet, en niete verkeert.
 In het Jaer des Heeren, des zijt gewes
 Duifent, vier hondert, twintich en ses,
 In maent September, agttien daghen viel,
 Dat ick met pijnen Godt gaf mijn ziel.
 Bidt Godt voor mij, die const minnen
 Dat tck zijn aensicht moet gewinnen
 En vliedt sonde, keert u ten besten:
 Want ghij mij volgen moet ten lesten.*

Weleer werden, te *Antwerpen*, eenige *Pourtraitten* der ver-
 maardste *Nederlandsche* Schilders, in 't koper gesneden, uit-
 gegeven. Onder deeze werd aan de twee broeders, als de oud-
 ste oefenaars en volmaakers der edele Schilderkunst in de *Ne-*
derlanden, de eerste plaats toegekend. Naderhand zijn ze
 verscheiden maalen gegraveerd, zo wel als hunne Zuster
 MARGRETA VAN EYK.

C. VAN MANDER, en andere, *Leven der*
Nederl. Konstschilders.

EYLA, was de dogter van RADBOUD DE W I, Hertog
 der *Friezen*. Alle *Saxische* Schrijvers verhaalen eenpaarig,
 dat zij de Gemalinne geworden is van hunnen Koning EDEL-
 HARD, den Vaderlijken Oom van WITTEKIND. Zij baar-
 de hem eenen zoon, ALBIGO genaamd, een dapper Krijgs-
 man, die, met WITTEKIND, tot den Christen Godsdienst
 overging.

SCHOTANUS, *Kronijk van Friesland*,
 fol. 58.

EYLSCHANS, eene sterkte in *Emderland*, bij of aan
 de Provincie van *Groningen*.

EYNDE, (JACOB VAN DEN) Pensionaris der Stad *Delft*, daarna Raad en Advokaat van *Holland*; welk ampt hij aanvaardde, op eene wedde van 800 guldens Jaarlijks. Hij werd, in het Jaar 1568, op bevel van den Raad der beroerten, in den *Haag*, gevangen genomen. De Graaf VAN BOSSU, die, na het vetrek van den Prins VAN ORANJE, het Stadhouderfchap, op naam des Konings, waarnam, nodigde dien Voorfander van 's volks Vrijheid, in het laatst van de maand Januarij, op een avond, ter maaltijd, en hield hem, op eene verraderlijke wijze, gevangen. N. VAN DEN ZANDE, Secretaris van den Graave VAN BOSSU, en WILLEM VAN BERENDRECHT, Substitut-Griffier van den Hove van *Holland*, werden gezonden, om eene lijst te maaken van alle de papieren, die zij vonden in het Komptoir van 's Lands Advokaat. Twaalf dagen daarna, voerde de Baljuw van den *Haag*, verzeld van een goed geral soldaaten, den Heer VAN DEN EYNDE, op eenen nacht, met alle zijne papieren, naar *Brusfel*; schendende dus het regt van *Hollands* Ingezeetenen, en tevens van de Souverainiteit dier Provintie. Men zette hem, op de *Courwenburgsche* Poort, in eene naauwe gevangenis, en liet hem aldaar zitten, zonder eenigen eisch of vordering tegen hem te doen. Ook vindt men van de reden zijner hegtenisfe weinig gemeld. Bij de *Spaanschgezinden* zelfs stond hij te boek voor een man van verstand en goed Roomschezind; de Godsdienst kon dus geen voorwendzel zijner hegtenisfe zijn. Door sommigen werd hem nagegeeven, dat hij, vóór het vetrek van FILIPS, buiten bevel der Staaten, en enkel op aandrijven van den Prins van ORANJE, op het vetrek der *Spaansche* soldaaten, sterk had aangedrongen; en zij willen, dit de reden van zijn ongeluk geweest te zijn. Waarschijnlijker is het, echter, dat hij de opsteller geweest is, en ook de hand heeft gehad in het overleeveren van het vertoog, welk die van *Holland*, in den zomer van het Jaar 1566, aan de Landvoogdesfe hadden ter hand gefeld, en welk genoegzaam met het verbondfchrift der Edelen overeenkwam. Ook is het bekend, dat hij, weinig tijds daarna, uit last der Staaten, ten Hove gearbeid heeft om de Landvoogdes, of den Koning zelven, te beweegen tot het

het zamen
De Staaten
hadden, it
ten, daaro
cat, ten
pen, gelij
den 30 di
roepen d
derkomst
echter, d
het geme
houden m
vrouw" E
ten, beg
wilden m
te verzo
gen, op
ontslag, in
van geda
Men sprak
den van
dat de Adv
van VAN
dag, genoe
overige afg
voor erger,
Deeze o
narr Genera
Holland be
de Leden,
gonnen te
leen zo ver
overeenkom
van derzelv
dat de Proc
digde, waa
waarin zij
doelden zij

het zamenroepen van de Staaten, en daarom gevangen was. De Staaten van *Holland*, uitgezonderd de Stad *Dordrecht*, hadden, in de maand Augustus des gemelden Jaars, beblooten, daarop, met meerder ernst, aantedingen, en den Advocaat, ten dien einde, gelast, een verzoekschrift te ontwerpen, gelijk hij ook vervolgens deed. Hoewel de Staaten, den 30 dier maand, afzagen van het verzoek, tot het bijeenroepen der Algemeene Staaten, en beslooten, alleen de wederkomst des Prinzen van ORANJE te begeeren, schijnt dit, echter, den Advocaat zo kwalijk genomen te zijn, dat men het gemelde voor de hoofdreden van zijne gevangenneeming houden mag. Men liet hem zeer lang zitten. Zijne Huisvrouw ELIZABETH VAN NIEUWLAND, en zijne kinderen, begeerden, in de maand Maij, dat de Staaten iemand wilden magtigen, om, nevens hen, het ontslag des Advocaats te verzoeken. Eerst werd 'er besloten, ten Hove aantedingen, op de teruggave van zijne papieren; en daarna op zijn ontslag, indien men mogt bevinden, dat hij, ter oorzaake van gedaane diensten, op bevel der Staaten, gevangen was. Men sprak 'er zelfs over met VARGAS en DEL RIO, hoofden van den Bloedraad, en wel met zo veel vrijmoedigheid, dat de Advocaat JAN VAN TRESLONG, die de verdediging van VANDEN EYNDE op zig genomen had, een geheelen dag, genoegzaam als in hegtenis gehouden werd; hetwelk de overige afgevaardigden, vermomd en heimelijk, uit vreeze voor erger, uit *Brusfel* deed vlugten.

Deeze ontmoeting, en de pointen, die, door den Procureur Generaal, VANDEN EYNDE te last geleid werden, in *Holland* bekend geworden zijnde, werkten zo veel uit, dat de Leden, in de uitvoering van het genoomen besluit, begonnen te aarzelen. De Edelen fienden, den Advocaat alleen zo verre te willen voorstaan, als hij gehandeld had, overeenkomstig de besluiten der Staaten, naar uitwijzen van derzelve Resolutien. Die van *Dordrecht* verklaarden, dat de Procureur Generaal den Advocaat van zaaken beschuldigde, waartoe zij hem geenen last gegeeven hadden, en waarin zij hem dus niet konden verdedigen. Ongetwijfeld doelden zij hier mede op de opstelling van het verzoekschrift,

P p 5

waarin

waarin *Dordrecht* niet bewilligd had. De andere vijf Steden wilden zig niet verder verklaren, vóór dat *Dordrecht* nader opening had gedaan. Doch hierop volgde niets; en dus werd de zaak des Advocaats, voor den Raad der beroerten, verscheiden Jaaren, sleepende gehouden. Hij overleed, den 12 Maart van het Jaar 1569, in de gevangenis, in het bijzijn van zijnen zoon JACOB VAN DEN EYNDE, en nog twee Heeren, die nevens hem in hegtenis zaten. Twee Jaaren daar na werd zijne gedachtenis vrijgesproken, van den eisch tegen hem gedaan, en zijne goederen, die reeds verbeurd verklaard waren, vrij gegeven.

Zie BOR, *Nederlandsche Oorlogen*; *Vaderl. Hist.* VI. Deel.

EYNDE, (JACOB VAN) Heer van *Haamsfede*, Kapitein van eene Compagnie Ruiters: bij de *Latijnsche* Schrijvers is hij bekend onder den naam van JACOBUS EYNDIUS; ook vind men meermaalen van hem gemeld, onder den naam van Jonker JACOB VANDEN EYNDE. Hij was gebooren te *Delft*, en, waarschijnlijk, een kleinzoon van den zo evengemelden Lands Advocaat. Schoon hij als Kapitein den Staat diende, was hij teffens zo wel in de *Romeinsche* als *Nederlandsche* Oudheden zeer ervaren. Van hem is nog voorhanden een *Kronijk* of *Historie van Zeeland*, geschreven in 't Latijn, loopende tot het Jaar 1296, die na zijnen dood, in het Jaar 1614, op bevel der Staaten van *Zeeland*, die hem tot hunnen Historieschrijver hadden aangesteld, in 4to gedrukt is. Zijne Latijnsche verzen zijn gedrukt te *Leiden*, in het Jaar 1611.

Zie VAL. ANDREAS, en anderen; als PARS, *Naamrol van Batavische Schrijvers*.

EYNDHOVEN, een *Nederlandsch* Steedje, in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, de eenigste Stad in *Kempenland*, gelegen aan den flinker oever van de Rivier de *Dommel*, vijf

groot

groote nu
wuren ten
De naam
(Lusthouve
woorden,
worden;
ling, dat
zijn begi
eenige D
Merevel
Zeker i
heeft; doe
wel het,
rogen van
Hertog H
'Er is no
die Stad m
Uit de m
gaan heeft.
vrij sterke
som verot
Jaaren daar
nieuws her
verrassing,
zeering, bel
pagnien voe
gedeelte, ne
weken was,
overgave ge
der Staaten v
moest, twee
Graaf van
weer te bie
Hopman zu
manfchap, et
Zo ras de
ton te haaket
haren de eer

groote uren gaans ten Z. O. van 's *Hertogenbosch*, en 4 uren ten Z. W. van *Helmont*.

De naam deezer plaatze schijnt te doelen, op *-Hoeven* (*Lusthoven*) of *Hoeven* (*Landhoeven*), dewijl die beide woorden, *Hoven* en *Hoeven*, dikmaals onder eikander verward worden; doch het laatste is 't waarschijnlijkste, in de onderstelling, dat *Eijndhoven* van sommige nabij gelegene Landhoeven zijn begin genomen heeft. Rondom deeze Stad vind men eenige Dorpen, die dit gevoelen bevestigen, als *Veldhoven*, *Meereveldhoven*, *Rijthoven* en *Westerhoven*.

Zeker is het, dat *Eijndhoven* eenige Stadsgeregtheden heeft; doch onzeker, door wien ze daarmede begiftigd is, hoewel het, waarschijnlijk, zal geschied zijn door eenen der Hertogen van *Braband*. Haare stichting word toegeschreven aan Hertog HENDRIK DEN II, en gesteld in het Jaar 1232. 'Er is nog een brief van dat Jaar voorhanden, door welken die Stad met eene vrije Jaarmarkt begiftigd is geworden.

Uit de menigvuldige belegeringen, welke *Eijndhoven* ondergaan heeft, zou men moeten opmaaken, dat het voorheen eene vrij sterke Stad moet geweest zijn. MARTEN VAN ROSUM veroverde en plunderde haar, in het Jaar 1543. Negen Jaaren daar na, door den brand verteerd zijnde, werd zij van nieuws herbouwd. In het Jaar 1581, werd *Eijndhoven*, bij verrassing, door de *Staatsche* troupen, ingenoomen; de bezetting, bestaande uit eene Kompagnie paarden, en drie Kompagniën voetvolk, werd, bij die gelegenheid, voor 't grootste gedeelte, neer gefabeld. De Bevelhebber, die op het Slot geweken was, werd, door de bedreiging des doods, tot de overgave gedwongen. Doch de plaats, terwijl zij in de magt der Staaten was, zeer slegt van nooddrift voorzien wordende, moest, twee maanden daarna, door HAUTEPENNE en den Graaf VAN MANSFELD, berend zijnde, zonder veel tegenweer te bieden, zig overgeeven; bedingende, echter, den Hopman BURGH, die 'er binnen was, den vrijen uitrogt der manschap, en het geschut te mogen medevoeren.

Zo ras de Hertog van ALENÇON, in het Jaar 1583, begon te haaken naar het Oppergebied over *Braband*, was *Eijndhoven* de eerste plaats, daar hij eenen aanslag op werktellig
maak-

maakte. Ook gelukte het hem, in den nacht tusſchen den 7 en 8 Januarij, de Stad te verrassen, door den *Franschen* Overſte BONNIVET, terwijl 50 *Spaanſche* ſoldaatē, ter plaatſe, daar de veſten beklommen werden, de wagt hebbende, om het leven raakten. Niet lang daarna, en nog in het zelfde Jaar, keerde de Stad weder in de magt der *Spaanſchen*, hoewel geenſzins zo gemakkelijk, als toen zij dezelve de eerſtemaal wonnen.

De Hertog van PARMA gebruikte wederom tot dat beleg HAUTEPENNE en MANSFELD, tegen BONNIVET, die dezelve, met 800 zo *Franschen* als *Schotten*, drie maanden lang verdedigde. Terwijl de Marſchalk DE BIRON, van *Antwerpen*, was opgetrokken om de Stad te ontzetten, en van binnen alle de mondkost verteerd was, drong de honger de bezetting tot de overgave, welke, den 23 April, met Krijgſeer uitrok.

Door deeze twee belegeringen waren alle de veſtingwerken en ſterkten der Stad zeer zwaar beſchadigd, dewijl 'er, tusſchen de eene en de andere, naauwliks zo veel tijd verloopē was, als nodig was geweest de werken te herſtellen: weshalven de *Spaanſchen* het beſluit namen, dezelve te ſlegten. Zedert dien tijd, is *Eijndhoven* eene opene plaats geworden en gebleeven. Het Slot van *Eijndhoven* bleef nog eenigen tijd in wezen, doch werd daarna mede vernietigd, zonder dat daarvan, zo min als van de oude Veſtingwerken, thans iets te zien is. In het Jaar 1629, terwijl Prins FREDRIK HENDRIK het beleg voor 's *Hertogenboſch* had geſlagen, had een ſterke *Spaanſche* bende zig in dit Slot geworpen, gelijk mede in het nabij ſtaande Klooster der *Regulieren*, die de *Staatsche* partijangers veel moeilijkheden veroorzaakte. De Stadhouder, het belang van den *Bosch*, 't welk onder zijne erflijke Domeingooderen behoorde, zig zeer naauw aantrekkende, zond naar *Eijndhoven* den Overſte STAKENBROEK, met eenige Ruiters, welke de bezetting ſpoedig tot de overgave noodzaakten; die in het Klooster lagen, floegen den weg in naar *Breda*, doch werden, door de *Staatschen*, agterhaald en gevangen.

Het beloop der Wallen, waarmede de Stad voorheen omringd was, kan men nog nagaan, aan de gracht, die 'er om heen loopt,

loopt, en
daarin vlo-
ingen
gedaante n
vooraamt
die den na-
Het get
300. Om
Straat,
Zijſtraat
Straat is
bij dag e
ſtricht, 2
Poſterij v
van paard
verijen.

De Kerk
de H. KA-
JAAN VAN
een Kap-
nen Deken
groot, en
zeer lang,
ſtuk, in de
De Gere-
word bedien
Dorp Strij-
Raadhuis,
word.

Men vin-
Eijndhoven,
lijkheid is
vereenigd g-
zeeten gew-
BERG; daa-
EGMOND,
MOND, na
deeling der

loopt, en die haar water ontvangt uit den *Dommel* en andere daarin vloeiende beeken; over deeze gracht leggen, aan de ingangen der plaatze, bruggen, doch zonder Poorten. De gedaante namelijk was weleer, een langwerpig vierkant. Het voornaamste der Stad bestaat thans uit een zeer *lange Straat*, die den naam van de *regte Straat* draagt.

Het getal der Huizen binnen *Eijndhoven* word begroot op 300. Omtrent de Kerk, die bijna in het midden van gemelde *Straat*, aan de westzijde, staat, zijn ook eenige *Dwars- en Zijlstraaten*, waarin goede winkelhuizen zijn. De *regte Straat* is de weg der Rijtuigen, der Posten en Karren, die, bij dag en nacht, de waaren, van den *Bosch*, naar *Maastricht*, *Aken*, *Luik*, en elders heen voeren. De *Bosche* Posterij verwisfelt binnen *Eijndhoven*, voor de tweedemaal, van paarden. De Inwooners bestaan meest van de *Linnenweverijen*.

De Kerk van *Eijndhoven*, was, in de *Roomsche* tijden, aan de H. KATHARINA toegewijd. De Bisthop van *Luik*, JAN VAN BEIJEREN, stichtte aldaar, in den Jaare 1399, een Kapittel van negen waereldlijke *Kannuniken*, met hunnen *Deken*. Naar mate van de Stad is deeze Kerk tamelijk groot, en van een goed Orgel voorzien; doch de Toren is zeer laag, met een stomp toeloopend dak, zijnde het bovenstuk, in de voorige belegeringen, weg geschoten.

De Gereformeerde Gemeente, die 'er niet zeer talrijk is, word bediend door één Predikant, die ook den dienst op het Dorp *Strijp* waarneemt. Niet verre van de Kerk staat het *Raadhuis*, dat een oud gebouw is, doch wel onderhouden word.

Men vind geene aantekeningen, waaruit blijkt, wanneer *Eijndhoven*, door de Hertogen van *Braband*, als eene *Heerlijkheid* is uitgegeeven; maar wel, dat ze, in vroeger tijd, is vereenigd geweest met *Kraanendonk*, en te zamen zijn bezeeten geweest, eerst door het Geslacht van MIERENBERG; daarna door den Graaf VAN HOORNE; toen door EGMOND, en, door het Huwelijk van ANNA VAN EGMOND, aan het Huis van *Oranje* zijn overgegaan. Bij de deeling der nalaatenschap van Koning WILLEM DEN III, zijn

zijn ze aan het Vorstelijk Huis van *Nassau* aanbedeeld. Prins WILLEM DE V bezit deeze *Heerlijkheid*, als een *Leen van Braband*, en heeft 'er hoog, laag, en middelbaar rechtsgebied. Ook heeft zijne Hoogheid 'er de aanstelling van een *Drosfaart* en *zeven Schepenen*; welke laatste alle Jaaren verwisseld worden: als mede één *Secretaris*, een *Vorster*, enz. Wijders heeft de Prins hier een *Rentmeester* der Domeinen en Geestelijke goederen, die in den omtrek deezer plaatze liggen. Dien zelfden post bekleed hij, niet alleen in de Heerlijkheden *Woenzel*, *Strijp* en *Straathem*; maar ook in de *Baronie van Kraanendonk*. Voorheen was te *Eijndhoven* een *Rektor* der *Latijnsche Schoole*; doch, zedert veele Jaaren, niet meer.

Van wegens den sterken doortogt van karten en wagens, is hier een *Comptoir van Convoijen en Licenten*, onderhoo- rig aan de Admiraliteit op de *Maas*, 't welk door een *Ont- vanger*, *Kontrarolleur* en *Kommies* bediend word.

GUICIARDYN, *Beschr. der Nederl.*, fol. 15, H. DE GROOT, *Jaarboeken*, fol. 83, *Leven van FREDRIK HENDRIK*, fol. 71, BOR, *Nederl. Oorlogen*. BACHIE- NE, *Geographie*, enz.

EYSINGA, weleer een Edele State, liggende ten Oosten van de Kerk van het Dorp *Buurum*, in de Grietenij van *Kol- lummerland*. Een ander

EYSINGA, was insgelijks een Stins, in de Grietenij *Dan- sumadeel*, nabij het Dorp *Rinsmageest*. Een derde

EYSINGA, mede eene geruïneerde State, in de Grietenij van *Tietjerksteradeel*, een quart uur van *Oenkerk*, ten N. N. Oosten.

Geogr. Woordenboek van Friesland.

EYSINGA, een Adelijk Geslacht, aan 't welk de bovenge- melde Staten weleer behoorden, is, zedert verscheiden een- wen,

wen, tot
lijks gewes-
op de Ge-
lijst van E-
Friesland,
I. Deel. I.
Alleen zu-
zo even:
HACK, t
Jaar 1496
naam van
dien van z-
heden doe
beide Gelf-
wijken.
onder de,
BOLTA,
GA, die,
welke TO
FRANS,
VANEYS
van Wird-
hojum; en
IJK VAL
EYSINGA,
heer van het
FRANS, be-
en getrouw-
VAN EYSI-
het Hof van
Edelen niet
overleden, m-
Doch het t
TJALLING
PIETER V
HERINGA,
in het Jaar 1
wijrens het

wen, tot heden toe, in de Provincie *Friesland*, zeer aanzienlijk geweest. In het Jaar 1439, werd, onder de Hovelingen op de *Geest*, gemeld THEIJO ERSSIJNGHA. De Geslachtslijst van *Eijfinga*, vind men, in 't *Adelijk Wapenboek van Friesland*, door FERWERDA uitgegeeven, en aldaar in het I. Deel. I. stuk, bl. 41-44, waar heen wij den Leezer wijzen. Alleen zullen wij daaruit aanwijzen, dat TEIJO EYSINGA, zo even gemeld, eenen Zoon had, GERCO, wiens dogter, HACK, toen Weduwe van EDO VAN JONGEMA, in het Jaar 1496, trouwde met TJALLING VAN BOLTA, die den naam van zijn vaderlijk Geslacht, BOLTA, verwisfelde met dien van zijne Vrouwe, en, gelijk alle zijne nakomelingen nog heden doen, zig EYSINGA deed noemen; behoevende die beide Geslachten, in adeldom noch oudheid, voor elkander te wijken. Dusdanig eene naamverwyseling was, in dien tijd, onder de *Friesche* Edelen, niet ongewoon. TJALLING VAN BOLTA, naderhand EYSINGA, liet na EDO VAN EYSINGA, die, bij TJED JUCKAMA, had zeven kinderen: van welke FORKO, waarvan straks nader, en zijn broeder FRANS, tot de verbondene Edelen behoorden. FRANS VAN EYSINGA was eerst gehuwd aan LISCK JOWWSMA, van *Wirdum*; naderhand aan LISCK WALTA, van *Herbajum*; en eindelijk aan RIEMK GALAMA, Weduwe van SJUK VAN CAMMINGA. Zijn oudste Zoon, EDO VAN EYSINGA, was eerst Raad ter Admiraliteit, en daarna Raadsheer van het Hof. FRANS VAN EYSINGA, Kleinzoon van FRANS, boven gemeld, was Grietman over *Tietjerksteradeel*, en getrouwd met HYLCK VAN EYSINGA. TJALLING VAN EYSINGA Rechtsgeleerde, Raad van den Koning en het Hof van *Leeuwarden*, word gezegd, het verbond der Edelen niet ondertekend te hebben, als zijnde toen reeds overleden, maar wel zijn Zoon, mede TJALLING genaamd. Doch het tegendeel zal wel haast blijken. De Raadsheer TJALLINGA had twee Zoonen: PIETER en TJALLING. PIETER VAN EYSINGA had in huwelijk FOKEL VAN HERINGA, dogter van EDO en ANNA ROORDA; hij was, in het Jaar 1640, Gedeputeerde Staat van *Friesland*, overleed om trent het Jaar 1648, in den ouderdom van 80 Jaaren, en

ligt

ligt begraven te *Rauwerd*, alwaar zijn Graffschrift nog gevonden word, in deze volgende regelen:

*Cum patre Tjallingo Frisii qui finibus exsul,
Inde redux multo fulsit honore diu:
Pretrus ab Eijsinga hoc tumulo requiescit & uxor:
Nulla tamen manes detinet urna pios.
Utraque mens supra melior reviviscit in aula,
Et fruitur vultu jam propiore Dei.*

TJALLING VAN EYSINGA, broeder van PIETER, was Grietman van *Menaldumadeel*; trouwde 1. WOPK HERINGA, zuster van FOKEL; 2. ANNA ROORDA, dogter van SICCO en van HIL TAMMINGA, stierf in het Jaar 1603, oud 41 Jaaren; dus kon hij tot de verbondene Edelen niet behooren, zo als sommigen gedacht hebben. Onder zijne vier kinderen, was TJALLING VAN EYSINGA, Grietman van *Menaldumadeel*, Gedeputeerde Staat, in het Jaar 1644; en overleed in het Jaar 1653. Hij had ter Vrouwe EEDS HINDAMA; en won bij haar vier kinderen: onder deeze, AALTJE EYSINGA, gehuwd aan FRANS EYSINGA, die een aflammeling van bovengemelden FRANS was. Deeze had drie Zoonen, onder welke was JUW of JULIUS VAN EYSINGA, Kolonel van het *Nassausche Friesche Regiment*; gehuwd aan RINSKIEN GRAETINGA, dogter van N. GRAETINGA, Raad des Konings, en van KATHARINA AESGEMA, welke naderhand huwde aan HESSEL AYSMA, President van het nieuwe Gerichtshof. Hij had drie dogters; de jongste, KATHARINA, trouwde met EDO VAN EYSINGA, Grietman over *Leeuwaarderadeel*. Zij hadden te zamen vijf kinders, en onder deeze, FRANS VAN EYSINGA, eerst Grietman over *Rauwerderhem*, en naderhand over *Leeuwaarderadeel*. Zijne Vrouw was AALTJE VAN EYSINGA, die hem drie kinders baarde, twee van welke zonder kroost overleden zijn; doch TJALLING EDO VAN EYSINGA verwekte, bij SYTS EBINGA, dogter van SJUK en KATHARINA HOTTINGA, vier kinderen. Een van hun was FRANS JULIUS JOHAN HERINGA VAN EYSINGA, Grietman over *Rau-*

Rauwerd

ACHELL

NIA. Z

1. CE

LIS VA

TEN MA

Jumme

TINGA

WILKE

2. Tj

GA, Gri

CECILI

1708, w

FRANS

zijnde, ;

3. SC

Grietman

land, get

VEGEL

LIUS JO

heeft in

BINNER

overHenn

4. KAT

HESSEL

Grietman o

Jaar 1752.

„ dat dit

„ begin dee

„ blijve: w

„ best, bij

„ bloed waa

afzonderlijk

EYSING

ven gezien

goed hart te

daarom naar

XIV. DEE

Rauerderhem, gehuwd aan KATHARINA LUCIA, dogter van SCHELTO VAN HIEMSTRA en LUCIA VAN BURMANIA. Zij lieten vijf kinderen na:

1. CECILIA JOHANNA, thans Weduwe van KORNELIS VANSCHELTINGA, van *Collum*, moeder van de Heeren MARTINUS VANSCHELTINGA, Grietman van *Col-lummerland*, en FRANS JULIUS JOHAN VAN SCHELTINGA, Raadsheer in het Hof van *Friesland*; als mede van WILKIEN en LUCIA KATRINA VANSCHELTINGA.

2. TJALLING EDO JOHAN HERINGA VAN EYSINGA, Grietman van *Rauerderhem*, Meesterknaap, gehuwd met CECILIA VANSMINIA, overleeden den 5 Julij in het Jaar 1768, nalaatende twee kinderen: KATHARINA LUCIA, en FRANS JULIUS IDZARD JOHAN, die, 14 Jaaren oud zijnde, zijnen vader opvolgde als Grietman van *Rauerderhem*.

3. SCHELTO VAN EYSINGA, sedert het Jaar 1750, Grietman over *Haskerland*, Gedeputeerde Staat van *Friesland*, getrouwd geweest zijnde met KATHARINA JOHANNA VEGELIN VAN KLAARBERGEN. Zijn zoon, FRANS JULIUS JOHAN VAN EYSINGA, Grietman over *Doniawerfal*, heeft in huwelijk KLARA TJALLINGA, dogter van wijlen BINNERT FILIP AEBINGA VAN HUMALDA, Grietman over *Hennaarderadeel*, en van KATHARINA VANSMINIA.

4. KATHARINA MARIA VAN EYSINGA, gehuwd aan HESSEL VEGELIN VAN KLAARBERGEN, in leven Grietman over *Haskerland*, en overleden den 30 April, in het Jaar 1752. „ Hier uit blijkt (zegt de geleerde TE WATER), „ dat dit Geslacht, waarvan maar één mannelijk oir, in het „ begin deezer eeuw, overig was, tot nu toe in hooge aanzien „ blijve: waarin hetzelfde volharde, zo lang het vrij Gemeene- „ best, bij welks eerste opkomst vier EYSINGAAS goed en „ bloed waagden, bloeien zal.” Van deze vier moeten wij nu afzonderlijk spreken. De eerste was:

EYSINGA, (FOKKOVAN) *Friesch* Edelman, zo als boven gezien is, die, even als zijne broeders, der Vrijheid een goed hart toedroeg, verviel in ongenade bij ALBA, die hem daarom naar *Antwerpen* ontboodt, om zig aldaar te verant-

woorden. Hij werd, in de rollen van den Hove, den 7 Sept. in het Jaar 1557, en den 25 Maj, in het Jaar 1563, genoemd *substitut Grietman van Barderadeel*. Zijne vrouw, JELGLINS, heeft hem veele Jaaren overleefd.

EYSINGA, (FRANS VAN), tot *Wirdum*, Rechtsgeleerde, Raadsheer in het Hof van *Friesland*, begaf zig, in het Jaar 1567, buiten zijn Vaderland; werd, eerlang, door den bloedraad, daar openlijk uit gebannen, en onthield zig toen te *Embsen*. Hoe veel vertrouwen zijne Landgenooten in hem stelden, bleek, onder anderen, ten tijde der hoog gaande geschillen in *Friesland*, in het Jaar 1583. Hij overleed in het Jaar 1603, en werd te *Wirdum* begraven. Men roemt hem, als een sieraad van zijn Vaderland, en van het Hof; als een vriend van den zuiveren Godsdienst; als een Voorstander der Vrijheid, van het recht en het algemeene welzijn.

EYSINGA, (RITSKE VAN) was bij ALBA bekend, als een der Bondgenooten, die hem, om die reden (schoon vrijloos) naar *Antwerpen* ontbood, om zig te verdedigen. Waar hij zig sedert onthouden hebbe, is niet bekend; maar wel, dat hij te *Lier*, in *Oost-Friesland*, op den 9 Maj, van het Jaar 1573, overleden, en zijn gebeente, in den Jaare 1592, naar *Leeuwaarden* over gebragt en aldaar begraven is.

EYSINGA, (TJALING VAN) boven reeds gemeld, ging geen minder roem na, dan zijnen drie broederen, wegens zijne liefde voor de Vrijheid en den Godsdienst, en hij muntte boven hen uit, in heldhaftigheid. Zijne bedrevenheid in de regten, zal hem zekerlijk den weg gebaad hebben tot de waardigheid van Raadsheer van *Friesland*, welk ampt hij bekleedde tot het Jaar 1568. Toen zогten anderen hem, die den Koning was afgevallen, in zijn ampt op te volgen: waar toe, echter, eerst in het volgende Jaar, HIERONIMUS VAN HANNYA benoemd werd. ALBA, die zijne goederen deed aantasten, en hem bannen, vermeld, in het vonnis tegen hem, eenige bijzonderheden. „Niettegenstaande (word aldaar gezegt) EYSINGA gewoon Raad van den Koning, en, derhal-

, halven
„ die zij
„ gen, t
„ zells l
„ laaten,
„ kon v
„ zijn h
„ en ge
„ in he
„ Schat
„ Dit la
Graave
Staaten
opbreng
waarmed
bevirjden
op zig
VAN NA
in het
ruimen.
wil, in
is And
rijding v
eene bero
boven gen
1584; zij
JOUSSA

EZENS,
Friesland,
raakt was
uitgeboor
ken, zig u
bende, befi
van menschi

„ halven, in deszelfs eed was; had hij evenwel den geenen,
 „ die zig noemden van den nieuwen Godsdienst, aangehan-
 „ gen, en hen met raad en daad begunstigd. Wijders had hij
 „ zelfs hunne verworpene predikationen bijgewoond, en toege-
 „ laaten, dat geheime vergaderingen der voornaamste roervin-
 „ ken van de voorgevallene beroerten en nieuwigheden, in
 „ zijn huis gehouden werden. Hij was beticht van geschreven
 „ en getekend te hebben, het klein *Kompromis*. Hij diende
 „ in het Leger der vijanden als Monfter-Kommisfaris, of
 „ Schatmeester.”

Dit laatste ziet, waarschijnlijk, op den dienst, dien hij
 Graave LODEWYK VAN NASSAU deed, die hem aan de
 Staaten der *Ommelanden* zond, om hen te beweegen tot het
 opbrengen van fchattingen, ter betaalinge van het Krijgsvolk,
 waarmede de Graaf hun van de *Spaansche* dwinglandije zocht te
 bevrijden. Waar door hij, noodzaaklijk den haat van ALBA
 op zig moest laden. Nogthans bleef EYSINGA den Graave
 VAN NASSAU zo lang getrouw, als mooglijk was. Doch,
 in het dringendste gevaar, vond hij zig verpligt, het land te
 ruimen. Hij begaf zig toen naar *Wezel*, alwaar hij, zo men
 wil, in de lente van het Jaar 1569, uit droefheid, gestorven
 is. Anderen zeggen dat hij, te *Wezel*, in het Jaar 1572, de
 tijding van den *Parifchen* moord vernomen hebbende, in
 eene beroerte viel, en terftond den geest gaf. Zijne vrouw,
 boven gemeld, HILK HARINXMA, leefde nog in het Jaar
 1584; zij was te gelijk met hem, en zijne fchoonmoeder HES
 JOUSMA, gebannen.

Zie te WATER, *Verbond der Edelen*, en de
 daarbij aangewezene *Schrijvers*.

EZENS, (BALTHAZAR VAN) een Edel Jonker in *Oost-
 Friesland*, die, in het Jaar 1531, in een hevigen twist ge-
 raakt was met Graaf ENNO, die zelfs tot daadelijkheid was
 uitgeborften. CHRISTIAAN DE II Koning van *Deenemar-
 ken*, zig uit de *Nederlanden* naar *Oost-Friesland* begeven heb-
 bende, befliste hun gefchil, niet zo zeer om, uit een beginzel
 van menfchlievendheid, de rust tufchen hun beiden te bevor-

deren, als om het volk, 't welk vervolgens, door beide, zou worden afgedankt, in zijnen dienst overteneemen; welke be- doelingen, in *Holland*, niet weinig bekommerning veroorzaak- ten. Hunne bevrediging was van korten duur. VAN EZENS had zig naar *Gelderland* begeeven, en den Hertog van *Gelder* bewoogen, om hem het Adelijk Slot *Rozande*, bij *Arnhem*, afteftaan. Wijders had hij, in het Jaar 1533, verlof gekree- gen, om in *Gelderland* volk te werven, tot herftel van zijne zaaken in *Oost Friesland*. MEINARD HAM nam voor hem de werving waar, en dat zo heimelijk, dat niemand wist, wie hem daar toe gemagtigd had. Hij legerde de knegten op de *Veluwe*; 't welk den *Hollanders* eenen nieuwen fchrik aanjaagde. Toen de bende talrijk genoeg was, trok *Jonker EZENS* 'er mede naar *Oost Friesland*. In de maand October floeg hij het Leger van Graaf ENNO, bij *Jemmingen*. Naderhand gesterkt door de *Gelderschen*, behaalde hij nog meer voordeelen. In de lente van het Jaar 1534, slooten ENNO en EZENS een verdrag, waarbij de *Gelderschen* merklijk bevoordeld werden.

Zie *Vaderl. Hift.* V. Deel, bl. 35 en 54.

EZINGE KLOOSTER; zie MARIE'SKAMP.

EZUMBUIREN en EZUMERZYL, een buurt in de *Frie- sche* Grietenije *Oostdongeradeel*, een half uur ten zuidoos- ten van het Dorp *Anjum*.

R

H O

Daal of te
Abdij,
Daalem,
van Ovi
— H
Tielerwa

Geflach

— ee
Daalen, e
Coeverd

Daamen, (.
Daams. (Pi
Daasdonk.

Daatzelaar, (

Daghorst, Si

Dagobert de

Dagobert de

Dagvaart der

Dale, (Antho

— (Nicol

Dalen, (Drik

Dalens, (Dale

Dalfen of Dal

Overtijsfel.

Dalwagen, (di

Dam (den) t

dam, Dorp

Dam, een Vi

gerland.

Den, (den) Ht

Zuphen.

R E G I S T E R

D E R

H O O F D Z A A K E N ;

V O O R H E T
XI, XII, XIII EN XIV DEEL.

E L F D E D E E L. L E T T E R D A — D I O .

	bl.		bl.
Daal of ten Daal, weleer een	bl.	Dam. (Johan van)	27
Abdij, zie Mariendaal. 1	1	— (Anthony van)	ib.
Daalem, Kasteel in 't Land	ib.	— (Daniel van)	ib.
van Overmaas.	ib.	Damas; zie Pesfer.	28
— Heerlijkheid in de	ib.	Damers, oud Geslacht in	ib.
Tielerwaar.	2	Holland.	ib.
— oudtijds vermaard	ib.	Damhouder. (Jodocus)	29
Geslacht.	ib.	Damiaten.	ib.
— een Dorp in Drenth. ib.	ib.	Damius. (H.)	34
Daalen, een Dorp onder	ib.	Damman. (Sebastiaan)	ib.
Coeverden.	3	— (Cornelius)	35
Daamen. (Adam)	ib.	Damme, Steedje in Vlaan-	ib.
Daams. (Pieter)	7	deren.	38
Daasdonk. (Slot)	ib.	Dammerscheid. (Kasteel)	39
Daatzelaar. (Adriaan)	ib.	Dammius. (Daniel)	ib.
Daghorst, Slot in Twenthe. ib.	ib.	Dampengeest. (Heerenhuis)	40
Dagobert de I.	8	Dampiere. (Willem van)	ib.
Dagobert de II.	9	— (Guido van)	ib.
Dagvaart der Staaten.	10	Damrust, Lustplaats.	41
Dale. (Anthony van)	11	Danens. (Lambertus)	ib.
— (Nicolaas van)	12	Dancerts. (Jasper)	42
Dalen. (Dirk van)	ib.	Danes. (Frans)	43
Dalens. (Dalen)	ib.	Dandelot.	ib.
Dalfen of Dalfzen, Dorp in	ib.	Dankerts. (Bartholomeus)	45
Overijsfel.	ib.	— (Jan)	46
Dalwagen. (den)	13	Danphrape.	47
Dam (den) of Leijdschen-	ib.	Danfer. (Simon de)	ib.
dam, Dorp in Rhijndland.	ib.	Dantumadeel, Grietenij in	ib.
Dam, een Vlek in Gronin-	ib.	Friesland.	ib.
gerland.	25	Dantumerwolde. (Dorp)	48
Dam, (den) Havezate buiten	ib.	Dapifer, Geslacht in Hol-	ib.
Zutphen.	26	land.	ib.
		a	Dap-

	bl.		bl.
Dapper. (Olfert)	48	Delfland.	117
Darhuifen.	50	Delf-gau, gehugt.	141
Dasfa. (Jacob)	51	Delfshaven.	ib.
— (Jan)	ib.	Delft, Stad, gelegenheid en	
Dathenus. (Petrus)	ib.	naamsoorsprong.	151
Dau. (Gerrit)	71	— oudheid.	152
Daule. (Engelbert van)	72	— grootte, huizen en be-	
Daventria Comitatus.	ib.	wooners.	155
Daventria Oppidum.	73	— sterkten en Poorten.	156
Bourgondien. (David van)	74	— Kerklijke Gebouwen.	158
David (Jan)	85	— Waereldlijke Gebou-	
— (Jan)	ib.	wen.	167
— (Joris)	ib.	— Regeering.	ib.
David, (Somer) zie Somer		— Voorregten.	ib.
(David)	95	— Gilden.	170
Decem Manci, Dorp; zie		— Schutterij.	ib.
Tienhoven.	ib.	— Koophandel en Nee-	
Decker (Jan)	96	ringen.	ib.
— (Jan)	ib.	— Wapen en Zegel.	171
— (Jeremias de)	96	— voornaame Mannen.	ib.
Deckere. (Adriaan de)	98	— onheilen.	174
Deddinge, Buurt in Fries-		— Geschiedenissen.	176
land.	99	Delft. (Mr. Dirk van)	179
Dedel, Hollandsch Geslacht.	ib.	— (Gillis van)	
Dedem, Geslacht in Gelder-		— (Johannes van)	ib.
land	ib.	— (F. Rolandus a)	ib.
Dedgum, Dorp in Fries-		— (Lange Jan van)	
land.	100	— (Jacob Willemsze)	ib.
Deel. (Heerlijkheid)	ib.	— (Jacob)	182
Deelen.	ib.	Delfzijl, Schans.	183
Deelen. (Wouter)	ib.	Delohicus, (Christophorus)	187
Deenemarken.	101	Delfstrahuizen, Dorp in Fries-	
— (Landstreek)	102	land.	190
Deenen.	ib.	Delwijnen, Dorp.	ib.
Deenenberg. (Dorp)	ib.	Demmerik, Dorp.	ib.
Deersum, Dorp in Friesland.	ib.	Denenburg, Lustplaats.	ib.
Deest, een Buurschap.	ib.	Denichem, Dorp.	ib.
Deil-Dorp.	ib.	Dennerur.	ib.
Deil, (Huis de) of ten		Denfe. (la)	ib.
Deil.	103	Denys. (Jan)	ib.
Deinum, Dorp in Friesland.	ib.	Denain, Abdij.	191
Deivelsbroek, Polder.	ib.	Dendermonde.	ib.
Dekama, Edele State in		Denein. (Pieter Pieterse)	ib.
Friesland.	ib.	Dergmeer.	ib.
Dekens, wat betekent.	105	Derhout, Edele Stichtenaar.	ib.
Delf. (Rivier de)	113		

De

De Ryk
ter)
Desmaret
Desmaret
relus.
Desfenu
Deurhof
Deurne,
Deurne,
Deusingi
Deureko
Devel.
Develstei
Develker
Deventre
Oudh
ten-
verdee
wen.
bouw
meenti
denissen
W
schieden
Deventer
styns ve
Dever. (t

	bl.		bl.
De Ryk of van Ryk. (Pie- ter)	191	Devek, verdrongen Dorp in Zeeland.	371
Desmarets. (Jodocus)	ib.	Dibbald.	ib.
Desmares, (Samuel) zie Ma- refius.	192	Segon.	373
Desfenius. (Bernhardus)		Dibbets of Dibbito, Gel- dersch Geslacht.	ib.
Deurhof. (Willem)		Die. (de)	376
Deurne, Heerlijkheid.	194	Didam, Dorp.	ib.
Deurne, Dorp.	196	Dieden, Dorp.	377
Deusingius. (Anthonius)	ib.	Dieden, (Otto van Gent, Heer van)	378
Deurekom.	ib.	Diederer, zie Dieren.	ib.
Devel. (de)	300	Diederik of Dirk.	ib.
Develstein.	ib.	Diefdijk. (de)	379
Develkerke, zie Lindekerke.	ib.	Diemen, (Geslacht van van)	380
Deventer, Gelegenheid.	301	Antonie van)	386
Naamsoorspronken en		Dorp.	401
Oudh.	ib.	Diemerban.	402
Sterkte en Poor-		Diemerbrug.	403
ten.	303	Diemerdammerfluis.	ib.
Oude en nieuwe		Diemerdijk.	405
verdeeling.	306	Diemermeer.	414
Kerklijke Gebou-		Dienstmannen, wat zij.	419
wen.	307	Diepenbeek. (Abraham)	420
Waereldlijke Ge-		Diepenbroek, Havezate.	ib.
bouwen.	310	Diependorst. (oude Land van)	ib.
Marktplaatzen.	ib.	Diepenheim, Vlek in Overijsel.	ib.
Regering.	311	Diepenveen, Nonnekloos- ter.	ib.
Gezwoorene Ge-		Diepflegen.	421
meente.	315	Diepsmeer.	ib.
Voorregten.	324	Dieren.	ib.
Gilden.	323	Diemen, Buurtschap.	ib.
Schuttenij.	337	Diefen, Riviértje.	ib.
Wapen en Zegel.	341	Dieshoek, Buurtschap.	ib.
Koophandel.	342	Diefen - Dorp.	ib.
Geleerde Mannen.	343	Dieu. (Mr. Daniel de)	422
Onheilen.	ib.	(David de)	423
Kerklijke Geschie-		(Ludovicus de)	ib.
denissen.	347	(Mr. Daniel de)	424
Waereldlijke Ge-		Dieveren, Dingspel in Dren- the.	425
schiedenis.	358	Dieverswold, zie Duurs- wold.	ib.
Deventer. (Jacob van)	370		
(Johan van)	ib.		
(Wijnaud Augu-			
styns van)	371		
Dever. (Huis te)	ib.		

Diexbergen, gehugt.	bl.		bl.
Dieze, Buurtschap.	425	Dinther, Dorp.	426
Dik. (Jan)	ib.	Dinther, Edmond.	ib.
Dinkhof, Slot.	ib.	Dinxperlo, Dorp.	ib.
Dikningen.	ib.	Dinxterveen, Dorp.	427
Dinteloord, Dorp.	426	Dicarus, Segon.	ib.

TWAALFDE DEEL.

DIR-DOZ.

Dirk. (Graaf)	332	Dirkslandt.	395
— de I, Graaf van Hol-		Dirutius. (Remegius)	396
land.	333	Dirfort. (Reinart van)	397
— de II, Graaf van Hol-		Dispargum.	ib.
land.	352	Divæus. (Petrus)	398
— de III, Graaf van		Diverswold, Dorp in Friesl.	ib.
Holland.	357	Dix. (Arnold)	ib.
— de IV, Graaf van		Dobbesfe. (Cornelis)	399
Holland.	364	Dobbius. (Johannes)	ib.
— de V, Graaf van Hol-		Dockenburgh, Kasteel.	400
land.	371	Doddendaal, Heerlijk.	ib.
— de VI, Graaf van		Doddens-lane-weg, in	
Holland.	378	Friesl.	ib.
— de VII, Graaf van		Dodo, Heer van Leerdam.	ib.
Holland.	383	— Kanonnik te Bazel.	401
Dirk, Bisfchop van Utrecht.	386	— Advocaat van Eg-	
— van der Aare, zie Aare.		mont.	ib.
(Dirk v. d.)	ib.	Dodoneus. (Rembertus)	402
— Graaf van Kleef.	387	Doedes, Vice-Admiraal.	403
— Bavo.	388	Doele. ('t Land den)	ib.
— Abt van Egmond.	389	Doele, waartoe gebruikelijk.	ib.
— Barends.	ib.	Doeliffen.	404
— Jacobs.	ib.	Doensum, zie Donjuin.	ib.
— van Sijpefteen; zie		Doenrijk, zie Dronrijk.	ib.
Sijpeftein.	ib.	Does. (de) Rivier	ib.
— de Snijder.	390	— (Huis te)	ib.
Dirksz. (Abraham)	393	— Geflacht van, van	
Dirk Joostens.	ib.	der	ib.
Dirkzoon. (Cornelis)	ib.	— (Maurijn van der)	405
Dirksz. (Ary)	394	— (Dirk van der)	ib.
Dirksborn, Buurtschap.	ib.	— (Dirk van der)	ib.
Dirk Metsgeland; zie Char-		— (Jacob van der)	ib.
lois.	ib.	— (Dirk van der)	ib.

Does.

Does. (Ma
 — (J
 — (C
 — (F
 — G
 van der
 — (C
 Does. (va
 Geflacht
 — (Fil
 — (Bar
 — (Yda
 — (Fil
 — (Wi
 — (Jac
 Doesburg
 Doesburg
 Doefum,
 Doggerzan
 Dolhain. (C
 Heer va
 d'Oignin;
 Doime,
 Dokkum,
 Dokkum.
 —
 Doleman,
 Dolhain. (C
 gen, He
 Dollert. (de
 Dom.
 Doma, Ho
 Domburg,
 — (J
 — (A
 Domburgbui
 Dominium I
 Domitie Pot
 Dumitisan.
 Doemel, (C
 Dommelen,
 Dompelaar.
 — (C
 Don Jan; z
 van Fredrik

HOOFDZAAKEN.

v

	bl.		bl.
Does. (Margreta van der)	407	Don Louis; zie Requiesens.	452
— (Johan van der)	408	Donaas. ('t Fort St.)	453
— (Johan of Jan v.d.)	409	Dongen, Dorp.	454
— (Georg van der)	410	— (klein)	455
— (Frans van der)	ib.	Donge, (de) Rivier	ib.
— Geslacht-Tafels van,		Dongen. (Dirk van)	455
van der Does.	ib.	Dongeradeel.	456
— (Dirk van der)	411	— (Oost)	457
Does. (van der) een ander		— (West)	457
Geslacht in Zuid-Holland.	ib.	Dongium, Dorp in Friesl.	ib.
— (Filips van der)	ib.	Donia, vijf onderscheide	
— (Bartholomeus v. d.)	ib.	Sloten in Friesland	458
— (Yda van der)	ib.	Donia, Dorp in Friesland.	ib.
— (Filips Joost van der)	412	— oud Geslacht in	
— (Willem van der)	ib.	Friesland.	ib.
— (Jacob van der)	ib.	— (Tjalling)	459
Doesburg, Stad.	413	— (Agge)	ib.
Doesburg, Buurschap.	423	Doniabuuren, Hofftede.	460
Doefum, Dorp.	ib.	Doniawerslal, Grietenij.	ib.
Doggerzand.	ib.	Doniatjerp, Hofftede.	ib.
Dolhain. (Johan Henkaart,		Donk. (Huis te)	ib.
Heer van)	424	Donkerbroek, Dorp in	
d'Oiginiës. (Francois)	ib.	Friesland.	461
Doirne, zie Doorne.	425	Donkerflood, Dorp.	ib.
Dokkum, Stad in Friesl.	ib.	Donnellus. (Hugo)	ib.
Dokkum, (Hermanus van)	423	Doodboek, wat betekent.	462
— (Johannes van)	ib.	Doodehand, wat betekent.	463
Doleman, (Thomas)	434	Doodeweerd, Dorp.	468
Dolhain. (Adriaan van Ber-		Doopsgezinden.	469
gen, Heer van)	435	Doorellaar. (Isack)	484
Dollert. (de)	436	Doorn, Dorp.	486
Dom.	438	Doorn. (Huis te)	487
Doma, Hofftede.	ib.	— Havezate.	488
Domburg, Stad in Zeeland	ib.	Doorne, Heerlijkh.	ib.
— (Jan van)	445	Doornenburg, Heerlijkh.	ib.
— (Adriaan van)	ib.	— Dorp.	ib.
Domburgbuiten.	446	Doornick, Heerlijkh.	489
Dominium Eminens.	447	Doornspijk	ib.
Domitie Pontes Longi.	ib.	Doornvest, Adelijk Huis.	ib.
Domitiaan.	450	Doornslag, Sluis.	ib.
Doumet, (de) Rivier.	451	Doornvest, Adelijk Huis.	ib.
Dommelen, Dorp.	ib.	Doornvorst.	ib.
Dompfelaar. ('t Huis)	452	Doornweerd, Heerlijkheid.	ib.
— (Tobias van)	ib.	— ('t Huis)	490
Don Jan; zie Oostenrijk.	ib.	Doornwert, Dorp.	491
Don Fredrik; zie Toledo.	ib.	Dor; zie Thur.	ib.

	bl.		bl.
Dordrecht, gelegenheid.	492	Dorp, Verscheiden Mannen	
— Oudh. grootte en		en Vrouwen daar van	643
sterkte.	493	Dorpen, benaming daarvan	
— Kerklijke Gebou-		afgeleid.	652
wen.	494	Dorpius. (Johannes)	653
— Waereldlijke Ge-		Dorquert, Dorp.	ib.
bouwen.	496	Doregeest. (Engel Arents)	ib.
— Regeering.	506	Dortshuizen, Heerenhuis.	654
— Voorregten.	565	Dort. (Mattheus van)	ib.
— Gilden.	594	Dortsmont, verdrongen Dorp.	ib.
— Schutterijen.	605	Dotinga, Vlek.	ib.
— Koophandel, voorn.		Dou (Gerrard)	654
Mannen	607	Doudijn, (Willem)	ib.
— Geschiedenissen.	608	Douwe, Aukes.	655
Dordrechtse Waard; zie		Douma, Friesch Geslacht.	656
Zuid. Hollandse Waard.	645	Douma. (Douwe)	ib.
Doreftadt; zie Wijk bij		Douwma (Erasmus)	658
Duurstede.	ib.	— Slot.	ib.
Dorethea	ib.	Douza; zie van der Does.	ib.
Dorp, een Ambacht.	646	Dozembrugge. (Louis)	ib.
— aloud Geslacht.	647		

DERTIENDE DEEL.

DR. EB-EN.

Draakenberg; (Nicolaas van		Driel, Dorp.	14
Zuilen van) zie Zuilen.	2	Driemans, Polder.	ib.
Draakenstein, Hoffstad.	ib.	Driewegen, Dorp.	15
Drebbes. (Cornelis Jacobs-		Drimmelen, Dorp.	ib.
zoon)	ib.	Drongelen, Heerlijkheid.	ib.
Drechter Friezen.	3	Dronrijp.	ib.
Drechterland.	ib.	Droogeham, Dorp in Friel.	ib.
Drempt, Dorp in Gelderland.	ib.	Droomerdijk.	ib.
Drempt; zie Drumpt.	4	Druſden	16
Drenthe. (Landschap)	ib.	Druiveſtein (Aart Janszen)	17
Drefum, Dorp in Frieſl.	11	Drukkonst; zie Koſter Lau-	
Dreifchoor.	ib.	rens Janszoon.	ib.
— (Nieuw)	12	Drumpt, Dorp.	ib.
Dreumel, Dorp.	ib.	Drunen, een Dorp.	17
Driebergen, Dorp.	12	Drunen, Dorp.	ib.
— (Johannes)	13	Druſius (Johannes)	ib.
Drieſhuizen, Buurtſchap.	14	Druſus.	18
Driel, Dorp.	ib.	Dubbeldam, Dorp.	19
		Dub	

Dubbeldam
Dudij. (C)
Duiſhuis
Duin, (H)
— (va
van)
— Ra
— Hu
— Be
— Hu
— Be
— Pit
— Wi
— Jan
— Wi
— W
— Ja
— W
— Fl
— W
— Ad
— Jac
— A
— A
— Ni
— M
— A
— Ad
— Ni
— Ad
— Ad
Duinbeek
Duinen.
— (C)
Duinrel.
Duinwel.
Duistervo.
Duinſche
Duive. (J)
Duiveland
land.
— (C)
— (C)
Duiveſtein
Duiven. (C)
Duivendr.

	bl.		bl.
Dubbelmonde, Dorp.	19	Duivendijke, Ambachtsheer-	
Dudlij. (Robbert)	20	lijkheid.	51
Duifhuis. (Hubertus)	21	Duivenvoorde, Huis.	ib.
Duin, (Huis ter)	27	— (Wilem van)	52
— (van der) Geslacht		— (Willem van)	ib.
van)	ib.	— (Jan van)	ib.
— Raouel.	ib.	— (Gijsbert van)	53
— Hugo.	ib.	— (Dirk van)	ib.
— Berlionne.	ib.	— (Arent van)	ib.
— Hugo.	ib.	Duistervoorde, Heerenh.	54
— Bernardus enz.	28	Dullaart. (Adriaan)	ib.
— Pieter enz.	ib.	— (Heiman)	55
— Willem.	ib.	Dumbar. (Gerrard)	ib.
— Jan	ib.	Duncanus. (Martinus)	ib.
— Willem.	29	Dunias. (Jacobus)	56
— Willem en Jan.	ib.	Dursterdam, Dorp.	ib.
— Jan	ib.	Durven. (Dirk van)	57
— Wolphert.	ib.	Dusfen, Slot.	58
— Floris enz.	ib.	— Geslachttafels.	ib.
— Willem	30	Dusfen, Munsterkerk enz.	59
— Adam enz.	ib.	Duvelaar. (Petrus)	60
— Jacob enz.	ib.	Duvene	ib.
— Adam.	31	— Dorp.	ib.
— Adam enz.	ib.	Duijk, Geslacht.	ib.
— Nicolaas enz.	32	Duijswolde.	61
— Mr. Reinier.	53	Duijsfel, Dorp.	ib.
— Adam enz.	ib.	Duivel. (Dirk)	ib.
— Adam enz.	ib.	Duivelskot.	ib.
— Nicolaas enz.	34	Dwinglo.	ib.
— Adam enz.	35	— (Bernhardus)	ib.
— Adam Adriaan enz.	36	Dijk (Anthonie van)	62
Duinbeek, Heerlijkheid.	37	— (Adriaan Adriaansz)	ib.
Duinen.	39	— (Jacob van)	63
— (Jan Baptist van)	44	Dijken.	ib.
Duinrel.	ib.	Dijkgraaf, zie Hoogheemr.	68
Duinwel.	ib.	Dijkshoorne.	ib.
Duistervoorde.	45	Dijkhuiizen, Kasteel.	69
Duitsche Huis. (Het)	ib.	— Klooster.	ib.
Duive. (Jan)	50	Dijkveld en Ratellus, Heer-	
Duiveland, Zeeuwfch Ei		lijkheid	ib.
land.	ib.	Dijl, Rivier.	ib.
— Geslacht.	51	Dijlerschans.	ib.
— (Johan)	ib.	Dijmneus. (Guillemus)	70
Duivestein, Huis.	ib.		
Duiven. (Frans van)	ib.		
Duivendrecht, Buurt.	ib.		

Eb.

	bl.		bl.
Eewijk Dorp; zie Ewijk.	156	Egmond. (Lamoraal, Graaf	
Eexte, Dorp.	ib.	van) enz.	194
Eeze, Dorp.	ib.	— (Fredrik van) enz.	193
Eij, (de) een Water.	156	— (Maximiliaan van)	199
Egbert Mijnerstz.	ib.	— (Albert van) Mee-	
Egbertus, Abt.	158	reifein, enz.	201
— Aartsbisfchop.	159	— (Adriaan van) enz.	203
— Monnik.	161	— (Otto van)	204
Egede, Havezate.	162	— (Wouter van) enz.	205
Egelenburg, ('t Huis te)	ib.	— (Albert van) enz.	ib.
Eggert. (Willem)	ib.	— (Fredrik van) enz.	207
Egghardus.	165	— (Willem van) van	
Egghardus.	ib.	der Nijenburg, enz.	208
Egebolt, Bisfchop.	166	— (Jan van) enz.	211
Egestus.	ib.	— (Jan van) enz.	212
Egmond. (Huis te)	167	— (Cornelis van)	213
— (Baljuwſchap van)	168	— (Thomas van) enz.	214
— op den Hoef en		— (Cornelis van) enz.	215
Buiten.	169	— (Jan van) enz.	216
— Binnen.	ib.	— (Cornelis van) enz.	217
— Op den Hoef.	176	— (Justus van) enz.	218
— Op Zee.	178	— (Jan van) enz.	ib.
Egmonder-Meer.	172	— (Jan van) enz.	219
Egmond (Abtdij van)	173	— (Gerrard van)	220
— Geflacht in Holl.	174	— (Jan van) enz.	221
Verſcheide Mannen en		— (Gerrard van) enz.	222
Vrouwen van dien naam.		— (Georgius van)	225
— (Albert van)	177	— (Lamoraal van)	226
— (Willem van) enz.	ib.	— (Justus van)	237
— (Willem van) enz.	178	— (Theodorus van)	ib.
— (Willem van) enz.	ib.	— (Nicolaas van)	ib.
— (Gerrard van) enz.	179	Eibergen, Steedeke.	238
— (Wouter van) enz.	ib.	Eierland, Eiland.	ib.
— (Jan van) enz.	180	Eik. (Gerrit Jansz. van der)	ib.
— (Gerrard van) enz.	ib.	Eikenduinen, Buurſchap.	239
— (Jan van) enz.	181	Eikenſtein, Slot.	241
— (Arnold van) enz.	182	Eiklenberg. (Simon van)	242
— (Jan van) enz.	183	Eilanden.	243
— (Arnold van)	184	Eilardus, Abt.	ib.
— (Adolf van) enz.	189	Eilsheimius. (P. D.)	244
— (Karel van) enz.	190	Eilof. (Jan)	ib.
— (Willem van) van		Eindhouts. (Adriaan van)	ib.
Ysfelſtein.	ib.	Eisden, Dorp.	245
— (Jan van)	192	Ekart, Buurſchap.	246
— (Jan de II, van)	193	Eikeſtein, Huis.	ib.
		Eki.	ib.
		El.	El.

H O O F D Z A A K E N .

xi

Engl. (den)	300		bl.
Enghuizen	301	Enkhuizen , Voornaame	
Englum, Dorp.	ib.	Mannen.	316
Englumburg, Kasteel.	ib.	— Geschiedenisfen.	317
Engumer, Dorp.	ib.	Enkhuizen. (Willem Pieters-	
Engeweerum, Dorp.	ib.	zoon)	321
Engwerd, Klooster.	ib.	Enno, Graaf.	324
Enkevoort. (Willem)	302	— Lodewijk.	327
Enkhuizen, Stad.	ib.	Ens, Eiland.	328
— Naamsoorfprong.	303	— (Johannes)	ib.
— Grootte, Oudheid.	304	Enschede, open plaats.	ib.
— Sterkte, Kerkl. Geb.	305	Enschot, Dorp.	329
— Waereldlike.	308	Enspijk, Heerlijkh.	ib.
— Regeering.	309	Enter, Dorp.	ib.
— Voorregtten	312	Entens (Bartel)	ib.
— Gilden, Schutte-		Entzoon. (Gerrit)	332
rijen.	514	Entinge, Havezate.	ib.
— Wapen. Koophan-		Enum, Dorp.	ib.
del.	315	Enze.	ib.

V E E R T I E N D E D E E L .

E P — E Z .

Epama, State.	334		bl.
Episcopius. (Simon)	ib.	Ernestus, Aartshertog.	376
Eppinge, Dorp.	352	— Cazimir.	381
Eppinghuizen (Slot)	ib.	— Graaf van Mansfeld	383
Erasmus. (Desiderius)	353	— Keurvorst.	387
— Jansz.	365	— Hertog.	388
Erbeke.	366	Erp, Dorp.	389
Eremita (Daniel)	ib.	Erpt. (Jan van Kuik, Heer	
Erfmarschalk, wat bet.	368	van)	390
Erfstadhouders ; zie Stad-		Erpenius. (Thomas)	ib.
houder.	370	Erfele, Dorp.	391
Erichem, Dorp.	371	Esch, Dorp.	392
Ericus de I.	ib.	Escheda, Krijgsoverfte.	393
Erik, Hertog.	ib.	Estenius (Nicolaas)	ib.
Eringa, Stede.	374	Escoveda (Johan de)	394
Erkelens, Stedeke.	ib.	Eschaaren, Dorp.	395
Erkestein, (Slot)	375	Eschede, Huis.	396
Erlebe, Dorp.	ib.	— Havezate.	ib.
Erlekom.	ib.	Ese, Slot.	ib.
Ermelo, Dorp.	376	Esgo, zie Aesgo.	ib.
Ermenzuil ; zie Irmanzuil.	ib.	Esfinge, Dorp.	ib.
Erfina, State.	ib.	Esonstadt.	ib.
		Eso	

	bl.		bl.
Espinoi. (Prins van)	397	Eversdijk. (Cornelis Fransz.)	521
Esfche, (t Land van)	401	— (Wilhelmus)	ib.
Esfen, Buurtschap.	ib.	— (Cornelis)	523
Esfen Klooster; zie Iesfe.	ib.	— (Willem)	ib.
Esfen. (Hendrik van)	ib.	— (Kornelis, Nicolaas,	
Esfequebo.	402	Mattheus en Adriaan)	ib.
Esfelijkerwoude, Heerlijkh.	482	Everstein, Kasteel	542
Esfenburg, Heerenhuis.	484	— (Filips, Graaf van)	543
Esfenius. (Andreas)	ib.	Everswaard, Dorp.	ib.
Esfex (Robbert Evreux,		Eversten. (Cornelis)	ib.
Oraaf van)	ib.	— (Jan)	547
Esfen, Havezate.	489	— (Cornelis)	563
Est, Dorp.	ib.	— (Cornelis)	564
Estampes. (Jacob van)	ib.	— (Geleijn)	569
Eslauberg. (d')	ib.	Ewerweer, Dorp.	571
Esius. (Guilielmus)	ib.	Ewout. Pietersz. bijgen.	
Estrades. (Godfried, Graaf		Worst.	ib.
van)	493	Ewoutz. (Boudewijn)	576
Estrum, Dorp.	495	Ewijk, Dorp.	579
Esveld, Buurtschap.	ib.	— Dorp.	ib.
Efumerzijl.	ib.	Exiensis, Civitas.	ib.
Etershem.	ib.	Exmora, Dorp.	580
Ethan, Heerlijkh.	496	Exterhuis.	ib.
Elten, Ampt.	ib.	Exue. (Regt van)	ib.
Elten, Dorp.	ib.	Eijckeningen.	593
Eugenius. (Francois)	ib.	Eijk. (Arent van)	ib.
Eusfen. (Gerrard)	512	— (Jacob van)	ib.
Eusfum. (Kaspar van)	513	— (Mr. Jakob van)	ib.
Even.	ib.	— (Johannes en Hubertus	
Everaerts. (Anthonij)	514	van)	591
Everdingen (Cesar van) enz.	ib.	Eijla.	ib.
— (Caspar van)	ib.	Eijnde. (Jacob van den)	596
— (Aldert van)	515	— (Jacob van den)	598
— Dorp.	ib.	Eijndhoven, Stad.	ib.
— Dorp.	ib.	Eijfinga, drie bijzondere	
Everhardi. (Nicolaas)	ib.	Staten.	602
— (Nicolaas)	516	— (Geslacht van)	ib.
— (Nicolaas)	ib.	— (Tjalling van)	604
— (Nicolaas)	517	— (Fokko van)	605
— (Thomas)	518	— (Frans van)	606
Everingen, Dorp.	ib.	— (Ritske van)	ib.
Everkerksdorpe.	519	— (Tjalling van)	ib.
Everlo, Havezate.	ib.	Ezens. (Balthazar van)	607
Eversberg, Huis.	ib.	Ezing, Klooster.	608
Eversdijk, Geslacht.	ib.	Ezumbairen.	ib.
— Dorp.	520		

84.
msz.) 521
ib.
523
ib.
laag,
) ib.
542
2a) 543
ib.
ib.
547
563
564
569
571
igem.
ib.
) 576
579
ib.
ib.
580
ib.
ib.
599
ib.
ib.
ib.
n) ib.
uberrus
den) 5
ib.
ib.
zondere
601
m) ib.
m) 602
) 603
) 604
ib.
m) ib.
2a) 607
608
ib.

